ARUNDHATİ ROY

ÇEKİRGELERİ DİNLEMEK

DEMOKRASİ ÜZERİNE SAHA NOTLARI

Türkçesi: Osman Akınhay

agorakitaplığı

ARUNDHATİ ROY ÇEKİRGELERİ DİNLEMEK

agorakitaplığı
283

ARUNDHATİ ROY

1961'de Hindistan'ın Bengal kentinde doğup, Kerala'da büyüyen yazar, ilk ve tek romanı *Küçük Şeylerin Tanrısı*'yla 1997'de Booker Ödülü'nü kazanmıştır. Roman yazmadan önce sert ve eleştirel bakışıyla dikkat çeken film senaryolarıyla tanınmıştır. O zamanlardan beri de gerek Hindistan'da gerek dünya çapında muhalif hareketlerin içinde aktif biçimde yer almaktadır. Yazarın Türkçe'de yayınlanan *Sonsuz Adaletin Cebri* (Everest, 2003), *Ya Çek Defteri Ya Cruise Füzesi* (Agora, 2004) ve *Sokaktaki İnsanın 'İmparatorluk' Rehberi* (Agora, 2005) kitaplarının yanı sıra, İngilizce olarak yayınlanmış *The Cost of Living* (1999), *Power Politics* (2002), *War Talk* (2003) ve *The Shape of the Beast* (2008) başlıklı derlemeleri vardır. 2002 yılında Lannan Kültürel Özgürlük Ödülü'ne, 2004'te Sydney Barış Ödülü'ne layık görülmüştür. 2005 yılı Haziran ayında İstanbul'da toplanan Irak Dünya Mahkemesi'nde Vicdan Jürisi'nin başkanlığını üstlenmiştir. Halen Hindistan'ın Yeni Delhi şehrinde yaşamaktadır.

OSMAN AKINHAY

1960, İzmir, Ödemiş doğumlu. 1976'da SBF'ye, 1980'de hapse girdi. İçeride çevirmenliğe başladı. *Gün Ağarmasa* (2002) ve *Ölüme Bakmak* (2005) adlı iki romanı; *Piyasa Sosyalizmi Tartışması* (1991) ve Özcan Özen'le birlikte hazırladığı *Çeçenistan: Yok Sayılan Ülke* (2002) ve *Dünyanın Bütün Sokakları İsyanda* (2003) başlıklı üç derlemesi, Mehmet Uğur'la yaptığı *Müzakerelerden Üyeliğe: AB-Türkiye Gündemindeki Sorunlar* (2005) ve Şükrü Argın'la yaptığı *Yaşlanan İnsanlık, Gençleşen Kapitalizm* (2009) başlıklı iki söyleşi kitabı bulunuyor. Agora Kitaplığı ile *Mesele* kitap dergisinin editörü. *Çekirgeleri Dinlemek*, Akınhay'ın 100. çevirisidir. *Çekirgeleri Dinlemek*, Akınhay'ın 100. çevirisidir.

Arundhati Roy

ÇEKİRGELERİ DİNLEMEK

Demokrasi Üzerine Saha Notları

Türkçesi: Osman Akınhay

a

agorakitaplığı

Siyaset-İnceleme 54

Çekirgeleri Dinlemek
Demokrasi Üzerine Saha Notları
Arundhati Roy

Kitabın özgün adı:
Field Notes on Democracy – Listening to Grasshoppers
Haymarket Books, Chicago, 2009

İngilizce'den çeviren: Osman Akınhay
Görsel kavram: Mithat Çınar
Mizanpaj: Sibel Yurt

© 2009; Arundhati Roy
© 2009; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Akçalı Ajans aracılığıyla Agora Kitaplığı'na aittir.

Birinci Basım: Temmuz 2010

ISBN: 978-605-103-080-7

Baskı ve Cilt: İdil Matbaacılık
Davutpaşa Cad. No: 123, Kat: 1 (Vakıfbank üstü)
Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 482 36 01

AGORA KİTAPLIĞI
Gümüşsuyu Mahallesi Osmanlı Yokuşu,
Muhtar Kâmil Sokak No: 5/1 Taksim/İSTANBUL
Tel: (0212) 243 96 26-27 Fax: (0212) 243 96 28
www.agorakitapligi.com
e-posta: agora@agorakitapligi.com

İÇİNDEKİLER

Giriş: Demokrasinin Sönen Işığı .1

1) Demokrasi: Kendi Ülkemizde Onu Kim(ler) Temsil Eder? .38

2) Ne Kadar Derine Kazanacağız? .66

3) Herkes Bu Yalanların Farkında .91

4) Sermayenin Küreselleşmesi
(Başka da Hiçbir Şeyin Küreselleşmemesi) Projesi .105

5) "Ve Hayatına Son Verilmelidir" .114

6) Son Dakika Haberleri .152

7) Gözaltında İtiraflar, Medya ve Hukuk .168

8) Baby Bush, Evine Dön! .174

9) Hayvan Çiftliği II .177

10) Sarayda Skandal .186

11) Hrant'ın Ardından: Çatlağı Arayan Su Misali .202

12) Çekirgeleri Dinlemek .217

13) STK Yapmacıklığı Değil, Gerçek Mevzi Mücadeleler .252

14) Azadi (Özgürlük) .263

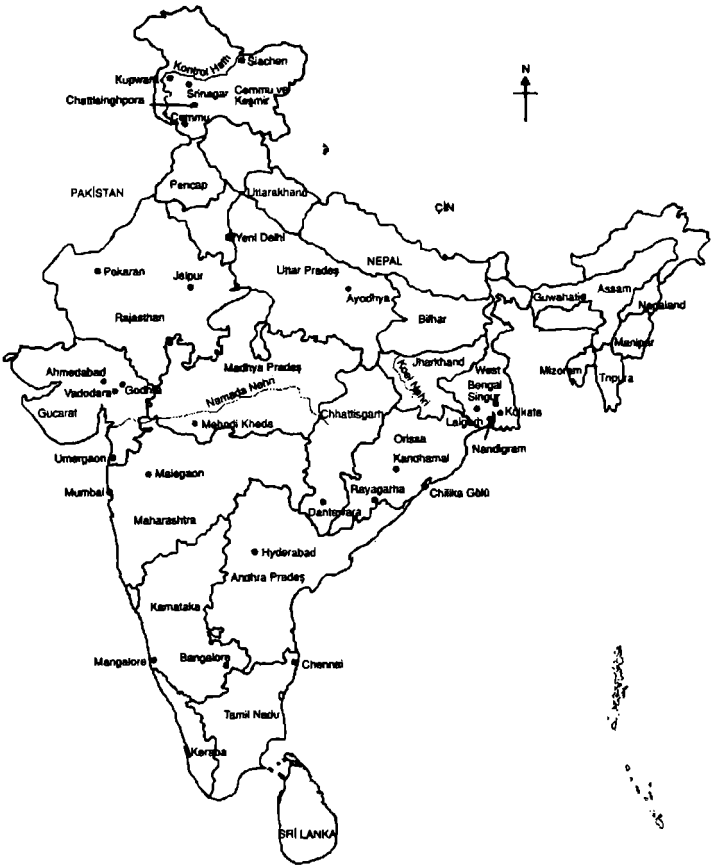
15) 9, 11 Değildir (Kasım da Eylül Değildir) .281
16) Brifing .303
17) Şiddet Sorunu .312
18) Silahlarımızı Seçmek . .322
19) On Yıl Sonra .335
Sözlükçe .347

"Sorduk ahretin sınırlarından sonra nereye gideceğimizi,
ahretin göklerinden sonra nerede uçacak kuşlar,
bitkiler nerede uyuyacak ahretin havasından sonra?"

(Mahmud Derviş, "Yeryüzü Bizimle Daralır",
Türkçesi: Metin Fındıkçı, *Yalnızlık Yenilemeden Kendini*,
Can Yayınları, İstanbul, 2009 içinde)

ÇEKİRGELERİ DİNLEMEK

Demokrasi Üzerine Saha Notları

Kongtoi Hem
Siachen
Kupwara
Srinagar
Chattisinghpora
Jammu
Jammu ve Kesmir
N
PAKİSTAN
Pencap
Uttarakhand
ÇİN
Yeni Delhi
NEPAL
Pokaran
Jaipur
Uttar Pradeş
Ayodhya
Guwahati
Assam
Nagaland
Rajasthan
Bihar
Manipur
Ahmedabad
Madhya Pradeş
Jharkhand
West Bengal Singur
Mizoram
Tripura
Vadodara
Godhra
Narmada Nehri
Kosi Nehri
Gucarat
Mahodi Khada
Chhattisgarh
Kolkata
Umergaon
Orissa
Nandigram
Malegaon
Kanchamal
Mumbai
Rayagarha
Chilika Gölü
Dahisara
Maharashtra
Hyderabad
Andhra Pradeş
Karnataka
Mangalore
Bangalore
Chennai
Tamil Nadu
Kerala
SRİ LANKA

GİRİŞ:
DEMOKRASİNİN SÖNEN IŞIĞI

Ölümden sonra hayat olup olmadığını tartışadururken, gündemimize bir soru daha ekleyebilir miyiz: Demokrasiden sonra hayat var mıdır? Eğer varsa, bu ne tür bir hayat olacaktır? Tabii burada 'demokrasi' derken, bir ideal ya da özlem olarak demokrasiyi kastediyor değilim. Benim kastettiğim, işleyen bir model olarak demokrasi, yani Batı liberal demokrasisi ve onun değişik çeşitlemeleri.

Pekâlâ, demokrasiden sonra hayat var mıdır?

Bu soruya bir cevap vermeye girişmek, genellikle farklı yönetim sistemlerini birbiriyle kıyaslamaya varır ve sonunda da karşımıza, demokrasinin biraz kızgınca, hatta hırçınca bir savunusu çıkar. 'Tamam, kusurludur, mükemmel değildir, ama

ne yapalım, yine de seçenek olarak ortaya sürülen başka her yoldan daha yeğdir.' Bunları duyan birisi de kendini tutamayıp, şu soruyu yöneltiverir: "Afganistan, Pakistan, Suudi Arabistan, Somali... Siz hangisindeki demokrasiyi tercih ederdiniz?"

Demokrasinin, 'gelişmekte olan' bütün toplumların özlemini çektiği bir ütopyayı temsil edip etmemesi gerektiği apayrı bir meseledir. (Bana sorarsanız, gerekir. İlk, idealist aşama oldukça çetin bir sürece dönüşebilir.) Demokrasiden sonra hayat olup olmadığı, zaten demokrasilerde, yani kendilerinin birer demokrasi olduğu izlenimini yayan ülkelerde yaşayanlarımıza yöneltilmiş bir sorudur. Burada kastedilen, daha eski, artık iyice itibardan düşmüş totaliter ya da otoriter yönetim modellerine sürüklenip sürüklenmeyeceğimiz değildir elbette. Bilakis, kastedilen, yapısal bir uyarlamaya ihtiyaç gösteren şeyin ekonomilerimiz değil, temsili demokrasi sistemi olduğudur (çok fazla temsile karşılık, çok az demokrasi olmasıdır).

Buradaki soru gerçekte şöyledir: Biz demokrasiye ne yaptık? Demokrasiyi neye çevirdik? Eskiden 'demokrasi' olan şeyi un ufak edip nasıl bir hale getirdik? Onu nasıl sığlaştırdık ve içini boşaltıp anlamını nasıl güdükleştirdik? Demokrasinin kurumları ne zaman metastas geçirip de kötü huylu, tehlikeli odaklara dönüştüler? Demokrasi ile serbest piyasa nasıl iç içe geçip kaynaştılar da, neredeyse sadece kârı azamiye çıkarmayı hedefleyen, kısır, kısıtlı bir hayal gücüne sahip tek bir yağmacı organizma şeklini aldılar? Bu süreci geriye çevirmek mümkün müdür? Dönüşüm geçirerek ortaya çıkmış olan bu organizma, tekrar eskiden olduğu şekline getirilebilir mi?

Üstünde yaşadığımız gezegenin bekası adına bugün ihtiyacımız olan şey, uzun vadeli bir ufka sahip olmaktır. Peki, ayakta kalıp yaşaması dolaysız, asalak ve kısa vadeli kazançlara bağlı olan yönetimler ve hükümetler bize bu ufku sağlayabilir mi? Kısa dönemli umutlarımız ve dualarımızın kutsal

cevabı olarak görülen, bireysel özgürlüklerimizin koruyucusu ve doyurulmaz hayallerimizin besleyicisi sayılan bu demokrasinin, insan ırkının oynayacağı son perde olduğunu söylemek aklın alacağı bir şey midir? Bu demokrasi, tam da en büyük ahmaklığımızı -kısa görüşlülüğümüzü- yansıttığı için modern insanların gözdesi konumuna geliyor olabilir mi? Bizim (hayvanların çoğunun yaptığı gibi) tümüyle şimdiki zamanda yaşamayı beceremememiz, gelecekte çok uzağı görememememizle birleştiğinde bizi ne hayvan ne de peygamber olan, iki arada bir derede kalmış yaratıklar durumuna getirir mi? Bizim hayran olunası zekâmız, hayatta kalma içgüdümüzden daha baskın bir dürtü olabilir mi? Maddi artık biriktirmenin, kaybetmiş olduğumuz o derindeki, sırrına erişilmez şeyi geri getireceği umuduyla, hepimiz dünyayı, yeryüzünü yağmalayıp durmuyor muyuz?

Elinizde tuttuğunuz kitaptaki yazıların bu soruların hepsine birden ya da herhangi birine cevap verdiğini iddia etmek düpedüz kibirlilik olacaktır. Bu yüzden benim söyleyebileceğim, bu kitaptaki makalelerin yalnızca, sanki feneri sönüyormuş izlenimi veren genel durumu ve eskiden rüyasını gördüğümüz adalet ve istikrarın sağlanmasında artık demokrasiye (herhalde) güvenilemeyeceğini -bir parça ayrıntılı şekildegözler önüne sermeye yaradığıdır. Dolayısıyla, buradaki denemelerin hepsi bir aciliyet duygusuyla, Hindistan'ın kritik anlarında (Gucarat'ta Müslümanlara karşı devlet desteğinde gerçekleştirilen soykırım sırasında; 13 Aralık 2001'de parlamentoya düzenlenen saldırıdan dolayı suçlu bulunan Muhammad Efzal'ın idam edilmesi için belirlenmiş olan tarihten hemen önce; ABD başkanı George Bush'un Hindistan'ı ziyareti sırasında; 2008 yılı yazında Keşmir'de meydana gelen kitlesel ayaklanma günlerinde; 26 Kasım 2008'deki Mumbai saldırıları ertesinde), bir kamusal müdahale olması amacıyla ka-

leme alınmış metinlerdir. Genellikle de meydana gelmiş bu olaylara bir açıklama olması amacı güdülerek değil; bilakis, ortaya atılmış olan açıklamalara bir karşılık olması gözetilerek yazılmışlardır.

Kaleme aldığım bu yazıların birçoğu öfke içinde, sessiz kalmanın bir şey söylemekten daha zor geldiği anlarda yazılmış olmakla birlikte, ortak bir damardan yoksun değillerdir; demokratik bir süreç içerisinde talihsiz, kural dışı örnekler olmadıkları gibi, yoldan çıkmayı gösteren işaretler sınıfına asla sokulamazlar. Çünkü bu yazılar, demokrasinin *sonuçlarına* ve demokrasinin bizi getirdiği *yere* dairdirler; ateş basmış bir vücudun kaderine dair öngörülerdir. Dikkat çekmek istediğim başka bir nokta, bu yazılardan panoramik bir manzaranın ortaya çıkmayacağıdır. Hatta ancak ve sadece, demokrasinin dünyanın en geniş demokratik ülkesinde hangi şekillerde uygulandığını ele vereceğini umduğum belirli olaylara dair bir *alttan* bakışı yansıtacağıdır. (Ya da, dünyanın en geniş demokrasisi demek yerine, Srinagar sokaklarındaki Keşmirli bir protestocunun bir keresinde söylediği gibi, dünyanın en azman 'deli iblis'i demek daha doğru olacaktır sanırım. O protestocunun taşıdığı dövizde yapılan söz oyunundaki gibi, *"Democracy without Justice = Demon Crazy"*, yani, 'adaletsiz demokrasi' anlamını veren bir 'deli iblis'tir burada, Hindistan'da söz konusu olan.)

Bir yazar olarak, bir kurmaca yazarı olarak ben, her zaman için doğru olan şeyi yansıtma, yani her şeyi olgusal olarak gerçekleştiği gibi görme ve aktarma girişimlerinin, fiilen meydana gelmekte olan şeylerin destansı ölçeğini bir parça *azaltıp azaltmadığını* merak etmişimdir hep. Gerçekten de bu doğrultudaki çabalar, önünde sonunda, daha büyük veya daha geniş nitelikteki bir hakikati maskeliyor olabilir mi? Bizim gerçekten ihtiyaç duyduğumuz şeyin yabanıl bir inilti, yani şiirin dönüştürücü gücü ve gerçek duyarlılığı olduğunu söylediğimiz

zaman yavan bir titizlik gösterisinde bulunmuş olma kaygısını taşıyorum; bunu belirtmeliyim. Hindistan'da insanları yönetmenin ve boyunduruk altında tutmanın kurnazca, Brahmanca, karmaşık bir şekilde, bürokratik yollarla, dosyalara dayanarak 'doğru kanallara sokulması'ndan bahsettiğimizde, istisnasız hepimizin daha uyanık, tetikte duran 'kâtip'ler haline geleceğimiz açıktır. Benim buradaki tek mazeretim, dünyanın en gözde yeni süper-gücünün akla hayale gelmez vurdumduymazlığı ve gaddarlığını perdeleyen hileler ve ikiyüzlülüklerin içyüzünü ortaya dökmenin oldukça tuhaf araçları gerektirdiğini söylemek olur. 'Doğru kanallardan' baskıya başvurmak, muhtemelen 'doğru kanallardan geçen' bir direnişi doğuracaktır. Söz konusu olan sadece direnmek olarak kalırsa, biliyorum ki bu bizim için kesinlikle yeterli bir çare değildir. Ama şimdilik, elimizde olan da bundan ibaret. Belki ileride bir gün, bu direnişin, şiirin ve o yabanıl iniltinin dayanağını oluşturacağından söz edebiliriz.

Bu derlemenin adı olarak seçtiğim *Çekirgeleri Dinlemek,* aslında benim İstanbul'da Ocak 2008'de, Ermeni gazeteci Hrant Dink'in katledilişinin birinci yıldönümünde yapmış olduğum bir konuşmanın başlığıydı. Türkiye'de yasaklanıp tabu katına çıkarılmış olan bir konuda (1 milyonu aşkın Ermeninin öldürüldüğü 1915 soykırımı üzerine) yazıp konuşma cesaretini gösteren bir gazeteci olan Hrant Dink cadde ortasında, hemen kendi bürosunun önünde öldürülmüştü. Benim yaptığım konuşmanın içeriği de soykırımın tarihi ve soykırımın reddedilmesi, 'ilerleme' ile soykırım arasındaki tarihsel, neredeyse organik ilişki hakkındaydı.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni soykırımını fiilen uygulayan siyasal partinin adının İttihat ve Terakki [Birlik ve

İlerleme] Komitesi olması beni her zaman derinden sarsmıştır. Aslında bu derlemeye almış olduğum yazıların çoğu da, Birlik (İttihat) ile İlerleme (Terakki) arasındaki, ya da bugünün deyişiyle, modern demokrasinin, serbest piyasa demokrasisinin yıkılmaz ikiz kuleleri konumundaki Milliyetçilik ile Kalkınma arasındaki çağdaş korelasyona dairdir. Oysa bu kavramların ikisi de, en uç biçimleriyle, nihai, kıyametvari yıkımı (nükleer savaşı, iklim değişimini) getirme potansiyeline sahip bir şifreye dönüşmüş durumdadırlar.

Bu kitaptaki denemeler 2002 ile 2008 yılları arasında kaleme alınmış olmalarına rağmen, görünmez başlangıç, başlama vuruşu, 1989 yılındadır. Yani, Afganistan'ın sarp tepelerinde kapitalizmin Sovyet komünizmine karşı uzun süredir yürütmekte olduğu cihadını kazandığı yılda. (Elbette devran dönmüştür. Şimdilerde aynı dağlardaki durumun, kapitalizmin gömülmeye çalışıldığı günlere benzediği söylenebilir mi? Buna açık bir cevap verebilmek için vakit henüz erkendir.) Sovyetler Birliği'nin çöktüğü ve Berlin Duvarı'nın yıkıldığı aylarda, bir zamanlar Bağlantısızlar Hareketi'nin önderliğini üstlenmiş olmaktan dolayı fazlasıyla böbürlendiğini bildiğimiz Hindistan hükümeti, hemen bir ters parende atarak tam gaz Amerika Birleşik Devletleri'ne doğru çark etmiş, yeni tekkutuplu dünyanın rakipsiz monarkının eteğine yapışmıştı.

Gerçekten de oyunun kuralları ansızın ve her açıdan değişivermişti. Ücra köylerde ve el değmemiş ormanların derinliklerinde yaşayan ve içlerinden bir kısmı Berlin'in ya da Sovyetler Birliği'nin adını dahi duymamış olan milyonlarca insan, kendi yaşadıkları bölgeden çok çok uzaklarda meydana gelmekte olan değişimlerin kendi hayatlarını nasıl etkileyeceğini tasavvur bile edemezlerdi. Çok sayıda insanın mülklerinin ellerinden alınması ve kendilerinin de bizzat yurtlarından edilmeleri süreci daha 1950'lerin başlarında, Hindistan yöne-

timi kendi tercihini, dev ölçekli çelik fabrikaları (Bhilai, Bokaro) ile büyük barajların (binlerce sayıdadır) ekonominin 'hakim tepeleri'ni işgal edeceği Sovyet tipi kalkınma modelinden yana koyduğu zaman başlamıştı. Özelleştirme ve Yapısal Uyum'dan mürekkep olan yeni çağ ise bu süreci akıl almaz bir hızda çabuklaştıracaktı.

Bugün için *ilerleme* ve *kalkınma* gibi sözcükler, ekonomik 'reformlar', 'deregülasyon' ve 'özelleştirme' gibi sözcüklerle hiçbir rahatsızlık duymadan birbirinin yerine kullanılabilir hale geldiler. *Özgürlük* demek, *tercihte bulunmak* anlamına gelmeye başladı. Özgürlük, insan ruhundan ziyade farklı deoderant markalarıyla ilintili bir şey olarak görülür oldu. *Pazar* da artık bir şeyler satın aldığınız bir yer olmaktan çıktı. 'Pazar', çehresiz korporasyonların/büyük şirketlerin 'gelecek' alıp satmak dahil olmak üzere çeşitli işler çevirdiği, belli bir yerden, toprak parçasından arınmış bir uzama dönüştü. *Adalet* ise *insan hakları* anlamına büründü (dedikleri gibi, 'ancak bir avuç insanın kullanabileceği' bir şeye yani). Bu dil hırsızlığı, bu sözcükleri gasp edip onları silahlar gibi yayma, onları niyetlere maske geçirip, geleneksel olarak kastettikleri anlamın tamamen zıttı bir içerik kazandırmak amacıyla kullanma tekniği, yeni tertiplerin mimarı olan çarların en parlak stratejik zaferlerinden birini temsil etti. Dil hırsızlığı onlara aynı zamanda muarızlarını marjinalleştirme, kendi eleştirilerini söze dökecek bir dile sahip olma hakkından yoksun bırakma ve karşıtlarını 'ilerleme karşıtı', 'kalkınma karşıtı', 'reform karşıtı' ve elbette 'ülke karşıtı' olarak damgalama, onları her şeyin en olumsuzunu isteyen insanlar olarak gösterme imkânı tanıdı. Bir nehri kurtarmaktan, bir ormanı korumaktan söz açanların karşısına hemen, "Yoksa siz İlerleme'ye inanmıyor musunuz?" gibi bahanelerle dikilindi. Toprakları baraj sularının altında kalan, evleri buldozerlerle dümdüz edilen insanlar, "Al-

ternatif bir kalkınma modeliniz var mı ki?" gibi sözlerle uyutulmaya çalışıldılar. Devletin görevinin insanlara temel eğitim, sağlık bakımı ve sosyal güvence sağlamak olduğuna inanan insanlar, "Siz piyasaya karşınız," diyerek gelişme düşmanı ilan edildiler. Hem şapşallardan başka kim piyasalara karşı olabilirdi ki?

Bu türden çalınmış sözlere sahip çıkmak, dikkat süresi çok kısa olan bir dünyaya çok sıkıcı gelen, ayrıca İfade Özgürlüğü'nün yoksullara sağlanamadığı bir çağda fazlasıyla pahalıya mal olacak birtakım açıklamaları gerektirmektedir. İşte şimdiki perişan halimizi çözecek ana kilit, kanımca bu dil soygunculuğunda aranabilir pekâlâ.

Hindistan'da böylesi bir 'ilerleme'nin hüküm sürdüğü yirmi yıl, aniden zenginleşmeye dayalı muazzam bir orta sınıf gücü (ve bundan çok daha engin miktarda, daha fazla umutsuz ve çaresiz alt-sınıf) yarattı. Yoksulların yararına yapıldığı iddia edilen, oysa belli ki sadece ve sadece yeni aristokrasinin yükselen taleplerine hizmet eden devasa altyapı projeleri, barajlar, madenler ve Özel Ekonomi Bölgeleri yüzünden on milyonlarca insan mülkünden ve yurdundan edildi.

Günümüzde 'kalkınma' tartışmasının özünü artık, toprağa ulaşma mücadelesi oluşturmaktadır. P. Chidambaram, Hindistan maliye bakanı olmadan önce, Orissa'daki Niyamgiri tepelerini yerle bir eden bir çokuluslu madencilik şirketi olan Vedanta'nın yönetim kurulu üyesi ve Enron'un avukatlarından biriydi. Chidambaram'ın kariyer çizgisi herhalde onun dünya görüşünü de bütün çıplaklığıyla ortaya koyuyordu. Nitekim, kendisiyle bir yıl önce yapılan bir röportajda, hedefinin Hindistan nüfusunun yüzde 85'inin şehirlerde yaşamasını sağlamak olduğunu duyurmuştu.[1] Bu süreç halen işlemekte olan bir dönüşüm-

1) Bkz. P. Chidambaram'ın Shoma Chaudhury ve Shantanu Guha Ray'la röportajı, *Tehelka Magazine*, Cilt 5, Sayı 21, 31 Mayıs 2008.

dür ve Hindistan'ı çok hızlı bir zaman dilimi içerisinde, topraklarından vazgeçmek isteyen insanların, silah tehdidiyle bunu yapmaya mecbur bırakıldıkları bir polis devletine çevirmektedir. Zaten P. Chidambaram'ın maliye bakanlığından içişleri bakanlığına geçmesini kolaylaştıran olay da muhtemelen budur. Hem bu iki görev birbirinden sadece, öbür tarafı rahatlıkla görülen geçişimli bir ince zar misali çizgilerle ayrılmaktadır. Bu kâbusvari maskeli balonun altını 'vizyon' görüntüsüyle döşeyen perde de, muazzam büyüklükteki arazileri ve Hindistan'ın bütün doğal kaynaklarını büyük şirketlere peşkeş çekme planıdır. Bu plan, Bağımsızlık'tan sonra uygulanmış bulunan toprak reformları politikasını da tamamen tersine çevirecektir.

Ormanlar, dağlar ve sulama sistemleri halihazırda zaten, ancak 'ekokırım' *(ecocide)* diye adlandırılabilecek olan bir suçu taammüden işleyip, maddi dayanaklarını tamamen kaybetmiş bir devletin fiili desteğine sahip olan, çokuluslu büyük şirketlerin talanına açılmış durumdadır. Doğu Hindistan'da yapılmakta olan boksit ve demir cevheri madenciliği bütün eko-sistemleri tahrip etmekte, verimli toprakları fiilen çöle döndürmektedir. Himalayalar'da yüzlerce yüksek barajın yapılması planları sürüp giderken, bu projelerin sonuçlarının tam bir felaket olacağı aslında herkesçe bilinmektedir. Ovalarda nehir kıyılarına bentler inşa edilmekte, böylece sellerin kontrol altına alınması amaçlanmaktadır, oysa bu tedbirler nehir yataklarının yükselmesine yol açtığından ortaya çıkan sonuç kaçınılmaz olarak daha fazla sel, daha fazla su baskını, tarım topraklarının daha fazla tuzlanması ve milyonlarca insanın hayatlarını sürdürdüğü toprakların tam anlamıyla harabeye dönmesidir. Hindistan'ın Ganga gibi kutsal nehirlerinin çoğu, sudan daha fazla endüstriyel atığın ve lağım pisliğinin gezindiği, kutsal olmayan kanalizasyonlara dönüşmüş haldedir. Artık tek bir nehrin bile doğal akışını

izleyip okyanusa ulaşabilmesinden güçlükle bahsedebileceğimiz bir noktaya geldik.

Denize akan bir nehrin, suyun 'israf edilmesi' anlamına geldiği gibi son derece saçma bir düşünceyle hareket eden Yüksek Mahkeme, inanılmaz bir kibirle Hindistan'ın nehirlerinin mekanik bir su ikmali sistemi gibi birbirine bağlanmasına hükmedebilmiştir. Oysa böyle bir 'hükmü' yerine getirmek, dağların ve ormanların altından ve içinden tüneller kazmaktan, doğal sınırları değiştirmekten, nehir havzalarının su boşaltma sistemlerini akamete uğratmaktan ve deltaları, haliçleri bozmaktan başka işe yaramayacaktır. Başka bir deyişle, ortaya çıkacak olan sonuç bütün alt-kıtanın ekolojisinin tahrip edilmesi olacaktır. (Söz konusu hükme varmış olan yargıç B.N. Kirpal, emekli olmasının ardından Coca-Cola şirketinin çevre kuruluna girivermiştir. Yerini tam bulmuştur yani!)

Yapay sulamaya fazla bağımlı uygarlıkların kaderi hakkında zırcahil olan kişilerin idare ettiği serbest piyasaya dayalı iktisadi politikalar rejimi, ekim modellerinde de endişe uyandırıcı değişimlere sebep olmuştur. Toprağın yerel koşullarına ve mikro-iklimlere uygun biçimde yapılan sürdürülebilir yiyecek maddesi ekimlerinin yerini, tamamen piyasaya bağımlı olmanın dışında, büyük ölçüde kimyasal gübrelere, haşere ilaçlarına, kanal sulamasına ve yeraltı sularının ayrım gözetmeden çıkarılmasına da bağımlı kalan, aşırı su emen, karışık ve genetik olarak değiştirilmiş 'ihraç' ürünleri almıştır. Kimyasal maddelerle yorgun düşen ekilebilir arazilerin zaman içinde bozulup verimsizliği arttırması, tarımsal girdi maliyetlerini yükseltmiş ve küçük çiftçileri borç kapanına almıştır. Son yıllarda 180 binden fazla Hint çiftçisi intihar etmiştir.[2] Aşağı Sahra Afrikası'yla aynı düzeylere yaklaşmış olan açlık ölümleri ve

2) P Sainath, "Neo-Liberal Terrorism in India: The Largest Wave of Suicides in History", *CounterPunch*, 12 Şubat 2009.

kötü beslenme salgını toprağın içine işleyen sinsi bir düşman gibidir.[3] Gerçekten de, yüzde 9'luk büyüme oranı giderek aşağı doğru süzülen bir sarmal görünümü arz etmeye başlamaktadır. Büyüme oranı rakamları bu şekilde ne kadar yükselirse, hastalığın gelişimi de o kadar ağır bir seyir izlemektedir. Bunu ulaştığınız ilk onkologa rahatlıkla sorabilirsiniz.

Sanki feodalizmin ve kast sisteminin ağırlığı altında ezilen antik bir toplum büyük bir makinenin içinde çatır çatır öğütülmektedir. Bu öğütme eski eşitsizliklerin dikiş yerlerini patlatırken, bir kısmını yeniden sağlamlaştırmakta, bir kısmını da artık geçersiz hale getirmektedir. Eski toplumun donup pıhtılaşmış olması ve kalın bir krema tabakasıyla kaplı (çoğu sudan ibaret) ince bir katmana dönmesi, geleceğin felaketlerinin hazırlayıcısıdır. Burada 'krema' derken sözünü ettiğim şey de, Hindistan'ın milyonlarca tüketiciden (araba, cep telefonu, bilgisayar, Sevgililer Günü kartı tüketicilerinden) oluşan ve uluslararası sermayenin ağzını sulandıran 'pazar'ıdır. Sulu kısmın ise fazla bir kıymeti harbiyesi olmaz. Bu kısım pekâlâ erimeye bırakılabilir, küçük dilimler halinde ayrılabilir ve sonunda tamamen kuruyup gitmesi beklenebilir.

Ya da takım elbiseli beyfendiler, sonucun mutlaka bu şekilde gerçekleşeceğini düşünürler: Öyle ya: Hindistan'ın kalbinde, Orissa, Chhattisgarh, Jharkhand ve Batı Bengal'de patlak veren kanlı iç savaş karşılığında herhangi bir bedel ödemeye de kesinlikle razı değillerdir.

1989'a dönecek olursak. O günlerde muhalefette bulunan sağcı Bharatiya Janata Party (BJP), sanki -tam da Kongre hü-

3) Bkz. United Nations Children's Fund (UNICEF), *The State of Asia-Pacific's Children 2008* (May 2008). Rapor için bkz. http://www.unicef.org/publications/index_45086.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

kümetinin Hindistan pazarlarını uluslararası finansa açmasıyla aynı zamanda- 'Birlik' ile 'İlerleme' arasındaki bağlantıyı göstermek istermiş gibi Hindu milliyetçiliğine (yaygın olarak bilinen şekliyle 'Hindutva'ya) dayalı düşmanlık dolu bir kampanyaya girişti. 1990 yılında bu partinin lideri L.K. Advani, ülkeyi boydan boya dolaşıp Müslümanlara karşı nefreti körükledi ve Ayodhya'da tartışmalı bir yerde bulunan, on altıncı yüzyıldan kalma eski cami Babri Mescidi'nin yıkılmasını, onun yerine bir Ram Tapınağı dikilmesini talep etti. 1992'de Hindu ayak takımı, Advani'nin kışkırtmasıyla camiyi yıktı. 1993 yılı başlarında başka bir güruh Mumbai sokaklarında kudurmuş gibi dolaşıp Müslümanlara saldırdı ve neredeyse 1.000'e yakın insanı öldürdü. Ölenlerin intikamı için şehrin değişik yerlerinde patlatılan bombalar sonucu da 250'ye yakın insan hayatını kaybetti.[4] Bu toplu çılgınlıktan beslenen BJP, 1984'te parlamentoda sadece 2 sandalyeye sahip olduğu halde, 1998'de Kongre Partisi'ni yenilgiye uğratıp iktidara yükselmeyi başardı.

Hindutva'nın (Hindu milliyetçiliğinin) yükselişinin, Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük düşmanı olarak komünizmin yerine İslam'ı koyduğu tarihsel uğrakla çakışması tesadüf değildir. O dönemde, başkan Reagan'ın bir zamanlar Beyaz Saray'da ağırladığı ve Amerika'nın kurucularıyla kıyasladığı radikal İslamcı Mücahidler ansızın terörist olarak adlandırılmaya başlanmıştı. CNN'in 1990-1991 Körfez Savaşı (Çöl Fırtınası Operasyonu) sırasında yaptığı canlı yayınlar, uydu televizyonun yarattığı ilk heyecan dalgasıyla birlikte bu 'gerçeği' Hindistan şehirlerindeki elit kesimlerin oturma odalarına yansıttı. Eskiden Filistinlilerin kararlı savunucusu olan Hint hü-

4) 1993'te Mumbai'de yaşanan isyanlara dair ayrıntılı bir anlatım için bkz. Adalet Bakanlığı B.N. Srikrishna Komisyonu'nun araştırma raporu: http://www.sabrang.com/srikrish/sri%20main.htm (29 Mart 2009).

kümeti, bu yayınlarla neredeyse aynı anlarda İsrail'in 'doğal müttefiki'ne dönüverdi. Artık Hindistan ile İsrail ortak askeri tatbikatlar yapıyorlar, birbirleriyle istihbarat paylaşıyorlar ve herhalde işgal altında tutulan toprakların en iyi nasıl korunacağı konusunda birbirlerine akıl fikir verip duruyorlar.

1998'de BJP başa geçtiğinde, 'özelleştirme' ve 'liberalleştirme'den menkul 'İlerleme' projesi sekiz yaşına basmış durumdaydı. BJP, 'liberalleşme yoluyla talan' sürecinden başka bir şey olmadığını söyleyerek daha önce ekonomik reformlara karşı koyu bir kampanya yürütmüş olsa bile, iktidara gelir gelmez serbest piyasayı coşkulu bir biçimde benimsedi ve Enron gibi dev çokuluslu şirketleri desteklemeye başladı. (Temsili demokrasilerde halkların temsilcileri bir kere seçimi kazandıkları zaman, vaatlerini unutup fikirlerini değiştirmekte tamamen özgürdürler!)

Nitekim, BJP'nin iktidarın dizginlerini ele aldığı haftalarda ilk icraatı, bir dizi termo-nükleer denemeye izin vermek olacaktı. Hindistan 1975'te nükleer yarışa katılacağını ilan etmiş olsa da, siyasal bakımdan 1998'deki nükleer denemeler tamamen farklı bir nitelikteydi. Muzaffer milliyetçiliğin bu denemeleri alkışlayışındaki şevk, kamusal söyleme ürpertici boyutlarda yeni bir saldırganlık ve nefret dilini sokmuş oluyordu. Oysa söylenenlerin tek bir sözcüğü bile yeni değildi; sadece, eskiden kabul edilemez sayılan savlar birdenbire göklere çıkarılmaya başlanmıştı. Zaten o zamandan beri Hindu cemaatçiliği ve nükleer milliyetçilik -büyük şirketlere dayalı küreselleşme *(corporate globalization)* gibi- siyasal partilerin devlete bağlı ideolojilerinin üstünde tutulmaya devam edildi. Zehir doğrudan damarlarımıza zerk ediliyordu. Dolayısıyla, merkezdeki hükümet kendisini 'seküler' olarak görsün görmesin, şu anda bizim uğraşıp başa çıkmamız gereken sorunun (bütün şiddeti ve adiliğiyle) tam da bu olduğu apaçıktır. Müslü-

man topluluğun kaderi tamamen ters dönmüş durumdadır ve Müslümanlar artık, Dalit'ler ve Adivasi'lerle birlikte toplumsal piramidin en dibinde yer almaktadırlar.[5]

Bir ülkenin hayatında meydana gelen bazı olaylar, perdeleri aralamak ve sıradan insanlara bir an için geleceği göstermek gibi bir etki doğurur. 1988'deki nükleer denemeler bunlardan birisiydi. Hindistan'ın hangi istikamete doğru yöneldiğini anlamak için dahi olmanız gerekmiyordu. Şimdi size, benim nükleer denemelerden sonra kaleme aldığım (ve bu derlemede yer vermediğim) "Tahayyülün Sonu" başlıklı bir yazımdan bir pasajı aktarayım:

> Nükleer denemeleri takip eden günlerde gazetelerdeki bazı manşetler şöyleydi: "Özsaygı Patlaması" "Diriliş Yolu" "Gurur Abidesi"
>
> Bize tekrar tekrar, "Bunların sadece nükleer denemeler olmadığı, milliyetçilik testleri olduğu," söyleniyordu.
>
> Sürekli bir bombardıman altındaydık: Nükleer bomba Hindistan'dır, Hindistan nükleer bombadır. Üstelik burada kastedilen, kestirme bir söz olarak Hindistan değil, Hindu Hindistan'dır. Bu yüzden, nükleer denemeleri hedef alan her türlü eleştiri yalnızca ülke-karşıtı bir tutum değildir, aynı zamanda Hindu-karşıtıdır... Nükleer bombaya sahip olmanın beklenmedik veçhelerinden birisi budur. Hükümet bombadan sadece düşmanı tehdit etmekte yararlanmıyor, onu kendi halkına karşı savaş ilan etmekte de kullanıyor. Biz...
>
> Her şey ne kadar bildik görünüyor, değil mi? Peki bunun sebebi, hepimizin izlediği üzere, gerçekliğin dağılması ve her şeyin eski filmlerden çıkıp gelmiş görüntüleri andıran sessiz, siyah-beyaz karelere dönüşmesi, insanların peşinden iz sürüldüğü, etraflarının kuşatıldığı ve sonra bir sürü gibi kamplara

5) Sachar Komitesi Raporu, Kasım 2006. İnternet için bkz. http://minorityaffairs.gov.in/newsite/sachar/sachar.asp.

tıkıldığı, gideceği hiçbir yer bırakılmayan insanların upuzun sıralara dizildikleri, kendilerini savunma imkânı bulamadan saldırıya uğradıkları, hatta katledildikleri sahnelerin ortaya çıkması mı? Peki bu filmin fonunda niçin hiç müzik yok? Salon niçin bu kadar sessiz? Yoksa çok fazla film mi izledim? Ben delinin teki miyim? Yoksa haklı mıyım? Bu görüntüler, harekete geçirdiğimiz ivmenin kaçınılmaz tepe noktası mı? Geleceğimiz hızla geçmişimize mi dönüyor?[6]

Benim bu yazıda sözünü ettiğim 'biz', tabii ki 'Hindu' çoğunluğa dahil olmayanlarımızdı, ya da kendilerini onlarla özdeşleştirmeyenlerdi. 'Geçmiş' derken kastettiğim de, 1947'de Hindistan'ın bölündüğü, 1 milyonu aşkın Hindu ile Müslümanın birbirlerini öldürdüğü ve milyonlarcasının mülteciye dönüştüğü dönemdir.

Şubat 2002'de, Ayodhya'dan dönen 58 Hindu hacının bir tren vagonunda yanarak ölmesinin ardından, Gucarat'taki başbakan Narendra Modi liderliğindeki BJP hükümeti, eyalette yaşayan Müslümanlara karşı titizlikle planlanmış bir pogromu yönetti. Bu saldırının yelkenlerini şişiren de, 11 Eylül 2001'deki saldırıların ardından Bush yönetiminin yaygınlaştırdığı İslam fobisiydi. Onun için, 2 bini aşkın sayıda[7] insan katledilirken Gucarat eyaletinin yönetim aygıtı olup bitenleri seyretmekle yetindi. Kadınların topluca ırzına geçildi ve birçoğu diri diri yakıldı. 150 bin Müslüman evlerinden, yurtlarından sürüldü. Müslümanlar gettolaştırıldı, toplumsal ve

6) Arundhati Roy, "The End of Imagination", *The Cost of Living* (New York: Modern Library, 1999), s. 106-108.

7) Bkz. Ahmedabad & Ors davasında Adalet ve Barış İçin Yurttaşlar'ın başkanı aracılığıyla alınan yeminli ifadesi. Cevaplar için, Writ Petition Civil 3770/2003. Cevap 3 Ekim 2006 tarihli dosyadadır. İnternet için bkz. http://www.cjponline.org/compensation/note.pdf (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

ekonomik bakımdan fiili sürgünler haline getirildiler. Gucarat gerçi tarihi boyunca hep gergin, karışıklıklarla dolu bir eyalet olmuştur. Bu eyalette daha önce de birçok ayaklanma meydana gelmiştir. Ancak bu bir ayaklanma değildi. Soykırıma yol açan bir katliamdı ve kurbanların sayısı, diyelim Ruanda, Sudan ya da Kongo'daki vahşetlere kıyasla sönük kalsa da, Gucarat'taki kıyım, amacından kimsenin şüphesi olmadığı bir halka açık temsil gibi tasarlanmıştı. Dünyanın gözde demokrasisinin hükümetinden, Müslüman yurttaşlarını hedef alan açık bir uyarıydı.

Kıyının ardından Narendra Modi erken seçimler yapılması için bastırmaya başladı. Seçimlerde de Gucarat halkının onayını alarak tekrar iktidara geldi. Beş yıl sonraysa bu başarısını tekrarlayacaktı: Modi şu anda üçüncü dönem başbakanlığını yürütmekte, berrak düşünceleri ve serbest piyasaya inancı sebebiyle yaygın bir takdir görmektedir. Gucarat halkının adil bir seçim yapması için de Hindutva'nın (çekirdek grubu olan) Narendra Modi koluna karşı çıkarılan tek alternatif, BJP'nin eski küskün başbakanlarından, Kongre Partisi adayı Şankarsinh Vaghela olmuştur. Aslında onun da sunup sunabileceği tek şey Hindu milliyetçiliği, Hindutva'ydı (sadece daha seyreltilmiş ve karışık olanı). Dolayısıyla, Vaghela'nın kabul görmemesinde şaşırtıcı olan hiçbir yan yoktu.

Gucarat soykırımı, bu derlemenin ilk yazısı olarak yer verdiğim, sokaklar *hâlâ* çetelerin egemenliğindeyken ve Müslümanlara karşı cinayetlerle aşağılamaların sürdüğü anlarda kaleme alınmış, "Demokrasi: Kendi Ülkemizde Onu Kimler Temsil Eder?" başlıklı yazımda ele alınmıştır. Zaten ben bu kitaptaki yazılarımın herhangi birinin metninde bilerek en ufak bir değişiklik ya da güncelleme yapmadım, çünkü, içinde meydana gelmek üzere olan olayların bir öngörüsünün bulunduğu ortamın *sistemik* niteliğine çıplak bir gözle bakmanın

daha uygun düşeceği kanısındayım. İşte bu yüzden, yazıların metnini güncellemek yerine, sadece yeni dipnotlar eklemekle yetindim. Örneğin, Gucarat soykırımı üzerine yazının bir paragrafı şöyleydi:

> Gelecek yıl bu olayla ilgili bir yıldönümü kutlaması yapılacağını tahmin edebilir miyiz? Yoksa o zamana kadar, kendilerinden nefret edilecek başka insanlar mı ortaya çıkarılacak? Yeni kurbanlar, alfabetik bir sırayla zikredersek, Adivasi'ler, Budistler, Hıristiyanlar, Dalit'ler, Parsi'ler, Sih'ler mi olacak? Yoksa blucin giyenler ya da İngilizce konuşanlar mı, kalın dudaklılar ya da kıvırcık saçlılar mı? Bunu öğrenmek için fazla beklememiz gerekmeyecek herhalde.

Kongre Partisi liderlerinin kışkırttığı sokak serserileri, Indira Gandhi'nin Sih muhafızlarınca katledilmesinin öcünü almak amacıyla, 1984'te Delhi sokaklarında binlerce Sihi boğazlamışlardı. Bir Hindu milis grubu olan Bejreng Dal'a mensup kiralık katiller, Avustralyalı bir misyoner olan Graham Staines ile iki küçük oğluna da saldırdılar ve Ocak 1999'da onları diri diri yaktılar.[8] Aralık 2007'de Hindu milislerin Hıristiyanlara düzenledikleri saldırılar da vahşiceydi. BJP'nin yönetiminde olan çeşitli eyaletlerde (Gucarat, Karnataka, Orissa) Hıristiyanlar saldırıya uğradı, kiliseler kundaklandı. Kandhamal, Orissa'da en az 16 Dalit ve Adivasi Hıristiyan, 'Hindu' Dalit ve Adivasi'ler tarafından öldürüldü.[9] (Dalit'lerin ve Adivasi'lerin 'Hindulaştırılması' ve hem birbirlerine hem de Müslümanlara ve Maoculara karşı kışkırtılmaları, herhalde şimdiki Hindu milislerinin *başlıca* projesidir.) Şu anda da on binlerce Hıristi-

8) Bkz. Celia W. Dugger, "India Orders Inquiry Into Missionary's Killing", *New York Times*, 29 Ocak 1999, s. A9.
9) Bkz. Angana Chatterji, "Hindutva's Violent History", *Tehelka*, 13 Eylül 2008. Ayrıca bkz. Angana P Chatterji, *Violent Gods: Hindu Nationalism in India's Present; Narratives from Orissa* (Gurgaon: Three Essays Collective, 2009).

yan mülteci, tarlalarını ekmek ve ekinlerini kaldırmak için topraklarına dönmekten korkarak, kamplarda yaşamakta ya da çevre ormanlarda saklanmaktadırlar. (Aynı doğrultuda, bu toplulukların, çokuluslu büyük şirketlerin gözlerini dikip de hükümetlerin boşaltılmasını istedikleri ormanlarda ve mineral bakımından zengin arazilerde yaşayan insanlar olmaları tesadüf değildir. Bu yüzden Hindutva *şivir*'leri [kampları], onları 'Hindu ağılı'na toplama bahanesiyle, insanları kontrol altında tutmanın bir aracı olarak gündeme getirilmektedir.)

Aralık 2008'de, bir güney eyaletinde ilk defa iktidara gelmiş olan BJP hükümetinin koruması altında, Hindistan'ın bilişim endüstrisinin merkezi sayılan Bangalore ve Mangalore'deki illegal Hindu çeteler, blucin ve Batı tarzı elbise giyen kadınlara karşı bir saldırıya giriştiler.[10] Ve bu tehdit halen bütün ciddiyetiyle geçerlidir. Hindu milisler Karnataka'yı yeni bir Gucarat'a çevirmek için ellerinden gelen her türlü gayreti gösteriyorlar. BJP'nin, her ikisi de küreselleşme projesinin ön sıralarında gösterilen Karnataka ve Gucarat gibi eyaletlerde derin kökler salmış olması, bir kere daha 'Birlik' ile 'İlerleme' arasındaki (ya da, öyle nitelemeyi tercih ederseniz, 'faşizm' ile 'serbest piyasa' arasındaki) organik ilişkiyi örneklemektedir.

Ocak 2009'da bu organik ilişki, kamusal işleve haiz bir öpücükle mühürlendi. Hindistan'ın en büyük iki dev şirketinin genel müdürleri olan Tata Group'tan Ratan Tata ile Reliance Industries'den Mukesh Ambani, layık görüldükleri Gucarat'ın Gururu (Gujarat Garima) ödülünü kabul ederlerken, Gucarat soykırımının mimarı olan Narendra Modi'nin kalkınma politikalarına övgüler düzmekten geri kalmadılar ve onun başbakan adaylığına çok sıcak baktıklarını açık bir dille ifade ettiler.

---

10) Bkz. Somini Sengupta, "Attack on Women at an Indian Bar Intensifies a Clash of Cultures", *New York Times*, 8 Şubat 2009, s. A5.

Bu kitap baskıya giderken, yaklaşık 2 milyar dolarlık bir kampanyayla yürütülen 2009 genel seçimleri yeni tamamlanmış durumdaydı.[11] Bu meblağ, ABD seçimlerinde harcanan paralardan bile hayli daha fazlaydı. Dahası, medyada yer alan bazı raporlara göre, seçim kampanyalarında harcanan gerçek rakam *10* milyar dolara bile yaklaşıyordu.[12] Sormak gerekirdi: Bu kadar muazzam büyüklükteki para nereden geliyordu acaba?

Kongre ile onun müttefikleri, Birleşik Ilerici İttifak (UPA) rahat bir çoğunluk elde etmişti. Ilginçtir, seçimlerde boy gösteren bağımsız adayların yüzde doksanından fazlası, kaybedenler arasındaydı. Anlaşılan bir sponsor desteği olmadan seçim kazanmak artık hayaldi. Ne de olsa bağımsız adaylar bedava pirinç dağıtamazlar, bedava televizyon ve oy karşılığı nakit para vaadinde bulunamazlardı; oysa seçimler, bu denli ucuz ve ahlâk dışı yöntemlerin kimse tarafından kanıksanmadığı bir derecede alçaltılmış bir yola sokulmuş durumdaydı çoktan.[13]

Seçimlerde geçerli olan rakamları daha yakından irdelediğimizde, *rahat* ve *çoğunluk* gibi sözcüklerin -tamamen yanlış diyemesek de- aldatıcı olabildiğini görürüz. Örneğin, bu seçimlerde UPA için kullanılan oyların fiili oranı ülke nüfusunun yalnızca 10.3'üne tekabül ediyordu! Seçim demokrasisinin zekice dilimlerle kurulmuş matematiği, küçük bir azınlığın nasıl muazzam bir başarı şekline dönüşebileceğini göstermek bakımından ilginçtir.[14] Her koşulda burada dikkat çekici

11) "Lok Sabha Polls to Cost More Than US Presidential Poll" *Times of India*, 1 Mart 2009.

12) Bkz. Shantanu Guha Ray, "Offer Valid Till Votes Last", *Tehelka*, 27 Mayıs 2009.

13) Bkz. Hindistan Seçim Komisyonu'nun internette açıklanan sonuçları: http://www.eci.nic.in.

14) Hindistan'ın 1 milyarlık nüfusunda kayıtlı seçmen tabanı 672 milyondur. 2009'da sadece 356 milyon Hintli oy kullanmıştı ve bu rakam toplam seçmenlerin yüzde 53'üne denk düşüyordu. Bu oylardan UPA'nın payına düşen, yaklaşık olarak yüzde 33 oranında, yani UPA'ya kullanılan 120 milyon oydan daha azdı: http://eciresults.nic.in/frmPercentVotesPartyWise Chart.aspx.

olan, dünyanın en geniş demokrasisinde ikinci dönem için başbakanlığa getirilecek kişinin, nefret timsali L.K. Advani değil, piyasa reformlarının nazik mimarı, hayatında tek bir seçim dahi kazanmamış Dr. Manmohan Singh olmasıdır.

Seçimlere giden süreçte, partiler arasında ekonomik reformlar konusunda mutlak bir konsensüs söz konusuydu. Daha önce BJP'nin baş ideologu olan, Ram Janamabhoomi hareketinin lideri K.N. Govindacharya, alaycı bir dille Kongre Partisi ile BJP'ye koalisyon kurmalarını önermişti.[15] Halbuki bazı eyaletlerde bu partiler zaten koalisyon halindeydiler. Örneğin Chhattishgarh'ta, BJP hükümetin sorumluluğunu üstlenmişken, Kongre'li politikacılar hükümet destekli uğursuz bir 'halk' milisi olan Salwa Judum'u yönlendirmekteydiler. Judum ile hükümet, çelik fabrikaları kurulmasını bekleyen ve orman arazisinin altından demir cevheri, kalay ve başka zenginlikleri çıkarmaya başlamış büyük şirketlerin, insanları yerlerinden etmelerine ve toprakları işgal etmelerine karşı ölümcül ve genellikle vahşi sonuçlar doğuran bir silahlı mücadeleye girişmiş bulunan, ormanlardaki Maoculara karşı ortak cephe oluşturmuşlardı. Keza Chhattisgarh'ta, Hindistan'ın en büyük iki siyasal partisinin, Hindistan'ın en yoksul, en savunmasız insanları olan Dantewara Adivasi'lerine karşı büyük bir ittifaka girişmiş olduklarını görüyoruz. O süreçte tam 644 köy boşaltılmıştı ve 50 bin kişi Salwa Judum kamplarına taşınmışlardı. Ormanlarda saklanan 3 bin kişiye karşı da onları Maocu terörist ya da sempatizan diye niteleyen bir sürek avına girişilmiş durumdaydı. Bu mücadele bütün gücüyle sürüp gitmekte ve büyük korporasyonlar da kenarda beklemektedirler.

Hindistan'ın, Birleşmiş Milletler içinde Avrupa ülkelerinin, Sri Lanka hükümetinin Tamil Kaplanları'na karşı son şiddetli

15) Bkz. "BJP, Congress Should Join Hands, Says Govindacharya", Press Trust of India, Indore, 15 Mayıs 2009.

saldırıda işledikleri iddia edilen savaş suçlarına dair olarak bir uluslararası soruşturma açılmasını engelleyen ülkelerden birisi olması da kayda değer bir noktadır.[16] Dünyanın bu köşesindeki hükümetler, İsrail'in Gazze'de izlediği politikayı ve uyguladığı baskıları, 'terörizm'le başa çıkmanın iyi bir yolu olarak örnek almışlardır: Medyayı uzakta tut, cinayetleri karanlıkta işle! Hem bu şekilde kimin 'terörist' olup olmadığıyla ilgili fazla bir kaygıya kapılmaya gerek kalmıyordu. Uluslararası plandaki tepkilerin de önemsiz derecede kaldığı göz önünde bulundurulduğunda, planlanan cinayetler çabucak gerçekleştirilebilecekti.

Nitekim, siyasal partiler arasında 'yapıcı' bir işbirliğiyle, konsensüsle yürütülen bu süreçte, seçim sonuçları büyük şirketlerin merkezlerindeki bazı kişiler dışında çok insanı heyecanlandıracaktı. Büyük şirketlerin yöneticileri, demokratik seçime dayalı bir temsilin kendi yağmalarına başka hiçbir şeyin kazandıramayacağı bir meşruiyet örtüsü sağlayacağının farkında görünüyorlardı. Bazı büyük şirketler televizyon kanallarında müsrifçe reklam kampanyaları düzenlerlerken, bazı ön plandaki Bollywood film yıldızları da dahil genç yaşlı, yoksul zengin bütün insanları dışarı çıkıp oy kullanmaya teşvik etmek için her kılığa girmekten çekinmediler. Delhi'nin lüks pazarı olan Khan Market'teki mağazalar ve restoranlar, işaret parmakları oy kullandıkları için silinmez mürekkeple lekeli olanlara özel indirimler sundular. Anlaşılan, demokrasi geleceğin dondurucu yeni yolu konumunda. İşlerin nasıl yürüdüğünü anlarsınız artık: Çinliler spor alanında ileri, onun için Olimpiyatlar'ı aldılar. Hindistan da demokrasi alanında ileri, öyleyse onun da bir seçimi oldu. Tabii her iki etkinlik de bu işlere devasa paralar yatıran sponsorlarla, televizyon-dostu seyirlik gösterilerle gerçekleşecekti.

16) Bkz. "India, Pak Unite to Block Anti-Lanka Move at UN", *Indian Express*, 28 Mayıs 2009.

BBC, vagonlarının üstüne, Hindistan seçimlerinin en görkemli taraflarını yerinde gezip gözlemlemeleri amacıyla dünyanın her köşesinden gazetecilerin binip faydalanacağı (Hindistan Seçimine Özel) yazılı bir tren gezisi organize etmiş halde. Bir vagonun üzerine ayrıca şu soru da yazılmış: Hint seçmenleri dünyanın servetinin paylaşmaya adaylar mı?[17] Benim evimin yakınındaki bir kafede BBC (Hindi)'nin şöyle bir posteri asılı: "Üzerinde Ben Franklin olan 100 dolarlık faturayı, üzerinde Gandhi resmi olup 500 rupilik bir banknota çevirin." Devamla: *"Kya India ka vote bachayega duniya ka note?* (Hindistan'ın oyları dünyanın banknotlarını kurtaracak mı?) İşte bir seçim vakası, bu tür çirkin ve utanmazca yollarla bir pazara, oy kullanan kişiler tüketicilere dönüştürülüyor ve demokrasi de serbest piyasaya eklemlenmiş oluyor. Dolayısıyla: Tüketemeyenlerin bir ehemmiyeti yok!

Bu seçimde UPA'nın zafer kazanması ne anlama gelmektedir? Bu konu hâlâ tartışmaya açık. Kaldı ki, Hindistan'da yapılan bir seçimi yorumlamaya kalkmak bilim ile büyücülüğü aynı teraziye koymayı bile gerektirebilir. Çünkü seçmenlerin oy kullanma modelleri yerel sorunlar, kast ilişkileri ve cemaat etkenleriyle o denli iç içe geçmiştir ki, bu durumda sonuçların aynı masaya konmuş iki sandıkta bile birbirinden tamamen zıt yönde tezahür etmesi kesinlikle beklenmeyecek bir tablo değildir. O yüzden, güvenilir bir Büyük Sonuç aramanın faydası yoktur. Ama yine de üzerinde düşünülüp kafa yorulacak bazı noktaları hatırlatmak faydalı olacaktır.

Eski Kongre Partisi rejimi halen yürürlükteyken, izlenen ekonomik politikaların yol açtığı hasarları dengelemek amacıyla parlamentodan (eleştiricileri bu yasaların içeriğini popülist ve tartışmalı bulmuş olsalar da) üç ilerici yasa geçiril-

17) Bkz. "Journalism on Wheels", BBC'nin Hindistan seçimleri için kaldırdığı özel trenden Rajiv Bhat'ın fotoğrafı, 26 Nisan 2009.

mişti. Orman sakinlerine işledikleri toprağa sahip olma ve geleneğe uygun biçimde orman ürünlerini kullanma hakkını tanıyan Orman Hakları Yasası, Bilgi Edinme Yasası ve en önemlisi, Ülke Çapında Kırsal Alanda Çalışma Güvencesi Yasası (NREGA). Bu son yasa, NREGA, kırsal bölgede yaşayan her aileye asgari ücretle yılda yüz günlük (ağır, kolla yapılan) iş güvencesi veriyordu; sunulan bu işin karşılığı da her *aile* için *yılda* ortalama 8 bin rupilik bir gelirdi (karşılığı 120 doları biraz aşan bir tutar). Yani, kalburüstü bir restoranda şarap ve tatlı dahil sıkı bir yemek parası kadar. Bu ufacık meblağın, topraklarını ve geçim kaynaklarını ebediyen kaybetmiş olan milyonlarca insana hangi cehennemi devirde ne kadar rahatlama sağlayabileceğini bir zihninizde tartın isterseniz! (Burada, kocaman bir masadan dökülen ekmek kırıntılarından söz ettiğimiz açıktır. Böyle bir durumda, içimizden kaçımızın hiçbir kırıntının kırıntı olmaktan öteye gidemeyeceğini ileri sürme hakkı, ya da bunu sindirecek yüreği vardır acaba diye sormak gerekir. Daha doğrusu, böyle bir durumda içimizden hangimiz, hiçbir seçimin anlamsız seçimlerden daha iyi olmadığını ileri sürme hakkını kendinde bulabilir?) Oysa son birkaç yıldan beri, Hindistan'ın en iyi ve inançlı sosyal aktivistlerinin bir kısmının zamanını ve enerjisini, bahis konusu olan bu NREGA'nın uygulamaya geçirilmesi, kırıntıların fiilen onu hak ettiği düşünülen insanlara ulaştırılmasının gözetilmesi meşgul etmiştir. Aktivistler yozlaşmış hükümet memurlarıyla, iktidar simsarlarıyla ve arabuluculuk yapıyormuş gibi ortalarda gezinip duran üçkağıtçılarla baş etmek zorunda kalmışlar, bir sürü tehdit almanın yanı sıra çok sayıda fiili saldırıya uğramışlardır. Jharkhand bölgesinde bir köylü aktivist, bütün bu adaletsizliklere duyduğu öfke ve hayal kırıklığı içerisinde kendini meydan ortasında ateşe vermiştir.

Asıl ironik olanı, NREGA'nın parlamentodan ancak Sol Cephe'nin ve -adını mutlaka zikretmek gerekir- Sonia Gandhi'nin UPA hükümetine uyguladığı baskılar sonucunda geçirilebilmiş olmasıdır. Yani bu yasa, Kongre Partisi içindeki serbest piyasa mandarinlerinin müthiş baskılarına *rağmen* kabul edilmişti. Büyük şirketlerin çıkarlarını kollayan medya *(corporate media)* da yasanın çıkarılmasına karşı tam bir düşmanlıkla yayınlar yapacaktı. Söylemeye gerek yok ki, bir sonraki seçim döneminde NREGA, Kongre Partisi'nin kampanyasının başlıca dayanaklarından birisi olarak ilan edilmişti. Tabii, yasanın yoksul insanlar arasında uyandırdığı iyi niyet duygularının Kongre Partisi lehine oya tahvil edilmiş olduğundan kimse şüphe etmemiştir. Fakat seçimler tamamlandıktan sonra, zaferin onuru NREGA'nın onları dengelemek amacıyla çıkarılmış olduğu eski politikalara atfedilmiştir! Endüstrinin dümeninde bulunanlar 'halkın yetkisi'ne sahip çıkmakta bir an dahi vakit kaybetmemişlerdir. Seçimin ertesi günü iş dünyasına yakın gazetelerde, "Piyasalar için güzel bir gün," diye haberler çıkması bunu doğrulamaktadır. Mesela, India Inc., "Oylar reformlar için," diye açıklama yapmakta bir sakınca görmemiştir.[18]

Bundan daha büyük bir ironiyse şudur: Her türlü parlamenter siyasal partiye karşı ikiyüzlüce davranmayı alışkanlık haline getirmiş bulunan Sol Cephe, birdenbire sağa doğru keskin bir dönüş sergilemiştir. Sol Cephe hükümetin merkezdeki ekonomi politikalarını eleştirirken bile, aslında benzeri politikaları kendi bölgesi olan Batı Bengal'de hayata geçirmeye çalışmıştır. Öyle ki, Nandigram bölgesinde bir kimyasal merkez, Singur'da Tata Nano için bir imalat ünitesi, Purulia'da Lalgarh ormanlarında bir Jindal çelik tesisi kurulacağını açık-

18) Bkz. "Vote for Reforms, Says India Inc", *Sunday Hindustan Times*, 17 Mayıs 2009.

lamış ve bu doğrultuda, çoğu bereketli tarım arazisi olan toprakları genellikle silah zoruyla istimlak etmeye koyulmuştur. Bunun üzerine patlak veren kalabalık, militanca ayaklanmalar mermilerle ve sopalı saldırılarla bastırılmıştır. Protestocular arasına sokulan lümpen 'parti' milisleri cinayetler işlemişler, kadınların ırzına geçmişlerdir. Ancak kitlelerdeki gerçek seferberlik ile militanlık sonunda işe yaramıştır. Halk üç alandaki kavgayı da kazanmış ve hükümeti geri adım atmak zorunda bırakmıştır. Bunun üzerine Tata'lar, Nano projesini, bir faşizm laboratuvarı olup 'iyi bir yatırım iklimi' sunan Gucarat bölgesine aktarmışlardır. Doğallıkla, Batı Bengal'de bir sonraki seçimin sonucu, son otuz yılda ilk defa görülen bir neticeyle Sol Cephe'nin altının oyulması olacaktır.

İroni bu noktada bitmemektedir. Bu yenilgi, zalimce ve zekice bir el çabukluğuyla, Sol'un bilgi düşmanlığı ve kalkınma-karşıtı politikalarına bağlanmıştır! Mesela, *Hindustan Times*'ın manşeti "Şirket Başkanları Sol'suz Daha Rahatlar" şeklindedir.[19] Borsa 'yaz sevinci' beklentisiyle tavan yapmıştır. Televizyon kanallarına akın eden şirket genel müdürleri yeni hükümetin 'Sol'dan kurtarılışını neşe içinde kutlarlarken, memnuniyetlerini gizlemeyen haber programı sunucuları da UPA'nın artık, içinde çöreklenmiş 'gardırop sosyalistler'inin etkisinden kurtulunca, reformları uygulama geçirme konusunda kaçamaklı yollara başvurma bahanesinin kalmadığını duyurmuşlardır.

Demokrasinin harika tarafı budur! Ona istediğiniz anlamı katabilirsiniz!

Anaakım siyasette gerçekten solcu bir partinin bulunmayışı övünülüp sevinilecek bir şey değildir. Ancak parlamenter sol da kendini aşağılatmasını yerinde gösterecek hatalarla ma-

19) Bkz. "Corporate Captains Feel Eaby Without Left", *Sunday Hindustan Times*, 17 Mayıs 2009.

luldür. Dolayısıyla, halihazırdaki solun küçülmesi trajedi değildir. Hatta bu sayede, gerçekten ilerici bir siyasete alan açma fırsatını sunuyor olma ihtimalinden bahsedebiliriz.

Tartışmayı yürütmek adına, bir an için saçma olan bir şeyi veri sayalım ve Indian Inc. ile endüstri yöneticilerinin haklı olduklarını, Hindistan'daki milyonlarca insanın gerçekte piyasa 'reformları'nın hızlandırılmasından yana oy kullanmış *olduklarını* kabul edelim. Bu iyi bir haber midir, yoksa kötü bir haber mi? Dünyaya ders verecek, başka bir tahayyüle, başka bir dünya görüşüne ve daha sürdürülebilir bir hayat tarzına sahip milyonlarca insanın itibarden düşmüş bir ideolojiyi, bu gezegeni bir daha toparlanması asla mümkün olmayan bir kriz durumuna sürükleyen bir ideolojiyi benimsemeye karar vermiş olmaları övünülecek bir durum mudur?

Ortada orman kalmayınca orman haklarının kime faydası vardır? Dertlerimize derman olmayacaksa bilgi edinme hakkı ne işe yarar? Suları kurumuş nehirlerle ne yapabiliriz? Hepimiz, sanki freni patlamış bir otobüsle bir uçurumdan aşağıya yuvarlanıyor da böyle bir haldeyken hangi şarkıları söyleyeceğimiz üzerine kavga eden bir durumdayız.

Yoksa "*Jai Ho*"[20], 'zafer sizin olsun' mu demeliyiz?

2009 seçim kampanyası yürütülürken medya organlarında gözümüze batırılırcasına gösterilip durulan iki haber vardı. Bunlardan birisi, 100 bin rupi (yani, 2 bin dolar) değerindeki 'halk arabası' Tata Nano'ydu: Modi'nin Gucarat'ında üretilip piyasaya sürülen halk aracı (Modi'nin Tata'ya sağlamış olduğu imkânlar ve parasal fonlar doğrusu çok makbule

20) Kongre Partisi'nin seçim kampanyası için yaklaşık 200 bin dolar karşılığında satın aldığı, gözde film *Slumdog Millionaire*'in tema şarkısı.

geçmişti.)[21] Diğer konuysa, BJP'nin çiçeği burnunda canavarı, Indira Gandhi'nin torunu Varun Gandhi'nin, kendisi yanında Narendra Modi'yi bile ılımlı ve silik gösteren nefret dolu konuşmasıydı. Varun Gandhi açıkça Müslümanların zorla kısırlaştırılmasını savunuyordu. Öyle ki, hiç kendini sakınma gereği duymadan, "Burası bir Hindu kalesi olarak bilinecek, hiçbir Müslüman başını kaldırmaya dahi cesaret edemeyecek," demişti ve burada 'Müslüman' demeden önce, sünnet olan biri için kullanılan küfrü kullanmaktan da geri durmayacaktı: "Tek bir Müslümanın bile oy kullandığını görmek istemiyorum."[22]

Varun Gandhi demokratik sistem adına faaliyet yürüten, bir çoğunluk *sağlamak* ve kendi oy bankasını güçlendirmek için elinden gelen her türlü çabayı sarf eden bir modern politikacıdır. Her büyük şirketin bir toplu pazara ihtiyaç duyması gibi, her politikacı da bir oy bankasına ihtiyaç duyar. Çağımızda ikisi de, yani büyük şirketler de modern politikacılar da bu amaçlarına ulaşmak için medyadan, kitle iletişim araçlarından çok şey beklerler. Büyük şirketler medyanın yardımını kolaylıkla para karşılığında satın alabilirler. Politikacılarınsa epey bir çaba sarf etmeleri gerekir. Bazıları bunun için çok yoğun bir çalışma yürütürken, bazıları da tehlikeli oyunlar içine girerler. Varun Gandhi'nin nefret dolu konuşması onu hemen ülke çapındaki gazetelerin manşetlerine ve televizyon haberlerinde baş köşeye çıkarmaya yetmiştir. Seçim komisyonunun belirlediği davranış kurallarını ihlal etmekten dolayı kısa süreliğine hapishaneye girmişken, pişkin bir yargıcın kararıyla bu durumuna son verilmiş ve yine derhal ulusal kahraman katına yükselmiştir. Oysa Varun Gandhi aynı zamanda, kendi

21) Bkz. Uday Khandeparkar, "Behind the Nano Hype", *Wall Street Journal*, 19 Mart 2009.
22) D.K. Singh, "'In logon ko pakad pakad ke nasbandi karana padega'" ("Bu Halk Yakalanıp Kısırlaştırılmalı"), *Indian Express*, 22 Mart 2009.

partisinin kıdemlilerince (televizyonda, halka açık mecralarda) taşkın hareketlerinden dolayı yerden yere vurulan biriydi. Fakat bu yeni durumda, kendisi hakkındaki bu tatsız izlenimleri bertaraf etmek için Narendra Modi gibi (keza, çeşitli seçim bölgelerinde yıldız bir politikacı gibi dolaştırılan başka BJP mensupları gibi) o da helikopterle gezdirilerek konuşacağı yerlere taşınmaya başlanmıştı.

Varun Gandhi seçimi müthiş bir farkla kazanmıştı. Bu sonucu görünce insan şu sorunun cevabını merak etmekten kendini alamıyor: 'Halk' daima haklı mıdır? Ayrıca, BJP'nin bu seçimde bölgelerde kazandığı az sayıda zafer ile çok sayıdaki kaybından dolayı hangi dersleri çıkaracağı üzerine kafa yormak da endişe verici sonuçlara varmamıza yol açabilir. BJP'nin kazançlı çıktığı seçim bölgelerinin birçoğunda, nefret içeren konuşmalar (ve eylemler) doğrusu çok işe yaramıştı. Nitekim, BJP hâlâ ülkenin en büyük ikinci siyasal partisidir; ülke çapında gücünü ciddi ölçüde muhafaza etmektedir ve Kongre Partisi'ne kafa tutabilecek tek seçenektir. Dolayısıyla, talihinin tekrar döneceği günleri beklemesi oldukça doğaldır.

Şüphesiz, ayrılıkları çoğaltan politikaların bütün suçunun BJP'ye yüklenmesi gülünç olur. Asıl olarak Kongre Partisi, gerek nükleer denemelere izin verişiyle, gerek Babri Mescidi'nin kilitlerine vurulan mührü çözme kararıyla, gerek kastlar ile cemaatleri birbirine düşürüp husumetler yaratma kültürünü beslemesiyle ve gerekse ülkeyi daha da geriye götürücü yasaları meclisten geçirmesiyle sorumluluk listesinin başında yer almaktadır ve buna benzer bir doğrultuda girişimlerde bulunmaktan hiçbir zaman çekinmemiştir. Geçmişte her iki partinin de siyasal düzlemde merhale katetmek amacıyla katliamlara başvurdukları görülmüştü. Bazen sevinçlerini saklamaya hiç gerek duymadan birbirlerinin gaddarlıklarından keyif alırlar, bazen de toplu katliamlar gerçekleştirme suçunu birbirle-

rine atmayı yeğlerlerdi. Bu seçimde de BJP ve Kongre Partisi, toplu linçlere ve katliamlara karıştıklarına inanılan adayları kendi listelerine dahil etmekte bir an dahi duraksamamışlardır. Keza, iki partinin de suçluların cezalandırılması ve adaletin tecelli etmesi gibi dertleri hiç olmamıştır. Kamuoyuna bir açıklama yaparken icap ettiğinde birbirlerine en ağır dille saldıran bir tutum takınırlarken, gerçek bedeller ödeme noktasında birbirlerini kollamaktan hiç vazgeçmemişlerdir.

Neticede, katliamlar Hindistan'ın adalet sisteminin labirentlerinde unutulmaya terk edilmiş ve bir sonraki seçimde kampanya malzemesi olarak hatırlanmak üzere tozlu dosyalar haline gelmekten kurtulamamıştır. Pek tabii, bütün bunların Hindistan demokrasinin dokusunun bir parçasını oluşturduğundan dem vurabilirsiniz. Zaten bir tren penceresinden bakarak bu olayların iç yüzünü seçebilmek o kadar kolay bir iş değildir. Her yeni kuşağın gençlerinin kanlarının Kongre'ye bulaşmaya devam etmesinin partilerin kadim iş yapma yöntemlerini değiştirip değiştirmeyeceğiniyse zaman gösterecektir.

Bu kitapta okuyacağınız denemelerde açıkça gösterileceği gibi, Hindistan demokrasisinin köhnemiş kurumları (yargı, polis, 'hür' basın ve elbette seçimler), bir kontrol ve denge sistemi tesis etmekten çok uzaktır; hatta gerçekte bunun tam tersi yönde işlev görmektedirler. Birlik ve llerleme'nin daha geniş çaplı çıkarlarını koruyup kollamak adına birbirlerine payanda olurlar. Üstelik bu süreçte öyle çalkantılı bir kargaşa meydana getirirler, öyle bir kakofoni yaratırlar ki, uyarı olarak çıkan sesler bile bu gürültünün doğal uzantısına dönüşür. Ve topluca, sıcak, hantal, renkli ve bir parça kaotik bir görünüm sunan 'demokrasi' imgesini parlatmaya katkıda bulunurlar. Kaos gerçektir. Fakat konsensüs de.

Konsensüs demişken, küçük ama hiçbir zaman gündemden kalkmayan Keşmir sorununu hatırlamanın yeridir. Zaten konu ne zaman Keşmir'e gelse, Hindistan'daki konsensüs hemen katılaşmakta ve mevcut düzenin her kesimini (medya, bürokrasi, entelijensiya, hatta Bollywood dahil olmak üzere) içine almaktadır.

Keşmir vadisinde süren savaşın geçmişi neredeyse yirmi yılı bulur ve çeşitli kaynakların iddialarına göre, yaklaşık 70 bin insanın canına mal olmuştur. Söz konusu savaşta 100 bini aşkın kişi her türlü işkenceye maruz kalmış, binlerce kişi 'kaybedilmiş', kadınların topluca ırzına geçilmiş, on binlerce kadın da dul kalmıştır. Keşmir vadisinin çeşitli noktalarında 500 bine yakın Hint askeri devriye gezmektedir; burası dünyanın en fazla militarize olmuş bölgesidir. (Amerika Birleşik Devletleri'nin işgalin en yoğun olduğu dönemde Irak'ta bulundurduğu, aktif görevli askerlerinin sayısı bile yaklaşık olarak 165 bini geçmiyordu.) Hint ordusu Keşmir'deki militanlığı büyük ölçüde ezmiş olmakla övünmektedir. Belki doğrudur bu. Fakat askeri üstünlük sağlamak gerçek bir zafer anlamına gelir mi?

Demokrasiyi temsil ettiği iddiasındaki bir hükümet bir askeri işgali nasıl meşru gösterir? Elbette, seçimleri düzenli biçimde yaparak. Keşmir'deki seçimlerin uzun ve büyüleyici bir geçmişi olmuştur. Devlet eliyle alenen hile karıştırılmış olan 1987 seçimi, 1990'da başlayan silahlı ayaklanmaya doğrudan zemin hazırlayan bir provokasyondu. O tarihten beri seçimler askeri işgali ustaca gizleyen bir vasıtaya, Hindistan derin devletinin sinsi planlarını uyguladığı bir oyun sahasına dönmüştür. İstihbarat kuruluşları siyasal partiler kurup politikacıları tuzağa düşürmüşler, diledikleri kişinin siyasal kariyerini ya göklere çıkarmış ya da ayaklar altına almışlardır. Yani, yapılmış olan her seçimin sonucunu fiilen herkesten daha fazla onlar belirlemişlerdir. Yine, her seçimden sonra Hindistan kuru-

lu düzeni, Hindistan'ın Keşmir halkından meşru yollarla yetki almış bulunduğunu ilan etmektedir.

2008 yılı yazında, Amarnathı Tapınağı Kurulu'na tahsis edilen topraklar konusunda patlak veren bir tartışma çok geçmeden kitlesel ve şiddet-dışı bir ayaklanmaya dönüştü. Yüz binlerce insan günler boyunca, kalabalıkların üstüne ateş açmaktan çekinmeyip onlarca insanı öldüren askerleri ve polisleri püskürttüler ve sokakları boşaltmadılar. Bütün şehir sabahın erken saatlerinden gecenin geç vakitlerine kadar "Azadi! Azadi!" (Özgürlük! Özgürlük!) sloganlarıyla inledi. Manavlar satış yaparken meyvelerini "Azadi! Azadi!" diye bağırarak tarttılar. Dükkân ve mağaza işleticileri, doktorlar, yüzerev sahipleri, rehberler, dokumacılar, halıcılar –herkesin elinde aynı dövizler vardı, hepsi aynı şekilde ve hep bir ağızdan "Azadi! Azadi!" diye haykırıyorlardı. Protestolar günlerce devam etti.

Protestolar muazzam boyutluydu; ayrıca demokratikti ve en ufak bir şekilde şiddete meyledilmemişti. Bunun üzerine, Hindistan'daki anaakım medyada onyıllardır ilk defa ayrılıklar baş gösterdi.[23] Hint devleti paniğe kapıldı. Bu kitlesel sivil itaatsizlik hareketiyle nasıl başa çıkacağını bilemeyince en katı tedbirleri uygulamaya karar verdi. Bu doğrultuda, 'görülen herkese ateş etme' emriyle son onyılların en ağır sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Günler boyunca milyonlarca insan neredeyse tam anlamıyla evlerinde kafese kapatıldı. Özgürlük yanlısı liderlerin hepsi ev hapsinde tutuldu ve birçoğu hapse atıldı. Yüzlerce insanın tutuklanmasıyla sonuçlanan toplu operasyonlarda tek tek bütün evler didik didik arandı. Daha önce

23) Bkz. Pratap Bhanu Mehta, "A Country in 40 Acres", *Indian Express*, 6 Ağustos 2008. Ayrıca bkz. Vir Sanghvi, "Think the Unthinkable", *Hindustan Times*, 16 Ağustos 2008 ve Swaminathan Iyer, "Pushing Kashmir Towards Pakistan", *Economic Times*, 13 Ağustos 2008.

hiç görülmedik biçimde, Cama Mescidi tam yedi hafta boyunca Cuma namazlarına kapatıldı.

İsyan sonunda kontrol altına alınınca da hükümet sıra dışı bir yola başvurdu ve seçimlerin yapılacağını ilan etti. Bağımsızlık yanlısı liderler seçimleri boykot etme çağrısında bulundular. Seçimlerin Hint hükümeti adına korkunç bir baş ağrısı olacağı hemen herkesin ortak kanısıydı. Güvenlik kurumları paranoyayla sarsılmaktaydılar. Casuslar, dönekler ve 'iliştirilmiş' gazetecilerden oluşan geniş muhbir ağı yeni bir enerjiyle harekete geçirildi. Hiçbir iş şansa bırakılmayacaktı. (Sürmekte olan olaylarla yakından uzaktan alakası bulunmayan ben bile Srinagar'da iki gün ev hapsinde tutuldum.)

Seçimlerin yapılmasını istemek muazzam bir riskti. Fakat kumar işe yaradı. İnsanlar yığınlar halinde sandık başına koştular. Silahlı mücadelenin başlamasından itibaren gözlenen en büyük seçmen hareketiydi bu. Seçim düzeni öyle bir ayarlanmıştı ki, oy kullanılacak ilk sandıklar Keşmir vadisi içerisindeki en militarize edilmiş bölgelerdekiler olacaktı.

Hindistan'daki analistler, gazeteciler ve oy dağılım uzmanlarının hiçbiri, daha henüz birkaç hafta önce her şeyi (kurşun yeme ve 'görüldükleri anda ateş edilme' riski dahil olmak üzere) göze almış bulunan bu insanların nasıl olup da birdenbire fikir değiştirdiklerini sorup araştırmayı akıl etmedi. Büyük demokrasi festivalinin (Hindistan'ın anakarasında bir seçim olduğunda neredeyse televizyon stüdyolarında yatıp kalkan, her türlü tahmin ve anket üzerine uzun uzadıya edebiyat paralayan ve kullanılan oylardaki en küçük oranda değişimler üzerine dahi allamece tahliller döktüren) yüksek profilli sözcülerinden hiçbiri, yıl boyunca bölgenin her metre karesini kaplamış duruma gelen ordu birlikleri karşısında böyle bir seçimlerin ne anlama gelebileceği üzerine fikirlerini belirtmediler. (Öyle ki o sırada, bölgede her 20 sivil başına 1 silahlı asker

düşmekteydi.) Hiç kimse, Keşmir vadisinde daha önce gölgeleri bile görünmemiş siyasal partileri temsil etmek üzere gaipten çıkagelmiş yüzlerce tanınmamış adayın arkasındaki esrarengiz güçler hakkında fikir yürütmeye kalkmadı. Gerçekten, nereden ortaya çıkınışlardı bu insanlar? Onları ve kampanyalarını kim(ler) finanse ediyordu? Hiç kimse bu soruların cevabını merak etmiyordu.

Yine, bu zatların hiçbiri sokağa çıkma yasağından, toplu tutuklamalardan, oy kullanmaya gidecek olan seçmenlerin yollarının kesilmesinden falan dem vurmadı. Keza, çok az kişi, seçim kampanyasında yer alan politikacıların "Azadi!" sloganlarıyla Keşmir meselesini seçim tartışmalarının dışında tutmak, bunların belediyeleri ilgilendiren sorunlardan, yol, su ve elektrik gibi gündelik sorunlardan ibaret olduğunda ısrar etmek için handiyse göbeklerini çatlattıklarından söz etti. On yıllardır askeri istila altında, askerlerin gece gündüz, kafalarına esen herhangi bir saatte evlerine dalıp herkesi itip kakabildikleri, dilediklerini çekip götürebildikleri koşullarda yaşayan insanların, kendi söylediklerine kulak verecek, onların davasına sahip çıkacak, onları temsil edecek *birine* ihtiyaç duymalarının ne anlama geleceği hiç kimseyi ilgilendirmedi.[24]

Seçimlerin sona erdiği dakikada, kurulu sistemin temsilcileri ve anaakım basının kalemşörleri bir kez daha (Hindistan adına) zaferlerini ilan ettiler. En endişe verici tepki, Keşmir'deki insanların, başlarına gelen şeyleri hak ettiklerini sanan acınası insanlara benzer biçimde, sömürgecilerin kendileri hakkındaki görüşlerini papağan gibi tekrarlamaya başlamış olmalarıydı. "Bir Keşmir'liye asla güvenmeyin" sözünü birçok Keş-

24) Cemmu ve Keşmir'de yeni sonuçlanan seçimlerle ilgili daha sağlıklı ve kapsamlı bir değerlendirme için bkz. Gautam Navlakha, "Jammu and Kashmir Elections: A Shift in Equations" ve Rekha Chowdhary, "Separatist Sentiments and Deepening of Democracy", *Economic and Political Weekly*, 17-23 Ocak 2009.

mir'linin ağzından ben bile duydum: "Bizler kaypak, güvenilmez insanlarız." Teknik adıyla *'psy-op'* (psikolojik operasyon) diye bilinen psikolojik savaş, Keşmir'de resmi politikanın parçası haline gelmişti. Kurulu düzenin onyıllardır sürdürdüğü talanlar (özellikle de halkın özsaygısını yok etme politikaları) bu işgalin muhtemelen en ağır yönünü oluşturuyordu.

Bu noktada sormak yerinde olur: Seçimler ile demokrasi arasında herhangi bir bağ olabilir mi?

Buradaki temel sorunlardan birisi, Keşmir'in silah kaynayan ve adım adım kaosa sürüklenmekte olan bir bölgenin fay hattında bulunuyor olmasıdır. Samimi duygularla yürütülen ama gidişatı belirsizliğe düşmüş bulunan Keşmir'in özgürlük mücadelesi, tehlikeli ve birbiriyle çelişen ideolojilerin (Hint milliyetçiliği -emperyalizme meyilli yönüyle Hint milliyetçiliğinin yanı sıra büyük şirketlerin çıkarlarını kollayan bir milliyetçilik-, Pakistan milliyetçiliği -kendi çelişkilerinin yükünü taşıyamamaktan beli bükülmüş bir eğilim-, ABD emperyalizmi -istim üzerindeki bir ekonominin sabırsızlaştırdığı bir güç- ve canlanmış haldeki -işgale karşı direnen bir güç görüntüsü sunduğu için çılgınca vahşetine rağmen hızla meşruluğunu arttıran bir hareket olarak- Ortaçağ'dan kalma İslamcı Taliban) girdabına yakalanmış haldedir. Sözü edilen bu ideolojilerin hepsi de, soykırımdan nükleer savaşa kadar her türlü acımasızlığa gözü kapalı girişebilecek güçleri temsil ederler. Bütün bunların üstüne bir de Çin'in emperyal hırslarını, yeniden başını kaldırmakta olan saldırgan bir Rusya'yı, Hazar bölgesindeki muazzam doğal gaz rezervlerini, Keşmir ve Ladakh'taki doğal gaz, petrol ve uranyum rezervleriyle ilgili fısıltılı konuşmaları ekleyecek olursanız, karşınıza yeni bir Soğuk Savaş'ın (sonuncusu gibi, bazıları için soğuk, başkaları için sıcak olan bir savaşın) bütün malzemelerinin tedarik edilmiş olduğu bir tarif çıkacaktır.

İşte Keşmir, bütün bu etkenlerin ve güçlerin ortasında, Afganistan ve Pakistan'da hüküm süren kargaşanın Hindistan'a sıçrama kanalı olarak görünmektedir. Hindistan'da vahşice baskılara maruz kalmış, aşağılanmış ve kıyıya atılmış 150 milyon Müslümanın içindeki gençlerin öfkesinin boşalacağı kanal da muhtemelen burası olacaktır. Nitekim, 2008'de Mumbai bombalamalarıyla doruk noktasına ulaşmış olan terörist saldırıların kaynağını bu kapsamda değerlendirmek gerekir.

Keşmir meselesinin yakın dönemde, Filistin sorunuyla birlikte, dünyanın en eski ve en içinden çıkılmaz sorunlar arasında ilk sıraları işgal edeceğinden kimse şüphe etmemelidir. Tabii ki bu, Keşmir meselesine hiç çözüm bulunamayacağı anlamına gelmez. Sadece, bulunabilecek herhangi bir çözümün tam olarak tek bir tarafın, tek bir ülkenin, tek bir ideolojinin her yönüyle benimsediği bir çözüm olamayacağı anlamına gelir. Onun için, müzakere masasına oturacak olanlar, görüşmeler ve pazarlıklar sırasında 'parti hattı'ndan uzaklaşmaya hazır olmak durumundadırlar. Elbette, Hindistan hükümetinin, bırakın çözüm müzakerelerine girmeyi, bir sorunun varlığını kabul etmeye dahi hazır olduğu bir aşamaya henüz gelmiş değiliz. Şu noktada, hükümeti buna zorlayacak bir sebep de yoktur. Bilakis, uluslararası planda bakıldığında desteği sürekli artmaktadır. Komşuları kan banyosuyla, iç savaşla, toplama kamplarıyla, mültecilerle ve ordu ayaklanmalarıyla uğraşmak zorunda kalırlarken, Hindistan daha yeni pürüzsüz bir seçimi atlatmıştır.

Bununla birlikte, 'deli iblis'in her daim herkesi kandırması mümkün değildir. Hint hükümetinin Keşmir'deki huzursuzluğa bulduğu, namlunun ucuna (yaptığım sözcük oyunu için beni bağışlayın) bağlı geçici çözümler, sorunu ağırlaştırmaktan ve yeraltındaki havzaları zehirlemekten başka bir yere varmamıştır.

Dünyanın en büyük muharebe alanı olan Siachen Glacier'in öyküsü, herhalde çağımızın deliliğini yansıtan en uygun metafordur. Bu muharebede, eksi 40 dereceye varan dondurucu soğuğa dayanmaya çalışan binlerce Hintli ve Pakistanlı asker savaş alanına yayılmıştır. O alanda hayatını kaybetmiş olan yüzlerce askerden birçoğu sadece soğuk yüzünden, donma ve güneş yanmasından dolayı ölmüştür. Buzul devasa bir çöp alanına dönmüş, savaşın enkazıyla dolmuştur; her tarafta binlerce boş top güllesi göze çarpmakta, her taraf boş yakıt tankları, buz baltaları, eski postallar, çadırlar ve savaşan insanlardan arta kalan her türlü çerçöp kaynamaktadır. Bu artıklar olduğu gibi, dondurucu soğuklukta hiç bozulmadan dururken, bir tür insanın budalalığının saf anıtı gibidirler. Hindistan ve Pakistan hükümetleri yüksek rakımlı savaş alanında gerekli olan teçhizata ve silahlara milyarlarca dolar yatırırken, savaş alanı erimeye yüz tutar. Tam da şu anda, bu bölge yarısına kadar suyun içine gömülmüş durumdadır. Üstelik bu buzul erimesi, askeri açıdan bir tarafın diğer tarafı etkisizleştirmiş olmasından ziyade, dünyanın öbür ucunda iyi hayatlar süren insanlarla ilgili bir olaydır. Dünyanın öbür ucundaki o insanlar barışa, konuşma özgürlüğüne ve insan haklarına inanan kişilerdir. Bu insanlar, hükümetleri BM Güvenlik Konseyi'nde yer alan, ekonomileri büyük oranda savaş ihracına ve Hindistan ile Pakistan gibi ülkelere silah satışına dayanan, etkili demokrasiler içinde hayatlarını sürdürmektedirler. (Kaldı ki bu liste bizimki gibi ülkelerle sınırlı değildir ve uzayıp gitmektedir: Ruanda, Sudan, Somali, Kongo Cumhuriyeti, Irak, Afganistan... Liste uzundur) Buzun erimesi alt-kıtada sel baskınlarına yol açacak ve sonunda milyonlarca insanın hayatını etkileyen kuraklıklar doğuracaktır.[25] Bu durum da bizim eli-

25) Ayrıntılı bir rapor için bkz. Rajeev Upadhyay, "The Melting of the Siachen Glacier", *Current Science*, 10 Mart 2009, s. 646-648.

mize savaşmak için daha fazla gerekçe verecektir. Yani, daha fazla silaha ihtiyacımız olacak. Kim bilir, dünyanın şu anki resesyonu aşması için ihtiyaç duyacağı şey belki de sadece bu tür bir tüketici güvenidir. O zaman, yani bu tüketici güveni sağlanmışsa, başarılı demokrasilerdeki her insan daha da iyi bir hayat sürecektir ve buzlar daha da hızlı eriyecektir.

"Çekirgeleri Dinlemek" başlıklı metnimi İstanbul'da bir üniversitenin oditoryumunda biraraya gelmiş gergin ('gergin' diyorum, çünkü *ittihat, terakki, soykırım* ve *Ermeni* gibi sözcükler birarada ve yan yana telaffuz edildiğinde Türk yetkililer hemen öfkeye kapılıyorlar) dinleyiciler karşısında okurken, Hrant Dink'in dul eşi Rakel Dink'in ön sırada, konuşmam boyunca ağlarken oturduğunu görebiliyordum. Konuşmamı bitirdiğinde Rakel Dink beni kucaklayıp, "Umudumuzu koruyoruz. Niçin korumayalım?" dedi.

Ama 'biz' demişti. 'Sen' değil.

O anda aklıma, Abida Parveen'in unutulmaz bir yorumla seslendirdiği Faiz Ahmed Faiz'in dizeleri geldi:

> *nahin nigah main manzil to justaju hi sahi*
> *nahin wisaal mayassar to arzu hi sahi*

Bu dizeleri (mealen) şöyle çevirebilirim:

> *Eğer düşler boşa çıkarsa, onların yerini özlem almalı,*
> *Yeniden birleşmek mümkün olmazsa da onun boşluğunu özlem doldurmalıdır.*

Şiir derken neyi kastettiğimi anlıyor musunuz?

1
DEMOKRASİ: KENDİ ÜLKEMİZDE ONU KİM(LER) TEMSİL EDER?*

Dün akşam Vadodara'dan bir arkadaşım telefon etti; öyle telaşlıydı ki başına ne geldiğini anlatmayı on beş dakikada başarabildi. Olay çok karmaşık değildi aslında. Sadece bir arkadaşı, Sayeeda, serserilerin arasında kalmıştı. Sadece karnı yarılmış ve içi hâlâ yanmakta olan paçavralarla doldurulmuştu. Öldükten hemen sonra da biri alnına 'OM' harflerini kazımıştı.[1]

*) Bu deneme ilk olarak 6 Mayıs 2002 tarihli *Outlook* dergisinde (Hindistan) yayınlanmıştır.

1) 'Sayeeda' takma bir isimdir. 'Om' ise Hinduların kutsal sembollerinden birisidir. Gucarat'taki şiddet özellikle kadınları hedef alınıştı. Örneğin, şu ifadeyi okuyun: "Köylük bir yer olan Vadodara'da çalışan bir doktor, 28 Şubat'tan itibaren akın akın kliniğine getirilen yaralıların evvelden hiç görmediği, daha önceki toplu şiddet olaylarında bile tanık olmadığı şekilde yaralandıklarını anlattı. Doktorlar, ettikleri Hipokrat yeminini çiğneyerek Müslüman hastalara bakma-

Hangi Hindu kutsal kitabında böyle bir emrin vazedildiğini okuyabilirsiniz?

Oysa başbakan A.B. Vajpayee bu vahşeti, öfkeli Hindulaların, Godhra'daki Sabarmati Ekspresi'ne binmiş 58 Hindu yolcuyu diri diri yakan Müslüman 'teröristler'e karşı düzenledikleri misillemelerin bir parçası olarak mazur göstermeye çalışmıştı.[2] Ona bakılırsa, canlarından olanların hepsi ya bu canilerin birinin kardeşi, ya annesi, ya da çocuğuydular. Elbette başlarına böyle bir şey gelecekti. Öyle ya, Kuran'ın hangi ayetinde insanların canlı canlı kızartılabilecekleri yazıyordu?

İki taraf da ne kadar çok birbirlerini boğazlayarak dikkatleri kendi dinlerinin farklılıklarına çekmek isterlerse, aslında ikisini birbirinden ayırma ihtimali de o kadar azalıyor. İkisi de aynı tapınakta ibadet ediyorlar. İkisi de, her kim ise aynı cani tanrının havarileri konumundalar. Her şeyin böylesine aslından saptırıldığı bir atmosferde birinin, özellikle başbakanın ortaya çıkıp da döngünün tam olarak nasıl başladığı konusun-

---

maları için tehditler almakta ve RSS gönüllülerinin bağışladıkları kanları sadece Hindu hastaları tedavi etmek için kullanma baskısı görmekteydiler. Katliamın ilk günlerinde en sık rastlanan vakalar kılıçla yaralanma, kadınların memelerinin kesilmesi ve farklı derecelerdeki yanıklardı. Doktorlar, çetelerin tecavüzüne uğrayan ve birçoğu daha sonra diri diri yakılan kadınlara otopsi yapmışlardı. Benzer şekilde çetelerin tecavüzüne uğrayan ve hastanede ancak birkaç gün dayanarak hayatını kaybeden Kheda'lı bir kadının başı tıraşlanmış ve alnına bıçakla 'Om' harfleri kazınmıştı. Kadınların sırtlarına ve kalçalarına bıçakla 'Om' harflerinin kazandığı başka vakalar da bildirilmişti (bkz. Laxmi Murthy, "In the Name of Honour" CorpWatch India, 23 Nisan 2002). Ayrıca bkz. http://www.indiaresource.org/issues/globalization/2003/inthenameofhonor.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

2) "Stray Incidents Take Gujarat Toll to 544" *Times of India*, 5 Mart 2002. Gucarat'ta 2002'de meydana gelen olayların kapsamlı bir anlatımı için bkz. ed. Siddharth Varadarjan, *Gujarat: The Making of a Tragedy* (Yeni Delhi: Penguin Books India, 2002), Dionne Bunsha, *Scarred: Experiments with Violence in Gujarat* (Yeni Delhi: Penguin Books India, 2006) ve *Communalism Combat* dergisinin Mart-Nisan 2002 özel sayısı (ayrıca bkz. http://www.sabrang.com/cc/archive/2002/marapril/ihdex.html, erişim tarihi 29 Mart 2009) ve Rakesh Sharma'nın belgeseli *Final Solution* (Mumbai, 2004). Bu film hakkında bilgi için bkz. http://rakeshfilm.com.

da kafasına göre ahkâm kesmeye kalkması, sözcüğün tam anlamıyla kötü niyetlilik ve sorumsuzluktur.

Şu anda istisnasız hepimiz zehirli bir kupadan, içine dini faşizm katılmış kusurlu bir demokrasiyi içiyoruz. Saf arsenik.

Peki ama, ne yapacağız, ne yapabiliriz?

Başımızda, durmadan kan kaybetmekte olan bir parti var. Bu partinin terörizm karşıtı retoriği, Terörizmi Önleme Yasası'nı (POTA) meclisten geçirmiş olması, Pakistan'a karşı (alttan alta bildirilen nükleer tehditle birlikte) her fırsatta tehdit savurulması, elleri tetikte bekleyen 1 milyona yakın askerin Hindistan-Pakistan sınırına yığılması ve en tehlikelisi, okullarda okutulan tarih kitapların gerçeklerin tahrif edilmesiyle baştan sona yeniden yazılması –gerçi bu adımların hiçbirisi yönetimdeki partinin bir seçimden öbürüne daha da fazla küçülmesini önlememiştir.[3] Bu noktada partinin eskiden beri başvurageldiği hile, yani Ayodhya'da yıkılan caminin yerine Ram Mandir'in inşa edilmesi planları da pek işe yaramamıştır. Üstelik bu parti çaresizlik içinde yüzünü Gucarat eyaletine çevirmiş durumdadır.

Hindistan'da Bharatiya Janata Partisi, BJP'nin hükümette bulunduğu tek büyük eyalet olan Gucarat, birkaç yıldan beri Hindu faşizminin kapsamlı bir siyasal deneyi karıştırdığı kap gibiydi. Mart 2002'de de ilk sonuçlar herkesin gözü önüne serilecekti.

---

3) Edna Fernandes, "India Pushes Through Anti-Terror Law", *Financial Times* (Londra), 27 Mart 2002, s. 11; "Terror Law Gets President's Nod", *Times of India,* 3 Nisan 2002; Scott Baldauf, "As Spring Arrives, Kashmir Braces for Fresh Fighting", *Christian Science Monitor,* 9 Nisan 2002, s. 7; Howard W. French ve Raymond Bonner, "At Tense Time, Pakistan Starts to Test Missiles", *New York Times,* 25 Mayıs 2002, s. A1; Edward Luce, "The Saffron Revolution", *Financial Times* (Londra), 4 Mayıs 2002, s. 1; Martin Regg Cohn, "India's 'Saffron' Curriculum", *Toronto Star,* 14 Nisan 2002, s. B4; Pankaj Mishra, "Holy Lies", *Guardian* (Londra), 6 Nisan 2002, s. 24; Edward Luce, "Battle Over Ayodhya Temple Looms", *Financial Times* (Londra), 2 Şubat 2002, s. 7.

Godhra çılgınlığından sonraki saatler içerisinde Müslüman cemaate karşı titizlikle planlanmış bir pogrom tezgâhlandı. Pogromun liderliğini Hindu milliyetçisi Vişwa Hindu Parişad (VHP) ile Bejreng Dal yapıyordu. Resmi rakamlara göre ölü sayısı 800 olarak ilan edilirken, bağımsız kaynaklarda bu rakam 2 bine kadar çıkmıştı.[4]

Evlerinden sürülüp çıkartılan 150 bini aşkın insan şimdi mülteci kamplarında yaşamaktadır. Kadınlar çırılçıplak soyulmuş, topluca ırzlarına geçilmiştir; anne babalar çocuklarının gözleri önünde sopalarla öldürülmüştür. 240 tapınak ve 180 cami yerle bir edilmiştir. Ahmedabad'da modern Urdu şiirinin kurucusu sayılan Veli Gucarati'nin mezarı bir gecede dümdüz edilmiştir. Müzisyen üstad Feyyaz Ali Han'ın mezarı yakılan lastiklerle doldurulmuştur. Kundakçılar Müslümanlara ait dükkânları, evleri, otelleri, tekstil atölyelerini, otobüsleri ve özel arabaları yakıp yağmalamışlardır. On binlerce Müslüman işini kaybetmiştir.[5]

---

4) "Gujarat's Tale of Sorrow: 848 Dead", *Economic Times of India*, 18 Nisan 2002. Bu rakam geçtiğimiz süre içinde 1,180 olarak düzeltilmiştir. Bkz. Press Trust of India, "2002 Gujarat Riots: Missing Persons to Be Declared Dead", *Indian Express*, 1 Mart 2009. Ayrıca bkz. Celia W. Dugger, "Religious Riots Loom Over Indian Politics", *New York Times*, 27 Temmuz 2002, s. A1; Edna Fernandes, "Gujarat Violence Backed by State, Says EU Report", *Financial Times* (Londra), 30 Nisan 2002, s. 12. Bkz. Human Rights Watch, "'We Have No Orders To Save You': State Participation and Complicity in Communal Violence in Gujarat", Cilt 14, No 3 (C), Nisan 2002 [bundan sonra: "HRW Report"]. Ayrıca bkz. http://www.hrw.org/legacy/reports/2002/india ve http://www.hrw.org/legacy/reports/2002/india/gujarat.pdf (iletişim tarihi, 29 Mart 2009). Ayrıca bkz. Human Rights Watch, "India: Gujarat Officials Took Part in Anti-Muslim Violence", basın açıklaması, New York, 30 Nisan 2002.

5) Bkz. "A Tainted Election", *Indian Express*, 17 Nisan 2002; Meena Menon, "A Divided Gujarat Not Ready for Snap Poll", Inter Press Service, 21 Temmuz 2002; HRW Report, s. 7, 15-16, 27-31, 45; Dugger, "Religious Riots Loom Over Indian Politics", s. A1; "Woman Relive the Horrors of Gujarat", *Hindu*, 18 Mayıs 2002; Harbaksh Singh Nanda, "Muslim Survivors Speak in India", United Press International, 27 Nisan 2002; "Gujarat Carnage: The Aftermath: Impact of Violence on Women", OnlineVolunteers.org, 2002. Bkz. http://www.onlinevolunte-

Eski Kongre milletvekili İhsan Cefri'nin evini bir serseri güruhu kuşatmıştı. Cefri'nin emniyet genel müdürüne, polis müfettişine ve içişleri bakanlığı müsteşarına ettiği telefonların hepsi cevapsız kaldı. Evinin etrafındaki seyyar devriye araçları da kıllarını bile kıpırdatmayınca, güruhun evinden sürüyerek çıkardığı İhsan Cefri'yi lince uğramaktan kimse kurtaramayacaktı.[6]

Elbette, Cefri'nin Gucarat'ın başbakanı Narendra Modi'nin, Şubat ayındaki ara seçimlerde Rajkot Meclisi için yürüttüğü kampanyanın keskin muhaliflerinden birisi olması sadece bir tesadüftür!

Gucarat'ta sokağa dökülen serseri güruhu binlerce kişiden oluşuyordu. Petrol bombaları, tüfekler, bıçaklar, kılıçlar ve üçlü çatallarla geziyorlardı.[7] VHP'nin ve Bejreng Dal'ın her zamanki lümpen tabanlarının yanı sıra, otobüsler ve kamyonlarla oraya taşınan Dalit'ler ve Adivasi'ler de vardı.[8] Orta sınıftan insanlar yağmaya katılmışlardı. (Unutulmayan bir manzaray-

---

ers.org/gujarat/women/index.htm (erişim tarihi, 29 Mart 2009); Justice A.P. Ravani, National Human Rights Commission'a rapor, Yeni Delhi, 21 Mart 2002, Ek 4. Bkz. http://el.doccentre.info/eldoc.153a/GujCarnage.htm (erişim tarihi, 29 Mart 2009). Ayrıca bkz. "Artists Protest Destruction of Cultural Landmarks", Press Trust of India, 13 Nisan 2002; Rama Lakshmi, "Sectarian Violence Haunts Indian City: Hindu Militants Bar Muslims from Work", *Washington Post*, 8 Nisan 2002, s. A12.

6) *Communalism Combat* (Mart-Nisan 2002) dergisinde Cefri'nin son anları şöyle nakledilmekteydi: "İhsan Cefri evinden sürüklenerek çıkarıldı, kırk beş dakika boyunca tekme tokat dövüldü, bütün giysileri paralanarak soyuldu ve 'Vande Maataram!', 'Jai Shri Ram!' diye bağırması istenerek sokakta çırılçıplak yürümeye zorlandı. Cefri bunları reddedince parmakları kesildi, ağır yaralı bir şekilde caddelerde gezdirilmeye devam edildi. Sonra kollarıyla ayakları da dibinden kesildi. Sonra boynuna çatalı andıran bir alet takılarak yol üstünde yanan bir ateşin içine atıldı." Ayrıca bkz. "50 Killed in Communal Violence in Gujarat, 30 of Them Burnt", Press Trust of India, 28 Şubat 2002.

7) HRW Report, s. 5. Ayrıca bkz. Dugger, "Religious Riots Loom Over Indian Politics", s. A1.

8) "Gujarat Carnage", OnlineVolunteers.org, 2002. Ayrıca bkz. "Verdict on Gujarat Deaths: It's Premediated Murder", *Straits Times* (Singapur), 7 Haziran 2002.

la, bir aile olay mahalline bir Mitsubishi Lancer'le gelmişti.[9]) Müslüman cemaatinin ekonomik dayanağını ortadan kaldırmaya yönelik bilinçli, sistematik bir girişim de söz konusuydu. Serserilerin liderlerinin ellerinde, Müslümanların evlerini, dükkânlarını, işyerlerini ve hatta ortaklıklarının olduğu yerleri gösteren bilgisayardan çıkarılmış listeler dolaşıyordu. Eylemleri cep telefonlarıyla koordine eden bu insanların emrinde, haftalarca önceden donatılmış ve Müslümanların işlettiği yerleri havaya uçurmayı hedefleyen binlerce gaz tüpünün olduğu kamyonlar da bulunmaktaydı. Polis onları koruduğu ve her türlü hareketlerine göz yumduğu gibi, yeri geldiğinde ateş açarak da onlara destek vermekteydi.[10]

Gucarat yanarken başbakanımız MTV kanalında yeni şiirlerini tanıtınakla meşguldü.[11] (Alınan haberlere göre, başbakanın şiir kasetleri 100 bin adet satmıştı.) Dolayısıyla, başbakanı Gucarat'a getirmek için aradan bir ayı aşkın bir zaman geçmesi ve dağda çıktığı iki tatilden dönmesini beklemek gerekmişti.[12] Korkunç Modi'nin gölgesi altında geldiğinde de Şah Alam mülteci kampında bir konuşma yaptı.[13] Dudaklarını oynattı, kaygısını dile getirmeye çalıştı, ama yanmış yakılmış, kana bulanmış, yıkık bir dünyada yankılanan rüzgâr ıslığının alaycı tonlamaları dışında ağzından tek

---

9) "ML Launches Frontal Attack on Sangh Parivar", *Times of India,* 8 Mayıs 2002.

10) HRW Report, s. 21-27 Ayrıca bkz. Gucarat için kurulmuş bağımsız bir gerçekleri saptama heyetinin başındaki, Jawharlal Nehru Üniversitesi'nden Kamal Mitra Chenoy'un anlattıkları: "Can India End Religious Revenge?", *Q and A with Zain Verjee,* CNN International, 4 Nisan 2002.

11) Tavleen Sigh, "Out of Tune", *India Today,* 15 Nisan 2002, s. 21. Ayrıca bkz. Sharad Gupta, "BJP: His Excellency", *India Today,* 28 Ocak 2002, s. 18.

12) Khozem Merchant, "Gujarat Vajpayee Visits Scene of Communal Clashes" *Financial Times* (Londra), 5 Nisan 2002, s. 10. I ushpesh Pant, "Atal at the Helm, or Running on Auto?", *Times of India,* 8 Nisan 2002.

13) Bharat Desai, "Will Vajpaee See Through All the Window Dressing?", *Economic Times,* 5 Nisan 2002.

bir gerçek sözcük dökülmedi. Daha sonra da onun bir golf arabasıyla etrafta dolanıp, Singapur'da iş anlaşmaları yapmaya koyulduğu haberini aldık.[14]

Katiller Gucarat sokaklarında hâlâ ellerini kollarını sallaya sallaya dolaşıyorlar. Linççi ayak takımı haftalarca şehirde günlük hayatın rutin işlerini (kim nerede yaşayabilir, kim ne söyleyebilir, kim kiminle, nerede ve ne zaman biraraya gelebilir, vb.) idare eden yegane merci oldu. Bu fiili yetki dinsel işler ve mülk kavgalarından aile münakaşalarına, planlama işlerine ve su kaynaklarının dağıtılmasına (Narmada Bachao Andolan'dan Medha Patkar bu yüzden saldırıya uğramıştı) kadar uzanıyordu.[15] Müslümanların sahip olduğu işyerlerinin kapısına kilit vuruldu. Restoranlarda Müslümanlara servis açılmadı. Müslüman çocuklar okullarda kötü muameleye maruz bırakıldılar. Müslüman öğrenciler sınavlarda sınıfta duramayacak kadar korku içindeydiler.[16] Geride kalan Müslüman anne babalar da, çocuklarının kendilerine anlatılanları unutabileceği ve herkesin içinde onlara "Emmi!" ya da "Abba!" diye seslenerek ani ve şiddetli bir ölüme davetiye çıkarabilecekleri korkusu içinde hayatlarını sürdürüyorlar.

Üstelik duyuru alenen yapılmış durumda: Bu henüz bir başlangıç.

Hepimizden gelmesini dört gözle beklememiz istenen Ülke, yani Hindu Raştra bu mu? Müslümanlara 'ait oldukları yer gösterilince' ülkenin her tarafı sütle ve Coca-Cola'yla mı dolup taşacak? Ram Mandir inşa edilince herkesin sırtına bir gömlek mi geçirilmiş, herkesin karnı doyurulmuş mu

14) "Singapore, India to Explore Closer Economic Ties", Agence France-Press, 8 Nisan 2002.
15) "Medha [Patkar] Files Charges Against BJP Leaders", *Economic Times*, 13 Nisan 2002.
16) HRW Report, s. 30. Ayrıca bkz. Burhan Wazir, "Militans Seek Muslim-Free India" *Observer* (Londra), 21 Temmuz 2002, s. 20.

olacak?[17] Ağlayan gözlerden akan yaşların hepsi silinecek mi? Hem gelecek yıl bu olayların yıldönümünün kutlanmasını beklemeli miyiz? Yoksa o zamana değin sırayı nefret edilesi başka topluluklar mı (Adivasi'ler, Budistler, Hıristiyanlar, Dalit'ler, Parsi'ler, Sih'ler mi) alacak? Yoksa blucin giyenler mi, İngilizce konuşanlar mı, kalın dudaklılar mı, kıvırcık saçlılar mı? Herhalde bunu öğrenmek için fazla uzun zaman beklememiz gerekmeyecek. Nefret çarkı yeniden dönmeye başladı bile. Yerleşik ritüeller devam ettirilecek mi acaba? Yine insanların kafaları koparılacak, kendileri paramparça edilecek ve üzerlerine işenecek mi? Ceninler yine annelerinin rahminden sökülerek çıkarılacak mı?[18]

Nasıl bir çarpık hayal gücü, Hindistan'ı bütün bu kültürlerin yarattığı yelpaze, güzellik ve görkemli anarşiden mahrum olarak tahayyül edebilir? Öyle olursa Hindistan bir mezara döner ve her tarafı krematoryum gibi kokar.

Kim oldukları, nasıl katledildikleri bir yana, haftalar önce Gucarat'ta hayatını kaybeden her insan yasını tutulmayı hak ediyor. O zamandan beri dergilere ve gazetelere, 'sözde sekülaristler'in Godhra'da Sabarmati Ekspresi'nin yakılışını niçin, Gucarat'ın diğer kesimlerindeki cinayetlere karşı takındıkları tutumla aynı şiddetle mahkûm etmediklerini soran yüzlerce öfkeli mektup yağdırıldığını biliyoruz. Görünüşe bakılırsa onların anlamadıkları şey, şimdi Gucarat'ta meydana gelen türde bir pogrom ile Godhra'da Sabarmati Ekspresi'nin yakılışı arasında temel bir farklılık bulunduğu. Godhra'daki canilikten

17) Mishra, "Holy Lies", s. 24.

18) Kadınları hedef alan saldırılar üzerine bkz. "Seven More Held for Assaulting Women", *Express Buzz* (Chennai), 25 Ocak 2009. Hıristiyanları hedef alan saldırılar üzerine bkz. Chatterji, "Hindutva's Violent History" ve Harsh Mander, "Cry, The Beloved Country. Reflections on the Gujarat Massacre", 13 Mart 2002. Bkz. http://www.sacw.net/Gujarat2002/Harshmandar2002.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009). Ayrıca bkz. Chatterji, *Violent Gods*.

tam olarak kim(ler)in sorumlu olduğunu halen bilmiyoruz. İçişleri bakanı L.K. Advani, trenin yakılışınının Pakistan İstihbarat Servisi'nin komplosu olduğunu ileri süren resmi bir açıklama yaptı gerçi.[19] Fakat aradan aylar geçtikten sonra bile polis birimleri bu iddiayı destekleyecek tek bir kanıt bile ortaya koyamamış durumdalar. Gucarat hükümetinin adli raporunda da, trenin içinde bulunan birinin döşemelere 60 litre petrol boşalttığı belirtiliyor. Öte yandan, yolcuların yanmış cesetleri bir vagonun ortasına yığılmış bir halde bulundu. Şimdiye değin de yangını kimin başlattığı konusunda hiç kimseden doyurucu bir saptama gelmiş değil.

Şüphesiz ki her siyasal konuma uygun teorilerin uydurulmasında şaşılacak bir durum yok: Kimine göre, bu olay Pakistanlıların bir komplosu. Kimine göre, trene binmeyi başarmış olan Müslüman aşırılıkçıların işi. Kimi öfkeli ayak takımını suçluyor. Kimileri de, bu olayın peşi sıra tezgâhlanan vahşete bakıp, sorumluluğu VHP/Bejreng Dal'ın ortak komplosuna yıkıyorlar. Ama gerçekte saldırının kaynağının kimler olduğunu hiç kimse bilmiyor.[20]

Saldırıyı her kim gerçekleştirmiş, ayrıca siyasal ya da dinsel inancı ne olursa olsun, hunharca bir suç işlemiş olduğu aşikardır. Fakat bağımsız kaynakların hepsinde de, Gucarat'ta Müslüman cemaate karşı düzenlenen (ve hükümetin kendiliğinden bir 'reaksiyon' olarak geçiştirmeye çalıştığı) pogromun

---

19) Bkz. *Communalism Combat*, "Godhra" (Kasım-Aralık 2002). Bkz. http://www.sabrang.com/cc/archive/2002/novdec02/godhra.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009). Ayrıca bkz. Jyoti Punwani, "The Carnage at Godhra", ed. Varadarajan, *Gujarat*.

20) HRW Report, s. 13-14; Siddharth Srivastava, "No Proof Yet on ISI Link with Sabarmati Attack: Officials", *Times of India*, 6 Mart 2002; "ISI Behind Godhra Killings, Says BJP", *Times of India*, 18 Mart 2002; Uday Mahurkar, "Gujarat: Fuelling the Fire", *India Today*, 22 Temmuz 2002, s. 38. "Bloodstained Memories" *Indian Express*, 12 Nisan 2002; Celia W. Dugger, "After Deadly Firestorm, India Officials Ask Why", *New York Times*, 6 Mart 2002.

en iyi ihtimalle dahi devletin göz yumduğu bir hareketle, en kötü ihtimalde de devletin aktif biçimde rol aldığı bir tezgâhla gerçekleştirildiği bildirilmektedir.[21] Gerçi her iki seçenekte de devletin suçlu olduğu açıktır. Devlet, kendi yurttaşları adına hareket eden bir kurumdur. Aynı şekilde, yurttaşlar olarak hepimiz, Gucarat pogromunda bizlerin de bir şekilde suç ortaklığı yapmış olduğumuzu kabul etmek zorundayız. Dolayısıyla, iki katliama birbirinden farklı nitelikler kazandıran ayrım noktası burada aranmalıdır.

Gucarat katliamlarının ardından, BJP'nin ahlâki ve kültürel kolu olup, başbakanın, içişleri bakanının ve eyalet başbakanı Modi'nin de üyesi bulundukları Raştriya Swayamsevak Sangh (RSS), Bangalore'deki toplantısında Müslümanlara yönelik bir çağrıda bulunup, onların çoğunluk cemaatinin 'iyi niyeti'ni kazanmaya çalışmalarını istedi.[22]

BJP'nin Goa'da düzenlenen yürütme kurulu toplantısında da Narendra Modi bir kahraman olarak karşılandı. Modi'nin göstermelik bir jestle başbakanlık görevinden istifa etme önerisi oybirliğiyle geri çevrildi.[23] Dahası Modi, yakın zamanlarda yaptığı bir konuşmada Gucarat'ta son haftalarda yaşanan olayları Gandhi'nin Tuz Yürüyüşü'yle kıyaslamaya kalktı. Ona göre, bu olayların ikisi de özgürlük mücadelesinin kayda değer uğraklarını temsil ediyordu.

Çağdaş Hindistan ile savaş öncesi Almanya arasındaki paralellikler ürkütücü boyutlara ulaşmıştır, fakat bu kesinlikle şaşırtıcı bir tablo değildir. (RSS'nin kurucuları kendi yazılarında

21) "Blame it on Newton's Law: Modi", *Times of India*, 3 Mart 2002. Ayrıca bkz. Fernandes, "Gujarat Violence Backed by State"
22) "RSS Cautions Muslims", Press Trust of India, 17 Mart 2002 ve Sanghamitra Chakraborty, "Minority Guide to Good Behaviour" *Times of India*, 25 Mart 2002.
23) "Modi Offers to Quit as Gujarat CM", *Economic Times*, 13 Nisan 2002 ve "Modi Asked to Seek Mandate" *Statesman* (Hindistan), 13 Nisan 2002.

Hitler'e ve yöntemlerine hayranlık duyduklarını ifade etmekte çok samimi davranmışlardır.[24]) Aradaki tek farklılık, burada Hindistan'da bir Hitler'imizin olmamasıdır. Ama onun yerine de gezgin kumpanyalarımız, seyyar senfoni orkestralarımız eksik değil. Dokuz başlı ve çok kollu Sangh Parivar (Hindu siyasal ve kültürel örgütlerin 'ortak ailesi'), BJP, RSS, VHP ve Bejreng Dal'la birlikte hepsi ayrı telden çalıyorlar. Ama hepsinin birleştiği kurnazlık, bu orkestrayı her dönemde herkese göre duruma uygun bir kılığa sokmayı başarmalarıdır.

Parivar'ın başı her duruma uygun olarak şekil değiştirebilir. Atal Bihari Vajpayee, söz sanatını her mevsime göre ayarlamasını bilen eski bir nazım yazarıdır. Serserileri kışkırtan Lal Krishna Advani sanki içişleri bakanlığının maaşlı memuru gibidir. Jaswant Singh, tam dışişleri bakanlığının aradığı türden tatlı dilli ama aldatma fırsatlarını kaçırmayan bir adamdır. Düzgün görünümlü, iyi İngilizce konuşan Arun Jaitley televizyon tartışmalarını yönlendirmek için biçilmiş kaftandır. Soğukkanlı bir yaratık olan Narendra Modi başbakanlığa en uygun zalimdir. Bejreng Dal ile VHP de, soykırımın kendilerine havale edildiği işleri üstlenen tabandan işçileri kontrol etmektedirler. Nihayet, bütün bu çok başlı koronun, bir sorun çıktığında, sonra tekrar büyütmek üzere hemen kuyruğundan bir parçayı feda eden bir kertenkeleye benzediğini söyleyebiliriz: Bu rolü oynamaya namzet kişi de, savunma bakanı kılığındaki sahtekâr bir sosyalist olan ve ihtiyaç duyulan yerlere (savaşlara, tayfunlara, soykırımlara) hasarı sınırlı tutmak üzere gönderilen George Fernandes'tir. Ve bu simaların hepsi doğru

---

24) M.S. Golwarkar, *We, or, Our Nationhood Defined* (Nagpur: Bharat Publications, 1939) ve Vinayak Damodar Savarkar, *Hindutva* (Yeni Delhi: Bharti Sadan, 1989). Ayrıca bkz. editör yazısı, "Saffron is Thicker Than ", *Hindu*, 22 Ekim 2000 ve David Gardner, "Hindu Revivalists Raise the Question of Who Governs India", *Financial Times* (Londra), 13 Temmuz 2000, s. 12.

zamanda doğru tuşlara basacaklarından emin oldukları basına sonuna kadar güvenirler.

Sangh Parivar, üç başlı bir yaratık gibi birçok dilden konuşur. Dolayısıyla, aynı anda çok çeşitli düşünceleri birden ifade edebilir. Onun başlarından birisi olan VHP, kadrolarından milyonlarcasını Nihai Çözüm'e hazırlanmaya teşvik ettiğinde, itibarlı başı olan başbakan, kamuoyunun önüne çıkıp, dinleri ne olursa olsun bütün yurttaşlara eşit muamele edileceği konusunda teminat verebilmektedir. Tabii bu arada 'Hint kültürünü inciten' kitaplar ve filmler yasaklanmakta, aynı içerikteki resimler yakılmaktadır. Yine aynı zaman diliminde, bütün ülkenin kırsal kalkınma bütçesinin yüzde 60'ına eşdeğerde bir meblağ Enron gibi bir şirkete kâr olarak ipotek edebilmektedir.[25] Bu çok başlı egemen kastın içinde her türden siyasal görüş cirit atarken ve tam da bu yüzden, iki hasım siyasal parti arasında çıkan bir ihtilaf basit bir aile kavgasına indirgenebilmektedir. Üstelik bu kavga ne kadar hırçınca yürütülürse yürütülsün, her zaman kamuoyuna açık biçimde sürdürülmekte, her seferinde bir şekilde dostane bir çözüm bulunmakta ve izleyiciler bu gösteriye ödedikleri paranın karşılığını (öfke, aksiyon, intikam, entrika, pişmanlık, şiir ve bol miktarda kan, ne ararsanız!) almışlar gibi salondan memnun ayrılmaktadırlar. İşte bu, Tam Yelpazeli Egemenlik'in bizim dilimize uyarlanmış versiyonudur.

Fakat bu önemsiz çekişmelere bir ara verildiğinde, ya da tam olarak sona erdirildiğinde, birbirleriyle kavgaya tutuşmuş olan başlar sakinleşmekte, bu hayhuy ve şamatanın altında tek bir kalbin çarpmakta olduğu bütün ürkütücülüğüyle gözler önüne serilmektedir. O kalbi tamamlayansa, safran rengine

25) Bkz. Arundhati Roy, "Power Politics", *Power Politics*, 2. Basım içinde (Cambridge, MA: South End Press, 2002), s. 57

bürünmüş bir tünelin görüntüsüne haiz, hiçbir şeyi affetmeyen bir akıldır.

Hindistan'da daha önce de pogromlar düzenlendi; üstelik bazı kastları, kabileleri, dini inançları hedef alan her türden pogrom. 1984'te Indira Gandhi'nin öldürülmesinin ardından Kongre Partisi, Delhi'de 3 bin Sih'in katledildiği bir kıyıma nezaret etmişti; Gucarat'ta olduğu gibi şehrin neredeyse her köşe başı ölüm kokuyordu.[26] O sırada, daha önce ağzından güzel bir laf çıktığı hiç duyulmamış olan Rajiv Gandhi, "Büyük bir ağaç yıkılırsa toprak sallanır," deyiverdi. 1985'te Kongre Partisi bütün sandıkları silip süpürdü. Ortalığı bir sempati dalgası sarmıştı. Aradan on sekiz yıl geçti ve bu katliamdan dolayı hiç kimse en ufak bir ceza almadı.

Siyasal bakımdan değişken sayılan hangi meseleye (nükleer denemeler, Babri Mescidi, Tehelka kandırmacası, seçimlerde üstünlük sağlamak için cemaat kazanının kızıştırılması) el atarsanız atın, Kongre Partisi'nin daha önce oraya uğramış olduğunu gözlemlersiniz. Gerçekten de bu tür her olayda tohumları Kongre Partisi ekmiş, uğursuz hasadı kaldırmak da BJP'ye düşmüştür. Bu durumda, bizlerden özgür irademizle oy kullanmamız istendiğinde, bu iki parti arasında hangi ölçütle ayrım yapmamız bekleniyor acaba? Söz konusu partilerin aralarında fark olup olmadığına dair bu sorunun cevabı, tutuk ama açık bir 'evet' şeklindedir. Sebebi de şudur: Kongre Partisi'nin onlarca yıldır, üstelik çok büyük felaketlere yol açan suçlar işlediği doğrudur. Fakat onun geceleri yapmayı tercih ettiği kötülükleri, BJP gündüz gözüyle yerine getirmekte bir nebze olsun tereddüt etmemektedir. Kongre Partisi ne yapmışsa onu üstü kapalı biçimde, el altından, ikiyüzlülüğü elden bırakmadan ve utangaç bir çehre takınarak yerine getirirken,

26) Manoj Mitta ve H.S. Phoolka, *When a Tree Shook Delhi: The 1984 Carnage* (Yeni Delhi: Lotus Books, 2008).

BJP'nin işlediği her suçtan dolayı koltukları kabarmaktadır. Bu da gerçekten önemli bir farklılıktır.

Cemaatler arası nefreti körükleyip kamçılamak, Sangh Parivar'ın icraatlarının bir yüzüdür. Bu, yıllar içerisinde planlanan, doğrudan sivil toplumun damarlarına yavaş yavaş zerk edilen bir zehir gibidir. Ülkenin her tarafında yüzlerce RSS *şakha*'sı (eğitim hücreleri) ve Saraswati *şişu mandir* okulları, binlerce çocuğa ve genç dimağlara dinsel nefreti aşılayıp, çarpıtılmış tarih bilgileriyle, sömürge öncesi dönemde Müslüman hakimlerin Hindu kadınlarının ırzına geçtikleri, Hindu tapınaklarını yakıp yıktıkları gibi delice abartılmış hikâyelerle kafa şişiriyorlar. Bu okulların, Pakistan ve Afganistan'ın her tarafına yayılmış olup Taliban'ın yeşerdiği yuvaları oluşturan medreselerden bir farkları yok ve onlardan daha az tehlikeli değiller. Gucarat gibi eyaletlerde her kademedeki polis, idari birimler ve siyasal kadrolar sistematik biçimde kendi saflarına geçirilmiş durumda.[27]

Bütün bu yapılanların halkın gözünü boyamaya fazlasıyla yettiği gerçeğini küçümsemek ya da gelişmeleri başka türlü yorumlamaya kalkmak aptallık olur. Üstelik atılan her adımın temelinde ciddi bir dinsel, ideolojik, siyasal ve idari amaç yatmakta. Zaten bu kapsamda bir güç, bu türde bir geniş hareket alanı, ancak devletin destek sağlaması sayesinde kontrol altında tutularak yönlendirilebilir.

Dini nefretin beslendiği seraların Müslümanlardaki karşılığı olan bazı medreseler, devletin desteğini alamadıkları faaliyetleri için ülke dışından kaynak arayıp bulmakta hiç duraksamıyorlar. Yine bu medreseler, Hindu cemaatindeki koyu unsurların kitlesel paranoya ve nefret dansını fütursuzca sahneleyebilecekleri kusursuz bir bahane oluşturuyorlar.

27) HRW Report, s. 39-44.

(Aslında bu amaca o kadar eksiksiz hizmet ediyorlar ki, iki tarafın birlikte pekâlâ bir takım olarak çalışabilecekleri bile akla geliyor.)

Yukarıda ana hatlarıyla belirttiğim ortamın amansız baskıları karşısında gerçekleşmesi en muhtemel durum, Müslüman cemaatin çoğunluğunun sürekli korku içinde yaşayan, hiçbir sivil hakkı ve adalet arama imkânı bulunmayan ikinci sınıf yurttaş olarak kendi gettolarına çekilmesi olacaktır. Peki, o insanların gündelik hayatı neye benzeyecektir? Küçücük bir olay, sinema kuyruğunda beklerken çıkacak bir ağız dalaşı ya da trafik ışığında bir atışma bile derhal ölümcül bir niteliğe bürünebilecektir. Bu yüzden de Müslümanlar her koşulda sükûnetlerini korumayı, kendi paylarına düşeni kabullenmeyi, toplumun kenarında eğreti bir ömür sürdürmeyi öğreneceklerdir. Doğallıkla, içlerinde hissettikleri korku başka azınlıklara da bulaşacaktır. Böyle bir atmosferde birçok insanın, bilhassa gençlerin militanlığa yönelmeleri eşyanın tabiatı gereğidir. Militanlaşanlar korkunç eylemler gerçekleştireceklerdir. Sivil toplum onların eylemlerini mahkûm etmeye çağrılacaktır. Derken, başkan Bush'un kanonu bizim üstümüzde de sallanmaya başlayacaktır: "Ya bizimlesiniz, ya da teröristsiniz."

Bush'un bu sözü, sarkıtlar gibi zaman içinde donup kalmıştır. Belli ki önümüzdeki yıllarda daha uzun bir süre kasaplar ve soykırımcılar, kendi hunharlıklarını meşru göstermek için (filmleri seslendirirken dudak hareketleriyle senkronu tutturmaya çalışmaya benzer şekilde) birtakım laflar sıralayarak bu tür sözlere sarılacaklardır.

Modi'nin son zamanlarda perde arkasında durduğu Şiv Sena'dan Bal Thackeray'ın bu konuda kalıcı bir çözüm önerisi ortaya atıldı. Thackeray açıkça iç savaş çağrısında bulundu. Ne kadar yerinde bir çağrı, değil mi? O durumda Pakistan'ın bizi bombalamasına gerek kalmaz, çünkü biz kendi kendimi-

zi bombalayabilecek bir durumda oluruz. Bırakın, Hindistan'ın her köşesini Keşmir'e çevirelim. Ya da Bosna'ya. Ya da Filistin'e. Ya da Ruanda'ya. Hepimiz ebediyen ıstırap çekelim. Birbirimizin canına kıymak için fahiş fiyatlı silahlar ve patlayıcılar temin edelim. İngiliz silah tacirleriyle Amerikan silah üreticileri bizim dökülen kanlarımızla semirsinler.[28] Hatta bunun için, Bush ile Bin Ladin ailelerinin ikisinin de hisselerinin bulunduğu Carlyle Group'tan yüklü bir iskonto yapmasını bile isteyebiliriz![29]

Belki de işler gerçekten iyi giderse, o zaman Afganistan'a benzeyebiliriz. (Tanıtımlarını yaparken sınırlarını ne kadar zorladıklarını görmek gerekiyor.) Bizim bütün ekili arazilerimiz mayınla dolup taştığı, binalarımız yerle bir olduğu, altyapımız harabeye döndüğü, kendimizi bizzat kendi elimizle büyüttüğümüz nefretle çökerttiğimiz zaman belki Amerikalılardan bize yardım eli uzatmalarını isteyebiliriz. Onlar da bize havadan atılan uçak yemeklerinden gönderirler, olmaz mı?[30]

Kendi kendimizi yıkmaya ne kadar yaklaşmışız! Bir adım daha atsak, tepetaklak yuvarlanacağız. Buna rağmen hükümet habire bastırıyor. BJP'nin ulusal yürütme kurulunun Goa toplantısında, seküler, demokratik Hindistan'ın başbakanı A.B. Vajpayee resmen tarih yazdı. Eşiği geçip, George Bush ile Donald Rumsfeld'in bile en fazla utana sıkıla savunabilecekleri Müslüman karşıtı, vicdansız bağnazlığa alenen sahiplenmek-

28) John Pilger, "Pakistan and India on Brink", *Mirror* (Londra), 27 Mayıs 2002, s. 4.
29) Alison Leigh Cowan, Kurt Eichenwald ve Michael Moss, "Bin Laden Family, with Deep Western Ties, Strives to Re-establish a Name", *New York Times*, 28 Ekim 2001, s. 1: 9.
30) Bkz. Steven Mufson, "Pentagon Changing Color of Airdropped Meals: Yellow Food Packs, Cluster Bomblets on Ground May Confuse Afghans", *Washington Post*, 2 Kasım 2001, s. A21.

ten utanmadı. "Müslümanlar yaşadıkları hiçbir yerde," dedi, "huzurla yerlerinde durmak istemiyorlar" [31]

Gucarat holokostunun hemen akabinde, 'deney'inin başarısından emin olan BJP derhal seçime gidilmesini istedi. Vadodara'lı arkadaşım bana aynen şunu söyledi: "En nazik insanlar, en nazikleri dahi en kibar sesleriyle, 'Modi bizim kahramanımız,' diyorlar."

İçimizden bazıları, son birkaç hafta yaşanan dehşetengiz olayların büyüklüğü karşısında seküler partilerin -her ne kadar önce kendi çıkarlarını düşünüyor olsalar da- öfke içinde biraraya gelebilecekleri yönünde safça bir umuda kapılmıştı. BJP ise Hindistan halkının desteğine tek başına sahip değil. Hindutva projesini zorla kabul ettirecek bir gücü de yok. Bizim umudumuz, BJP'nin önderliğindeki koalisyonu oluşturan yirmi iki müttefik grubun desteklerini çekecekleri yönündeydi. Son derece aptalca bir beklentiyle, bu grupların ahlâki süzgeçten, açıkça ilan edilmiş sekülarizm ilkelerine bağlılıktan daha büyük bir test olamayacağını göreceklerini sanmıştık.

Oysa BJP'nin müttefiklerinin bir tekinin dahi koalisyondan desteğini çekmemiş olması çağımıza özgü bir işarettir. Sinsi sinsi bakan her gözde, hangi seçmen tabanlarını ve portföyleri ellerinde tutacaklarını ve destekleri azalırsa hangilerini kaybedeceklerini ölçüp biçen hesapçı bir aklın uzaktan, soğuk bakışını seçebilirsiniz. Deepak Parekh, Hindistan'ın büyük şirketler topluluğu içerisinde, meydana gelen olayları mahkûm edip kınayan tek CEO'dur.[32] Cemmu ve Keşmir başbakanı ve Hindistan'da kalmış tek önde gelen Müslüman politikacı sayılan Faruk Abdullah, yakın bir zamanda Hindistan cumhurbaşkanı yardımcısı olabileceği şeklindeki bir umut kırıntısına bel

31) Sanjeev Miglani, "Opposition Keeps Up Heat on Government Over Riots", Reuters, 16 Nisan 2002.
32) "Either Govern or Just Go", *Indian Express*, 1 Nisan 2002.

bağlayarak, Modi'yi destekleyip hükümete koltuk çıkıyor.[33] En kötüsü, alt kastların büyük umudu olan Bahujan Samaj Partisi'nin (BSP) lideri Mayawati, Uttar Pradeş'te BJP'yle bir ittifak kurmaya yöneldi.[34] Kongre Partisi ile Sol partilerse, Modi'nin istifa etmesini savunan bir ajitasyona giriştiler.[35]

İstifa mı? Yoksa hepimiz izan duygumuzu mu kaybettik? Suçlulardan istifa etmeleri beklenmez. Onların suçlanmaları, yargılanmaları ve mahkûm edilmeleri gerekir. Godhra trenini yakanların da yargılanıp mahkûm edilmeleri gerektiği gibi. Gucarat'ın her köşesinde pogromu planlayıp fiilen içinde yer alan emniyet kuvvetleri ve idari personelin de yargılanıp mahkûm edilmeleri gerektiği gibi. Toplu deliliği körükleye körükleye kaynama noktasına getirmekten sorumlu olanların da yargılanıp mahkûm edilmeleri gerektiği gibi. Yüksek Mahkeme pekâlâ Modi'ye, Bejreng Dal'a ve VHP'ye karşı kendi inisiyatifiyle harekete geçebilir.[36] Ortada yüzlerce şahit var. Bir o kadar da kanıt.

Gelgelelim, Hindistan'da tesadüfen yolunuz politikaya düşmüş bir kasap ya da bir soykırımcıysanız, iyimser olmak için her türlü sebebiniz vardır demektir. Çünkü hiç kimse politikacılar hakkında bir kovuşturma açılmasını bile beklemiyor. Modi'nin ve onun dalkavuklarının mahkemeye çıkartılıp hapse atılmasını beklemek, başka politikacıların da kendi çir-

33) "It's War in Drawing Rooms", *Indian Express*, 19 Mayıs 2002.
34) Ranjit Devraj, "Pro-Hindu Ruling Party Back to Hardline Politics" Inter Press Service, 1 Temmuz 2002 ve "An Unholy Alliance", *Indian Express*, 6 Mayıs 2002.
35) Nilanjana Bhaduri Jha, "Congress [Party] Begins Oust-Modi Campaign" *Economic Times*, 12 Nisan 2002.
36) 8 Haziran 2006'da, müteveffa parlamento üyesi Ihsan Cefri'nin dul karısı Zekiye Cefri, başbakan Narendra Modi'ye ve içlerinde bakanlar, kıdemli bürokratlar ve polislerin de bulunduğu başka 62 kişiye karşı, Suç Prosedürü Yasası'nın 154. maddesi uyarınca tahkikat açılması için başvurdu. Bkz. *Communalism Combat*, "The Charge Sheet" (Haziran 2007). Ayrıca bkz. http://www.sabrang.com/cc/archive/2007/june07/crime.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

kin geçmişlerinden tedirgin olmalarını sağlar. Oysa bunun yerine bu insanlar kendileri parlamentoyu suçlayıp, bağırıp çağırmakta bir beis görmüyorlar. Nihayetinde de iktidarda olanlar soruşturma komisyonları kuruyor, ortadaki bulguları hasıraltı ediyor ve kendi aralarında anlaşarak, kendilerine karşı çıkan güçleri ezmekte birleşiyorlar.

Sorunun içeriği şimdiden değişmeye başladı. Seçimler yapılmalı mı, yapılmamalı mı? Seçimlerin yapılıp yapılmamasına Seçim Komisyonu mu karar vermeli, Yüksek Mahkeme mi? Her iki yolda da, yani seçimler yapılsa da ertelense de, Modi'nin elini kolunu sallaya sallaya yürümesine, onun politikacı kariyerini devam ettirmesine izin verilirse, demokrasinin temel, yönlendirici ilkeleri yalnızca ayaklar altına alınıp çiğnenmiş olmakla kalmaz, aynı zamanda bilerek sabote edilmiş de olur. Oysa bu türde bir demokrasi çözüm değil, sorunun ta kendisidir. Bizim toplumumuzun en kuvvetli özelliği şimdi onun ölümcül düşmanına çevrilmektedir. Demokrasi tanınmayacak derecede eğilip bükülürken, bizlerin mütemadiyen 'demokrasiyi derinleştirmek'ten dem vurup durmasının ne manası olabilir ki?

Ya BJP seçimleri kazanırsa? Hem nereden baksanız, George Bush da Teröre Karşı Savaş'ta kamuoyunun yüzde 60'ını yanına çekmemiş miydi, Ariel Şaron da Filistin'de vahşi bir işgal rejimini uygularken her zamankinden daha güçlü bir halk desteğine sahip değil miydi?[37] Böyle destekler olması yapılan her şeyi meşru kılar mı? Her şeyi oy oranına bağlayacak olursak hukuk sistemini, anayasayı, basını, bütün kurumları neden kaldırıp atmıyor, ahlâkla ilişkimizi neden hemen kesmiyoruz? Bu takdirde soykırımlar rahatlıkla kamuoyu anketleri-

37) Bkz. Richard Benedetto, "Confidence in War on Terror Wanes", *USA Today*, 25 Haziran 2002, s. 19a ve David Lamb, "Israel's Invasions, 20 Years Apart, Look Eerily Alike", *Los Angeles Times*, 20 Nisan 2002, s. A5.

nin konusu haline gelebilir, katliamlar da pekâlâ pazarlama kampanyalarına dönüşebilir.

Hindistan'da faşizmin ayak izleri çıplak gözle görünür durumdadır. Şu tarihe mim koyalım: ilkbahar 2002. Dolayısıyla bizler, faşizmin dehşetli yükselişine müsait bir uluslararası atmosfer yaratılmasında ABD başkanının ve Teröre Karşı Koalisyon'un hamlelerinin önemine dikkat çekmeliyiz elbette, fakat aynı havanın kendi kamusal ve bireysel hayatlarımızda oluşmasının sorumluluğunu da doğrudan onlara yıkmamalıyız.

Bu esintiyi ilk defa Pokhran'daki nükleer denemelerin ardından hissettik.[38] O tarihten itibaren kana susamış yurtseverliğin biriken enerjisi çok açık bir şekilde siyasal bünyemize sızmaya başladı. 'Barış silahları' Hindistan ile Pakistan'ı sarmal bir hareketle felaketin eşiğinde dolandırmaya koyuldu –tehdite karşı tehdit, alay etmeye karşı alay etme aldı başını yürüdü.[39] Şimdi de bir savaşın ve yüzlerce ölünün ardından, her iki ordunun 1 milyonu aşkın askeri, gözlerini birbirine dikmiş bir halde ve manasız bir nükleer pat durumunun gölgesinde sınıra yığılmış durumdalar.[40]

Pakistan'a karşı savaşçı bir ruh halinin tırmandırılması sınırdan geri tepmiş ve Hindu ve Müslüman cemaatleri arasında komünal uyum ve hoşgörüden arta kalan keskin uçlu bir bıçak gibi kendi toplumsal yapımıza girmiştir. Tanrısal buyru-

38) Roy, "The End of Imagination", *The Cost of Living* içinde.

39) "Ben bunun barışı garanti eden, barışı güvence altına alan bir silah olduğunu söylüyorum, demişti Abdül Kader Han, Pakistan'ın nükleer bombası hakkında. Akt. Imtiaz Gul, "Father of Pakistani Bomb Says Nuclear Weapons Guarantee Peace", Deutsche Presse-Agentur, 29 Mayıs 1998. Ayrıca bkz. Raj Chengappa, *Weapons of Peace: The Secret Story of India's Quest to Be a Nuclear Power* (Yeni Delhi: HarperCollins, 2000).

40) Edward Luce, "Fernandes Hit by India's Coffin Scandal", *Financial Times* (Londra), 13 Aralık 2001, s. 12.

ğun cehennemden gelen güçleri daha önce hiçbir zaman insanların imgelemini bu şekilde ele geçirebilmiş değildi. İşte, bu iklimin doğmasına biz izin verdik. Hindistan ile Pakistan arasındaki düşmanlık ne zaman depreşse, Hindistan içinde bu husumete uygun biçimde Müslümanlara karşı düşmanca duygularda bir artış gözlenmektedir. Pakistan'a karşı haykırılan her savaş çığlığıyla birlikte kendi bedenimizde bir yara açıyor, kendi hayat tarzımıza zarar veriyor, görkemli bir çeşitliliğe sahip olan antik uygarlığımızı temellerinden sarsıyor ve Hindistan'ı Pakistan'dan farklılaştıran her şeyi dinamitliyoruz.

Hindistan milliyetçiliği gün geçtikçe daha fazla Hindu milliyetçiliği anlamına gelmeye başlamıştır; ayrıca, kendini sayma ya da kendine saygı gösterme ekseninde değil, Öteki'ne duyulan nefrete göre tanımlanır olmuştur. Öteki de şu sıralarda sadece Pakistan değil, Müslümanlardır. Milliyetçiliğin bu kadar açık bir şekilde faşizmle çakışmaya başladığını görmek hakikaten huzursuz edicidir. Bu yüzden bizler, ülkenin ne anlama geldiğinin, kime ait olduğunun tanımını faşistlerin yapmasına izin vermemeliyiz; bunun yanı sıra da, yirminci yüzyılda işlenmiş hemen hemen bütün soykırım suçlarının kökeninde milliyetçiliğin (komünist, kapitalist, faşist: bütün çehreleriyle) yattığını aklımızdan bir an dahi olsun çıkarmamalıyız. Bu yüzden, milliyetçilik bahsinde ihtiyatla yol almak akıllıca olacaktır.

Neden kendimizi antik bir uygarlığa ait hissedemiyoruz da, görece yeni bir olgu olan bir ulusa ait hissetme ihtiyacı duyuyoruz? Neden ülkenin her tarafında dört dolanmak yerine, dar bir toprak parçasını severek oraya bağlanmamız gerekiyor? Sangh Parivar, uygarlığın ne anlama geldiği konusunda en ufak bir fikre sahip değildir. Dahası, onun çabası, ne olduğumuza dair belleğimizde bulunan şeyleri, kim olduğumuza dair kavrayışımızı ve ne olmak istediğimizi gösteren hayalleri-

mizi sınırlamak, azaltmak, tanımlamak, unutturmak ve aşağılamak yönündedir. Onlar nasıl bir Hindistan olmasını istiyorlar? Uzuvsuz, başsız ve ruhsuz, kötürümleşmiş kalbinin en dibine bir bayrak saplanmış, kasabın satırını yemiş olarak her tarafından kanlar akan bir gövde mi? Bunun gerçekleşmesine izin verecek miyiz? Başımıza böyle bir şey gelecek mi?

Son birkaç yılın başını yeni kaldırmış ve sürünerek ilerlemekte olan faşizmi, 'demokratik' kurumlarımızın birçoğunca tımar edilip duruyor. Parlamento, basın, polis, idari yapı, kamuoyu –herkes faşizmle flört halinde. 'Laikler' bile sağ bir iklimin yaratılmasına katkıda bulunmaktan sorumlular. Ne zaman bir kurumun, Yüksek Mahkeme dahil olmak üzere herhangi bir kurumun, kullanılmasına asla karşı çıkılınaması gereken dizginlenmemiş, hiçbir yere hesap verme yükümlülüğü bulunmayan bir yetkiye sahip olduğunu savunmaya kalkarsanız, faşizme doğru bir adım daha atmışsınız demektir.

Ülke basını son birkaç haftada yaşanan olayları şaşırtıcı bir cüretkârlıkla mahkûm ediyor. BJP'yi uçurumun eşiğine getirmiş bulunan yol arkadaşlarının bazıları bile, daha kısa bir süre önce Gucarat diye anılan o cehennemi yere bakışlarını çevirdiklerinde gerçek bir ürküntüyle hemen geri sekiyorlar. Ama oradakiler bu savaşa ne kadar sert ve ne kadar süreyle dayanabilecekler? Söz konusu olan hiç de yakında başlayacak kriket sezonuna yönelik bir tanıtım kampanyasına benzemiyor zira. Hiçbir zaman doğru haberlerle yansıtılacak görkemli bir kıyımdan da söz edilmeyecek. Süreç orada, pek göze batmayan günübirlik adaletsizliklerle ve sivil özgürlüklerin birer birer aşındırılmasıyla ilerleyecek.

Oysa bu sürece karşı mücadele bayrağını açmak, insanların zihinlerini ve kalplerini geri kazanmaları yönünde bir mücadeleye girişmeleri demektir. Böyle bir mücadeleye girmek, açıkça komünal bir nitelik taşıyan RSS şubeleri ile medresele-

rin yasaklanmasını istemek anlamına gelmez. Bilakis, onlardan sadece kötü fikirler olarak isteyerek vazgeçildiği günlere doğru bir adım daha atmak anlamına gelir. Böyle bir kavgaya girmek, kamusal kurumları keskin gözlerle takip etmek ve bu kurumların hesap verebilir nitelikte kalmasını istemek anlamına gelir. Dahası, başınızı yere dayayıp, gerçekten güçsüz olan kesimlerin fısıltılarına kulak vermeniz anlamına gelir; ülkenin her köşesinde gerçek şeyleri, yani kölece çalıştırılan işçileri, ev içi tecavüzleri, cinsel tercihleri, kadınların aldıkları ücretleri, uranyum seyretilmesini, sürdürülemez yöntemlerle yapılan madenciliği, dokumacıların dertlerini, çiftçi intiharlarını mesele edinen yüzlerce direniş hareketinin karışık seslerini bir foruma dönüştürmeniz anlamına gelir; insanların yurtlarından sürülmeleri ve mülksüzleştirilmeleriyle, apaçık yoksulluğun amansız, gündelik şiddetine karşı başa çıkmaya çalışmak anlamına gelir.

Böyle bir mücadeleye girişmek ayrıca, gazete sütunlarınız ile televizyon spotlarınızın muktedirlerin, sadece dikkatleri asıl meselelerden başka konulara çekmek amacıyla sergiledikleri sahte tutkularıyla düzmece teatralliklerine rehin verilmesine göz yummamak anlamına gelir.

Gucarat'ta meydana gelen olaylar Hindistan'daki çoğu insanı dehşete düşürmüş durumdayken, beyni yıkanmış binlerce kişi de yarayı kalbin daha da derinlerine doğru kanırtmaya hazır bir ruh hali içerisindedirler. Eğer şöyle bir etrafınıza bakacak olursanız, küçük parklarda, boş köşe başlarında, köy meydanlarında RSS'nin safran sarısı bayrağını dalgalandırarak yürülüşe geçmiş olduğunu görürsünüz. Haki şortlarıyla yaşını başını almış adamlar aniden her yerde her tarafa doğru yürüyorlar, yürüyorlar, yürüyorlardır. Nereye peki? Ne uğruna?

Bu insanların tarihi hiç umursamamaları, onları faşizmin kısa bir süre için başarı vadedeceği, fakat ondan sonra, kendi

bağrındaki budalalıktan dolayı kendi kendilerinin yıkımına yol açacağı bilgisinden azade kılmaktadır. Fakat ne yazık ki, nükleer bir silahın patlatılmasının saçtığı radyoaktif serpintiler gibi bu yükseliş de gelecek kuşakları kötürüm bıraktıracak bir yarı-ömre sahiptir. Bu ölçüde kabarmış öfke ve nefret kolay kolay zaptedilemez, sansür ederek ya da kınayarak yatışması beklenemez. Kardeşlik ve sevgi ilahileri söylemek ne güzel, ama yeterli değil.

Tarihsel olarak bakıldığında, faşist hareketlerin yakıtını hep ulusal hayal kırıklığı duyguları sağlamıştır. Faşizm Hindistan'a, özgürlük mücadelesini besleyen hayallerin bozuk para gibi harcanmasından sonra gelmiştir.

Dahası, biz bağımsızlığımıza bile Gandhi'nin o ünlü sözüyle 'tahta somun' şeklinde, Hindistan ile Pakistan'ın ayrılması sürecinde hayatını kaybeden binlerce insanın kanıyla sulanmış bir özgürlük kavramı şeklinde kavuştuk.[41]

Nefret ve karşılıklı güvensizlik duyguları yarım yüzyılı aşkın bir süre boyunca körüklenmiş, bu duygularla çocuk gibi oynanmış ve Indira Gandhi'nin en önlerinde yer aldığı politikacılar bu engellerin aşılmasına bir türlü izin vermemişlerdir. Ortaya çıkan her siyasal parti, seküler parlamenter demokrasimizin kabuğunu kendi seçim avantajları doğrultusunda kemirmeyi sürdürmüştür. Bir tepeciğin altını oyan karıncalar gibi tüneller ve yeraltı geçitleri aşmışlar, fakat bu yolla, 'demokrasi'yi her an patlamaya hazır boş bir kabuk haline getirerek, 'seküler'in anlamının altını da oymuşlardır. Onların döşedikleri çatılar, anayasa, parlamento ve hukuk mahkemelerini birbirine bağlayan yapının (parlamenter bir demokrasinin omurgasını teşkil eden kontrol ve denge mekanizmalarının) temellerini zayıflatıp durmuştur. İşte böylesi koşullarda, politikacı-

41) "Arrested Growth", *Times of India*, 2 Şubat 2000.

ları sorumlu tutmaya devam edip onlardan, ona uygun davranmaları mümkün olmayan bir ahlâki tutum beklemek faydasızdır. Kaldı ki, mütemadiyen liderlerinden yakınan bir halk da acınası bir durumda demektir. Eğer onlar bizi her seferinde yolda yüzüstü bıraktılarsa, bunun sebebi bizim kendilerine bu şekilde davranmaları için meydan vermemizdir. Liderlerin sivil toplumu çıkmaza soktuklarının söylendiği kadar sivil toplumun da liderlerini hüsrana uğrattığı söylenebilir. Yine de, parlamenter demokrasimizde polititacıların sömürmesine cevaz verecek tehlikeli, sistemik bir kusur bulunduğu tartışmasızdır. Hal böyle olunca, Gucarat'ta tanıklık ettiğimiz türden afetlerle karşılaşmamız kaçınılmazdır. Evet, kanallarda yangın var. Bu sorunun üstüne gitmek ve buna sistemik bir çözüm bulmak zorundayız.

Gelgelelim, politikacıların cemaatler arası ayrılıkları sömürmeleri, hiçbir şekilde faşizmin bizim kıyılarımıza vuruşunun tek sebebi sayılamaz. Son elli yılı aşkın zamanda sıradan yurttaşların mütevazı ölçekteki vakarlı, güvenli ve yoksulluktan uzak bir hayat sürdürme umutları sistematik biçimde söndürülmüştür. Bu ülkedeki her 'demokratik' kurum sıradan yurttaş karşısında hiçbir şekilde sorumluluk almamış ve onlara hesap veren bir tavır içinde olmamıştır ve gerçek bir toplumsal adaletin sağlanması doğrultusunda hareket etmeye ya gönüllü değildir ya da buna gücü yoktur. Gerçek bir toplumsal değişimi öngören her strateji (toprak reformu, eğitim, halk sağlığı, doğal kaynakların adil bölüşümü, pozitif ayrımcılık uygulaması), siyasal sürece kanca atmış kastlar ve kesimlerce kurnazca, türlü bahanelerle ve ısrarlı bir biçimde boşa çıkarılmıştır. Şimdiki büyük çokuluslu şirketlerin çıkarlarını kollayan küreselleşme de, esasında feodal ağırlıklı olan bir topluma amansızca ve en keyfi uygulamalarla dayatılmaktadır; bu suretle eski toplumun karmaşık, çok katmanlı toplumsal doku-

sunun paramparça olacağına ve gerek kültürel gerek ekonomik bakımdan büyük yıkımlar yaşanacağına şüphe yoktur.

Burada gerçekten yakınılası bir durum var. Üstelik bu durumu faşistler yaratmadılar. Yaratınadılar ama, bu durumu fırsat bilip kendi lehlerine çevirmek ve bu atmosferden sinsice, sahte bir gurur duygusu çıkarmak için faydalandılar. Sonra da, insanları seferber edecek en düşük ortak paydanın üstüne oynamaya koyuldular: din. Kendi hayatları üzerinde kontrolu kaybetmiş, evlerinden ve cemaatlerinden koparılmış, kültürleri ve dillerinden mahrum kalmış insanlar illa ki bir şeylerden gurur duyma ihtiyacı hissediyorlar. Üstelik bu, uğruna çaba harcadıkları ya da başarı yoluyla elde ettikleri bir şey olmadığı gibi, kişisel hasletlerine bağlı bir şey de değil; sadece, başlarına gelen bir şey. Daha doğru bir ifadeyle, olmaması kendi güçlerinin ötesinde olan bir şey. İşte bu saçma gururun sahteliği ve boşluğu, amfiteatrın ortasına salındığında gözü sadece uyarılmış bir hedefi gören bir gladyatörün öfkesini andırıyor.

Bu ülkedeki ikinci en yoksul topluluğu oy haklarından mahrum bırakma, onları yurtlarından sürüp atma ya da tamamen silip yok etmeye çalışma projesini, en yoksul kesimlerin piyade eri gibi ileri sürülmesinden başka hangi yolla açıklayabilirsiniz? Binlerce yıldır üst kastlarda yer alan insanların yadsımasından daha kötü muamele gören, her yönden baskı altında tutulan Gucarat'taki Dalit'lerle Adivasi'lerin, kendilerinden sadece biraz daha talihsiz olanlara karşı zalimleriyle el birliği yapmalarını başka nasıl açıklayabilirsiniz? Onlar sadece ücretli köleler olmakla kalmayıp, bir de paralı asker işlevi mi görüyorlar? Onları himaye altında tuttuktan sonra kendi eylemlerinin sorumluluklarından muaf tutmak doğru bir şey midir? Yoksa ben kalın kafalının teki miyim?

Talihsiz insanların, görünüşte erişilmez ve yenilmez bir yerde duran gerçek düşmanlarına ulaşamayacakları için, içle-

rindeki öfke ve nefret duygularını kendilerinden sonraki en talihsiz kesimlerin üstüne boca etmeleri herhalde yaygın bir eğilimdir. Çünkü bizzat kendi liderleri onları ortada bırakmakta, Hindu ağılının içine geri dönmeleri için bir sürü zırvalık sayarken onları ıssızda tek başlarına terk ederken kendi çıkarlarının peşine düşmektedirler. (Faşizmin önceki başarısız projeleri -Roma'nın şanlı devirlerine dönüş, Alman ırkının arılaştırılması ya da bir İslami sultanlık kurulması- kadar gerçekçi bir hedef olarak, küresel çaplı bir Hindu imparatorluğu kurmaya yönelik ilk adım budur herhalde).

Hindistan'da 150 milyon Müslüman yaşıyor. Hindu faşistler onlara meşru av gözüyle bakıyorlar. Modi ve Bal Thackeray gibileri, Müslümanlar bir 'iç savaş'la tasfiye edilirken dünyanın kenarda durup seyretmekle yetineceğini mi sanıyorlar? Basında yer alan haberler, Avrupa Birliği'nin Gucarat'ta yaşanan olayları kınadığını ve buradaki atmosferi Nazi egemenliğine benzettiğini gösteriyor.[42] Hindistan hükümetinin bu suçlamaya verdiği ünlü cevapsa şöyledir: Yabancılar Hindistan medyasını 'iç meseleler' (Keşmir'deki ürpertici saldırılar gibi) üzerine yorum yapmak için kullanmamalı.[43]

Peki, sırada ne var? Sansür mü? İnternetin tamamen yasaklanması mı? Uluslararası telefon görüşmelerinin engellenmesi mi? Yanlış 'teröristler'i öldürüp DNA örnekleri üzerinde tahrifat yapmak mı?[44] Dünyada devlet terörizmine benzer başka bir terörizm yoktur.

---

42) Edna Fernandes, "EU Tells India of Concern Over Violence in Gujarat", *Financial Times* (Londra), 3 Mayıs 2002, s. 12; Alex Spillius, "Please Don't Say This Was a Riot. It Was Genocide, Pure and Simple", *Daily Telegraph* (Londra), 18 Haziran 2002, s. 13.

43) "Gucarat iç meseledir, durum da kontrol altına alınmıştır," demişti Hindistan dışişleri bakanı Jaswant Singh. Bkz. Shishir Gupta, "The Foreign Hand", *India Today*, 6 Mayıs 2002, s. 42.

44) Hina Kausar Alam ve P. Balu, "J and K [Cemmu and Kashmir] Fudges DNA Samples to Cover Up Killings", *Times of India*, 7 Mart 2002.

Bütün bunların karşısına kim dikilecek? Onların faşist yüzeyleri muhalefetten gelen itirazlar ve dökülen kanlarla belki biraz yamultulabilir. Şu ana değin sadece Raştriya Dal (RJD), Ulusal Halk Partisi'nin başkanı Laloo Yadov gerçekten cesur biri olduğunu gösterdi: "*Kaun mai ka lal kehtha hai ki yeh Hindu Rashtra hai? Usko yahan bhej do, chhaahti phad doonga!* (Hangi ananın evladı bunun Hindu Ulusu olduğunu söylüyor? Onu buraya getirmeyi deneyin de gözünüzün önünde karnını deşeyim.)"[45]

Ne yazık ki bu kördüğümü çözecek bir kozumuz şimdilik yok. Faşizm ancak, öfkeli insanların ondan gördükleri zulme denk bir ölçüde toplumsal adalete bağlılık sergilemeleriyle püskürtülebilir.

Depar atıp koşmaya başlamaya hazır mıyız? Milyonlarcamız, aldığımız her kararla, yaptığımız her tercihle yalnızca sokaklarda değil, aynı zamanda işyerlerinde ve okullarda da biraraya gelmeye hazır mıyız?

Yoksa henüz hazır değil miyiz?..

Eğer buna hazır değilsek, o zaman yıllar içerisinde, dünyanın geri kalan kısmı bize yüz çevirdiği zaman (ki öyle yapmaları gerekir), bizler -Hitler Almanya'sının sıradan yurttaşları gibi- sadece, insanların bakışındaki iğrenmeyi tanıyarak görmek zorunda kalacağız. Öyle olunca bizler de kendi çocuklarımızın gözlerinin içine bakamayacak, yaptığımız ve yapmadığımız şeylerin utancını varlığımızda hissedeceğiz. Tabii, olmasına göz yumduğumuz şeylerin utancını da.

Biz buyuz. Hindistan'da biz böyleyiz. Tanrı geceyi atlatmamıza yardımcı olsun.

---

45) "Laloo Wants Use of POTO [Prevention of Terrorism Act] Against VHP, RSS", *Times of India*, 7 Mart 2002.

2
NE KADAR DERİNE KAZACAĞIZ?*

Geçenlerde Keşmir'li genç bir arkadaşım bana Keşmir'deki hayattan bahsetti. Oradaki siyasal çıkarcılık ve oportünizmin berbat bir noktaya gelmiş olmasını, güvenlik güçlerinin duygusuzca katılıklarını, her tarafı şiddete bulanmış bir toplumun gelişmemişliğini, militanların, polisin, istihbarat görevlilerinin, devlet memurlarının, işadamlarının ve hatta gazetecilerin birbirleriyle karşılaştıklarında ve zamanla birbirlerine dönüşmelerinde sergiledikleri ortak tavırları anlattı. Sonu gelmez cinayetlerle, sayıları günden güne artan 'kayıplar'la, fısıltı gaze-

*) Buradaki bölüm, ilkin I.G. Khan Memorial konferansı olarak hazırlanmış olup, 6 Nisan 2004'te Hindistan, Aligarh Müslüman Üniversitesi'nde sunulan metnin tam halidir. İlk olarak Hinduca 23-24 Nisan 2004 tarihli *Hindustan*'da, İngilizce olarak da 25 Nisan 2004 tarihli *Hindu*'da yayınlanmıştır.

tesiyle, korku salgınıyla, asılsız söylentilerle, fiilen meydana gelen olaylar ve Keşmir'lilerin olduğunu gözleriyle gördükleri şeyler ile Keşmir'de olup bitenin geri kalanımıza nasıl anlatıldığı arasındaki akıl almaz uçurumla iç içe bir ömür sürmekten bahsetti. Nihayet sözlerini, "Keşmir eskiden bir işyeriydi, şimdi akıl hastanesi," diye bitirdi.

Bu söz üzerine ne kadar kafa yorarsam, onun bütün Hindistan'ı tanımlamak bakımından cuk oturan bir ifade olduğu kanısına varıyorum. Anlaşılan o ki, Keşmir (kuzeydoğu eyaletleri Manipur, Nagaland ve Mizoram'la birlikte) bu akıl hastanesinde en tehlikeli koğuşların bulunduğu ayrı bir blokta yer alıyor. Ancak ülkenin kalbinde de, bilgi ile enformasyon arasındaki, bildiğimiz şeyler ile bize anlatılan şeyler arasındaki, meçhulde kalan şeyler ile iddia edilen şeyler arasındaki, gizlenen şeyler ile açığa çıkan şeyler arasındaki, gerçek ile faraziye arasındaki, 'gerçek' dünya ile sanal dünya arasındaki derin ayrılıklar bitmek bilmez spekülasyonlara ve potansiyel çılgınlıklara müsait bir zemin oluşturuyor. Ortada, dibine kadar karıştırılarak pişirilen ve en çirkin, yıkıcı ve siyasal amaçlarla piyasaya sürülen bir zehirli maya var.

Terörist saldırı olduğu iddia edilen her olayla birlikte hükümet, ya hiç soruşturma açmadan ya da göstermelik bir kovuşturmayla yetinerek yakaladıklarını suçlamaya hazır bir şekilde davranmıştır. Şubat 2002'de Godhra'da Sabarmati Ekspresi'nin yakılması, Aralık 2001'de parlamento binasına düzenlenen saldırı ya da Mart 2000'de Keşmir'de Chhittisinghpura'da terörist oldukları iddia edilen kişilerin Sih'leri katletmeleri bu konuda ilk akla gelen önemli örneklerdir. (Daha sonra güvenlik güçlerince öldürülmüş olan bu 'teröristler'in masum köylüler oldukları anlaşılmıştır. Hükümet de bunun üzerine, DNA testine sahte kan örneklerinin gön-

derildiğini kabul etmek zorunda kalmıştır.[1]) Bu tür olayların hepsinde sonradan su yüzüne çıkan kanıtlar son derece rahatsız edici soruları gündeme getirmiştir ve bunun üzerine de doyurucu cevaplar verilmeden derhal rafa kaldırılmak istenmiştir. Godhra örneğine bakalım: Bu olay gerçekleşir gerçekleşmez içişleri bakanı bu saldırının bir ISI (Pakistan İstihbarat Servisi) komplosu olduğu açıklamasını yapmıştır. VHP de bunun petrol bombaları atan bir Müslüman serseri güruhunun işi olduğunu bildirmiştir.[2] Hal böyle olunca, ciddi soruların hepsi cevapsız kalmakta ve bu doğrultuda sonsuz sayıda faraziye ortalığı kaplamaktadır. Herkesin aklı kendi inanmak istediğine yatarken, olaylar da sinik ve sistemli biçimde toplu çılgınlığa bağlanarak hasır altı edilmiş olmaktadır.

ABD hükümeti 11 Eylül saldırıları etrafında kurgulanmış yalanları ve dezenformatif bilgileri sadece bir değil, iki ülkeyi birden işgal etmekte kullanmıştır (sırada daha kimlerin olduğunu Tanrı bilir). Hint hükümeti de aynı stratejiye başka ülkelere karşı olmasa da kendi halkına karşı kullanmak için başvurmaktan çekinmemektedir.

Son on yılı aşkın zamanda polis ve güvenlik güçleri tarafından öldürülen kişilerin sayısı binlere varmaktadır. Geçenlerde Mumbai'deki bazı emniyet yetkilileri, basın önünde açık açık, kıdemli amirlerinden gelen 'emirler' üzerine birçok 'gangster'in ortadan kaldırıldığını bildirmişlerdir.[3] Andhra Pradeş, bir yıl içindeki 'çarpışma' ölümlerinde ortalama olarak yakla-

---

1) Hina Kausar Alam ve P. Balu, "J and K [Jammu and Kashmir] Fudges DNA Samples to Cover Up Killings", *Times of India*, 7 Mart 2002.
2) Bkz. *Communalism Combat*, "Godhra"; Jyoti Punwani, "The Carnage at Godhra", ed. Varadarajan, *Gujarat*.
3) Somit Sen, "Shooting Turns Spotlight on Encounter Cops", *Times of India*, 23 Ağustos 2003.

şık 200 'aşırılıkçı'nın hayatını kaybettiğini kaydetmiştir.[4] Keşmir'de neredeyse savaş atmosferine varan koşullarda, 1989'dan beri tahminen 70 bin kişi öldürülmüştür. Binlerce insan da 'kaybedilmiş' durumdadır.[5] Kayıp Yakınları Derneği'nin (APDP) kayıtlarına göre, 2003'te öldürülen 3 binden fazla insandan 463'ü askerdir.[6] APDP'ye göre, Ekim 2002'de 'iyileştirici dokunuş' vaadiyle Mufti Mohammad Sayeed hükümetinin iktidara gelişinden beri, gözaltında 54 ölüm meydana gelmiştir.[7] İçinde bulunduğumuz şu hiper-milliyetçilik çağında, öldürülen insanlara hemen ve kolayca gangster, terörist, asi ya da aşırılıkçı yaftası yapıştırılırken, onların katilleri ulusal gururu yüksekte tutan haçlılar gibi çalım satarak ortalıkta gezinmektedirler ve hiç kimse onlardan hesap soracak kudrette değildir. Öldürülen herkesin gerçekte bir gangster, terörist, asi ya da aşırılıkçı olduğu hakikaten gerçeği yansıtıyor olsaydı bile (ki kesinlikle böyle bir durum söz konusu değildir), bi-

4) W. Chandrakanth, "Crackdown on Civil Liberties Activists in the Offing", *Hindu*, 4 Ekim 2003: "Birçok aktivist polis misillemesi korkusundan yeraltına geçti. Onların korkuları yersiz değil, eyalet polisi kafasına göre ifadeler düzenliyor çünkü. Polis sık sık Naksalitlerin işledikleri şiddet eylemleriyle ilgili istatistikler yayınlarken, kendi şiddetine kurban gidenleri anmaktan bilinçli olarak kaçınıyor. Polis cinayetlerini düzenli olarak takip eden Andra Pradeş Sivil Özgürlükler Komitesi (APCLC), sadece 2 bini son sekiz yılda gerçekleşmiş olan 4 bini aşkın ölümü kayda geçirmiştir." Ayrıca bkz. K.K. Sangameswaran, "Rights Activist Allege Ganglord-Cop Nexus", *Hindu*, 22 Ekim 2003.

5) Cemmu ve Keşmir Sivil Toplum Koalisyonu'nun yürüttüğü bir çalışmada (*State of Human Rights in Cemmu and Kashmir 1990-2006*, Srinagar, 2006), 1990 ile 2004 yılları arasında Cemmu ve Keşmir'de meydana gelen gerçek ölümlerin sayısının 70 binden fazla olduğu hesaplanmıştır. Bu arada Hindistan devleti 1990'dan 2005'e kadar 47 bin ölüm meydana geldiğini bildirmiştir. Ayrıca bkz. Aijaz Hussain, "Muslim, Hindu protests in Indian Kashmir", Associated Press, 1 Temmuz 2008; David Rohde, "India and Kashmir Separatists Begin Talks on Ending Strife", *New York Times*, 23 Ocak 2004, s. A8; Deutsche Presse-Agentur, "Thousands Missing, Unmarked Graves Tell Kashmir Story", 7 Ekim 2003.

6) Kayıp Yakınları Derneği, APDP'nin yayınlanmamış raporları, Srinagar.

7) Bkz. Edward Luce, "Kashmir's New Leader Promises 'Healing Touch'", *Financial Times* (Londra), 28 Ekim 2002, s. 12.

zim bundan çıkarabileceğimiz tek sonuç, bu kadar çok sayıda insanı bu denli umutsuzca hareketlere sürüklemesinin ortada son derece ters bir durum bulunduğunu yansıttığıdır.

Hindistan devletinin baskı uygulamaya ve halkı terörize etmeye yatkınlığı, on eyalette birden yürürlüğe konan Terörizmi Önleme Yasası'nın (POTA) kabul edilmesiyle iyice yerleşerek kurumsallaşmış bir çizgi haline gelmiştir. Yasa metninin şöyle bir gözden geçirilmesi dahi yasanın nasıl merhametsizce hazırlandığını ve kollarının her alana uzandığını gösterecektir. Bu yasa, bir dizi patlayıcıyla yakalanmış bir El-Kaide militanından, tespih ağacının altında flütünü çalan bir Adivasi'ye, hatta size ve bana kadar herkese kolayca uygulanabilecek olan çok yönlü ve çok amaçlı bir tedbirdir. POTA'nın ayırt edici özelliği, hükümetin onu yorumlarken dilediği bahaneye sarılmasına cevaz vermesinde yatar. Hepimiz bizi yönetenlerin insafına kalmış hayatlar sürüyoruz. Tamil Nadu'da bu yasa, hükümeti hedef alan eleştirileri boğmak amacıyla kullanılmışır.[8] Jharkhand'da çoğunluğunu Maocu olmakla suçlanan yoksul Adivasi'lerin teşkil ettiği 3,200 kişi bu yasaya göre suçlanıp mahkûm edilmiştir.[9] Doğudaki Utter Pradeş'te yasa, kendi topraklarından uzaklaştırılmalarını ve geçinme imkânlarının ellerinden alınmasını protesto etme cesaretini gösteren kişileri sindirmek amacıyla kullanılmıştır.[10] Gucarat ve Mumbai'de neredeyse sadece Müslümanlara karşı devreye sokulmaktadır.[11] Gucarat'ta 2002'de devlet desteğinde düzenlenen ve tah-

8) Ray Marcelo, "Anti-Terrorism Law Backed by India's Supreme Court", *Financial Times* (Londra), 28 Ekim 2002, s. 2.
9) People's Union for Civil Liberties (PUCL), "A Preliminary Fact Finding on POTA Cases in Jharkhand" Delhi, Hindistan, 2 Mayıs 2003. Ayrıca bkz. http://www.puc.org/Topics/Law/2003/poto-jharkhand.htm (erişim tarihi, 29 Mart 2009).
10) "People's Tribunal Highlights Misuse of POTA", *Hindu*, 18 Mart 2004.
11) "People's Tribunal." Ayrıca bkz. "Human Rights Watch Ask Centre to Repeal POTA", Press Trust of India, 8 Eylül 2002.

minen 1.000 Müslümanın öldürülüp 150 bininin evlerinden koparıldığı pogromda POTA kapsamında 287 kişi sanık sandalyesine oturtulmuştur. Suçlanan sanıklardan 286'sı Müslüman, 1'i Sih'tir.[12] POTA'ya göre, poliste gözaltında zorla alınan ifadeler hukuki kanıt sayılmaktadır. Dahası, POTA rejiminde polis işkencesi fiilen polis sorgusunun yerini almış durumdadır. Ne de olsa işkence daha hızlı, daha ucuz bir yöntemdir ve sonuçları garantidir. Kamu harcamalarında kesinti yapmak isteyenlerin kulakları çınlasın.

Ben Mart 2004'te POTA üzerine kurulan bir halk mahkemesinin üyesiydim.[13] İki gün boyunca bizim harika demokrasimizde işlerin nasıl yürüdüğüne dair yürek burkan tanıklıkları dinledik. Sizi temin ederim ki, polis karakollarımızda her şey tıkır tıkır işliyor; idrar içmeye zorlanan, çırılçıplak soyulan, aşağılanan, vücuduna elektrik verilen, üstünde sigara söndürülen insanlardan tutun, zanlıların makatlarına sokulmaya yarayan demir çubuklara ve onları ölesiye döven tekmelere kadar her şey yerli yerinde.

Ülkenin her tarafında, POTA kapsamında suçlanan, içlerinde bazı çok küçük çocuklar dahil olmak üzere yüzlerce insan hapse atılmış durumda ve kendilerine karşı herhangi bir iddianame bile hazırlanmaksızın, açıkça eleştirilmesi yasaklanmış olan özel POTA mahkemelerinde yargılanmayı bekliyorlar. POTA kapsamında yargılananların çoğuna genellikle

12) Bkz. Leena Misra, "240 POTA Cases, All Against Minorities", *Times of India*, 15 Eylül 2003 ve "People's Tribunal Highlights Misuse of POTA", 18 Mart 2004. *Times of India* yapılan tanıklıkları yanlış aktarmıştı. Press Trust of India'daki yazıda açıkça belirtildiği üzere, Gucarat'ta, "Listedeki Müslüman olmayan tek kişi, bir Sih'tir; Surat'lı avukat Hasmukh Lalwala'yı öldürmeye teşebbüs etmekle suçlanan ve Nisan 2003'te Surat'ta polis nezarethanesinde sözümona kendini asan Liversingh Tej Singh Sikligar." Gucarat üzerine bkz. Roy, "Democracy: Who's She When She's at Home" (bu kitabın birinci makalesi).

13) POTA (Terörizmi Önleme Yasası) ve diğer güvenlik yasaları üzerine bkz. People's Tribunal, *The Terror of POTA* (Yeni Delhi, Hindistan, 13-14 Mart 2004). Ayrıca bkz. http://www.sabrang.com/pota.pdf (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

iki suçtan biri isnat ediliyor. Zanlılar ya yoksullar (çoğunluğu Dalit ve Adivasi), ya da Müslümanlar. POTA, genelgeçer bir ilke olan ceza yasasının 'suçluluğu kanıtlanana kadar herkes masumdur' karinesini tamamen tersine çevirmiş durumda. POTA'ya göre, masumluğunuzu kanıtlayamazsanız suçlanmaktan kurtulamazsınız –söz konusu olan, resmen hiç suçlanmadığınız bir cürüm olsa bile fark etmez. Yani esas olarak, işlediğiniz farz edilen suçu hiç bilmiyor olsanız dahi masum olduğunuzu kendiniz kanıtlamak zorundasınız. Üstelik bu şart hepimiz için geçerlidir. Teknik bakımdan, biz suçla itham edilmeyi hazır bekleyen bir ülkeyiz.

POTA'nın 'yanlış kullanıldığı'nı varsaymak saflık olur. Bilakis. POTA tam da öngörüldüğü çerçevede kullanılmaktadır. Elbette, Malimath Komitesi'nin tavsiyeleri yerine getirilecek olsa POTA'nın çok kısa bir sürede yürürlükten kaldırılması gerekir. Malimath Komitesi, bazı durumlarda normal ceza yasasının POTA hükümleriyle uyumlu hale getirilmesini salık vermiştir.[14] O takdirde zaten başka nitelikte bir suçlu da kalmayacaktır. Sadece teröristler. Bu kadar kesin.

Bugün Cemmu ve Keşmir ile Hindistan'ın başka kuzeydoğu eyaletlerinde, Silahlı Kuvvetler Özel Yetkiler Yasası ordudaki yalnızca subaylara değil, daha alt kademedeki ordu görevlilerine ve hatta özel bir görev almamış mensuplarına bile kamu düzenini bozdukları ya da silah taşıdıkları şüphesiyle herkese karşı zor kullanma (ve hatta öldürme) yetkisi tanıyor.[15] *Şüphe* üzerine! Hindistan'da yaşayan hiç kimse bu 'şüp-

14) "A Pro-Police Report", *Hindu*, 20 Mart 2004. Ayrıca bkz. Amnesty International, "India: Report of the Malimath Committee on Reforms of the Criminal Justice System: Some Comments", 19 Eylül 2003 (ASA 20/025/2003).
15) "J and K [Jammu and Kashmir] Panel Wants Draconian Laws Withdrawn", *Hindu*, 23 Mart 2003. Ayrıca bkz. South Asian Human Rights Documentation Center (SAHRDC), "Armed Forces Special Powers Act: A Study in National Security Tyranny", Kasım 1995, http://www.hrdc.net/sahrdc/resources/armed_forces.htm (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

he'nin nereye varacağı konusunda en ufak bir yanılsama içerisinde değildir. Kanınızı dondurmaya şimdiye kadarki bazı işkence, kayıp, gözaltında ölüm, tecavüz ve (güvenlik kuvvetlerince) toplu tecavüz vakalarına dair belgeler yeter de artar bile. Fakat bütün bunlara rağmen Hindistan'ın hâlâ -uluslararası toplulukta ve kendi orta sınıfı içinde- meşru bir demokrasiye sahip olma ününü muhafaza ediyor olması bile bir zaferdir.

Silahlı Kuvvetler Özel Yetkiler Yasası, Lord Linlithgow'un 15 Ağustos 1942'de Hindistan'dan Defolun Hareketi'ne karşı kullanmak için çıkarttığı yönergeden bile katı bir metindir. 1958'de bu yönerge, 'rahatsızlık veren bölgeler' olarak ilan edilen Manipur'un bazı kısımlarında uygulanmıştı. 1965'te, o zamanlar hâlâ Assam'ın bir parçası olan Mizoram'ın tamamı 'rahatsızlık veren bölge' ilan edildi. 1972'de yasanın kapsamı Tripura'yı içine alacak şekilde genişletildi. 1980'e gelindiğinde Manipur'un tamamı 'rahatsızlık veren bölge' olarak ilan edilmiş durumdaydı.[16] Bir insanın baskıcı tedbirlerin karşı-üretken bir nitelik taşıdığının ve sorunu ağırlaştırmaktan başka işe yaramadığının farkına varması için acaba elinin altında başka hangi kanıtlar olması gerekir?

Halka baskı uygulamaya ve insanları ortadan kaldırmaya yönelik bu ağza alınmaz istekliliğin yanına, Hindistan devletinin bol miktarda kanıt bulunan vakalarda dahi soruşturma açma ve sorumluları mahkemeye çıkarma konusunda gizlemeyi pek başaramadığı gönülsüzlüğünü eklediğimizde ortaya şu sonuçlar çıkmaktadır: 1984'te Delhi'de 3 bin Sih'in katledilmesi ve 1993'te Mumbai'de, 2002'de Gucarat'ta Müslümanların öldürülmesi (bu toplu cinayetlerle ilgili olarak bugüne ka-

16) "Growth of a Demon: Genesis of the Armed Forces (Special Powers) Act, 1958" ve ilgili belgeler: *Manipur Update* (Aralık 1999). Ayrıca bkz. http://www.geocities.com/manupurupdate/december_feature_1.htm (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

dar tek bir sanık bile mahkeme önüne çıkarılmamıştır); birkaç yıl önce Jawaharlal Nehru Üniversitesi öğrenci birliğinin eski başkanı Chandraşekhar Prasad'ın öldürülmesi; on iki yıl önce Chhattisgarh Mukti Morcha'dan Şankar Guha Niyogi'nin öldürülmesi bunlara yalnızca birkaç örnektir.[17] Devlet makinesinin tümünün sizin aleyhinize çalıştığında görgü şahitlerinin tanıklıkları ve yığınla kanıt dahi bir işe yaramayacaktır.

Bu arada, büyük şirketlerin kontrolündeki gazetelerin sayfalarında sevinçli yazılar çiziktiren ekonomistler, GSMH büyüme oranının benzeri görülmedik rakamlara çıktığını bildirmektedirler bize. Dükkânlar tüketim mallarıyla dolup taşarken, devlet mağazaları da ağzına kadar gıda malzemeleriyle doludur. Oysa madalyonun öbür yüzünde, borç içinde yüzen yüzlerce çiftçi intihar etmiştir.[18] Ülkenin her tarafından açlık ve kötü beslenmeyle ilgili haberler yağmaktadır. Yine de hükümet, 63 milyon ton tahılın depolarda çürümesine karşı kılını kıpırdatmamıştır.[19] Hindistan hükümetinin Hint köylülerine vermek istemediği sübvansiyonlu fiyattan 12 milyon ton tahıl ihraç edilerek dışarıya satılmıştır.[20] Tanınmış tarım iktisatçısı Utsa Patnaik, neredeyse yarım yüzyılı kapsayan bir zaman dilimi çerçevesinde Hindistan'da üretilen tahıl miktarı ile tüketilen tahıl miktarı rakamlarını hesaplamış ve "Hindistan'da tüketilen tahıl miktarının elli yıl önceki düzeyin bile al-

17) Gucarat'taki katliamlarda hiç kimsenin suçlu bulunmaması üzerine bkz. Edward Luce, "Master of Ambiguity", *Financial Times* (Londra), 3-4 Nisan 2004, s. 16. 31 Mart 1997'de Chandraşekhar Prasad'ın öldürülmesi üzerine bkz. Andrew Nash, "An Election at JNU", *Himal*, Aralık 2003.

18) Sainath, "Neo-Liberal Terrorism in India"

19) N.A. Mujumdar, "Eliminate Hunger Now, Poverty Later", *Business Line*, 8 Ocak 2003.

20) "Foodgrain Exports May Slow Down This Fiscal [Year]", *India Business Insight*, 2 Haziran 2003; "India: Agriculture Sector: Paradox of Plenty", *Business Line*, 26 Haziran 2001; Ranjit Devraj, "Farmers Protest against Globalization", Inter Press Service, 25 Ocak 1911.

tında kaldığı" sonucuna varmıştır.[21] Profesör Amartya Sen'in çalışmalarından takip ettiğimiz üzere, demokrasiler açlıktan ölümlere pek müşfik gözlerle bakmazlar. Çünkü 'hür' basının çok fazla aleyhte propagandasına vesile olacaklardır.[22]

Anlaşılan o ki, kötü beslenme ve sürekli açlık düzeylerinin tehlikeli boyutlara ulaşması, bu günlerin tercih edilen modelidir. Hindistan'da 3 yaş altı çocukların yüzde 47'si kötü beslenme sıkıntısı çekerken, yüzde 46'sının ciddi gelişim sorunları vardır.[23] Utsa Patnaik'in araştırmasına göre, Hindistan'da kırsal nüfusun yaklaşık yüzde 40'ı Alt-Sahra Afrikası'yla aynı düzeyde gıda ve tahıl tüketmektedir.[24] Bugün kırsal bölgedeki ortalama bir ailenin yıllık tüketimi 100 kilogram civarındadır ve bu rakam 1990'lı yılların başına göre oldukça daha azdır.[25]

Fakat kentsel bölgelerde nereye (mağazalara, restoranlara, demiryolu istasyonlarına, havaalanlarına, jimnazyumlara,

---

21) Utsa Patnaik, "Theorizing Poverty and Food Security in the Era of Economic Reforms", ed. Gladys Lechini, *Globalization and the Washington Consensus: Its Influence on Democracy and Development in the South* (Buenos Aires: CLACSO, 2008), s. 169. Bkz. http://bibliotecavirtual.clacso.org.ar/ar/libros/sursur/lech/12patna.pdf (son erişim tarihi, 29 Mart 2009). Ayrıca bkz. Utsa Patnaik, "Falling Per Capita Availability of Foodgrains for Human Consumption in the Reform Period in India", *Akhbar* 2 (Ekim 2001). Bkz. http://indowindow.virtualstack.com/akhbar/article.php?article=44&category=38&issue=12 (erişim tarihi, 29 Mart 2009); P. Sainath, "Have Tornado, Will Travel", *Hindu Magazine*, 18 Ağustos 2002; Slyvia Nasar, "Profile: The Conscience of the Dismal Science", *New York Times*, 9 Ocak 1994, s. 3: 8; Maria Misra, "Heart of Smugness: Unlike Belgium, Britain Is Still Complacently Ignoring the Gory Cruelties of Its Empire", *Guardian* (Londra), 23 Temmuz 2002, s. 15; Utsa Patnaik, "On Measuring 'Famine' Death: Different Criteria for Socialism and Capitalism?", *Akhbar* 6 (Kasım-Aralık 1999). Bkz. http://www.indowindow.com/akhbar/article.php?article=74&category=8&issue=12 (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

22) Amartya Sen, *Development as Freedom* (New York: Alfred A. Knopf, 1999).

23) "The Wasted India", *Statesman* (Hindistan), 17 Şubat 2001 ve "Child-Blain", *Statesman* (Hindistan), 24 Kasım 2001.

24) Utsa Patnaik, *The Republic of Hunger and Other Essays* (Gurgaon: Three Essays Collective, 2007).

25) Praful Bidwai, "India Amidst Serious Agrarian Crisis", *Central Chronicle* (Bhopal), 9 Nisan 2004.

hastanelere) giderseniz gidin, seçim vaatlerinin gerçekleştirildiğini anlatan televizyon ekranlarıyla karşılaşırsınız: Hindistan Işıldıyor, İyi Görünüyor. Tabii bu izlenime kapılmak için, bir polisin önüne çıkan birini rastgele tekmeleyişine gözlerini kapamanız, bakımsız ve sefil durumdaki insanlarla evlerden, gecekondu bölgelerinden, sokaklarda üstü başı perişan gezen kişilerden gözlerinizi kaçırmanız ve hemen 'o güzel dünya'yı gösteren başka bir televizyon ekranı aramanız gerekecektir. Bollywood'un sürekli şaşaalı görüntüler sunan, hep ayrıcalıklı, iyi üç renkli bayraklarını sallayan mutlu, iyi halli Hintlileri gösteren şarkılı danslı dünyası bu izlenimin en doğrudan destekçisidir. Sıradan bir insan için gerçek bir dünyada mı, yoksa sanal bir dünyada mı yaşadığını ayırt etmek giderek zorlaşmaktadır. POTA benzeri yasalar, televizyon düğmelerine benzer. Pekâlâ o düğmelerden birine basıp yoksulları, sıkıntı içinde yaşayanları ve istenmeyen kişileri görmezlikten gelmeyi seçebilirsiniz.

Hindistan'da yeni türde bir ayrılıkçı hareket vardır. Biz ona 'yeni ayrılıkçılık' adını takabilir miyiz? Bence bu hareket, eski ayrılıkçılığın tersyüz edilmiş halidir. Gerçekte tamamen farklı bir ekonominin, tamamen farklı bir ülkenin, tamamen farklı bir *gezegenin* parçası olan insanlar kendilerinin başka bir birimin parçası olduklarını iddia ettiklerinde bu türde bir hareket ortaya çıkar. Bu hareket, görece küçük bir insan kümesinin geniş bir insan topluluğunun tasarrufundaki her şeye (toprağa, nehirlere, suya, özgürlüğe, güvenliğe, vakara, protesto etme hakkı dahil olmak üzere temel haklara) el koyarak müthiş derecede zenginleştiği bir sürecin yansımasıdır. Bu yatay, toprak eksenli bir ayrılıkçılık değil, dikey bir ayrılıkçılıktır. Işıldayan Hindistan'ı bütün Hindistan'dan (özel ellerdeki 'Hindistan Limited Şir-

keti'ni bir kamu iktisadi kurumu olarak Hindistan'dan) ayıran türde, gerçek 'yapısal uyum' işte böyle bir şeydir.

Kamunun altyapısının, kamunun üretken varlıklarının (su, elektrik, ulaşım, iletişim, sağlık hizmetleri, eğitim, doğal kaynaklar), Hindistan devletinin temsil ettiği insanlar adına kendisine emanet edilmiş varlıkların, onyıllar boyunca kamu parasıyla kurulup muhafaza edilmiş olan varlıkların elden çıkarılarak özel şirketlere satıldığı türden bir ayrılıkçılıktır bu. Hindistan'da halkın yüzde 70'i (yani, 700 milyon insan) kırsal bölgelerde yaşamaktadır.[26] Bu insanların geçimi doğal kaynaklara ulaşma imkânlarına bağlıdır. İşte, doğal kaynaklara zorla el koyup onları satarak özel şirketlere devretmek, mülksüzleşme ve yoksullaşmayı barbarca boyutlara çıkaran bir sürecin başlangıcıdır.

'Hindistan Limited Şirketi' giderek birkaç büyük şirketin ve belli başlı çokuluslu şirketlerin eline geçme yolundadır. Bu ülke, ülkenin altyapısı ve kaynakları, medyası ve gazetecileri artık hep bu şirketlerin CEO'larının denetiminde olacağı gibi, bu şirketlerin bu ülkenin halkına karşı en ufak bir borcu olmayacaktır. Büyük şirketler (hukuksal, toplumsal, ahlâki ve siyasal bakımdan) tamamen denetim dışı bir yerdedirler. Hindistan'da bu büyük şirketlerin birkaç tanesinin CEO'larının başbakandan daha kudretli bir durumda olduğunu söyleyenler, gerçekten de neyden bahsettiklerini çok iyi bilmektedirler.

Bütün bu sürecin ekonomik yansımalarının dışında, mucizevi, etkin ve şaşırtıcı biçimde bu kadar gürültü patırtı koparılmamış olsaydı bile, böyle bir *siyaset* bizim nezdimizde kabul edilebilir olur muydu? Eğer Hindistan devleti kendi sorumluluklarını bir avuç büyük şirkete havale etme yolunu seçerse, bu, seçim demokrasisi tiyatrosunun artık tamamen anlamsızlaştığı demek midir? Yoksa 'demokrasi'nin hâlâ oynayacak bir rolü var mıdır?

26) Roy, *Power Politics*, s. 13.

'Özgür piyasa' (ki gerçekte hiç de özgür değildir) devlete ihtiyaç duyar, hem de fena halde. Yoksul ülkelerde zenginler ile yoksullar arasındaki uçurum büyüdükçe, devletler durumu idare etmek için araya girerler. Muazzam kârlar vadeden 'tatlı anlaşmalar' peşindeki büyük şirketlerin, gelişmekte olan ülkelerde devlet makinesinin etkin işbirliği olmaksızın bu türden anlaşmalar yapıp bu türden projeleri hayata geçirmeleri mümkün değildir. Günümüzde, büyük şirketlerin çıkarlarını kollayan küreselleşme *(corporate globalization),* yoksul ülkelerde halkın tamamen aleyhine reformların uygulanıp muhtemel ayaklanmaların bastırılması için yerel, yozlaşmış, tercihen otoriter nitelikli hükümetlerden menkul bir uluslararası konfederasyona ihtiyaç duymaktadır. Zaten 'iyi yatırım iklimi yaratmak' denen şey de tam olarak budur.

Bizler seçimlerde oy kullandığımız zaman devletin baskıcı yetkilerinin hangi siyasal partinin kontrolünde kalmasını tercih ettiğimizi göstermiş oluruz.

Hindistan'da da tam şimdi, neo-liberal kapitalizm ile cemaat/topluluk temelli yeni-faşizmin alttan alta akan tehlikeli dalgalarıyla yüz yüze gelmek zorundayız. Dünya *kapitalizmi* ışıltısını henüz tam olarak kaybetmemişse, *faşizm* sözcüğünü kullanmak genellikle yanlış bir şey sayılmaktadır. O zaman kendimize şu soruyu yöneltelim: Biz *faşizm* sözcüğünü gevşek biçimde mi kullanıyoruz? Mevcut durumumuzu abartıyor, gündelik hayatta yaşayıp gözlemlediğimiz deneyimleri faşizm olarak mı tanımlıyoruz?

Bir hükümet azınlık bir topluluğun üyelerine karşı düzenlenen ve 1.000'i aşkın insanın katledildiği bir pogromu şu ya da bu derecede açıkça desteklediğinde, bunun adı faşizm midir? Saldırıya maruz kalan topluluğun kadınları herkesin gözleri önünde toplu tecavüzlere uğradığı ve diri diri yakıldıklarında bunun adı faşizm midir? Resmi yetkililer ellerinden ge-

len her türlü gayreti göstererek bu suçlardan dolayı hiç kimsenin ceza görmemesini sağladıklarında bunun adı faşizm midir? Ülkenin her tarafında nefret kamplarını yönlendiren kültürel loncalar başbakana, içişleri bakanına, adalet bakanına ve yatırım-yapmama bakanına büyük itibar gösterip hayranlıklarını sergilediklerinde bunun adı faşizm midir? Resmi uygulamalara karşı protesto etme yolunu seçen ressamlar, yazarlar, bilimciler ve sinemacılar tacize uğradığında, tehdit edildiklerinde ve eserleri yakılıp yok edildiği ya da yasaklandığında bunun adı faşizm midir?[27] Bir hükümet okullarda okutulan tarih kitaplarında keyfi değişiklikler yapılmasını öngören bir yönetmelik çıkardığında bunun adı faşizm midir? Çeşitli merkezlerce yönlendirilen güruhlar eski çağlardan kalma tarihsel belgelerle dolu arşivleri yerle bir edip yaktıklarında, son derece çapsız olan her türedi politikacı profesyonel bir Ortaçağ tarihçisi ve arkeologmuş pozuna girdiğinde ve eserlerine büyük emekler veren araştırmacılarla bilimcilerin çalışmaları dayanaksız popülist iddialarla çöp muamelesi gördüğünde bunun adı faşizm midir?[28] İktidardaki parti aydınlara karşı cinayet,

27) Örneğin bkz. 2004'ten beri Kalküta'da yaşayan, sürgündeki Bangladeş'li yazar Teslime Nesrin davası hakkında, Randeep Ramesh, "Bangladeshi Writer Goes into Hiding", *Guardian* (Londra), 27 Kasım 2007, s. 25; sürgündeki sanatçı Makbul Fida Hüseyin hakkında, Randeep Ramesh, "Banned Artist Misses Delhi's First Art Show", *Guardian* (Londra), 23 Ağustos 2008, s. 2; Maharaja Sayajirao Üniversitesi'nde düzenlenen bir öğrenci sanat sergisine yapılan saldırı hakkında, Somini Sengupta, "At a University in India, New Attacks on an Old Style: Erotic Art", *New York Times*, 19 Mayıs 2007, s. B7 Ayrıca bkz. Arundhati Roy, "Taslima Nasrin and 'Free Speech'", Yeni Delhi, Hindistan, 13 Şubat 2008. Bkz. http://www.zmag.org/znet/view/Article/16646 (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

28) Şiv Sena şefi Bal Thackeray bir kitabın "bütün nüshalarının yakılması çağrısında bulunmuştu", bkz. James W. Laine, *Shivaji: Hindu King in Islamic India* (Oxford: Oxford University Press, 2003). Bkz. "Mockery of the Law", *Hindu*, 3 Mayıs 2007 Ayrıca bkz. tarihçi Romila Thapar'a karşı düzenlenen kampanya hakkında, Praful Bidwai, "McCarthy, Where Are You?", *Frontline* (Hindistan), 10-23 Mayıs 2003 ve Pune'deki Bhandarkar Enstitüsü'ne düzenlenen saldırıyla ilgili olarak, Anupama Katakam, "Politics of Vandalism", *Frontline* (Hinristan), 17-30 Ocak 2004.

tecavüz, kundaklama ve serseri adaletini layık gördüğünde ve gerçek ya da öyle algılanan -üstelik yüzyıllar önce işlenmiş- tarihsel hatalara karşı kendi güdümündeki entelektüelleri ortaya sürdüğünde bunun adı faşizm midir? Orta sınıf ve hali vakti yerinde olan insanlar bütün bu manzarayı gördükten sonra bir an duraklayıp, bir an için sızlanıp, sonra umursamadan kendi hayatlarına devam etmeyi yeğlediklerinde bunun adı faşizm midir? Bütün bu gelişmeleri bizzat gözleyip yönlendiren başbakan büyük bir devlet adamı ve ufku geniş politikacı olarak selamlandığında biz tam kapsamlı bir faşizmin temellerini atıyor mu sayılırız?

Ezilen ve mahvolmuş insanların tarihinin büyük ölçüde yazılmadan kalmış olması, yalnızca Savarna Hinduları için geçerli olmayan bir gerçekliktir. Eğer bizler tarihsel hataların öcünü alma siyasetini izlemiş olsaydık, Hindistan'ın Dalit'leriyle Adivasi'lerinin diledikleri kadar cinayet işleme, kundaklama ve yakıp yıkma hakları olurdu.

Rusya'da 'geçmiş öngörülemez' diye bir deyiş söylenir. Okullarda okutulacak tarih kitaplarıyla ilgili olarak yaşanan son gelişmelerin ardından artık bu deyişin Hindistan'da da ne kadar geçerli olduğunu biliyoruz. Bütün 'sözde laikler'in, Babri Mescidi'nin altını kazan arkeologların topraktan bir Ram tapınağının yıkıntılarının çıkacağını ummaları noktasına kadar gelmiş durumdayız. İyi de, Hindistan'da her caminin altında bir Hindu tapınağının yıkıntılarının bulunduğu doğru olsa bile bundan ne çıkar? Alttan çıkacak olan belki başka bir tanrıya tapınan başka bir Hindu türbesidir. Belki bir Budist anıtıdır. En muhtemeli, bir Adivası tapınağıdır. Tarih Savarna Hinduizmiyle başlamıyor ya? Daha ne kadar derine kazanacağız? Daha ne kadar çok şeyi tersyüz etmemiz gerekiyor? İşte bu yüzden, toplumsal, kültürel ve ekonomik bakından Hindistan'ın ayrılamaz bir parçası olan Müslümanlara yabancı ve is-

tilacı gözüyle bakıp, onlar zalimce saldırıların kurbanı olurken, hükümet, yüzyıllardır bizi sömürge olarak kullanmış bir hükümetle büyük şirketlerin çıkarları lehine anlaşmalar bağlamak ve kalkınma yardımı sözleşmeleri yapmakla meşgul. 1876 ile 1902 yılları arasında Britanya hükümeti İngiltere'ye gıda ve hammadde ihracatına hiç ara vermezken milyonlarca Hintli açlıktan hayatını kaybetmişti. Tarihsel kayıtlar bu dönemde canından olanların sayısını 12.2 milyon ile 29.3 milyon arasında veriyor.[29] Öç politikasında bunun kayda değer bir anlamı olmalı, öyle değil mi? Yoksa kurbanlar kolay bir hedef durumdayken sırf eğlence olsun diye mi öç peşine düşmüşlerdi?

Başarılı faşizm yoğun bir faaliyetle mümkün olur. 'İyi yatırım iklimi yaratmak' da. Yoksa bu ikisi birarada daha iyi mi işler? Tarihsel olarak baktığımızda, büyük şirketlerin faşistlerden çekinip ürkmeleri hiç söz konusu olmamıştır. Siemens, I.G. Farben, Bayern, IBM ve Ford gibi büyük şirketler Nazilerle iş yapmaktan geri durmamışlardır.[30] Biz de daha yakın bir zamanda, 2002'deki pogromun ardından Gucarat hükümeti karşısında alçalmaktan sıkılmayan Confederation of Indian Industry (CII) örneğine şahit olduk.[31] Piyasalarımız açık kaldığı sürece, içeride pişirilmiş bir parça faşizm, iyi iş anlaşmaları yapmanın önünde engel değildir.

Tam da eski maliye bakanı Manmohan Singh'in Hindistan pazarlarını neo-liberalizme açmaya hazırladığı bir sırada, L.K. Advani'nin, topluluk temelli tutkuları tutuşturarak bizi neo-

29) Bkz. Mike Davis, *Late Victorian Holocausts: El Nino Famines and the Making of the Third World* (New York: Verso, 2002), "Table P1. Estimated Famine Mortality", s. 7

30) Başka kaynakların yanı sıra bkz. Edwin Black, *IBM and the Holocaust: The Strategic Alliance Between Nazi Germany and America's Most Powerful Corporation* (New York: Three Rivers Press, 2003).

31) "For India Inc., Silence Protects the Bottom Line", *Times of India*, 17 Şubat 2003 ve "CII Apologises to Modi", *Hindu*, 7 Mart 2003.

faşizme hazırladığı ilk Rath Yatra'sına (ateş arabası) binmiş olması ilginçtir.[32] Aralık 1992'de öfke içindeki ayak takımından oluşan bir güruh Babri Mescidi'ni yerle bir etmişti. 1993'te Maharashtra'nın Kongre Partisi hükümeti Enron'la bir santral satın alma anlaşması imzaladı. Bu, Hindistan'da özel sektörün imzaladığı ilk santral projesiydi. Enron sözleşmesi, sonradan ne kadar feci sonuçlara yol açacağı açık bir şekilde ortaya çıkmış olsa da, Hindistan'da özelleştirme furyasını ateşleyen ilk örnek oldu.[33] Şimdi, Kongre Partisi kendisinin saf dışı bırakılmış olmasından yakınıp dururken, Bharatiya Janata Party (BJP) dümeni onun elinden almıştır. Hükümet olağandışı sayılacak bir ikili orkestrayı idare etmektedir. Bir kolu ülkenin varlıklarını dilim dilim satarak elden çıkarırken, diğer kolu dikkatleri dağıtıp başka konulara çekmek için yaygaracı bir kültürel milliyetçilik peşindedir. Bir sürecin dizginlenemez amansızlığı, doğrudan diğer süreçteki deliliği beslemektedir.

Ekonomik düzlemde de ikili orkestra uygulanabilir bir model olduğunu göstermiştir. İstisnasız özelleştirme dalgasının getirdiği muazzam kârların bir kısmı ('Işıldayan Hindistan'ın getirileri) Hindutva'nın muazzam büyüklükteki ordusunu (RSS, VHP, Bejreng Dal ve okulları, hastaneleri ve sosyal hizmetler kuruluşlarını idare eden diğer karışık hayır kurumlarıyla tröstler) finanse etmeye harcanmıştır. Onların arasında da ülkenin dört bir köşesine yayılmış yerel şubeler vardır. Bu ordunun yaydığı nefret, çokuluslu büyük şirketlerin çıkarlarını kollayan küreselleşme projesinin amansızca yürütülmesinin sonucu olan yoksullaşma ve mülksüzleşmenin yol açtığı

32) Advani gezisine 25 Eylül 1990'da Somnath'tan başlamıştı. 2005'te "on beş yıl önceki 'tarihsel' *rath yatra*' yolculuğunun ancak Ayodhya'daki tapınağın yapılmasından sonra 'tamamlanmış' sayılacağı"nı söylüyordu. Bkz. özel muhabir, "Yatra Complete Only After Temple Is Built, Says Advani", *Hindu*, 26 Eylül 2005.

33) Bkz. Roy, *Power Politics*, s. 35-86.

kontrol edilemez hayal kırıklığı duygularıyla birleşince, yoksulların yoksullara yönelttiği şiddeti körüklemiştir (yoksulların birbirini ezdiği bu toz duman altında iktidar yapılarının dokunmadan ve rakipsiz kalması sağlanmaktadır).

Gelgelelim, sıradan insanlardaki hayal kırıklığını şiddete tahvil etmek her zaman yeterli bulunmaz. Devlet 'iyi yatırım iklimi yaratmak' için genellikle kendisi doğrudan müdahale etme ihtiyacı da duyar. Son yıllarda polis, barışçıl gösterilerde silahsız insanların, çoğunlukla Adivasi'lerin üstüne defalarca ve hedef gözetmeden ateş açmıştır. Jharkand'da Nagarnar'da, Madya Pradeş'te, Mehndi Kheda'da, Gucarat'ta Umergaon'da, Orissa'da Rayagara ve Chilika'da, Kerala'da Muthanga'da insanlar orman arazisine izinsiz girmekten dolayı öldürülmekte, ormanları barajlardan, maden arama ve çıkarma faaliyetlerinden, çelik tesislerinden korumaya çalışırken katledilmektedirler. Üstelik bu baskılar halen sürmektedir. Jambudweep, Kashipur ve Maikanj bunun en açık örnekleridir. Polisin kalabalıklara ateş açtığı hemen her durumda, üstlerine kurşun yağdırılanlar hiç vakit kaybetmeden 'militan' olarak damgalanmaktadırlar.[34]

Kurbanlar kurban olmayı reddederken, onlara 'terörist' yaftası yapıştırılmakta ve öyle muamele edilmektedir. Terörizmi Önleme Yasası (POTA), muhalefet hastalığına çare olarak önerilen geniş yelpazeli antibiyotiktir. Tabii bunun yanında alınacak başka tedbirler de vardır (bunlar arasında ifade özgürlüğünü, grev yapma hakkını, insanca yaşama ve geçinme imkânlarını fiilen kısıtlayan mahkeme kararları sayılabilir).

34) Başka anlatımların yanı sıra bkz. Nirmalangshu Mukherji, "Trail of the Terror Cops", Znet, 17 Kasım 2006. Bkz. http://www.zmag.org/zspace/nirmalangshumukherji (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

Bu yıl Birleşmiş Milletler'de 181 ülke Teröre Karşı Savaş çağında insan haklarının daha fazla korunmasından yana oy kullandı. Amerika Birleşik Devletleri bile bu karar tasarısının lehine oy verdi. Fakat Hindistan çekimser kaldı.[35] Belli ki insan haklarını hedef alan topyekün bir saldırıya ortam hazırlanıyor.

Böyle bir durumda, sıradan insanlar şiddet eğilimi giderek artan bir devletin saldırısına nasıl karşı koyabilirler?

Şiddet içermeyen sivil itaatsizliğin alanı iyice daralmış durumda. Yıllarca süren mücadelenin üstüne çeşitli alanlardaki şiddet-içermeyen direniş hareketleri öyle bir duvara çarpmış haldeler ki, şimdi yön değiştirme zorunluluğu duyuyorlar. Ancak bu istikametin nereye yönelmesi gerektiği konusunda derin bir kutuplaşma söz konusu. Bazıları geriye kalan tek yolun silahlı mücadele olduğuna inanıyorlar. Keşmir'i ve kuzeydoğu bölgesini bir kenara bırakırsak, geniş ovalarda yaşayanlar, ayrıca Jharkhand, Bihar, Uttar Pradeş ve Madhya Pradeş bölgelerinde yaşayanlar bu görüşe inananların kontrolünde.[36] Bazılarıysa giderek daha çok seçim politikasından yana bir çizgi izlenmesi, sistem içine girip içeriden zorlama yapılması gerektiği kanaatinde. (Keşmir'de yaşayan insanların maruz kaldıkları muameleler dikkate alındığında bu ne kadar mümkün, o da ayrı bir mesele.) Bu noktada akıldan çıkarılmaması gereken şey, yöntemleri arasında ciddi farklılıklar bulunmakla birlikte, bu kesimlerin ikisinin de sabrının taştığı açık. *Ya basta,* yeter.

Hindistan'da bundan daha önemli bir tartışma konusu yok. Bu ülkedeki hayatın kalitesini iyi ya da kötü yönde bu kavga-

35) Hindistan 22 Aralık 2003'te 'Terörizme Karşı Mücadele Ederken İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma'yı öngören BM Genel Kurul Kararı'na (A/RES/58/187, Nisan 2004) karşı çekimser oy kullanan tek ülkeydi.

36) Bkz. Press Trust of India, "India's Naxalites Making Efforts to Spread to New Areas", BBC Worldwide Monitoring, 4 Mayıs 2003 ve "Maoist Call Freezes Jharkhand, Neighbours", *Statesman* (Hindistan), 15 Haziran 2006.

nın sonucu değiştirecek çünkü. Üstelik herkes için. Zengin ya da yoksul, kentli ya da köylü...

Silahlı mücadele devletin şiddeti daha geniş ölçülerde tırmandırmasını kışkırtır. Keşmir'de ve kuzeydoğuda bu yolun bizi nasıl bir bataklığa sürüklediğini gördük. Peki öyleyse, başbakanımızın bize salık verdiği şekilde mi davranmalıyız? Muhalefet etmekten vazgeçip seçim politikası sahasına mı girmeliyiz? Yol gösterilerine mi katılmalıyız? Neredeyse mutlak bir konsensüsü gizlemekten başka bir amaca hizmet etmeyen anlamsız ağız dalaşlarıyla mı vakit kaybetmeliyiz? Önemli olan her konuda (nükleer bombalar, büyük barajlar, Babri Mescidi tartışması ve özelleştirme) BJP'nin çirkin hasadını kaldırdığı tohumları Kongre Partisi'nin ektiğini hiç unutmayalım.

Bu demek değildir ki, parlamentonun hiçbir etkisi yoktur ve seçimlere hiç önem verilmemelidir. Elbette, faşist eğilimleri olan açıkça cemaatçi bir parti ile oportünist politikalar izleyen bir cemaatçi parti arasında fark vardır. Elbette, nefret çizgisini alenen, gururla takip eden bir siyaset ile insanları birbirine karşı daha sinsice kışkırtan bir siyaset arasında fark vardır.

Ancak yeri ve vakti geldiğinde bir çizginin mirasının, diğer çizginin dehşetine dönüştüğü de gün gibi aşikardır. Parlamenter demokrasinin sağladığı farz edilen gerçek bir seçim yapma imkânı bu iki kutup arasında aşınıp gitmiştir. Seçimler etrafında oluşan delice, panayırımsı ortam medyada en çok pompalanan tablodur, çünkü herkes, kazanan kim olursa olsun statükonun özünde bir nebze dahi değişmeyeceği şeklinde kesin bir bilgiye sahiptir. (Parlamento kürsüsünde çekilen ateşli nutukların ardından, POTA'nın yürürlükten kaldırılması, seçime katılan partilerden hiçbirinin kampanyasında öncelik taşır görünmüyor. Partilerin hepsi de bu tür yasalara şu ya da

bu biçimde ihtiyaçları olduğunu bal gibi biliyorlar.)[37] Seçim dönemlerinde ne türden açıklamalar yaparlarsa yapsınlar ya da muhalefetteyken nasıl bir politika izlerlerse izlesinler, hiçbir devlet ya da hiçbir hükümet ve hiçbir siyasal parti (siyasal yelpazenin ister sağında, ister solunda, ister ortasında, isterse kenarlarında yer alsın) neo-liberalizmin ağır elini üstümüzden kaldıracak kudrette değildir. 'İçeriden' en ufak bir radikal değişim gerçekleşmeyecektir.

Şahsen ben, seçim sahasına girmenin bizi alternatif siyasete götürecek bir yol olduğuna inanmıyorum. Orta sınıfın aşırı hassasiyeti ve alınganlığından dolayı ('Politika kirlidir' ya da 'bütün politikacılar yozlaşmıştır' benzeri savları benimsediğim için) değil tabii bu görüşüm; esas olarak, stratejik bakımdan savaşların zayıf olduğumuz değil, kuvvetli olduğumuz sahalarda verilmesi gerektiğine inandığım için.

Neo-liberalizm ile cemaatçi faşizmin ikili saldırısının hedefleri yoksullar ve azınlık topluluklardır. Neo-liberalizm sivri bıçağını zenginler ile yoksullar arasına, Işıldayan Hindistan ile bütün Hindistan arasına sokarken, anaakımda yer alan herhangi bir siyasal partinin hem zenginlerin hem de yoksulların çıkarlarını temsil ettiği iddiasıyla ortaya çıkması gün geçtikçe daha da gülünçleşmektedir, zira bir tarafın çıkarları ancak ve ancak diğer tarafın *zararına olacak şekilde* temsil edilebilir. Onların akıl yürütmesine uyacak olsaydım şöyle demem gerekirdi: Varlıklı bir Hintli olarak benim 'çı-

37) Kongre Partisi'nin başını çektiği Birleşik İlerici İttifak hükümeti, 2004'te çok ağır hükümler içerdiği için Terörizmi Önleme Yasası'nı (POTA) yürürlükten kaldırmış, bu yasanın yanlış kullanıldığı ve istenen amaca hizmet etmediği açıklamasında bulunmuş, fakat daha sonra, zaten çok ağır olan Yasadışı Faaliyetleri Önleme Yasası'nda değişiklikler yaparak çok daha katı bir terör yasasını meclisten geçirmişti. Söz konusu değişiklikler parlamentoda 15 Aralık 2008'te kabul edildi ve ertesi gün uygulanmaya başlandı. Fiilen hiçbir tartışma yapılmadı. Bkz. Prashant Bhushan, "Terrorism: Are Stronger Laws the Answer?", *Hindu*, 1 Ocak 2009.

karlarım', Andhra Pradeş'teki yoksul bir çiftçinin çıkarlarıyla zinhar uyuşmayacaktır.

Yoksulları temsil eden bir siyasal parti bir yoksul partisi olacaktır. Kaynakları son derece kısıtlı bir parti. Oysa bugün için ciddi bir para desteği olmadan bir seçim yarışına girmek mümkün değildir. Birkaç ünlü sosyal aktivisti parlamentoya sokmak ilginç olabilir, fakat gerçekte en ufak bir siyasal anlamı yoktur. Seçim, bizim bütün enerjimizi kanalize edeceğimiz bir süreç değildir. Tek tek kişilerin karizması, kişiliğe dayalı bir siyaset izlemek, radikal bir değişim gerçekleştiremez.

Bununla birlikte, yoksul olmak zayıf olmakla aynı şey değildir. Yoksulların kuvveti, resmi binaların kapılarının içinde ve mahkeme salonlarında görülmez. Onların kuvveti dışarıdadır; bu ülkenin tarlalarında, dağlarında, nehir vadilerinde, şehir sokaklarında ve üniversite kampuslarında. Gerçek müzakerelerin yürütülmesi gereken yerler buralardır. Mücadelenin yürütülmesi gereken yerler de.

Oysa tam şimdi bu alanlar Hindu Sağı'na terk edilmiş bulunuyor. İnsanlar kendi izledikleri politikalar hakkında ne düşünürlerse düşünsünler, son derece yoğun bir faaliyetle bu bölgelerde ağırlığın Sağ'da olduğu yadsınmaz bir gerçektir. Devlet sorumluluklarını birer birer bırakır ve sağlık, eğitim ve temel kamu hizmetleri gibi alanlara kaynak ayırmaktan vazgeçerken, Sangh Parivar'ın piyadeleri bu boşluğu doldurmaya adaylar. Ölümcül propaganda yayan on binlerce yerel birimin yanında okullar, hastaneler, klinikler, ambülans hizmetleri ve felaket masaları kurup yönlendiriyorlar. Güçsüzlüğün nasıl bir şey olduğunun farkındalar. Halkı da çözmüşler, özellikle güçsüz insanların halini biliyorlar; onların sadece pratik, tekdüze, gündelik ihtiyaçları değil, duygusal, manevi ve eğlenme ihtiyaçları ve arzuları da bulunduğunun bilincindeler. Gündelik hayatın öfkesi, hayal kırıklığı ve aşağılama getiren atmos-

ferinin (ve farklı bir gelecek hayallerinin) doğrudan ölümcül amaçlara kanalize edilebileceği şeklinde çetin bir sınavın içindeler. Bu arada, geleneksel, anaakım Sol hâlâ 'iktidarı ele geçirme'nin rüyasını görüyor, fakat çağın gereklerini kavramakta tuhaf biçimde kasılmış, gönülsüz bir yerde durmayı da sürdürüyor. Anaakım Sol, erişilmez bir entelektüel alana geri çekilmiş ve çok az kimsenin anlayabileceği arkaik bir dille eskiden beri yapılagelen tartışmalardan başını kaldıramadan, kendini o dar alana sıkıştırmış durumda.

Sangh Parivar'ın saldırısına meydan okuyabilir görünen güçler, ülkenin her tarafına yayılmış ve bugünkü 'kalkınma' modelimizin yol açtığı mülksüzleşme ve temel hak ihlallerine karşı mücadele ederek, tabandan gelen direniş hareketlerden ibaret. Söz konusu hareketlerin çoğu da izole olmuş durumda; 'yabancı parası yiyen ajanlar' şeklinde insafsızca suçlamalara maruz kalmalarına rağmen ellerinin altında neredeyse hiç para ya da kaynak olmadan faaliyetlerini sürdürüyorlar. Onlar müthiş itfaiyeciler. Sırtlarını yaslayacakları bir duvar var. Ama kulaklarını da yere dayamış vaziyetteler; kasvetli gerçekliğin farkındalar. Eğer biraraya gelirlerse, eğer desteklenir ve güçlenirlerse, hesaba katılacak bir güç konumuna gelebilirler. Onların verdiği savaş, gerçek bir kavgaya döndüğünde, idealistçe (ama katı idealistçe olmayan) bir nitelik taşıyacak.

Oportünizmin her tarafı kapladığı, umutların tükenmiş göründüğü, her şeyin sinik iş anlaşmalarına indirgendiği bir zamanda hayal kurma cesaretini kaybetmemeliyiz. Romansı kovalamalıyız. Adalete, özgürlüğe ve vakarlı bir ömür sürmeye inanmanın romansını. Herkes için. Ortak bir dava oluşturmak zorundayız ve bunu başarmak için de o büyük, eski makinenin nasıl işlediğini (kimin adına ve kime karşı işlediğini) çok iyi kavramamız gerekiyor. Parayı bastıran kârı kapar

Ülkenin dört bir yanında izole durumda, tek bir sorun etrafında örgütlenerek mücadele eden şiddet içermeyen direniş hareketlerinin birçoğu, kendi özel durumlarıyla ilgili olarak belirli bir yer ve zamanda yürüttükleri politikanın artık yeterli gelmediğinin farkına varmış durumdalar. Onların sıkıştıklarını ve etkisiz kaldıklarını hissetmeleri, elbette bir strateji olarak şiddet içermeyen direnişten vazgeçmeyi gerektirecek bir sebep değil. Fakat bu kısıtlılık hali, kendi durumlarını gözden geçirmeleri için iyi bir sebep. Demokrasiye sahip çıkmak istediğimizi söyleyenlerimizin kendi çalışma ve faaliyet yürütme yöntemlerimizin eşitlikçi ve demokratik bir nitelik taşıdığından emin olmamız gerekiyor. Eğer mücadelemiz idealistçe bir mücadeleyse, birbirimize karşı, kadınlara karşı, çocuklara karşı içeriden adaletsizce davranışlarda bulunmamamız gerekiyor. Örneğin, cemaatçilikle mücadele edenler ekonomik adaletsizliklere gözlerini kapatamazlar. Barajlara ya da kalkınma projelerine karşı mücadele edenler, kendi etki alanları içerisinde cemaatçiliğin ya da kast politikasının çıkardığı sorunların üstünden (kendi kampanyalarının kısa vadeli başarıları pahasına bile olsa) atlayamazlar. Eğer oportünizm ve amaç için her şeyi mubah görme anlayışı bizim inançlarımızı alt ederse, o zaman bizi anaakım politikacılardan ayıran hiçbir değer kalmaz. İstediğimiz şey adalet ise, bu herkes için (yalnızca özel çıkarları gereği önyargıları bulunan özel çıkar grupları için değil) adalet ve eşit haklar olmalıdır. Bu konu tartışmaya açık değildir. Ne yazık ki biz de, şiddet içermeyen direnişin kendini iyi hissetmeyi sağlayacak bir siyasal tiyatroya sıkışıp kalarak cılızlaşmasını önleyememiş durumdayız. En başarılı olduğumuz alan medyada resmimizin çıkmasını sağlamak.

Oysa bizim başımızı yerden kaldırıp acilen, direnişle, gerçek ücret kavgalarıyla ve karşımızdakilere gerçek zararlar vermekle ilgili stratejileri tartışmamız gerekiyor. Tuz Yürüyü-

şü'nün salt güzel bir siyasal tiyatro örneği olmadığını aklımızdan çıkarmamalıyız. Tuz Yürüyüşü, Britanya İmparatorluğu'nun ekonomik temellerine indirilmiş bir darbeydi.

O yüzden siyasetin anlamını yeniden tanımlamamızda büyük fayda var. Sivil toplum inisiyatiflerinin 'hükümet dışı kuruluşlara dönüşme eğilimi' ne yazık ki bizi tamamen aksi bir istikamete götürmekte.[38] Bu yol bizi depolitize ediyor. Bizi yardımlara ve sadakalara muhtaç durumda bırakıyor. Oysa bizim sivil itaatsizliğin anlamını yeniden tasavvur etmemiz gerekiyor.

Belki de, onun desteği ve onayı olmaksızın parlamentonun rahatça işlemesinin mümkün olmadığı, Lok Sabha'nın *dışında,* seçimle gelmiş bir gölge parlamento kurmalıyız. Yeraltındaki davul seslerine kulak veren, (istisnasız hepimiz anaakım medyada giderek daha az yer bulabildiğimize göre) bilgileri ve istihbaratı herkesle paylaşan bir gölge parlamento. Korkusuzca ama şiddete de eğilim göstermeden, bizi tüketip durmakta olan bu devasa makinenin işleyen parçalarını bozmamız gerekiyor.

Vaktimiz azalıyor. Şu anda konuşurken bile şiddet sarmalı üstümüze kapanıyor. İki yolla da, bir değişim olacak. Ancak bu değişim kanlı da olabilir, güzel de. Sonuç bize bağlı.

38) Bkz. Arundhati Roy, "Public Power in the Age of Empire", *An Ordinary Person's Guide to Empire* (Yeni Delhi: Penguin Books India, 2005) içinde. Bu makale ayrıca şu kitapta yayınlanmıştır: Arundhati Roy, *Public Power in the Age of Empire* (New York: Seven Stories Press, 2004).

3
HERKES BU YALANLARIN FARKINDA*

Stüdyomuzda yazar, pek çok ödül sahibi, genç yaşında önemli bir düşünür olan Arundhati Roy'la baş başa bulunmanın heyecanı içindeyiz. Irak Dünya Mahkemesi'nin vicdan jürisi sözcülüğünü yapmak için İstanbul'a geldi. Kendisini epey zamandan beri takip ediyoruz, Eylül 2001'den beri. "The Algebra of Infinite Justice" (Sonsuz Adaletin Cebri) adlı makalesini burada tamamiyle okuduğumuz günden bu yana ben bir hesap yaptım, Açık Radyo içinde 19 makalesi ve konuşmasına yer vermişiz bugüne kadar kendisinin... Dolayısıyla, bizim için büyük bir keyif ve

*) Ömer Madra'yla yapılan bu söyleşi 20 Haziran 2005'te Açık Radyo'nun "Açık Gazete" programında yayınlanmış ve Nur Deriş Ottoman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

onur oluşturuyor. Hoşgeldiniz. Burada olmanızdan ne kadar mutluluk duyduğumu anlatamam.

Teşekkür ederim, ben de burada bulunmaktan mutluyum.

Belki de bu Irak Dünya Mahkemesi'yle başlayalım. Buradaki en önemli konulardan biri, anlaşıldığı kadarıyla, bazı insanların şunu soruyor olması: Neden bir savunma makamı yok? Amerikan Başkanı Bush ve Blair için neden bir savunma yeri ve makamı oluşturulmamış? Her ne kadar, kendilerine konsolosluklardan 'resmen' çağrı gönderildiğini, bu çağrıların görevlilerce resmen teslim alındığını ve bir de, Irak Dünya Mahkemesi salonunda savunma için koltuklar bırakılacağını biliyorsak da... Bazı insanlar Bush ve Blair gibi baş sorumluların savunmalarının yapılmıyor olmasının hukuktaki 'silahların eşitliği' ilkesine uymadığını iddia ediyorlar. Acaba bu konuda siz bir şeyler söylemek ister misiniz?

Herhalde artık kara mizaha ihtiyacımız yok böyle görüşler ortalıkta dolaştığı zaman!.. Yani, sayın Bush'un ve sayın Blair'in kendilerini savunmak için bir platforma sahip olmadıkları gibi bir görüş ya da onların sayısal olarak dışlandığı gibi bir görüş. Bence bugün öyle bir dünyada yaşıyoruz ki, bütün bu tür kurumlar, anaakım medya olsun, bütün şirketlerin sahip olduğu kurumsal yapılar, demokraside var olan kurumlar olsun, bir çeşit şirketleşmiş dünya pazarında yaşıyoruz, işte ona da hakimler. Irak Dünya Mahkemesi'nin yapmaya çalıştığı da aslında bütün bunlara karşı bir savunma. Savunmanın ta kendisi bu mahkeme. Çünkü, bu tür bir savunma, sözünü ettiğim düzen tarafından dışlanmaya çalışılıyor. Elbette bizi bombardımana tutanlar da oldu Irak savaşını savunmak için. Tabii bu da muhakemenin öbür yanı. Sanki biz bunlara hiç yer vermiyormuşuz gibi.

Biz bunları zaten biliyoruz. Herkes bunları biliyor. Herkes bu yalanların farkında. Burada biz ayrı bir mekân yaratmaya çalışıyoruz ve bu mekânda farklı bir görüşün dile getirilmesine çalışıyoruz. Eğer kof ise, sahte ise, gerçek olgulara dayanmıyorsa, bu görüşlerden hiçbiri zaten ayakta duramaz. Çünkü, dünyanın bütün parasını, bütün silahlarını, bütün medyasını zaten buna seferber etmiş bir başka yer var. Biz, o yerin yanısıra küçücük başka bir yer oluşturmaya çalışıyoruz.

Bu bizatihi bir savunmaydı. O zaman çok daha 'basit' bir soruya geçebiliriz. Sizce dünya nereye gidiyor?

Acaba tek yönde mi gidiyor? Bence değil, sorun da zaten oraya buraya çekiştirilip farklı yönlere gitmesinden kaynaklanıyor. İlle de tek bir noktaya parmak basınam gerekirse basit bir şekilde şöyle diyebiliriz, insan uygarlıkları çok imparatorluklar görmüştür, imparatorluklar gelmiş geçmiştir, imparatorluklar da âdeta bir fizik kanunu gereği çok yayıldıkları zaman artık kendi içlerinden patlamayla yok olmaya gitmişlerdir. Ancak şunu da bilmek gerekir, tarihteki imparatorlukların hiçbiri bir öğleden sonralık vakit içerisinde dünyayı havaya uçaracak bir imkâna sahip değillerdi, dünyayı berhava edecek bir durumda değillerdi ve galiba bugün yüz yüze olduğumuz en büyük tehdit de bu. Esas olarak insan zekâsı, insanın var olma içgüdüsünün üstesinden gelmekte. Tsunami olduğunda insanlar aslında neyin geldiğini görme yetisini kaybetmekten de çok kaybettiler. Hayvanlar bunu fark ettiler ve hepsi kurtuldu ama insanlar artık bunu fark edemiyorlardı.

Belki şunu da ekleyebiliriz, artık şunu biliyoruz ki, mesela Andaman adalarında sözümona ilkel denen halkların tamamen

hayatta kalmayı başardıklarını biliyoruz, tıpkı hayvanlarda olduğu gibi...

Evet, çünkü onların içgüdüleriyle teknoloji vasıtasıyla çok fazla oynanmadı da ondan. Yani bir çeşit teknofob, teknoloji düşmanı gibi algılanmak istemem ama, bir şeyler kazandığımızı zannederken bir şeyler de kaybediyoruz. Bir çeşit zekâyı yitiriyoruz başka bir zekâyı kazanırken, bunun için de çok ağır bir bedel ödüyoruz.

Bu kitle imha silahları gibi korkunç bir tehdit ve tabii en başta da nükleer silahlarla ilgili olarak, acaba bunlara eşit ölçüde tehdit edici bir perspektiften de, yani küresel ısınmadan da söz edebilir miyiz? En son gelişmelerden, gizli belgelerden de anlaşıldığı üzere ABD hükümeti her türlü bilimsel kanıtı bu bağlamda tahrif ediyor ve bunun insan faaliyetiyle ilgisi olmadığı yönünde bilgiler yayıyor.

Topyekûn hegemonya için bu arayış içerisinde burada hem geçmişi kaybetmek hem de gelecekle ilgili bir şeyleri yitirmek söz konusu, iktidarın bugün için konsolide edilmesi gerekiyor çünkü. Dolayısıyla iklim değişikliği, topyekûn tahakküm, ki buna uzay da dahil, her türlü bilginin manipülasyonu. Bugün en büyük bilgi bankası, bilgilerin toplandığı yer Dünya Bankası'nda, ilaç şirketlerinde, tıp alanındaki araştırmalarda her şeyin manipüle edildiğini görüyoruz ve tabii ki medya da bunun içinde. Bir seferinde hatırlıyorum, birisiyle konuşuyordum, paranoid şizofrenik birisiydi, aynaya baktığında en dehşet verici şeyin kendisini görmemesi, başkası olarak görmesi ve canavar birisini görmesi olduğunu söylemişti. Ben de o zaman şunu düşünmüştüm: Peki insan nasıl başa çıkar böyle bir durumla?

Amerika'da olsun, Hindistan'da olsun, herhalde Türkiye için de aynı şey söz konusudur, gazeteleri okuduğunuzda, te-

levizyonu seyrettiğinizde, sokağa çıkıp da birtakım elektronik imajların sizin üzerinize üzerinize geldiğini gördüğünüzde, bu bir anlamda içinde yaşadığınız toplumun size gönderdiği ayna görüntüsü tamamen sahte ve tamamen büyütülmüş bir sahtelik. Bu âdeta bir şizofrenik bir insanın aynaya bakıp kendisini görememesi gibi. İşte botokslar, sahte bilgiler, bütün bunlar da aynı etkiyi yaratıyor. Diyelim ki bir yere gidiyorsunuz, Keşmir'e gidiyorsunuz ve orada kendi gözlerinizle görüyorsunuz ne olduğunu, ondan sonra da uluslararası gazetelerde ne olup bittiğini okumaya çalışıyorsunuz. Hiçbir ilgisi yok olup bitenle, gerçekte olup bitenle yazılanlar arasında. Sanki bu birbiriyle bağdaşmaz iki gerçekliği birarada tutmak zorundayız, çünkü acaba televizyonda olup bittiğini gördüğümüz şey mi gerçek, yoksa gerçekte olup bitenler mi? Çünkü gerçekliğin artık parçalanmış bir görüntüsüyle yaşamak zorundayız.

Şunu düşünecek olursak, Oliver Sacks'ın kitaplarından birini okurken ufak bir dipnotu vardı, hatırlıyorum: Otistik hastaların bulunduğu ve tedavi gördüğü bir koğuşta, bir televizyon ekranı var, onu seyrediyorlar. Ekranda hangi Amerikan başkanı olduğunu hatırlamıyorum, belki Nixon, o konuşuyor. Gayet ciddi bir vaaz veriyor dünya meseleleriyle ilgili, dünyada olup bitenlerle ilgili, ABD'yle ilgili... Bütün otistikler, yaklaşık 15 kişi galiba, hepsi de televizyonu seyrediyorlar, başkanlarını seyrediyorlar, hepsi de gülüyor! İstisnasız hepsi gülüyor! Bunun sebebini çıkaramamış Dr. Sacks, dolayısıyla tek tek hastalarla bu açıdan görüşme yapmış. Sonunda şunu keşfetmiş, bir otistiğe hiçbir zaman yalan söyleyemezsiniz. Televizyondaki başkan da sürekli yalan söylüyormuş anlaşılan, onlar da işte bu yüzden sürekli gülüyorlarmış. Zaman zaman kendim ve çevremdeki insanlar, dostlar, hatta dünyada birçok insan da bu otistik konumdaymışız gibi geliyor bana. Siz buna ne dersiniz?

Evet, bir anlamda böyle bir yere vardırabiliyor insanı, otizm de çok derin bir travmanın sonucu zannediyorum. Biz de çok derin bir travma durumu yaşıyoruz. Çünkü, öyle bir yerde yaşıyorsunuz, çıkışlar artık kapanıyor ve ne yapacağınızı bilmiyorsunuz. Mesela Hindistan gibi bir ülke de bir anlamda en 'cool' yer olarak pazarlanıyor, Hindistan'la ilgili her şey çok 'cool'. Thomas Friedman *Dünya Düzdür* başlıklı kitabında şunu yazıyor: "Hindistan'a bakın, oradaki şirketlere bakın, oradaki zavallı şirketlere bakın, ne kadar iyi performans gösteriyorlar," diyor. Ondan sonra insanların aslında solucanlar gibi en olmayacak yerlerde, sokaklarda, mazgalların başında uyuduklarını görüyorsunuz. Aynı zamanda beyninize bir filtre koymanız lazım bunları görmemek için. Böyle bir ortamda sağ kalabilmek için biraz aklınızı kaçırınanız lazım. Nasıl yaşarsınız bununla? Keşmir'de sürekli bir aşağılanmayla nasıl yaşayabilirsiniz, sürekli üst araması, kimlik sorulması, bir yerden yakalanıp işkence görmek gibi şeylerle sürekli bir aşağılanma içerisinde yaşıyorlar. Ama tabii ki bunun çok ciddi psikolojik sonuçları oluyor. Pek çok anlamda bizler aşağılanmadığımızı düşündüğümüz zaman bile her gün aşağılanıyoruz. Çünkü en azından bize söylenen yalanlara boyun eğmek gibi bir aşağılanmayı kabul etmek zorunda kalıyoruz. Öyle bir propaganda ki, her düzeyde işliyor. Hatta coşku ve neşe fikrini dahi kendine mal eden bir yaklaşım bu, yazılarla, kitaplarla, filmlerle, müziklerle sürekli... Bunların yakıtı para. Paranın nerede olduğuna bakmanız lazım. Para öbür tarafta, bu tarafta değil. Dolayısıyla bir an geliyor, birilerinin bunu kabullenmesi gerekiyor.

Bir anlamda her şeyin üzerine bir marka konmuş durumda.

Evet. Bazı yerler var ki bu sizi kıskaca alan durumdan kurtulmak için âdeta aklınızın dışına çıkmak ve farklı bir yaşayış

bulmanız gerekiyor. Ama bu da ne istediğiniz konusunda her şeyi bulmak demek. Yani, gerçekten bütün bu göz alıcı, kamaştırıcı kabarcıklardan, incik-boncuktan kurtulup farklı bir yere gitmek demek. Mesela Hindistan'a bakalım; o kadar ürkütücü ki, belki de Hindistan'ı tehdit eden en büyük şeylerden biri siyasetin yeni idealizasyonu. Muazzam STK'lar var ve bunlar aslında kamu harcamalarını kısıtlamaya yol açan birtakım kuruluşların sponsorluğunu yaptığı STK'lar. Ve toplumdaki en ufak bir kıvılcım bunların tahakkümü altında bastırılıyor. Yani, inanılmaz bir elektrikli süpürge var sanki, biraz kafasını kaldıran, belli bir düzeyin üstüne çıkan her şeyi yutuyor. Oldukça sofistike bir makina bu ve sürekli çalışıyor ve bunun çalıştığını görmek de insanı neredeyse deli ediyor.

Herhalde bunun kökünde bu çok bilinen güç (kudret/iktidar) konusu var. Siz de bu konuda pek çok defa, çok etraflıca yazdınız, gücü, gücün kaynağını, niteliğini keşfetmek, onu daha iyi anlamak ve teşhir etmek için her birimizin hayatının merkezinde var olan güç sorununu enine boyuna irdelediniz. Peki, zaman zaman bir iktidarsızlık hissetmiyor musunuz böylesine inanılmaz bir güç odaklanması karşısında?

Evet, kendini iktidarsız hissetmek, güçsüz hissetmek mümkün, çünkü bu kadar sofistike bir makinanın tam bir işlerlik halinde olduğunu görüyorsunuz, onu anlamak için çaba gösteriyorsunuz ve artık bunun karşısında nasıl bir tavır alınacağı kesin değil, kimse bağışıklığa sahip değil. Nükleer bombalar, büyük silahlar yapıp insanları öldürmek için kullanılan vergilerin nereye gittiğini biliyorsunuz. Ben sanki hiç bunlardan muafmışım gibi davranmak istemiyorum, ancak bu iktidarsızlık duygusundan bahsederken iktidarın ve iktidarsızlığın ne olduğunu anlamak çok önemli. Hep iki tür insan var, iktidarla kendini hep çok rahat hisseden insanlar

var, doğal olarak ona yatkın olan insanlar, bir de doğal olarak ona karşı olanlar var. Bu da iktidarsız olanlarla ilgili olarak çıkabiliyor ortaya. Mesela, orta sınıflara ait olan insanların çoğu, dile olan erişimi bir çeşit sermaye olarak görüyorlar. Ben iktidarsız olduğum zehabını yaratamam, bu sahte bir şey olur.

Ben ilk kez Türkiye'ye geliyorum örneğin ve benim için çok ilginç bir şey var, buradaki kurulu iktidar düzeni bir anlamda fundamental diyebileceğimiz şekilde bir seküler düzen, yani laik bir yapı var burada. Köktenci bir laik diyebiliriz buna. Hindistan'daysa çok farklı bir durum var; Hindistan'daki sağ güçlerin hakim olduğu farklı bir durum. Mesela, burada insanların başörtüsü örtmemeye zorlandığı bir durum konusunda tartışma olabilir, bizdeyse tam tersine, insanların dini ifadeleri taşımaya zorlandığı bir durumla karşılaşabilirsiniz. Yani, bu neyi nasıl taşıdığınızla ilgili bir konu değil, bayrak olsun, başörtüsü olsun, burada iktidarı nasıl dile getiriyorsunuz ve bunu yaparken kime şunu, kime bunu yasaklıyorsunuz? Mesela 'ben burada bir baraj inşa edeceğim ve 30 bin insan burada yerinden edilecek!' gibi bir şey söylediğiniz zaman, burada bir devlet iktidarını ifade ediyorsunuz. Bu olaylara tek tek bakmak yerine iktidar ve güç kavramının kendisini kavramak önemli, buna bakmak önemli.

Nedir insanlarda bu tutkuyu ateşleyen? Bence bunlar çok büyüleyici konular. Çoğunluğu oluşturan insanlarla birarada durmanın zamanı nedir? Çoğunluğun haksız olduğunu söyleme zamanı nedir? Yani böyle bir durumda olabilirsiniz, zamanlar birbirinden ayrılabiliyor, farklı konumlarda farklı tutumlar alabiliyorsunuz; çünkü her seferinde aynı görüşte olmayabiliyorsunuz ve demokrasinin tehlikelerinden biri de kolaylıkla çoğunlukçuluğa kayabilmesi, tabii bu da bir tür faşizme gidebiliyor.

Demokrasinin özü belki de azınlık haklarının korunması...

Ama yapısal olarak bakacak olursanız, esas erozyona uğrayan bu, bir elit azınlık sınıfı içinde olmadığı takdirde. Ne oluyor bugün demokrasiye? Neden 1970'lerde, 1980'lerde Amerika dünyanın her tarafında, Latin Amerika'da demokrasileri devirip duruyordu? Bugünse demokrasinin promosyonunu yapıyorlar, çünkü anlamı ve demokratik kurumları nasıl tahrif edeceklerini çok iyi biliyorlar ve artık gerçek bir demokrasi söz konusu değil. Bu, yeni dünyanın dehşeti. Hindistan'da bunu gayet açık görebiliyorsunuz, demokrasinin insanları nasıl bölmeye, toplulukları birbirine düşürmeye yaradığını ve bunun için kullanıldığını görüyorsunuz. Bu tür temsili demokrasinin doğası gereği böyle oluyor. Dolayısıyla, bu gerçekten dehşet verici.

Gucarat'ta 2003'te olanlara bakacak olursanız sağ kanat Hindu hükümeti polis tarafından desteklenen ayak takımı Müslüman mahallelerine daldılar, 2 bin kişiyi öldürdüler, kadınlara tecavüz ettiler, onları yaktılar, insanları evlerinden sürdüler, ondan sonra da hemen bir seçime gitmek istediler. Neden? Çünkü biliyorlardı kazanacaklarını, ne kadar bu olaylara yakın bir zamanda seçim yaparlarsa o kadar çok kazanma şansları olduğunu biliyorlardı. Bütün bu yağmalama olaylarının yapılması da artık hükümetin sallanmaya başladığını, tehlikeye düştüğünü ve Gucarat'ta Hindistan'a özgü bir gururu okşaması gerektiğini biliyordu. Bugün demokrasi 1970'lerdekinden ya da 1960'lardakinden çok farklı. Bir anlamda habis bir şey haline geldi demokrasi ve bu papağan demokrasisini çok iyi anlamamız gerekiyor.

Yani duyarlı, bilgili yurttaş artık çifte bir yük taşıyor omuzlarında. Demokrasi kavramını bile yeniden inşa etmek gerekiyor mevcut iktidarlara karşı.

Kesinlikle öyle. Bu Hindistan'dan gelen bir şey, son derece karmaşık bir demokrasi ve ne şekilde yoldan çıkarıldığını görüyorum. Tamamen yanlıştır demiyorum, ama çoğunlukla yanlış bir konumda bugün. Bir anlamda federal bir yapı içerisinde yaşanıyor, her eyaletin kendi hükümeti ve bir de merkezi hükümet var. Artık bunun nasıl bir ironi olduğunu dahi görmüyor insanlar. Eğer bir eyalette hükümet varsa, kendisini mutlaka şirketleşmeye, özelleştirmeye itiyor, eğer muhalefetteyse buna karşı çıkıyor. Ama merkezi hükümette, muhalefetteyse tam tersi bir tutum alabiliyor. Sağcılarda da komünist partilerde de aynı şeyi görebiliyorsunuz. Güney Afrika gibi ülkelere baktığınızda, herkes bu tür bir düzen içerisinde ve insanlar artık ne düşündüklerini de bilmiyorlar, nasıl düşüneceklerini de.

Mandela'nın inşa ettiği Gökkuşağı Ulusu'ndan sonra bunun gerçekten trajik bir durum olduğunu söyleyebilir miyiz acaba?... Son bir soru olarak, verdiğiniz demeçlerden birinde söylediklerinize dayanarak şunu da sormak isterim size, bütün bu merkezlerin kıskacından nasıl kurtulmayı başardınız? Çünkü hep merak etmişimdir, çok sevilen ve satılan bir romanın yazarı olarak siz mesela filme alma hakkı vermediniz Hollywood için. Başka romanlarla devam etmek yerine bazı çevreler açısından son derece rahatsız edici olan siyasal, sosyolojik makaleler yazmayı seçtiniz. Sadece Hindistan'da değil, yerinden yurdundan olan baraj insanları için, Dünya Sosyal Forumu gibi daha pek çok yerde de genel olarak ezilen kitleler için varlık gösteriyorsunuz. Peki, nasıl koruyorsunuz kendinizi?

Sanırım herkes için kendiniz hakkında öğrenmeniz gereken en büyük derslerden, en büyük sırlardan biri de mutluluğunuzun kaynaklarını anlamak. Kıskaca alınmak eğer gerçekten benim için vazgeçilmez, dayanılmaz bir çekim gücü olsa

ve beni mutlu edeceğini bilsem, çok eğleneceğimi bilsem belki de bırakırdım kendimi buna. Ben seyyar bir cumhuriyet gibi yaşıyorum, 'Sweetheart International Network' (SIN) örgütü üyesiyim. Bu kısaltmanın karşılığı 'Günah' ve 'uluslararası sevgililer ağı' anlamına geliyor, böyle bir örgüte bağlıyım. Mesela L.A.'da iken bir gazeteci bana soruyordu, kitabımla ilgili yayın hakkını almak istiyorlardı. "Herhalde burada pek çok film prodüktörü size baskı yapıyordur," demişti bana. Biraz düşündüm. "Evet ama," dedim. "Burada prodüktörlerin bana verebileceği hiçbir şey yok." Bu gerçek. Bu 'başarılı' olan insanlarla birliktelikten rahatsız olmamdan kaynaklanıyor. Hep böyle olmuşumdur zaten. Başıma hasbelkader gelmiş birtakım şeyler nedeniyle bu böyle.

Mesela kitaplarımla ilgili telif hakları gelmeye başladığında, birdenbire şaşırdım, sanki *Küçük Şeylerin Tanrısı* adlı romanımdaki her şey bir para karşılığı verilmiş, satılmış gibi geldi bana. Böyle 'soğuk ve gümüşten bir kalbi olan varlık' haline gelmekten nasıl koruyabilirsiniz kendinizi? Şunu söylediler, "Sizin kitabınızı para verip alan herkesin içerisinde sıcak bir yürek var", bu tabii beni biraz teselli etti. Bütün bu olup bitenlerden tabii ki rahatsız olduğum da oluyor, bu kadar kuşkuyla baktığım bir dünyada 'başarılı' olmaktan bir anlamda rahatsızım ve kıskaca alınmaktan da mümkün olduğu kadar uzağa kaçınayı tercih ediyorum. Belki bunun çocukluğumla bir ilgisi var... Çok küçüktüm, üç yaşındaydım, doğum günümdü, herkes bana öğütler veriyordu ve dayılarımdan bir tanesi bana çok güzel parlayan bir şey gösterdi, "Bunu ister misin?" dedi, ben de tabii ki açgözlülükle, "İsterim," dedim. "Tamam, sana bedava veririm o zaman," dedi, "ama başarısız olman şartıyla!"

Hangi dayınızdı? Romanınızdaki Chacko Dayı mı?

Evet. Chacko Dayı'm. İşte o zaman ilk kez fark ettim, belki de yenilgi, elde edilmesi gereken bir şeydir. Bir başarıya belki bu şekilde de bakmakta yarar var. Belki de periferiden başka bir yerde olmak istemedim ben öteden beri.

Rivayete bakılırsa büyük Hollywood prodüktörleriyle bir süre oynamışsınız, sanki onlara telif hakkı verecekmişsiniz gibi davranmışsınız?

Hayır, bu bir şakaydı. Çünkü harika bir edebiyat menajerim var ve Delhi'ye geldiğinde, dünyaya kitabın yayılmasını sağlayan kişi de o oldu tabii. Aslında bütün bu teklifler Hollywood'dan ona geliyordu ve neden buna tepki vermediğimi anlayamadı. "Lütfen bana izah eder misin? Ne istiyorsun? Bu adamlar sana her şeyi vermeye hazır," dedi. "Peki David, biraz sürünsünler, ondan sonra ben onlara 'hayır' diyeyim, ben bunu istiyorum," dedim. Tabii şakaydı.

Kitabınızın asla filme dönüşmesini istemiyorsunuz; çünkü insanların hayal gücünü mü öldüreceğini düşünüyorsunuz?

Hayır. Aslında ondan değil, ben sinemayı çok seviyorum ve eskiden sinemada da çalışırdım; senaryo yazardım ve yazdığım senaryolarda tasarımcıydım aynı zamanda. *Küçük Şeylerin Tanrısı*'nı yazdığım zaman, ısrarla görsel olan ama filme çekilemeyecek görsellikte olan bir kitap yazma konusunda çok iddialıydım. Yani, görülebilen bir nehri anlatmaktan ziyade bir nehir tanımlaması yapmak istiyordum. Ancak, benim yazdıklarımdan iyi bir film çıkaramazlar düşüncesiyle reddetmedim Hollywood'u. Mesele bu değil, bence her şey mümkün. Ben öyle birisi değilim, bu asla filme gelmez diye baştan önyargılı, kesip atan biri değilim.

Şunu düşünüyorum: Böyle bir kitap var, 40 dile çevrilmiş, milyonlarca satmış ve milyonlarca insanın her birinin zihinlerinde zaten ayrı ayrı oynuyor. Bunu bir tek aktöre, bir tek senaryoya ve bir tek görülür şekle indirgemek, bence hazin bir şey olurdu. Çünkü bu artık benden çıkmış ve benim olmayan bir şey, insanlara ait bir şey. Dolayısıyla çok indirgeyici bir şey olurdu bunu film yapmak.

Ama kitaplarınızı bizim için imzalarsınız değil mi?

Tabii.

Başka bir roman hazırlıyor musunuz?

Teorik olarak bir şey söyleyemem, çünkü *Küçük Şeylerin Tanrısı*'nı yazdığım zaman bir öyküm vardı, bu bir roman olacaktı ve bunu yazacaktım, bunu biliyordum. Ama şimdi bu sorunuzun cevabı nedir, bilmiyorum, bilmek de istemiyorum. Bir tek şunu biliyorum, bence sürekli kendiniz için bir ilgi alanı olmanız önemli, işte bu yüzden ben kendime eylemci diyecek kadar gururlu biri değilim. Çünkü öyle demek, sürekli orada olmayı ve sürekli aynı şeyi yapmayı gerektiriyor, ben bunu yapamam. Ben değişmek istiyorum, ben başka bir şey olmak istiyorum ve biraz kendimi eğlendirmem gerekiyor. Aynı zamanda siyasal stratejiyi de değiştirmem gerekiyor.

Biliyor musunuz, bir yazar için en tehlikeli olan şey nedir? Başka insanların olmanızı istediği şey olmak. İnsan son yıllarda kendi başına çok uzun yolculuklara çıkabiliyor, ben böyle yaptım ve çok şey öğrendim. Ama bundan sonra ne yapacağımı söyleyemem, ancak bugüne kadar ya da bir süredir yaptığım şeyin aynısını yapacağım da diyemem.

Arundhati Roy, çok teşekkür ederiz gerçekten. Büyülenmiş durumdayız.

Benim için de çok hoş burada olmak. SIN'e hoş geldiniz.

4
SERMAYENİN KÜRESELLEŞMESİ (BAŞKA DA HİÇBİR ŞEYİN KÜRESELLEŞMEMESİ) PROFESİ*

Önce şunu sormak istiyorum, Türkiye'deki siyasal durum ve muhalif hareket hakkında neler biliyorsunuz?

Doğrusunu isterseniz, çok fazla bilgim yok herhalde. Savaş-karşıtlarından haberim var. Irak işgali başlamadan önce Meclis'ten savaş tezkeresinin geçmediğini, ABD'den ülkenize yönelik büyük bir baskı olduğunu biliyorum. İki arada bir derede sıkışmış Türk hükümetinin de bu eksende daha popüler tercihler yapmaya eğilimli olduğunu biliyorum.

*) Osman Akınhay'la yapılan bu söyleşi "Bir Sözcük Savaşçısı" başlığıyla 26 Haziran 2005 tarihli *Cumhuriyet Pazar Dergi*'de yayınlanmış ve Çiğdem Talay tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Bizim ülkemiz, bilhassa 1960'lardan itibaren önemli çalkantılara sahne oldu ve ciddi bir eylemlilik dönemi yaşadı. İşçi eylemleri ve grevleri, köylü yürüyüşleri, üniversite ve gençlik hareketi, yaygın bir sol örgütlenme, 1 Mayıs 1977'de 500 bin kişilik muazzam bir miting ve katliam, sonra da adı konmamış bir iç savaş. 12 Eylül darbesiyle gelen karanlık yıllar. 50 idam, yüz binlerce tutuklu, dağılan aileler, yaşanan acılar, budanan haklar, vb. İnişli çıkışlı bir süreçte devam edegelen bir mücadele. 30 bini aşkın insanı canından eden, muazzam bir altüst oluş. 200'ün üzerinde can alan ölüm orucu devam ediyor F Tipi hapishanelerde. Fakat biz, Türkiye solu, nedense kendimizi ve mücadelelerimizi dünyanın diğer ülkelerindeki yol arkadaşlarımıza yeterince anlatamıyoruz. Böylesi organizasyonlarda meselenin bu yönüne fazla dikkat çekilmez ama, sizleri kendi mücadelemizle tanıştırmak ve kendimizi anlatmak açısından da Irak Dünya Mahkemesi bir fırsat...

Bunu anlıyorum. Karşılıklı bilgi alışverişi her ülke için çok önemli. Aslına bakarsanız, dünyanın pek çok köşesinde, sol kendisiyle olan bağını yitirdi. Birçok ülkede, zerre kadar solcu olmayan hükümetlerin parçası ve payandası haline geldi. Sizde bir yanda laik bir yapı söz konusu, diğer yanda koyu dinsel inanışlar. Oysa bu son derece sahte, uydurma bir ikilik. Ben de benzer tecrübelerin yaşandığı bir ülkeden gelmekteyim. Ancak, yapının tam tersinin geçerli olduğu bir ülkeden. Dinsel bir yapıya sahip olan, fakat halkın inanışlarının farklı olduğu bir yerden. Hindistan da bence bu anlamda son derece ilginç bir örnek. Büyük bir kitle hareketi bulunmasına rağmen her şey çok yanıltıcı. Farklı coğrafyalarda, mesela Nepal'de yaşananlar da bu olguyla bir şekilde bağlantılı. O yüzden, Irak Dünya Mahkemesi'nin Türkiye'de yapılması, dünyanın dört bir yanından insanların buraya gelmiş olması gerçek-

ten çok önemli ve bu önem sadece simgesel bir değer de taşımıyor. Somut bir deneyim.

Üstelik sizin ülkeniz, Irak'la sınır komşusu. Dolayısıyla, aranızdaki ilişkiler son derece kaygan bir zeminde seyrediyor. Hükümet, açıktan görmezlikten gelecek ama, burada toplanan insanların ve onların temsil ettikleri kitlenin ne düşündüğünü bilecek. Bu arada siz, kendi ülkenizde yaşadığınız evrelerin, hikâyelerin ne kadarını anlatabilirsiniz, dünyaya buradan bunların ne kadarını ulaştırabilirsiniz, bilmiyorum ama, bence mahkemenin burada olması sizin açınızdan da çok önemli olsa gerek. Şahsen benim için burada bulunmak çok ilginç...

Bir zamandır yazılıp çizildiği üzere, Soğuk Savaş sonrası dönem sona erdi. Sosyalist bloğun çöküşünden sonraki, kapitalizmin zafer sarhoşluğu yılları da. Dünya yeniden otoriteryanizmin kıskacında. ABD, Britanya ve müttefikleri, Irak istilasından itibaren, tercihan da kendi topraklarından çok uzaklarda, kanla, kıyımla, insanlık felaketiyle geçecek onyıllar planlıyorlar. Sizce de yeni bir açık dünya savaşı ve koyu faşizm tehlikesi çok yakıcı boyutlara ulaştı mı?

Bence böyle bir varsayım, yanlış bir yaklaşım olur. İster Irak'taki gibi askeri müdahale, isterse devletlerin kendi içlerinde uyguladıkları baskıcı politikalar söz konusu olsun, bütün bunlar dev şirketlerin egemenliği, onların dümen suyuna giden ekonomik uygulamalar ve emirlerine amade ordular devrede olmadan etkili bir şekilde yürümüyor. Öbür taraftan, yeryüzünde gittikçe artan bir yoksulluk var. Neo-liberal politikalar halkları günden güne yoksullaştırıyor. Yine de, kapitalizm -ekolojik anlamda da- tamamıyla habis hal aldı demek, bana olayı basite indirgemek gibi geliyor. Klasik sola daha uygun düşen bir argüman bu.

Örneğin, Hindistan'da bunun yeni yeni farkına varılmaya başlandı, insanlar yeni yeni gözbağlarından kurtuluyor. Dağları, ormanları, nehirleri geri almanın başka yollarını, onları alıp halka geri vermenin yeni yöntemlerini fark ediyorlar. Öte yandan, dünya tarihi pek çok imparatorluğun hüküm sürdüğünü gördü. Fakat bence, yeni imparatorluk ile öncekiler arasındaki farklılık, günümüzde hüküm süren imparatorluğun bütün yeryüzünü tek bir öğleden sonrada yok edebilecek çap ve güçte kitle imha silahlarına sahip olması. Bu muazzam bir fark ve karşımızdaki de bu anlamda devasa bir imparatorluk. Daha ne kadar baskı uygulayabileceklerini, ne kadar kan dökmeye muktedir olduklarını ve ne gibi felaketlere sebebiyet verebileceklerini bilmiyorum. Şimdi Irak'talar, yarın İran'a, öbür gün Çin'e uzanmayı düşünüyorlar mı? Bu sürecin sonu nereye varacak, kestirmek oldukça güç doğrusu.

"İnsanlar İmparatorluk'un dört bir yanındaki ileri karakollarını boykot ettiklerinde, askerler cepheye gitmeyi reddettiklerinde, işçiler gemilere ve uçaklara silah yüklemeyi reddettiklerinde ancak savaşlar durdurulabilir," diyorsunuz. Bazı saptamalarınız o kadar radikal ki, insan sanki 20. yüzyıl başındaki Rus devriminin tarihinden pasajlar okuduğu izlenimine kapılıyor. Peki ama, bunun için nasıl bir örgütlenme gerekir sizce? Boykotun ötesinde... Örneğin Tarık Ali, Mark Twain'in 1895'te ABD'de kurduğuna benzer bir anti-emperyalist birlik öneriyor.

Ben bildiğimden daha fazlasını biliyormuşum gibi görünmek istemem. Tabii ki örgütsel bir oluşum olması gerektiği kanısındayım, fakat resmi bir otorite gibi işleyen, buyurgan bir yapıya sahip bir şey benim görüşlerime uygun değil. Ben oturup örgütlenme planları falan yapamam. İçgüdülerim itibarıyla, örgütsel temelde hareket etmekten ziyade bir anarşis-

tim. Ayrıca, bugün bizi burada biraraya getiren mahkeme de son derece yerinde bir organizasyon. Sivillerin, Irak Savaşı hakkındaki görüşlerinin bir arşivi işlevi görecek. Sonra da arşiv Amerikan, İngiliz, İtalyan askerlerine sunulduğunda, belki de artık savaşmayacaklar. Bu da bir silah değil mi? Kuşkusuz, bir rahatsızlık vermek istiyorum, ama örgütsel bir vasıtayla olmuyor benim yaptığım. Boykotların işe yarayıp yaramayacağına gelince, evet, bu tür boykotların, ciddi düzeyde yapıldığında, imparatorluğun bordasında büyük gedikler açabileceğine inanıyorum. Neticede, ekonomik kaynaklara ihtiyaçları var ve bu boykotlar sayesinde onları bu kaynaklardan mahrum edebilir, çöküşlerine sebep olabiliriz.

Partisiz, örgütsüz, enternasyonalsiz mi?

Büyük şirketlerin başını çektiği küreselleşmenin yaptığı, karar merciindeki odaklar ile halk arasındaki mesafeyi açmaktı. Bence bu mesafenin ortadan kaldırılması gerek. İnsanlar kendi hayatlarını yönetebilmeli. Eğer dikkat çektiğiniz türden bir parti, örgüt olursa, yine aynı şey olacaktır, diye düşünüyorum. Yine emir-komuta zinciri, yine iktidar mücadelesi demek bu. Oysa önemli olan, muhalif politikaların geliştirilmesi. Bence asıl ihtiyacımız olan da bu türden bir örgütlenme. Nasıl sorun yaratabiliriz, düşmanı nasıl tedirgin ederiz, yaptıklarını engellemek için nasıl yollar bulabiliriz? Örneğin Hindistan'da, hükümetin, askerin, polisin, yargının giremediği o kadar çok alan var ki. Bütün bu kurumları hayatınızda hiçbir şekilde hissetmiyorsunuz; uzağınızda kalıyorlar. Mimar olarak çalışırken de hep bu noktayı düşünürdüm; neden insanlara nasıl ev yapacaklarını öğretiyoruz ki, onlar zaten biliyorlar bunu. Sadece inşaat yapacakları bir arsaya, evlerini inşa etmeleri için gerekli izne ihtiyaçları var. Gecekonduların kötü olmasının sebebi, nasıl ev yapılacağının bilinmemesi değil, gecekonduların sakinleri, her an bu

evlerden atılabileceklerini, evlerinin yıkılabileceğini, bir gün evim dedikleri yeri terk etmeleri gerekeceğini düşündükleri için kötü ve derme çatma evler yapıyorlar.

Karşımızda, küreselleşmenin başını çeken büyük şirketlerin (corporations) *oluşturduğu şirket-devlet* (corporate-state) *ağının, yer yer ulus-devlete baskın geldiği bir küresel oluşum var. Bu bir bakıma ikili iktidara benziyor, fakat ulus-devletin rolü gittikçe şirket-devlete payanda haline gelmeye başlıyor. Siz bu yapıyı nasıl görüyorsunuz?*

Küreselleşmenin beraberinde getirdiği sorun, bağımsızlığı ve ulus-devleti hiçe sayması, baltalamasıdır. Oysa ulus-devlet fikri günümüzde güçleniyor da. Sınırlar keskin çizgilerle belirleniyor, ülkelerin yasal sayılan miktarda silahları, bombaları, askerleri var. Bunun yanında, büyük şirketlerin çıkarlarını kollayan küreselleşme *(corporate globalization)* projesi, esasen sermayenin küreselleşmesine, ondan başka hiçbir şeyin küreselleşmemesine dayalı bir proje. Her fırsatta dile getirdiğim gibi, esas küreselleşme-yanlıları bizleriz; uluslararası nükleer anlaşmalar yapılmasını, kimyasal silahların yasaklanmasını isteyenler, uluslararası barış ve adalet çağrısında bulunanlar bizleriz. Küreselleşmenin bu iki yüzlü tabiatını büyük şirketler çok iyi biliyorlar; ulus-devlet olmadan politikaları değiştiremeyeceklerinin, sadece birtakım sözleşmeler imzalayarak yeni politikalar ortaya atamayacaklarının, istedikleri türde baskılar kuramayacaklarının eskisinden daha fazla farkındalar artık. Bu durumda, ulus-devlete tek bir işlev kalıyor: baskının misyoneri olmak. Büyük şirketler hareket alanlarını seçiyor, ulus-devlet onlar adına baskı uyguluyor.

Tabii, 'demokrasi'ye burada kilit rol biçiliyor. Yirmi-otuz yıl önce dünyanın her tarafında demokratik yönetimleri alaşağı

edip, askeri diktatörlüklere destek veren ABD, şimdi bütün dünyada 'demokrasi şampiyonluğu'na soyunuyor. Neo-liberalizmi, demokrasi aracılığıyla egemen kılmak istiyor. Siz de demokrasiyi 'bu dünyanın orospusu' diye niteliyorsunuz. Bu saptamayla neyi kastediyorsunuz?

Eskiden, 1970'ler ve 1980'lerde süper-güç olarak Amerika'nın demokrasinin sendelemesine sebep olduğuna, devirmek için uğraştığına inanılıyordu. O dönem, demokrasi ABD'nin çıkarlarına ciddi anlamda bir tehdit oluşturuyordu. Sonra atölyede özenle ve çeşitli deneylerle işlendi ve demokrasi başka bir şeye dönüştürüldü. Artık serbest pazarın şifreli kelimesi haline geldi. Bütün kurumlar, yargı, medya, akla gelebilecek her şey anlamından soyuldu. Tabii önemli olan yazılı kurallar değil. Mesela ABD, ifade özgürlüğü konusunda belki de dünya üzerinde var olan en gelişkin yasalara sahip, ama pratikte hepimizin gayet iyi bildiği gibi, gerçek ifade özgürlüğünü tek bir yerde bile hakkıyla uygulamıyor. Bu yüzden, artık demokrasi zararsız, çünkü hiçbir anlamı kalmadı. Tepe tepe kullanıyorlar, canlarının istediği gibi. Bir tür kalkan haline getirdiler, bütün açık ve gizli emellerine.

Fredric Jameson, son makalelerinden birinde, insanlığın 'kapitalizmin sonu'nu tasavvur edemediğini, oysa 'insanlığın sonu'nu pekâlâ tahayyül edebildiğini yazıyordu. Sizin de, Türkiye'ye geldiğiniz gün yaptığınız konuşmalardan birinde söylediğiniz gibi, bizzat insanın zekâsı, insanın doğal varlığına tehdit oluşturuyor. İnsanlığın önünü kapatan bu 'büyük ufuksuzluğu' aşmanın yollarını nerelerde aramalıyız sizce?

Böylesine büyük bir kapitalizmin ve tüketimin doğal sonucu bu. Bize sürekli olarak nasıl yaşamamız gerektiği, neyin doğru olduğu dikte ediliyor. Doğru yaşamanın yolu bizim

söylediğimiz gibidir, aksi takdirde ölmeniz daha iyidir, deniyor. Ölmeden önce ne elde ederseniz edin, kaynakları ele geçirmek için canla başla çabalayın ki, doğru diye addedilen yaşama şeklinden uzaklaşmayın.

Kendi ülkemden örnek vereyim. Yaşanan bir sürü kötülüğe rağmen, Hindistan hep başka bir bakış açısının, başka bir düşünme ufkunun, başka bir hayat tarzının var olduğu bir ülke. Bu da düş gücünün önündeki bir engel değil, aksine onu besleyen bir zenginlik. Kanımca bu çok önemli bir nokta.

Son olarak, dünyanın muhtemel bir dönüşümündeki kadınların rolüne değinmek istiyorum. Hepimiz biliyoruz ki, 20. yüzyılda feminizm, çağdaş dünyanın dönüştürülmesinin en önemli motor güçlerinden birisiydi. Her ne kadar son onyıllarda feminist hareketlerde bir durgunluk gözleniyorsa da, feminizmin gölgesinin bile her türlü gericiliğin en büyük engeli olduğu malum. Sizce önümüzdeki kritik onyıllarda kadınlar nasıl bir dönüştürücü güç rolü oynayacaklar?

Amerikan ordusu gayet de feminist bir ordu, değil mi? *(gülüyor)* Ben aslında bu tür indirgemelerden hoşlanmıyorum. Kadınlar da erkekler kadar karmaşık canlılar neticede. Tarih boyunca erkekler gibi onlar da soykırımlarda, savaşlarda, faşist hareket içinde farklı şekillerde de olsa yer aldılar. Bu yüzden, kadınlar/erkekler diye ayırma eğilimlerine hep soğuk bakmışımdır. Tabii, öbür yandan, Irak'taki savaşı, Afganistan'da yaşananları meşru kılmak için kullanmak, yaptıklarımızı kadınları özgürleştirmek için yapıyoruz demek de son derece iğrenç bir düşünce. Hindistan'ı bombalayarak kast sistemini ortadan kaldıramazsınız; misket bombalarıyla kadınların sorunlarını çözemezsiniz. İster Suudi Arabistan'da olsun, isterse Hindistan'da ya da başka bir yerde, bizler, kadınlar,

kendi haklarımız için gerektiğinde zaten mücadele ederiz, zaten gerektiğinde bunu yapıyoruz, bir yolunu buluyoruz.

Bir dönem senaryo yazdığınızı biliyoruz. Eğer dünyanın gidişatı ve sonu hakkında bir senaryo yazmak durumunda olsaydınız ve bu senaryonuz filme çekilseydi, filmin müziklerini kimin yapmasını isterdiniz, hangi isimlerin yer almasını dilerdiniz?

Bu soruyu yarın sorarsanız, tabii aklıma başka isimler gelir. Ama şu anda düşününce, sanırım iyi bir sufi müzisyenin yapmasını arzulardım. Evet, evet, bir sufi yapmalıdır böyle bir filmin müziğini.

5
"VE HAYATINA SON VERİLMELİDİR"
Hindistan Parlamentosu'na Düzenlenen Saldırının Çok Acayip Hikâyesi*

Şunu çok iyi biliyoruz: 13 Aralık 2001'de Hindistan parlamentosu kış oturumundaydı. (Ulusal Demokratik İttifak hükümeti yeni bir yolsuzluk skandalı yüzünden ciddi biçimde sarsıntı geçiriyordu.) Sabah 11.30'da beyaz bir Ambassador arabaya binmiş ve derme çatma patlayıcılarla donanmış beş silahlı adam, Yeni Delhi'deki parlamento binasının kapısından geçmeye çalıştılar. Girişte direnişle karşılaşınca arabadan atlayıp etrafa ateş saçtılar. Çıkan silahlı çatışmada saldırganların hepsi öldürüldü. Onlarla birlikte sekiz güvenlik görevlisi ve bir bahçıvan da hayatını kaybetti. Polisin bildirdiğine göre,

*) Bu deneme ilk olarak 30 Ekim 2006 tarihli *Outlook* dergisinde (Hindistan) çıkmıştır.

ölü teröristlerin üzerinden parlamento binasını tamamen havaya uçuracak kadar patlayıcı, bir tabur askere yetecek kadar da mühimmat çıkmıştı.[1] Çoğu teröristten farklı olarak bu beş çılgın arkalarında bol miktarda kanıt bırakacaklardı: silahlar, cep telefonları, telefon numaraları, kimlik kartları, fotoğraflar, kurutulmuş meyve paketleri ve hatta bir aşk mektubu.[2]

Olaydan sonra başbakan A.B. Vajpayee, hiç şaşırtıcı olmayan bir şekilde, bu saldırıyı daha üç ay önce ABD'de meydana gelen 11 Eylül saldırılarıyla kıyaslama fırsatını kaçırmadı.

14 Aralık 2001'de, parlamentoya düzenlenen saldırının ertesi günü, Delhi polisinin özel bir hücresinden, komploya karışan bazı şüphelilerin izlenmekte olduğu bilgisi iletildi. Bir gün sonra da, 15 Aralık'ta, 'olayın aydınlatıldığı' açıklandı: Polise göre, saldırı Pakistan'da üslenmiş iki terörist grup olan Laşkar-e-Taiba ile Jaish-e-Mohammed'in ortak operasyonuydu. Ölenlerin dışında 12 kişinin daha bu olaya karıştıkları saptanmıştı. Jaish'den Gazi Baba (olağan şüpheli 1); yine Jaish'den Mevlana Mesud Azhar (olağan şüpheli 2); Tarık Ahmed (bir 'Pakistanlı'); beş cansız 'Pakistanlı terörist' (onların kim olduklarını hâlâ bilmiyoruz). Ayrıca üç Keşmir'li (S.A.R.

1) Yüksek Mahkeme'nin iddiası şu yöndeydi: "Atış gücü bir taburla başa çıkacak kadar çoktu ve eğer saldırı başarıyla sonuçlanmış olsaydı içindekilerle birlikte bütün bina havaya uçardı." Bkz. mahkemenin 29 Ekim 2003 tarihli kararı. Parlamento saldırısı ile daha sonraki yargılamanın ayrıntıları için bkz. Nandita Haksar, *Framing Geelani, Hanging Efzal: Patriotism in the Time of Terror* (Yeni Delhi, Promilla, 2007); Praful Bidwai vd., *13 December: A Reader: The Strange Case of the Attack on the Indian Parliament*, gözden geçirilmiş ve güncellenmiş basım (Yeni Delhi: Penguin Books India, 2007); Syed Bismillah Geelani, *Manufacturing Terrorism: Kashmiri Encounters with Media and the Law* (Yeni Delhi: Promilla, 2006); Nirmalangshu Mukherji, *December 13: Terror over Democracy* (Yeni Delhi: Promilla, 2005); People's Union for Democratic Rights, *Balancing Act: High Court Judgment on the 13th December 2001 Case* (Yeni Delhi, 19 Aralık 2003); People's Union for Democratic Rights, *Trial of Errors: A Critique of the POTA Court Judgment on the 13 December Case* (Yeni Delhi, 15 Şubat 2003).

2) Yargıç S.N. Dhingra, Özel Terörizmi Önleme Yasası Mahkemesi, Mohammad Efzal'a karşı Devlet (Delhi), 16 Aralık 2002.

Geelani, Şevkat Hüseyin Gurı ve Muhammad Efzal) ve Şevkat'ın karısı Efsan Guru. Ne ki, isimleri açıklanan bu kişilerden sadece dördü tutuklanacaktı.[3]

Bunu izleyen gergin günlerde parlamento oturumlarına ara verildi. 21 Aralık'ta Hindistan, Pakistan'daki yüksek komiserini geri çağırdı, hava, demiryolu ve otobüs ulaşımlarını askıya aldı ve sınır dışına herhangi bir şekilde uçuş yapılmasını yasakladı. Ayrıca, savaş makinesinde büyük bir seferberlik başlatıp, yarım milyonu aşkın askerini Pakistan sınırına yığdı. Yabancı ülke elçilikleri personelleri ve yurttaşlarını tahliye ederlerken, Hindistan'ı gezmekte olan turistlere de tedbir olsun diye yanlarında mutlaka rehber bulundurmaları talimatı verildi. Dünya nefesini tutmuş, alt-kıtanın nükleer savaşın eşiğine gelmesini izliyordu.[4] Tabii bütün bu operasyonlar Hindistan'a tahminen 100 milyar rupilik (2 milyar dolarlık) kamu parasının harcanmasına mal olacaktı. Sırf seferberlik paniğinden birkaç yüz asker hayatını kaybemişti.

Bu olaydan yaklaşık üç buçuk yıl sonra, 4 Ağustos 2005'te Yüksek Mahkeme davayla ilgili nihai kararını verdi. Kararda, parlamentoya düzenlenen saldırının bir savaş eylemi sayıldığı görüşü onaylanıyordu ve şöyle denmekteydi: "Parlamentoya düzenlenen saldırı girişimi, alter egosu olan Hindistan hükümeti dahil olmak üzere devletin egemen niteliğini hedef alan apaçık bir istila eylemidir. ölü teröristler kışkırtılmışlar ve arabada bulunan sahte içişleri bakanlığı çıkartmasında-

3) İçişleri bakanı L.K. Advani'nin açıklaması, 18 Aralık 2001. Bkz. Hindistan (Washington) büyükelçiliği sitesi: http://www.indianembassy.org/new/parliament_dec_13_01.htm (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

4) Bkz. Susan Milligan, "Despite Diplomacy, Kashmir Troops Brace", *Boston Globe*, 20 Ocak 2002, s. A1; Farah Stockman ve Anthony Shadid, "Sanctions Fueling Ire Between India, Pakistan", *Boston Globe*, 28 Aralık 2001, s. A3; Zahid Hussai, "Tit-for-Tat Bans Raise Tension on Kashmir", *Times* (Londra), 28 Aralık 2001; Ghulam Hasnain ve Nicholas Rufford, "Pakistan Raises Kashmir Nuclear Stakes", *Sunday Times* (Londra), 30 Aralık 2001.

ki yazının (Ex PW1/8) gösterdiği gibi, koyu Hint-karşıtı duygularla eyleme kalkışmaya yönlendirilmişlerdi." Devamla: "Gözü dönmüş 'fedailer'in benimsedikleri yöntem tamamen Hindistan hükümetine karşı bir savaş hazırlığı yapıldığını göstermektedir."

Sahte içişleri bakanlığı çıkartmasında ise şunlar yazıyordu:

> HİNDİSTAN BERBAT BİR ÜLKEDİR VE BİZ HİNDİSTAN'DAN NEFRET EDİYOR HİNDİSTAN'IN YIKILMASINI İSTİYORUZ TANRI'NIN İNAYETİYLE BUNU BAŞARACAĞIZ TANRI BİZİMLEDİR BİZ DE ELİMİZDEN GELENİ YAPACAĞIZ. EDIET WAJPAI İLE ADVANI'YI ÖLDÜRECEĞİZ. ONLAR BİRÇOK MASUM İNSANIN CANINA KIYDILAR ÇOK BOKTAN İNSANLAR ONLARIN KARDEŞİ BUSH DA ÇOK BOKTAN BİRİ SONRAKİ HEDEF O OLACAK O DA MASUM İNSANLARIN KATİLİ ÖLÜMÜ GÖZE ALARAK BU GÖREVİ YERİNE GETİRECEĞİZ.

Bu ustaca sıralanmış çıkartma-manifesto, parlamentoya girerken araba-bombanın ön camına yapıştırılmıştı. (Metnin uzunluğu dikkate alındığında, şoförün görüş alanının kapanıp kapanmadığı sorulmaya değerdir. Başkan yardımcısının muhafızlarıyla çatışmaya girmelerinin sebebi belki de budur, olamaz mı?)

Polisin suçlama dosyasının içine, Terörizmi Önleme Yasası (POTA) kapsamına giren davalar için tasarlanmış özel bir hızlı mahkeme yapılması bildirimi konmuştu. 16 Aralık 2002'de Özel Mahkeme Geelani, Şevkat ve Efzal'ı ölüme mahküm etti. Efsan Guru ise beş yıl ağır cezaya çarptırıldı. Bir yıl sonra Temyiz Mahkemesi Geelani ile Efsan'ı beraat ettirdi, ama Şevkat ile Efzal'ın ölüm cezalarını onayladı. Nihayetinde de Yüksek Mahkeme beraat kararlarını yerinde bulup, Şevkat'ın ceza-

5) Dhingra, Özel Terörizmi Önleme Yasası Mahkemesi kararı.

sını on yıl ağır hapse indirdi. Muhammad Efzal'ın mahkûmiyeti ise daha da ağırlaştırılacaktı. Efzal'a üç defa müebbet hapis cezası verilmiş, iki defa da ölüme mahkûm edilmişti.

4 Ağustos 2005 tarihinde Yüksek Mahkeme, Muhammad Efzal'ın herhangi bir terörist grup ya da örgüte dahil olduğunu gösteren hiçbir kanıt bulunmadığını açık bir şekilde hükme bağladı. Ancak karara şu cümle de eklenmişti: "Bu tür çoğu komplo olaylarında gözlendiği üzere, suç işlemeye varan görüş birliğine dair doğrudan bir kanıt bulunmamıştır, bulunamaz da. Yine de bütün koşullar toplam bir şekilde değerlendirildiğinde, sanık Efzal'ın maktul 'fedai' teröristlerle işbirliği içinde olduğundan şüphe edilemeyeceği kanaatine varılmıştır."

Şöyle: Tek bir doğrudan kanıt yok, tamam, fakat ikinci dereceden kanıtlar var.

Hükümdeki tartışmalı bir paragrafta şöyle devam ediliyor: "Ağır kayıplarla sonuçlanmış olan olay bütün ülkeyi sarsmıştır ve toplumun kolektif vicdanı ancak saldırgana ölüm cezası verilirse rahatlayacaktır."[6]

Açık bir cinayeti -ki ölüm cezasının niteliği tam da budur- onaylamak için 'toplumun kolektif vicdanı'ndan dem vurmak, insanı hiç fark etmediği bir şekilde linç yasasını kutsamaya kadar götürür. Kaldı ki, böylesi bir kararın bize, bütün topluma, çıkarcı politikacılar ya da sansasyon peşine düşmüş gazeteciler aracılığıyla değil, ülkenin en üst yargı organı tarafından reva görülebileceğini düşünmek hakikaten ürkütücüdür.

Efzal'a ölüm cezası biçmenin sebeplerini sıralamaya devam eden hükümde şunlar da okunuyor: "Temyiz eden taraf, ki

6) Bkz. Somini Sengupta, "Indian Opinion Splits on Call for Execution", *International Herald Tribune*, 9 Ekim 2006 ve Somini Sengupta-Hari Kumar, "Death Sentence in Terror Attack Puts India on Trial", *New York Times*, 10 Ekim 2006, s. A3.

kendisi teslim olmuş bir militandır ve bütün ülkeye karşı giriştiği haince eylemleri tekrarlamaya meyillidir, topluma bir tehdittir, bu yüzden hayatına son verilmelidir."

İşte bu cümle, kusurlu mantığı, bugün Keşmir'de 'teslim olmuş bir militan'la ne kastedildiğini anlamayan mutlak cehaletle birleştirmektedir.

Öyle mi: Muhammad Efzal'ın hayatı sona mı erdirilmelidir?

Entelektüeller, aktivistler, editörler, hukukçular ve kamusal figürlerden oluşan küçük ama etkili bir azınlık grup, ölüm cezasına bir ahlâki ilke meselesi olarak karşı çıkmıştır. Bu insanlar ayrıca, ölüm cezasının teröristleri caydırıcı nitelikte olduğunu düşündürtecek ampirik bir kanıt bulunmadığını ileri sürmektedirler. (Aksi takdirde, bu 'fedailer' ve intihar bombacıları çağında ölüm nasıl bu kadar çok cazip bir şey katına yükselebilirdi?)

Eğer kamuoyu anketleri, editörlere gönderilen mektuplar ve televizyon stüdyolarında canlı program izleyicilerinin tepkileri Hindistan'daki kamuoyunun doğru bir tablosunu ortaya koyar diyebiliyorsak, öyleyse linççi ayak takımının sayılarının saat saat çoğalmış olduğu sonucuna da varılabilir. Ortada sanki Hindistan yurttaşlarının ezici çoğunluğunun Muhammad Efzal'ın önümüzdeki birkaç yıl boyunca her gün (hafta sonları dahil olmak üzere) asıldığını görmekten hoşlanacakları gibi bir durum vardır. Sabırsızlıktan yerinde duramayan muhalefet lideri L.K. Advani, Efzal'ın mümkün olduğu kadar çabuk, bir an dahi beklenmeden asılmasını isteyen bir açıklama bile yapmıştır.[7]

Bu arada Keşmir'deki kamuoyunda da aynı derecede ezici bir görüş birliği hakimdir. Muazzam kalabalıkların toplandığı kızgın protesto gösterilerinde, eğer Efzal asılacak olursa bu-

7) "Advani Criticizes Delay in Afzal Execution", *Hindu*, 13 Kasım 2006.

nun mutlaka siyasal sonuçlar doğuracağını ortaya koyan çok sayıda işaret görülmüştür. Bazı insanlar adaletin verdiği yanlış kararı protesto etmektedirler; fakat bu protestoyu yerine getirirken bile, Hindistan mahkemelerinden kesinlikle adalet bekleyen bir tutum içinde değillerdir. Onlar adaletin mahkemelerde, yeminli ifadelerde ve genel olarak adli süreçlerde sağlanmayacağına inanacak kadar baskı ve vahşet görmüş kişilerdir. Bazılarıysa Muhammad Efzal'ın darağacına, Keşmir'in özgürlük davasının gurur duyulan şehitlerinden Makbul Boot gibi yürüdüğünü görmekten hoşlanacaklardır.[8] Genel olarak bakıldığında, Keşmirlilerin çoğunun gözünde Muhammad Efzal, bir nevi işgalci devletin mahkemesinde yargılanan bir savaş esiridir. (Ki böyle olduğuna şüphe yoktur.) Doğallıkla, gerek Keşmir'deki gerekse Hindistan'daki siyasal partiler rüzgârı koklamışlar ve sinik bir şekilde havanın cinayetten yana estiği kanaatine varmışlardır.

Ne yazık ki bütün bu çılgınlığın ortasında Efzal, artık bir birey, gerçek bir kişi olma hakkını kaybetmiş görünüyor. O, herkesin (milliyetçilerin, ayrılıkçıların ve ölüm cezasına karşı çıkan akvisitlerin) fantezilerinin bir vasıtası haline geldi. Hindistan'ın büyük haini, Keşmir'in büyük kahramanı oldu; bu doğrultuda en sonunda kanıtlanan da, yıllarca bizim üstatlarımız, politikacılarımız ve barış gurularımız ne söylerlerse söylesinler, Keşmir'deki savaşın hiçbir surette sona ermediği oldu.

Bu derece gergin ve politize olmuş bir ortamda, müdahale etme zamanının gelmiş de geçmiş olduğuna inanmak doğrusu akıl çelici geliyor. Ne de olsa hukuki süreç kırk ayı bulmuş ve

8) Cemmu ve Keşmir Kurtuluş Cephesi'nin kurucularından olan Makbul Butı 11 Şubat 1984'te Yeni Delhi'de asılarak idam edilmişti. Bkz. "India Hangs Kashmiri for Slaying Banker", *New York Times*, 12 Şubat 1984, bölüm 1, s. 7 Makbul Butt'la ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.maqboolbutt.com ve http://www.geocities.com/jklf-kashmir/maqboolstory.html (erişim tarihi 29 Mart 2009).

Yüksek Mahkeme kendi önüne sunulan kanıtları incelemeyi bitirmiş durumda. Sanıkların ikisini suçlu bulurken, ikisini de beraat ettirmiş. Tek başına bu bile hukuki tarafsızlığın kanıtı sayılmaz mı? Geriye söylenecek başka ne kalıyor? Bu, olaylara başka bir açısı. Sanıkların yarısı için yanlış çıktığı kanıtlanmış olan savcılık makamının iddialarının, diğer yarısında görkemli bir şekilde doğru çıktığını varsaymak hakikaten tuhaf bir durum değil mi?

Muhammad Efzal'ın öyküsü aslında tam da o bir Makbul Butt *olmadığı* için çok etkileyici. Ancak onun öyküsü de Keşmir vadisinin hikâyesiyle kopmaz biçimde iç içe geçmiş durumda. Bu, koordinatları mahkeme salonlarının sınırlarının ve kendini 'süper güç' olarak ilan etmiş bir ülkenin emin ellerinde yaşayan insanların sınırlı tahayyüllerinin çok ötesine uzanan bir hikâye. Muhammad Efzal'ın öyküsü, kökenleri, yasaları güzel argümanların çerçevesini ve olağan yargı sisteminin hassas duyarlılıkları aşan bir savaş bölgesinde yatıyor.

İşte bütün bu sebeplerden dolayı, 13 Aralık parlamento binası saldırısının acayip, üzücü ve son derece uğursuz hikâyesini dikkatle değerlendirmek can alıcı önemdedir. Üstelik bu hikâye bize, dünyanın en geniş 'demokrasi'sinin gerçekte nasıl işlediği konusunda çok şey anlatır; tabloda görülebilecek en büyük şeyleri en küçük şeylere bağlayan iplikleri gösterir. Polis karakollarımızın loş hücrelerinde olup bitenleri, Cennet Vadisi'nin soğuk, karlı sokaklarında meydana gelen olaylara, oradan da iki ülkeyi nükleer savaşın eşiğine getiren uğursuz öfke patlamalarına bağlayan patikalarda ilerlememizi sağlar. Bu hikâye özgül -ama ideolojik ya da retorik nitelikte olmayan- cevapları hak eden özgül soruları önümüze koyar.

Bu yıl 4 Ekim'de, Muhammad Efzal'ın ölüme mahkûm edilmesini protesto etmek üzere Yeni Delhi'de Jantar Mantar'da toplanan çok küçük bir grup içinde ben de vardım. O protesto gösterisine katıldım, çünkü Muhammad Efzal'ın son derece sinsi bir oyunda sadece sıradan bir piyon olduğuna inanıyorum. O, Ejderha'nın kendisi değil; sadece canavarın geride bıraktığı ayak izlerinden birisi. Eğer o ayak izinin 'tamamen silinmesi'ne göz yumulursa, Ejderha'nın gerçekte (geçmişte ve şimdi) kim olduğunu asla öğrenemeyeceğiz.

O akşamüstü alanda protestoculardan daha fazla sayıda gazeteci ve televizyon ekibi bulunması şaşırtıcı değildi. Dikkatler de Efzal'ın melek yüzlü küçük oğlu Galib'in üstünde toplanmıştı. Babası darağacı yolunda olan küçük bir oğlanın karşısında nasıl davranacağını bilemeyen yufka yürekli insanlar ona dondurma ve soğuk içecek uzatıp duruyorlardı. Alanda toplanan insanlara göz gezdirirken üzücü bir ayrıntı dikkatimi çekti. Protesto gösterisini örgütleyen kişi, konuşmacıları sinirli bir ses tonuyla takdim edip duyuruları ve açıklamaları yapan kısa boylu, tıknaz genç adam, Delhi Üniversitesi'nde Arap edebiyatı derslerine giren S.A.R. Geelani'ydi. Parlamento binasına saldırı davasının üç numaralı zanlısı.

Geelani 14 Aralık 2001'de, saldırının ertesi günü Delhi polisinin özel bir hücresince tutuklanmıştı. Gözaltında ağır işkence görmesine, ailesi, yani karısı, küçük çocukları ve erkek kardeşi de yasal bir ipucu olmadığı halde gözaltına alınmasına rağmen, kesinlikle herhangi bir suç işlediği itirafında bulunmayacaktı. Elbette, tutuklanmasının ertesi günkü gazeteleri okumaya kalktığınızda siz bunu bilemezdiniz. Gazetelerde baştan sona uydurma, asla yapılmamış bir itirafın en detaylı anlatımları yer almıştı çünkü. Delhi polisi Geelani'yi, komplonun Hindistan'daki ucunun beyni olarak göstermeyi uygun görmüştü. Polis senaryosunu destekleyenler geniş bir orkestra

halinde ona karşı nefret dolu bir kampanyaya girişirlerken, hiper-milliyetçi, gerilim peşindeki medya kalemşörleri de bu kampanyayı şevkle körüklüyorlardı. Polis yetkilileri, mahkemelerdeki yargıçların medyada çıkan haberleri göz önüne almalarının beklenmediğini çok iyi biliyorlardı. Aynı sebeple, bu 'teröristler' adına tamamen soğukkanlı biçimde uydurulmuş bir profilin kamuoyunu şekillendirmeye yarayacağını ve yargılanmaya müsait bir iklim yaratacağını da adları gibi bilmekteydiler. Oysa yasal prosedür başka bir yol izleyecekti.

Anaakım medyada düpedüz uydurulan yalan haberlerin bazıları şöyledir:

> Neeta Sharma ve Arun Joshi, "Davada Çatlak: Saldırının Arkasındaki Jaish", *Hindustan Times*, 16 Aralık 2001:
>
> "Delhi'de Özel Hücre'nin dedektifleri, Zakir Hussain College'da (ki bir akşam okuludur) Arapça dersleri veren birini gözaltına aldılar. Daha sonra bu adamın militanlarca cep telefonundan arandığı ortaya çıktı."

> "Üniversite Hocası Terör Planının İçindeydi", *Times of India*, 17 Aralık 2001:
>
> "Polis komiseri Ajai Raj Şarma'nın pazar günü yaptığı açıklamaya göre, 13 Aralık'ta parlamento binasına düzenlenen saldırı, Jaish-e-Mohammed (JeM) ile Laşkar-e-Toiba (LET) adlı terörist grupların ortak eylemiydi. Delhi Üniversitesi'nde ders veren Syed A.R. Gilani de Delhi'deki çok önemli aracılardan biri.

> Devesh K. Pandey, "'Fedailer'in Kılavuzu Üniversitede Hoca", *Hindu*, 17 Aralık 2001.
>
> "Soruşturma sırasında Geelani, 'fedailer'in saldırısının planlandığı günden beri komplonun bilgisi dahilinde olduğunu itiraf etti."

Sutirtho Patranobis, "Hoca Boş Zamanlarında Terör Dersi Veriyormuş", *Hindustan Times,* 17 Aralık 2001:

"Yapılan soruşturmaların açığa çıkardığı gerçek, onun akşamları bir üniversitede Arap edebiyatı dersleri verdiği. Boş zamanlarındaysa, kapalı kapılar ardında, ya kendi evinde ya da onun gibi zanlılar arasında yer alan Şevkat Hüseyin'inkinde, terörizm üzerine konuşup dersler veriyormuş.

"Hocanın İcraatları", *Hindustan Times,* 17 Aralık 2001:

"Geelani yakınlarda Batı Delhi'de 22 lakh'a [2,200,000 rupi, yani 44,300 dolara] bir ev satın almış. Delhi polisi ona bu kadar çok paranın hangi kaynaktan geldiğini soruşturuyor.

Sujit Thakur, "*Aligarh se England tak chaatron mein aatankwaad ke beej bo raha tha Geelani*" (Aligarh'tan İngiliz Geelani'ye Ekilen Terörizm Tohumları", *Rashtriya Sahara,* 18 Aralık 2001:

"Sorgu birimlerinin topladığı bilgilere ve çeşitli kaynaklara göre, Geelani polise kendisinin uzun süredir Jaish-e-Mohammed grubunun ajanı olduğunu açıklamış. Geelani'nin ifadesine, çalışma tarzına ve güvenli planlarına bakıldığında, 2000'de Jaish-e-Mohammed'in entelektüel terörizmi yayma sorumluluğunu ona verdiği anlaşılıyor."

Swati Chaturvedi, "Terör Zanlısı Pakistan Heyetinin Sık Ziyaretçilerinden", *Hindustan Times,* 21 Aralık 2001:

"Soruşturma sırasında Geelani Pakistan'a sık sık telefon ettiğini ve Jaish-e-Mohammed örgütüne mensup militanlarla temas halinde olduğunu kabul etti. Geelani, Jaish'in bazı mensuplarının kendisine yüklüce bir miktar para verdiğini ve kendisinin de bu parayla askeri operasyonlarda kullanılabilecek iki daire satın aldığını açıkladı."

"Haftanın Kişisi", *Sunday Times of India,* 23 Aralık 2001:

"Bir cep telefonu umutlarını suya düşürdü. Delhi Üniversitesi'nden Syed A.R. Geelani, 13 Aralık olayında tutuklanan ilk kişi oldu –terörizmin köklerinin çok derinlere uzandığını ortaya koyan şok edici bir durum."

Zee TV ise bu haberleri solda sıfır bırakacaktı. Söz konusu televizyon kanalı, *December 13th* (13 Aralık) adını verdiği bir film, 'polis kayıtlarına dayalı gerçekler'i (buna 'kendisiyle çelişen ifade' demez misiniz?) yansıttığı iddia edilen bir 'belgesel drama' hazırlamıştı. Filmde özel olarak yer verilen başbakan A.B. Vajpayee ile içişleri bakanı L.K. Advani'nin ikisi de filmi alkışlarla övmüşlerdi. Onların övgüsü medyada çok geniş yer buldu.[9]

Yüksek Mahkeme, yargıçların medyadan etkilenmediği gerekçesiyle filmin yayından kaldırılması başvurusunu geri çevirdi.[10] (Acaba Yüksek Mahkeme, yargıçlar medyada çıkan haberlerden kesinlikle etkilenmeseler dahi, 'toplumun kolektif vicdanı'nın bundan ziyadesiyle etkilendiği görüşünü kabul eder miydi?) *13 Aralık* filmi, şimşek hızıyla tamamlanan duruşmalar sonucu Geelani, Efzal ve Şevkat'ın idama mahkûm edilmelerinden birkaç gün önceye kadar Zee TV'nin ulusal yayınında defalarca gösterildi. Geelani sonradan on sekiz ay hapishanede kalacak ve bu sürenin büyük kısmını tek başına bir tecrit hücresinde, ölüm sırasını bekleyerek geçirecekti.

Temyiz Mahkemesi onu ve Efsan Guru'yu beraat ettirince Geelani de serbest bırakıldı. (Tutuklandığı sırada hamile olan Efsan bebeğini hapishanede doğurmuştu. Bu deneyim onu altüst etti. Şimdilerde ciddi psikiyatrik sorunlar yaşıyor.) Yük-

9) Lakshmi Balakrishnan, "Reliving a Nightmare", *Hindu*, 12 Aralık 2002, s. 2. Ayrıca bkz. Shuddhabrata Sengupta, "Media Trials and Courtroom Tribulations", Bidwai vd., *13 December*, s. 46.
10) Press Trust of India, "S[upreme]C[ourt] Allow Zee [TV] to Air Film on Parliament Attack", Indialnfo.com, 13 Aralık 2002.

sek Mahkeme de bu beraat kararlarını onayladı. Geelani'yi parlamento binası saldırısıyla ya da herhangi bir terörist örgütle irtibatlandıracak tek bir kanıt bulunamamıştı. *Fakat bu karardan sonra tek bir gazete, gazeteci ya da televizyon kanalı tarafından, ortaya atılan yalanlardan dolayı S.A.R. Geelani'den özür dilendiğine de şahit olmadık.* Üstelik Geelani'nin dertleri tahliye edilmesiyle birlikte sona ermiş değildi. Onun beraati Özel Hücre'nin komplo iddiasını boşa çıkarmıştı, ama 'beyin' olduğu iddiası hâlâ ortada duruyordu. Birazdan göreceğimiz gibi, bu da hesaba katılması gereken bir sorundu.

Daha önemlisi, Geelani artık özgür biriydi –basın mensuplarıyla biraraya gelme, avukatlarla görüşme, ismini temize çıkarma özgürlüğüne sahip biri. 8 Şubat 2005 akşamı, Yüksek Mahkeme'nin son oturumlarının yapıldığı günlerden birinde Geelani avukatının evine gitmek üzere yola çıkmıştı. Yolda esrarengiz biri gölgelerin arasından sıyrılıp ona doğru beş el ateş etti.[11] Mucizevi bir şekilde Geelani sağ kaldı. Bu da hikâyeye eklemek için inanılmaz bir taze haber sayıldı. Açık ki birileri onun bildiklerinden ve söyleyeceklerinden dolayı endişeye kapılmışlardı. Tabii polisin, parlamento binasına saldırı davasında bazı yeni hayati ipuçları sağlayacağı umuduyla bu soruşturmaya birinci dereceden öncelik verdiği düşünülebilirdi. Oysa Özel Hücre'nin Geelani'ye bakışı, onun sanki kendine yönelen bu suikastın baş zanlısının da yine kendisi olduğu yönündeydi. Bunun için bilgisayarına el koyup, arabasını çalmışlardı. Hastane dışında toplanan yüzlerce aktivistin talebi ise, suikast girişimi için soruşturma açılmasıydı –eğer böyle bir soruşturma açılırsa, Özel Hücre'nin yaptıkları da işin içine girecekti. (Elbette böyle bir şey asla olmadı. Aradan bir yılı aş-

11) "Five Bullets Hit Geelani, Says Forensic Report", *Hindustan Times*, 25 Şubat 2005.

kın bir süre geçti ve ortada bu olayın peşini bırakmamaya niyetli hiç kimse yok. Tuhaf.)

İşte, S.A.R. Geelani o gün akşamüstü yapılan ve bir avuç insanın yer aldığı protesto gösterisini yönetiyordu; kürsüye üşüşen gazeteciler ve fotoğrafçılar kalabalığı da, limon rengi tişörtü ve gabardin pantolonuyla pek dikkat çekmeyen ve elinde küçük bir kayıt cihazı tutan başka birinin görüntüsünü almaya çalışıyorlardı. O da Gilani'ydi, Iftikhar Gilani. O da hapishaneden çıkmıştı. 9 Haziran 2002'de polis tarafından tutuklanıp gözaltına alınmıştı. Ve gözaltına alındığı sırada Cemmu'da çıkan *Kashmir Times*'in muhabirliğini yapıyordu. Kendisine Resmi Sırlar Yasası'na muhalefetten suçlama yöneltilmişti.[12] 'Suçu' da 'Hindistan'ın elinde tuttuğu Keşmir'de' konuşlanan Hint askerleriyle ilgili olarak eski bir bilginin sahibi olmasıydı. (Anlaşıldığı kadarıyla bu 'bilgi', Pakistan'daki bir araştırma enstitüsünün yayınladığı bir monografti ve internette rahatça bulunabilen, dileyen herkesin kendi bilgisayarına yükleyebileceği bir bilgiydi.) Iftikhar Gilani'nin bilgisayarına da el kondu. İstihbarat görevlileri bilgisayarın hard diskine girdiler, yüklenmiş olan dosyalarını incelediler, 'Hindistan'ın elinde tuttuğu Keşmir' sözcüklerini onun Hintlilere ait bir belge gibi görünmesini sağlamak için 'Cemmu ve Keşmir' diye çevirdiler ve bunun içişleri bakanlığı bünyesinden kaçırılmış gizli bir belge olarak görünmesini sağlamak için de 'Yalnızca Referans Olarak, Kesinlikle Dolaşıma Sokulmamalı' ibaresini eklediler. Askeri istihbarat genel müdürlüğü -kendilerine monografın bir fotokopisi verilmiş olduğu halde- Iftikhar Gilani'nin avukatının yaptığı ısrarlı başvuruları görmezlikten gelip suskunluğunu koruda-

12) Bkz. "Police Force", *Indian Express*, 15 Temmuz 2002; "Editor's Guild Seeks Fair Trial for Iftikhar", *Indian Express*, 20 Haziran 2002; ve "Kashmir Time Staffer's Detention Issue Raised in Lok Sabha", *Business Recorder*, 4 Ağustos 2002.

ğu gibi, altı ay boyunca konuyu herhangi bir açıdan aydınlatma girişimlerini de boşa çıkardı.

Bu tutuma bağlı olarak, Özel Hücre'nin uydurduğu kötü niyetli yalanlar gazetelerde yine harfi harfine kendine yer bulacaktı. İşte, onların sıraladıkları yalanların bazıları:

> "Iftikhar Gilani, otuz beş yaşında, uslanmaz bir Hurriyat mensubu olan Syed Ali Şah Geelani'nin damadı, bir vilayet mahkemesinde Pakistan'ın casusu olduğunu kabul ettiğine inanılıyor" (Neeta Sharma, *Hindustan Times*, 11 Haziran 2002).
>
> "Iftikhar Gilani, Hizbul mücahidlerinden Syed Salahuddin'in adamıydı. Yapılan soruşturmalar, kendisinin Hint güvenlik birimlerinin hareketleriyle ilgili bilgileri Salahuddin'e aktardığını ortaya çıkardı. İyi haber alan kaynaklara göre gerçek emellerini gazeteci kimliğinin arkasına saklamayı öyle bir başarmıştı ki, onun maskesini indirmek yıllar alacaktı" (Pramod Kumar Singh, *Pioneer*, Haziran 2002).
>
> *"Geelani ke damaad ke ghar aaykar chhaapon mein behisaab sampati wa samwaidansheil dastaweiz baramad"* (Gelir vergisi kovuşturmasıyla ilgili olarak yapılan baskınlar sırasında Geelani'nin damadının evinden çok sayıda ve hassas belgeler çıktı)", *Hindustan*, 10 Haziran 2002.

Şüphesiz, polis kayıtlarında onun evinden sadece 3,450 rupi (69 dolar) çıktığının yazılı olmasının onlar nezdinde bir kıymeti harbiyesi yoktu. Bu arada, medyada yer alan başka haberlere bakılırsa, Gilani'nin üç yatak odalı bir dairesi, 2,200,000 rupi (44,300 dolar) değerinde açığa çıkmamış geliri vardı; dolayısıyla 7,900,000 rupi (159,000 dolar) tutarında vergi kaçırmıştı ve karısıyla beraber tutuklanmamak için durmadan yer değiştiriyorlardı.

Ancak tutuklanmıştı. Cezaevinde Iftikhar Gilani ağır biçimde dövülmüş, sürekli olarak aşağılanmıştı. Nitekim daha

sonra, yaşadığı başka şeylerin yanı sıra gömleğiyle nasıl tuvalet silmeye zorlandığını ve aynı gömleği daha sonra günlerce giymek zorunda bırakıldığını *My Days in Prison* (Hapishane Günlerim) başlıklı kitabında bir bir anlatacaktı.[13] Aylar süren duruşmaların ve meslektaşlarıyla girdiği lobi faaliyetlerinin ardından Gilani'ye karşı açılan davada ısrar edilecek olursa ciddi sıkıntılar doğacağından emin olununca da serbest bırakılmıştı.[14]

Şimdi de gösteriye gelmişti. Özgür bir adam, bir muhabir olarak kapak haberi yapmak üzere Jantar Mantar'daydı. Benim anladığım, S.A.R. Geelani, Iftikhar Gilani ve Muhammad Efzal aynı zamanda Tihar hapishanesinde kalmışlardı. (Hikâyelerini öğrenme imkânını muhtemelen hiç bulamayacağımız başka daha az tanınmış Keşmirlilerle birlikte.)

Bu noktada, hem S.A.R. Geelani'nin hem de Iftikhar Gilani'nin davalarının sadece Hindistan adli sisteminin objektifliğini, kendini doğrulama kapasitesi bulunduğunu ve hukuk sisteminin itibarının çiğnenmesine izin verilmeyeceğini göstermeye hizmet ettiği ileri sürülebilir ve ileri sürülecektir de. Ne ki, bu ancak kısmen doğrudur. Hem Iftikhar Gilani hem de S.A.R. Geelani, kendini iyi ifade eden, onları iyi tanıyan ve ihtiyaç doğduğunda onlara yardım elini uzatan orta sınıf dostları (gazeteciler ve üniversite hocaları gibi) olan, bir topluluk içerisinde Delhi'ye yerleşmiş Keşmirliler olmak gibi bir şansa sahiptirler. S.A.R. Geelani'nin avukatı Nandita Haksar, S.A.R. Geelani adına bütün Hindistan'ı kapsayan bir Savunma Komitesi oluşturmayı başarmıştır mesela (ki ben de bu komitenin

13) Iftikar Gilani, *My Days in Prison* (Yeni Delhi: Penguin Books India, 2005). 2008'de bu kitabın Urduca tercümesi Sahitya Akademisi'nce Hindistan'ın en üstün edebi ödüllerinden birine layık görüldü: http://www.indianexpress.com/news/iftikhar-gilani-wins-sahitya-akademiaward/424871.

14) Doordarshan Television (Yeni Delhi), "Court Releases Kashmir Times Journalist from Detention", BBC Monitoring South Asia, 13 Ocak 2003.

bir üyesiyim).[15] Dolayısıyla, Geelani'yi savunan ve birbirleriyle koordineli hareket eden aktivistler, hukukçular ve gazetecilerden menkul bir kampanya harekete geçirilebilmiştir. Tanınmış avukatlar Ram Jethmalani, K.G. Kannabiran ve Vrinda Grover mahkemede onu temsil etmekten çekinmemişlerdir. Ayrıca bu avukatlar, davanın ne kadar dayanıksız temellerle (hepsi de düzmece kanıtlarla beslenmiş saçma varsayımlara, uydurma ithamlara ve düpedüz yalan olan ifadelere dayanarak) açıldığını gözler önüne sermişlerdir. Bu kapsamda hukuksal objektiflik *elbette* söz konusudur. Ama bizim hukuk sistemimizin labirentlerinin derinlerinde bir yerde ürkek bir hayvanın yattığına da şüphe yoktur. Bu ürkek hayvan yüzünü çok nadir olarak gösterir. Bu hayvanı tatlı dille ininden çıkarmak ve herkesin gözü önünde boy göstermesini sağlamak için en iyi avukatlardan oluşan bir ekibin büyük çaba harcaması gerekmiştir. Gazete diliyle buna Herkülvari bir iş bile denebilir. Fakat Herkül'ün gücü Muhammad Efzal kurtarmaya yetmemiştir.

Muhammad Efzal beş aydır, yani tutuklandığı günden polis kayıtlarının dosyasına konduğu güne kadar yüksek güvenlikli bir cezaevinde tutulmuş, kendisine hiç hukuki savunma hakkı tanınmamış ve hukuki yardım almasına izin verilmemiştir. Ne iyi bir avukat, ne savunma komitesi (Hindistan'da ya da Keşmir'de) ve ne de kampanya, hiçbir şeyden haberi olmamıştır. Zanlı olarak ilan edilen dört kişi içerisinde durumu en zayıf olan odur. Davası da Geelani'ninkinden çok daha karmaşıktır. Tutuklanmasından sonra geçen bu zaman zarfı için-

15) Sayed Abdül Rahman Geelani'nin ifadesi, Yeni Delhi, 4 Ağustos 2005. Bkz. http://www.revolutionarydemocracy.org/parl/geelanistate.htm (erişim tarihi, 29 Mart 2009). Ayrıca bkz. Basharat Peer, "Victims of December 13", *Guardian* (Londra), 5 Temmuz 2003, s. 29.

de Efzal'ın küçük kardeşi Hilal de Keşmir'deki Özel Operasyonlar Grubu'nca (SOG) yasadışı bir işlemle gözaltına alınmıştır. Hilal sonra, polisin zabıt tutmasının ardından salıverilmiştir. (Hikâyenin ayrıntıları ortaya çıktıkça dağılmaya yüz tutan yapbozun bir parçası budur.)

Yine ciddi bir prosedür hatasıyla, soruşturma memuru komiser yardımcısı Rajbir Singh ('çarpışmalar'da öldürdüğü 'teröristler'in sayısının yüksekliğinden dolayı kendisine Delhi'nin 'çarpışma uzmanı' lakabı takılmıştı) 20 Aralık 2001'de Özel Hücre'de bir basın toplantısı düzenlemişti.[16] Muhammad Efzal'dan medya önünde suçlarını 'itiraf etmesi' bekleniyordu. Polis komiser vekili Ashok Chand basına, Efzal'ın itiraflarını daha önce polis sorgusunda yapmış olduğu bilgisini verdi. (Tabii bu bilginin de doğru olmadığı sonradan anlaşılacaktı.) Oysa Efzal'ın polis sorgusunda yaptığı resmi itirafın tarihi bir sonraki gündü (zaten ondan sonra hep polis merkezinde gözaltında kalmış, başka bir prosedür kusuruyla hep işkenceye maruz kalacak bir durumda tutulmuştu). Medya 'itirafı'ndaysa Efzal parlamento binası saldırısının tamamen kendi işi olduğunu söyleyecekti.[17]

'Medya itirafı' sırasında tuhaf bir olay meydana geldi. Kendisine doğrudan yöneltilen bir soruya cevap verirken Efzal, Geelani'nin saldırıyla hiçbir ilgisinin bulunmadığını ve tamamen masum olduğunu açık bir şekilde söyledi. Bu nok-

16) "Special Cell, ACP Face Charges of Excesses Torture", *Hindustan Times*, 31 Temmuz 2005. Singh daha sonra, Mart 2008'de öldürüldü ve ölüm sebebinin mülk kavgasına bağlı bir yeraltı çatışması olduğuna inanıldı. Bkz. Press Trust of India, "Encounter Specialist Rajbir Singh Shot Dead", *Hindustan Times*, 25 Mart 2008.

17) Bkz. "Terrorists Were Close-Knit Religious Fanatics" ve "Police Impress with Speed But Show Little Evidence" başlıklı makaleler, *Times of India*, 21 Aralık 2002. Bkz. http://timesofindia.indiatimes.com/articleshow1600576183.cms ve http://timesofindia.indiatimes.com/articleshow1295243790.cms (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

tada komiser vekili Rajbir Singh ona bağırarak susmasını istedi ve medya mensuplarından Efzal'ın 'itirafı'nın bu kısmını dikkate almamalarını rica etti. *Onlar da bu ricaya uydular!* İşin doğrusu ancak üç ay sonra, bir televizyon kanalı olan Aaj Tak, *Hamle Ke Sau Din* (Saldırının 100 Günü) adlı bir programda 'itirafı yeniden yayınlayınca anlaşıldı. Fakat bu arada, çok az hukuk bilgisi olup ceza yasasının işleyişini hemen hemen hiç bilmeyen sıradan insanların gözünde Efzal'ın açık 'itirafı' onun suçluluğunu doğrulamaya yetmişti. 'Toplumun kolektif vicdanı'nın hükmü ikinci bir defa test edilmeye gelmezdi.

Bu 'medya' itirafının ertesi günü Efzal'ın 'resmi' itirafı da ondan zorla alındı. Düzgün bir İngilizce'yle komiser yardımcısı Ashok Chand'a dikte ettirilen, cümle yapıları kusursuz, son derece akıcı bir dile sahip ifade (Chand'a göre, "o anlatmaya, ben yazmaya kilitlenmiştik"), mühürlü bir zarf içerisinde bir ceza yargıcına teslim edildi. Efzal, savcının davasının can simidi olan bu itirafında, Gazi Baba, Mevlana Mesud Azhar, Tarık isimli biri ve beş ölü terörist arasında ve onların teçhizatları, silahları ve cephaneleriyle, ayrıca içişleri bakanlığı pasoları, bir dizüstü bilgisayar ve sahte kimlik kartları, hangi kimyasal maddeyi nereden tam olarak kaç kilogram satın aldığına dair ayrıntılı listeler ve cep telefonundan başkalarıyla yaptığı görüşmelerin tam tarihlerini de işin içine dahil eden ustaca bir hikâye kurmuştu. (Her nedense bu ifadesinde Efzal, Geelani hakkındaki fikrini de değiştirmiş ve onu komplonun tamamen içinde göstermişti.)

'İtiraf'ın her cümlesi polisin daha önce toplamış olduğu kanıtlara harfi harfine uymaktaydı. Başka bir deyişle, Efzal'ın itiraf açıklaması, Cinderella'nın ayağının cam terliğe tam oturması gibi, polisin günler önce basına sızdırmış olduğu versiyona kusursuz biçimde uydurulmuştu. (Eğer bu bir film ol-

saydı, buna kolayca kendi hikâyesini yazdıran bir senaryo diyebilirdiniz. Kaldı ki, şimdi bildiğimiz üzere, bu olayın filmi de yapıldı. Zee TV kanalı Efzal'a telif ödemesi borçludur.)

Nihayetinde hem Temyiz Mahkemesi hem de Yüksek Mahkeme 'prosedür gereği yapılan hatalar'ı gerekçe göstererek Efzal'ın itirafını dikkate almadılar. Ancak Efzal'ın itirafı bir şekilde etkili oldu ve savcının en önemli kozu olarak dosyada tutuldu. İfadenin teknik ve hukuksal gerekçelerle geçersiz görülmesinden önce de bu belge son derece hayati sayılan hukuk-ötesi bir amaca hizmet etmişti: 21 Aralık 2001'de, Hindistan hükümeti Pakistan'a karşı savaş hazırlıklarını yoğunlaştırmaya karar verdiğinde, Pakistan'ın parlamento saldırısına karışmasının 'açık ve çürütülemez kanıtı' olarak bu itiraf gösterilecekti.[18] Gerçekten de, hükümetin Pakistan'ın komplonun içinde olduğu iddiasının tek 'kanıt'ı Efzal'ın itirafıydı! Efzal'ın itirafı. Çıkartma manifesto. Düşünün bunları. İşkenceyle alınmış bu yasadışı itirafa dayanarak yüz binlerce asker kamu bütçesinden ayrılan muazzam bir harcamaya mal olarak Pakistan sınırına kaydırıldı ve alt-kıta, bütün dünyanın rehin alındığı bir nükleer riskin eşiğine geldi.

Fısıltıyla Sorulan Büyük Soru: Olaylar başka yönde seyredebilir miydi? Efzal'ın itirafı mı savaş ortamını körükledi, yoksa savaş ortamının körüklenmesi ihtiyacı mı böyle bir itirafın alınmasını gerektirdi?

Daha sonra, Efzal'ın itirafı yüksek mahkemelerce geçersiz sayıldığında, Jaish-e-Mohammed ve Laşkar-e-Taiba örgütleriyle ilgili ortaya atılan iddiaların hepsi bıçak gibi kesiliverdi. Pakistan'la kurulan diğer tek bağlantı, beş ölü 'fedai'nin kimliğiydi. Hâlâ bir polis merkezinde gözaltında tutulmakta olan Muhammad Efzal onların adlarını Muhammed, Rana, Raja,

18) Emily Wax ve Rama Lakshmi, "Indian Official Points to Pakistan", *Washington Post*, 6 Aralık 2008, s. A8.

Hamza ve Haider olarak vermişti. İçişleri bakanlığı onların 'Pakistanlılara benzedikleri' açıklamasını yaparken, emniyet Pakistanlı olduklarını söylemiş ve mahkeme yargıcı da Pakistanlı oldukları kanaatine varmıştı.[19] Olay bundan ibaretti. (Onların isimleri bize İskandinavya'dan gelen Mutlu, Hevesli, Şanslı, Neşeli ve Kidingamani diye bildirilmiş olsaydı muhtemelen bunu da kabul ederdik.)

Ölü 'fedai'lerin kim olduklarını ya da nereden geldiklerini hâlâ bilmiyoruz. Peki, bunu ciddi ciddi merak eden kimse var mı? Hiç varmış gibi görünmüyor. Temyiz Mahkemesi nasılsa şöyle bir açıklamada bulundu: "Beş ölünün kimliği saptanmış görünüyor. Hem saptanmamış olsa bile fark etmez. Önemli olan onların isimleri değil, bu beş kişiyle zanlıların işbirliği yapmış olması."

İtirafından farklı olarak polis müdürlüğünde değil, mahkeme salonunda verilmiş olan sanık ifadesinde Efzal şunları söylüyor: "Ben hiç terörist tanımadım. Polis bana teröristlerin isimlerini saydı ve beni onları tanıdığımı söylemeye zorladı."[20] Fakat artık Efzal için çok geçti. Duruşmanın ilk gününde avukatı mahkeme yargıcına başvurarak, *Efzal'ın cesetlerle ilgili ifadesinin ve otopsi raporlarının resmi kanıtla desteklenmeyen bariz kanıtlar olarak kabul edilmesini istedi!* Bu şaşırtıcı müdahale Efzal adına ciddi sonuçlar doğuracaktı. Yüksek Mahkeme yargıcının söylediklerine bakalım: "Sanık Efzal'ın aleyhindeki *ilk kanıt,* Efzal'ın ölen teröristlerin kimler olduklarını biliyor olmasıydı. Ölü teröristlerin cesetlerini tanımıştı. Bu bakımdan kanıtlar şüphe götürmez."

---

19) Mukherji, *December 13*, s. 43.

20) Muhammad Efzal'ın Şri S.N. Dhingra Mahkemesi'nde 313 sayılı Ceza Muhakemeleri Yasası uyarınca alınmış olunan ifadesi (ASJ, Yeni Delhi S/V Efzal Guru ve diğerleri, FIR 417/01, Eylül 2002). Bkz. http://www.outlookindia.com/fullprint.asp?choice=1&fodname=20061019&fname=nirmalangshu&sid (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

Elbette ölü teröristlerin yabancı militanlar olmaları mümkündür. Fakat olmamaları da ihtimal dahilindedir. Birtakım insanları öldürüp sonradan onlara yanlış biçimde 'yabancı teröristler' yaftasını takmak, yanlış biçimde masum insanları terörist olarak damgalamak, Keşmir'de olsun hatta Delhi sokaklarında olsun polisin ya da güvenlik güçlerinin yapmadığı, yapmayacağı şey değildir.[21]

Keşmir'deki iyi belgelenmiş davalar arasında en çok bilinen ve uluslararası skandala dönüşeni, Chhittisinghpura katliamından sonra meydana gelen kıyımla ilgili olandır. 20 Nisan 2000 gecesi, ABD başkanı Bill Clinton'ın Yeni Delhi'ye gelişinden hemen önce, Chhittisinghpura köyünde Hint ordusu üniforması giymiş 'kimliği saptanamayan silahlı adamlar'ca 35 Sih öldürülmüştü.[22] (Keşmir'de birçok kişi katliamın arkasında Hint güvenlik güçlerinin bulunduğundan kuşkulanıyordu.) Beş gün sonra Özel Operasyonlar Grubu (SOG) ve orduya bağlı bir kontgerilla birliği olan Raştriya Rifles, Pathribal adlı bir köyün dışında düzenledikleri bir ortak operasyonda 5 kişiyi öldürdüler.[23] Ertesi sabah, öldürülen kişilerin Chhittisinghpura'da Sih'leri öldüren, Pakistan'dan gelmiş yabancı militanlar olduğu açıklandı. Öldürülen kişilerin cesetleri yakılıp tanınmaz hale getirilerek gömülmüştü. Geride kalan, (yanmamış) ordu üniformalarıyla sıradan sivil elbiselerinden başka

21) Aijaz Hussain, "Killers in Khaki", *India Today,* 11 Haziran 2007. Ayrıca bkz. "PUDR Picks Several Holes in Police Version on Pragati Maidan Encounter", *Hindu,* 3 Mayıs 2005; People's Union for Democratic Rights, *An Unfair Verdict: A Critique of the Red Fort Judgment* (Yeni Delhi, 22 Aralık 2006) ve *Close Encounter: A Report on Police Shoot-Outs in Delhi* (Yeni Delhi, 21 Ekim 2004).

22) Bkz. "A New Kind of War", *Asia Week,* 7 Nisan 2000 ve Ranjit Dev Raj, "Tough Talk Continues Despite Peace Demands", Inter Press Service, 19 Nisan 2000.

23) Bkz. "Five Killed After Chattisinghpora Massacre Were Civilians", Press Trust of India, 16 Temmuz 2002 ve "Judicial Probe Ordered into Chattisinghpora Sikh Massacre", Press Trust of India, 31 Ekim 2000.

bir şey değildi. Nitekim bu kişilerin yörenin sıradan insanları olduğu, Anantnag bölgesinde dolaşırken vahşice ve soğukkanlılıkla katledilecekleri sonradan ortaya çıkacaktı.

Başka olaylar da vardır:

20 Ekim 2003'te Srinagar gazetesi *El-safa*'da, 18. Raştriya Rifles'ın bir ordu kampına baskın düzenlemeye çalışırken öldürdükleri iddia edilen bir 'Pakistanlı militan'ın resmi çıktı. Kupwara'da fırıncılık yapan Veli Han bu resmi gördü ve onun kendi oğlu, askerlerin iki ay önce bir Gypsy'yle kaçırdıkları Faruk Ahmed Han olduğunu anladı. Oğlunun cesedi mezarından çıkarıldığında aradan bir yılı aşkın bir süre geçmişti.[24]

20 Nisan 2004'te Lolab vadisinde görevlendirilmiş olan 18. Raştriya Rifles, şiddetli bir çarpışma neticesinde dört yabancı militanı öldürdüklerini iddia etti. Yine daha sonra anlaşılmıştı ki, bu dört kişi de Cemmu'dan gelen, ordunun işe alıp Kupwara'ya götürdüğü sıradan çalışanlardı. Kupwara'ya giden işçilerin ailelerinin aldığı isimsiz bir mektup sonucunda öldürülen bu kişilerin cesetleri de mezardan çıkarılarak incelenecekti.[25]

9 Kasım 2004'te ordu, Cemmu, Nagrota'da, Cemmu ve Keşmir genel polis müdürü ile Hindistan Ordusu 16. Kolordusu'nun general rütbeli komutanının da hazır bulunduğu bir 'tören'le 47 teslim olmuş 'militan'ı basına gösterdi. Cemmu ve Keşmir polisi daha sonra, basına gösterilen bu kişilerden 27'sinin sahte isimler ve lakaplar takılmış işsiz güçsüz insanlar olduğunu, bu tiyatroda rol almaları karşılığında hükümetin kendilerine iş vadettiğini açığa çıkardı.[26]

---

24) Public Commission on Human Rights, Srinagar 2006, "State of Human Rights in Jammu and Kashmir 1990-2005", s. 21.
25) "Probe Into Alleged Fake Killings Ordered", *Daily Excelsior* (Janipura), 30 Ağustos 2005.
26) M.L. Kak, "Army Quiet on Fake Surrender by Ultras", *Tribune* (Chandigarh), 14 Aralık 2006.

Ortada başka kanıt olmayınca polisin sözünün *yeterince sağlam olmadığını* örneklemek için hemen aklıma gelen birkaç örnek bunlardır.

Yıldırım hızıyla hazırlanan duruşmalar Mayıs 2002'de başladı. Ayrıca, bu yargılamanın hangi iklimde yapılıyor olduğunu aklımızdan çıkarmayalım. 11 Eylül saldırılarının yol açtığı çılgınca hava hâlâ dağılmamış durumdaydı. Amerika Birleşik Devletleri, Afganistan'da elde ettiği zafer nedeniyle sevinç sarhoşluğu içindeydi. Gucarat cemaat çılgınlığıyla sarsılmıştı. Daha birkaç ay önce, Sabarmati Ekspresi'nin S-6 nolu vagonu ateşe verilmişti ve içindeki 58 Hindu hacı diri diri yanarak can vermişti. Bu olayın 'intikamı' olarak da, son derece planlı bir pogromla 1.000'i aşkın Müslüman sokaklarda boğazlanıp, 150 bin aşkını da evlerinden sürülmek zorunda bırakılmıştı.

Efzal açısından işler olabilecek en yanlış seyri izlemişti. Yüksek güvenlikli bir cezaevinde tutuluyordu, dış dünyayla en ufak bir bağ kuramıyordu ve profesyonel bir avukat tutacak parası yoktu. Duruşmaların başlamasından üç hafta önce, S.A.R. Geelani'yi savunmak için tutulan avukatlar arasında olduğu gerekçesiyle, mahkemenin kendisine atadığı avukatın da davadan çekilmesi istenmişti. Mahkeme bu gelişme üzerine Efzal'ı temsil etsin diye fiili tecrübesi neredeyse hiç olmayan, daha çaylak bir avukatı görevlendirmişti. Öyle ki bu avukat, müvekkilinin isteklerini öğrenmek için hapishaneye tek bir defa bile gitmeyecekti; Efzal'ın lehine tek bir tanık çağırmayacak ve savcılık tanıklarının dinlenmesinin ardından bir çapraz sorgu talebinde bile bulunmayacaktı. Bu avukatın görevlendirilmesinden beş gün sonra, 8 Temmuz'da Efzal, mahkemeden kendisine başka bir avukat ataması talebinde bulunup, mahkemenin uygun göreceğini ümit ettiği avukatların bir listesini

sundu. Fakat bu avukatların hiçbiri görevi kabul etmediler. (Medyada yürütülen delice propaganda göz önüne getirildiğinde bu sonuç pek şaşırtıcı değildi. Yargılamanın daha sonraki bir aşamasında, kıdemli avukat Ram Jethmalani, Geelani'yi temsil etmeyi kabullendiğinde, Şiv Sena'da bir ayak takımı güruhu onun bürosuna saldırıp yerle bir edeceklerdi.)[27] Yargıç da bu konuda bir şey yapamayacağını açık açık söyledi ve Efzal'a tanıklara soru sorma hakkını tanıdı. Yargıcın bir ceza davasında, meslekten olmayan bir sanığa tanıklara soru yöneltme hakkını tanıması hakikaten şaşırtıcı bir durumdur. Ayrıca, ceza yasasının incelikli içeriğini bilmeyen, POTA gibi yeni kabul edilmiş yasalar ile Kanıt Yasası ve Telgraf Yasası'nda yapılan türde yasa değişikliklerinden ilk elden haberdar olmayan birinin böyle bir işin altından kalkabilmesi fiilen imkânsızdır. Güncel yeniliklere ayak uydurmak için deneyimli avukatların bile zaman zaman fazla mesai yaparak kendilerini geliştirmek zorunda oldukları alanlardır bunlar.

Efzal aleyhine açılan dava, savcılık makamının getirdiği 80'e yakın tanık (toprak beyleri, dükkân sahipleri, cep telefonu şirketi teknisyenleri, polisler, vs.) ifadelerinin etkisine dayanarak duruşmada arzu edildiği şekilde yürüyordu. Davanın hukuksal temelinin atıldığı, hayati önemdeki aşaması buydu. Kanıtların toplanıp kayda geçirilmesi, savunma tanıklarının çağrılması ve savcılık tanıklarının ifadesinin çapraz sorguya tabi tutulması gibi işlemlerle oldukça titiz bir hukuksal süreç uygulanmıştı. Mahkemenin kararı sanığın aleyhine çıksa bile (ki mahkemeler tutucu olmalarıyla ünlüdür bu ülkede), kanıtlar daha üst mahkemelerde hukukçuların üzerinde çalışabileceği şekilde hazırlanmıştı. Bu son derece kritik dönemde Efzal fiilen savunmasız kaldı. Davanın

27) "Storm Over a Sentence", *Statesman* (Hindistan), 12 Şubat 2003.

kendi aleyhine koptuğu aşama da bu oldu zaten; boynundaki gevşek ilmik sıkılaştırılıyordu.

Buna rağmen, yargılama sırasında Özel Hücre'nin gardrobundaki iskeletler sıkıntı verici bir şekilde birer birer düşmeye başladı. Resmi prosedüre dahil edilen yalanlar, uydurmalar, düzmece belgeler ve ciddi hatalar silsilesinin soruşturmanın daha ilk gününden itibaren başladığı açıkça ortaya çıkıyordu. Delhi Temyiz Mahkemesi ile Yüksek Mahkeme kararlarının işaret ettiği üzere, ortaya çıkan gerçekler polis kayıtları adına birer uyarı işaretiydi ve bunu 'rahatsız edici bir durum' olarak nitelendiriyorlardı, ki bu da aslında başlı başına rahatsız edici bir durum demekti. Buna rağmen polis, yargılamanın hiçbir aşamasında -bırakın cezalandırılmayı- itham dahi edilmedi. Aslında hemen her aşamada Özel Hücre görevlileri resmi prosedürü hiçe sayan tutumlar sergilemişlerdi. Soruşturmanın yürütülmesindeki duyarsızlık da kimsenin 'gerçeklerin ortaya çıkması'yla ilgilenmediğini ve bunun çok da önemli olmadığını gösteriyordu. Neticede, güvendikleri dağlara kar yağmayacaktı.

Soruşturmanın hemen her işlemine sahtekârlık karıştırılmıştı.[28] Şimdi gelişen olaylara daha yakından bakalım:

Tutuklamanın ve el koymaların zamanı ve yeri: Delhi polisi, Efzal ile Şevkat'ın, yakalanışının ardından Geelani'nin verdiği bilgiler doğrultusunda Srinagar'da tutuklandıklarını bildirmişti. Mahkeme tutanaklarına göreyse, Şevkat'ı ve Efzal'ı arama mesajı Srinagar polisine 15 Aralık, saat sabah 5.45'te gönderilmişti. Oysa Delhi polisinin kayıtları, Geelani'nin Delhi'de 15 Aralık, saat 10 civarında tutuklandığını göstermekteydi

28) Bundan sonraki kısımda yapılacak olan analiz, Hindistan Yüksek Mahkemesi, Delhi Temyiz Mahkemesi ve POTA Mahkemesi'nin verdiği kararları temel almaktadır.

(yani, Srinagar'da Efzal ile Şevkat'ın aranmaya başlanmasından dört saat *sonra*). Bu tutarsızlığa hiçbir merci açıklık getiremiyordu. Temyiz Mahkemesi kararı, polis kurgusunun 'maddi bir çelişki' içerdiğini ve ona itibar edilemeyeceğini kayda geçirmişti. Bu da 'rahatsız edici bir durum'du. Delhi polisinin niçin yalan rapor düzenlediği hâlâ sorulmamış (ve hâlâ cevapsız kalan) bir soru olarak ortada durmaktadır.

Polis birini tutukladığında, resmi prosedür tutuklamanın hemen bir Tutuklama Formu ve bir Yakalama Zaptı düzenleyecek olan kamu tanıklarıyla, ayrıca tutuklanan kişilerde 'ele geçirilen' eşyaların (nakit para, belgeler, başka ne varsa) bir dökümüyle birlikte imza altına alınmasını gerektirir. Polisin iddiası, Efzal ile Şevkat'ın 15 Aralık, sabah saat 11 sularında birlikte yakalandıkları yönündedir. Polise göre, iki adam kaçmak için (Şevkat'ın karısının adına kayıtlı!) bir kamyona 'el koymuşlardır' Ayrıca, Efzal'ın üzerinden bir Nokia marka cep telefonu, bir dizüstü bilgisayar ve 1 milyon rupi (20,100 dolar) çıkmıştır. Efzal ise sanık ifadesinde, Srinagar'da bir otobüs durağında tutuklandığını ve kendisinden ne dizüstü bilgisayar, ne cep telefonu, ne de para 'ele geçirildiği'ni söylemiştir.

Skandal olan durum, Delhi'de gerek Efzal gerekse Şevkat için düzenlenen yakalama formlarında, o sırada Lodhi Road polis karakolunda yasadışı bir şekilde gözaltında tutulmakta olan Geelani'nin küçük kardeşi Bismillah'ın imzasının bulunmasıdır. Bu arada, cep telefonu, dizüstü bilgisayar ve 1 milyon rupiyle birlikte yakalama formunu imzalayan kamu tanıklarının ikisi de Cemmu ve Keşmir polisindendir. Polislerden biri, polis müdürü Muhammed Ekber (savcılığın 62 nolu tanığı) Muhammad Efzal'a yabancı olmadığı gibi, salt tesadüfen imzası alınan bir yaşlı polis de değildir. Cemmu ve Keşmir polisinin kendilerinin bile kabul ettiği üzere, Efzal ile Şevkat'ı ilk olarak Parimpura Fruit Mandi'de görmüşlerdir. Fakat açıklanmayan

sebeplerden dolayı polis zanlıları orada tutuklamamıştır; kendi ifadelerine göre, daha tenha bir yere (hiç kamu tanığı bulunmayan bir köşeye) gitmelerine kadar takip etmişlerdir.

Demek ki, savcılığın açtığı davada başka bir ciddi tutarsızlık konusu budur. Temyiz Mahkemesi bundan şu sonucu çıkarmıştır: "Sanıkların tutuklanma zamanları ciddi yanlışlıklar içermektedir." Şok edici olanı, *tutuklanma zamanı ve yeriyle ilgili bu tartışmalı konuda polisin Efzal'ı komploya dahil gösteren en hayati kanıtları mahkemeye sunmuş olduğunu iddia etmesidir:* cep telefonu ve dizüstü bilgisayar. Bir kere daha, tartışmalı bir konu olan tutuklanma zamanı ve yeri ile sanıkların üstünden çıktığı iddia edilen dizüstü bilgisayar ve 1 milyon rupi konusunda bir 'terörist'in sözüne karşılık, polisin sözüne itibar edilmiştir.

Ele geçirilen eşyalar: Polisin bildirdiğine göre, ele geçirilen dizüstü bilgisayarda sahte içişleri bakanlığı giriş pasosu ve sahte kimlik kartları hazırlamayı sağlayan dosyalar bulunmaktadır. Başkaca da yararlı bir bilgi bulunamamıştır. Onların iddiasına bakılırsa, Efzal bu bilgisayarı Gazi Baba'ya iade etmek üzere Srinagar'a götürmekteydi. Soruşturma görevlisi, komiser vekili Rajbir Singh, bilgisayarın hard diskinin 16 Ocak 2002'te (yakalamadan bir ay sonra) mühürlendiğini bildirmişti. Fakat bilgisayardaki bilgiler, cihazın o tarihten bile sonra ele geçirildiğini göstermektedir. Mahkemeler bu bulguyu da değerlendirmiş, fakat ciddiye almamışlardır.

(Spekülatif bir not olarak belirtmek isterim ki, bilgisayarda bulunan suçlayıcı bilgilerin sadece sahte giriş kartı ve kimlik kartı yapan dosyalar olması tuhaf değil midir? Bir de parlamento binasını gösteren bir Zee TV klibi. Suçlayıcı nitelikteki başka bilgiler silinmişse bu klip niye silinmemişti acaba? Uluslararası bir terörist örgütün operasyonlar şefi olan Gazi Baba da niçin bu kadar acil olarak bir dizüstü bilgisayara ihtiyaç duymuştu?)

Cep telefonu arama kayıtları: Yeterince titizlikle incelendiğinde, Özel Hücre'nin ortaya koyduğu 'sağlam kanıtlar'ın birçoğunun şüpheli görünmeye başlayacağı açıktır. Savcının iddianamesinin omurgası, cep telefonları görüşmeleri, SİM kartları, bilgisayara aktarılmış arama kayıtları ve cep telefonu şirketleriyle Efzal'a ve suç ortaklarına telefon ve SİM kartı satan mağazalardan çağrılan görevlilerin tanıklıklarından oluşmaktadır. Şevkat, Efzal, Geelani ve Muhammad'ın (ölü militanlardan biri) saldırı saatine çok yakın zamanlarda birbirleriyle temas halinde olduklarını gösterdiği varsayılan telefon kayıtları asli belgeler niteliğinde dahi olmayıp, resmen onaylanmamış bilgisayar çıktılarıdır. Dahası, istendiği zaman kolayca hazırlanabilecek türde metin dosyaları olarak saklanmış faturalama sisteminin çıktıları vardı. Sözgelimi, sunulan telefon görüşmesi kayıtları, iki aramanın aynı SİM kartından tam olarak aynı zamanda yapıldığını, fakat *ayrı* IMEI numaralarıyla *ayrı* ahizelerden arama olduğunu gösteriyordu. Demek ki, ya SİM karti klonlanmıştı ya da görüşme kayıtları düzmeceydi.

SİM kartı: Savcılık makamı kendine göre bir kurguya ulaşmak için, büyük ölçüde bir cep telefonunun (981 148 94 29) kayıtlarına güvenmekteydi. Polise bakılırsa, bu, Efzal'ın numarasıydı (Efzal'ı Muhammad'a, Efzal'ı Şevkat'a, Şevkat'ı Geelani'ye bağlayan numara). Polis yine, aynı numaranın ölü teröristlerin üstünden çıkan kimlik bilgilerinin arkasına yazılmış olduğunu zapta geçirmişti. Kıyak numara doğrusu. *Kayıp kedi yavrusu! Annesini 981 148 94 29'dan arayın.*

Normal prosedür, suç mahallinde toplanan kanıtların mühürlenerek saklanmasını öngörür. Oysa kimlik kartları hiç mühürlenmemişti ve polisin gözetiminde saklanmıştı, istendiği zaman üstünde oynama yapılabilirdi.

Polisin elindeki, 981 148 94 29 numaralı telefonun gerçekten Efzal'ın numarası olduğu şeklindeki tek kanıt, kesinlikle

kanıt sayamayacağımız şekilde alınmış olan Efzal'ın itirafına dayanıyordu. SİM kartı hiç bulunamamıştı. Polis sadece, Efzal'ı teşhis ettiği ve 4 Aralık 2001'de ona bir Motorola telefon ile bir SİM kartı sattığı şeklinde ifade veren, Kemal Kişore adında bir savcılık tanığını ortaya sürmüştü. Yine de, savcılığın bel bağladığı görüşme kayıtları, o SİM kartının 6 Kasım tarihinde, *Efzal'ın onu satın aldığı iddia edilen tam bir ay önceden* kullanımda olduğunu göstermekteydi. Demek ki ya tanık yalan söylüyordu, ya da görüşme kayıtları sahteydi. Fakat Temyiz Mahkemesi, Kemal Kişore'nin sadece Efzal'a bir SİM kartı sattığı, sattığı SİM kartının bu olup olmadığını bilmediği yönünde ifade verdiği kanısına dayanarak bu tutarsızlığı görmezlikten gelmeyi tercih edecekti. Yüksek Mahkeme kararında da emin bir edayla şöyle deniyordu: "SİM kartı Efzal'a kesinlikle 4 Aralık 2001 tarihinden önce satılmış olmalı.

Sanıkların teşhisi: Çoğu dükkân sahibi olan bir dizi savcılık tanığı, Efzal'ı çeşitli şeyler (amonyum nitrat, aluminyum pudrası, sülfür, bir Sujata, öğütücü, kuru meyve, vb.) sattıkları kişi olarak teşhis etmişlerdi. Normal prosedür, bu kişilerin Efzal'ı bir teşhis seansında çok sayıda kişi arasından göstermelerini gerektiriyordu. Oysa böyle bir işlem asla yapılmadı. Tersine, bu tanıklar Efzal'ı, sanık polis gözetimi altındayken bizzat 'yer göstererek' götürüldüğü ve kendilerine parlamento binası saldırısını düzenleyen terörist olarak tanıtıldığı zaman kendi dükkânlarında teşhis ettiler. (Zanlının polise yer göstermesi ile polisin *onu* dükkânlara götürmesi arasında bir fark olup olmadığını okurun takdirine bırakıyorum. Ne de olsa Efzal hâlâ gözaltı aşamasındaydı ve her an daha fazla işkenceye maruz kalabilirdi. Bu koşullarda verdiği ifade hukuki açıdan tartışmalıysa, o takdirde bütün bu kurgu neden tartışmalı olmasın?)

Yargıçlar bu prosedür ihlallerini görmüşler, fakat çok ciddiye almamışlardır. Onlar, devletin sıradan görevlilerinin masum

bir insanı yanlış yere suçlu göstermelerinin geçerli bir sebebi bulunmadığı kanısındadırlar. Peki ama, devletin sıradan görevlilerinin -özellikle bu davada- maruz kaldıkları medya propaganda kampanyası karşısında, ya böyle bir ihtimalde gerçeklik payı varsa sorusu yöneltilirse? Özellikle de 'gri market'te faturasız elektronik malzeme alıp satan sıradan dükkân sahiplerinin Delhi polisine göbekten bağlı oldukları gerçeği dikkate alındığında bu soruya nasıl bir cevap vermek gerekecektir?

Benim şu anada kadar sıralamış olduğum tutarsızlıkların hiçbirisi, özel bir dedeftiklik çalışmasını gerektirmeyen saptamalardır. Kaldı ki, bu tutarsızlıkların birçoğunun sergilendiği bir kitap çıkmıştır: Nirmalangshu Mukherji'nin *December 13: Terror over Democracy* (13 Aralık: Demokrasiye Karşı Terör) başlıklı kitabı. Yine, People's Union Democratic Rights kurumu iki rapor ("Hatalarla Dolu Yargılama" ve "Dengeleyici Yasalar") yayınlamıştır. Keza ve en önemlisi, ilk mahkeme, temyiz mahkemesi ve yüksek mahkeme kararlarının birleştirildiği üç ciltlik bir çalışma söz konusudur.[29] Masamda duran bu belgelerin hepsinin altında kamu yetkililerinin imzaları vardır. Birazcık incelemeyle su yüzüne çıkarılabilecek bu gerçekler ortadayken, televizyon kanallarımızın bilgisiz insanlar ile kavrayışsız siyasetçiler arasındaki sığ tartışmaları yayınlayıp durmalarının sebebi nedir sizce? Tek tük yazılarını gördüğümüz bir avuç bağımsız gazeteciyi saymazsak, gazetelerimizin ön sayfalarını kaplayan manşetler ve haberler idamın ne zaman yapılacağı, Muhammad Efzal'ın asılmasında kullanılacak ipin uzunluğu (1 metre 80 santim) ve ağırlığı (3,75 kilo) gibi ürpertici içeriklerle dolup taşmaktadır.[30] Bizden bir an durak-

29) Mukherji, *December 13*; People's Union for Democratic Rights, *Trial of Errors* ve *Balancing Act*.
30) "As Mercy Petition Lies with Kalam, Tihar Buys Rope for Efzal Hanging", *Indian Express*, 16 Ekim 2006.

layıp derin bir nefes almamız ve 'özgür' basına şükürler olsun dememiz mi bekleniyor acaba?

Çoğu insanın böyle şeyler yapması kolay değildir, fakat bir an için bile olsa Polis'in İyi, Teröristler'in Kötü olduğu ideolojisine kapılırsanız kendinizi bu rüzgâra bırakmak çok zor da olmaz. Sunulan kanıtlar eksi *ideolojik tuzaklar* birarada düşünüldüğünde, korkunç ihtimallerin önünün açılacağı kesindir. Zaten olaylar da çoğumuzun bakmayı tercih etmeyeceği yönlerde gerçekleşecektir.

Bütün davanın En Çok Görmezlikten Gelinen Hukuki Belgesi ödülü, Ceza Muhakemeleri Yasası'nın 313. maddesi uyarınca Muhammad Efzal'dan alınmış olan sanık ifadesine düşer. Bu belgede sanığın aleyhine sayılan kanıtlar, sorular biçiminde mahkeme tarafından kendisine tevdi edilmiştir. Usulüne uygun bir yargılamada sanık bunları kabul edebilir de itiraz da edebilir, ayrıca kendi hikâyesini kendi sözleriyle kurma fırsatına sahiptir. Oysa Efzal'ın durumunda, kendi ifadesini yargıçlara anlatma fırsatına hiç sahip olamadığı için, onun hikâyesini kendi sözleriyle bu belgeye bakarak değerlendirmekten başka bir çaremiz kalmıyor.

Söz konusu belgede Efzal, savcılık makamının kendisine isnat ettiği bazı suçlamaları kabul etmektedir. Tarık isimli biriyle tanıştığını, Tarık'ın kendisini Muhammad isimli biriyle tanıştırdığını, Muhammad'ın Delhi'ye gelmesine ve ikinci el beyaz bir Ambassador araba satın almasına yardımcı olduğunu, Muhammad'ın saldırıda öldürülen beş fedai arasında olduğunu kabul etmektedir. Efzal'ın sanık ifadesinin en önemli yanı, kendini tamamen temize çıkarmak ya da masum olduğunu iddia etmek için kesinlikle çaba harcamamış olmasıdır. Öyle ki kendi hareketlerini felaketini çağıran bir bağlama kendisi oturtmuştur. Ef-

zal'ın açıklaması, parlamento binası saldırısında oynadığı marjinal rolü de gözler önüne sermektedir. Ama ayrıca bize, soruşturmanın niçin bu kadar üstünkörü yapıldığını, en hayati bağlantıları ortaya çıkarmak için niçin fazla gayret sarf edilmediğini anlamamızı sağlayacak ipuçlarını göstermiştir. Efzal'a inanmıyorsak bile, yargılama ve Özel Hücre'nin rolü hakkında bildiklerimiz dikkate alındığında, onun işaret ettiği yöne bakmamamız affedilemez bir suç olur. O bize birtakım özel bilgiler vermektedir: isimler, yerler, tarihler. (Keşmir'de yaşayan ailesi, kardeşleri, karısı ve küçük oğlu dikkate alındığında, adlarını andığı isimlerin sayılması az cesaret gerektiren bir tutum değildir.)

İşte, Efzal'ın söyledikleri:

> Ben Cemmu ve Keşmir'de Sopre'de yaşıyorum. 2000 yılında oradayken ordu mensupları beni ilk başlarda hemen her gün, daha sonra haftada iki defa taciz ediyorlardı. Bir gün Raja Mohan Rai adlı biri bana, militanlar hakkında kendisine bilgi vermem gerektiğini söyledi. Ben örgütten ayrılmış bir militandım; oysa bütün militanların her pazar günü ordu kampında bulunmaları gerekiyordu. Gerçi o da bana herhangi bir şekilde eziyet etmedi, sadece tehdit savurmakla kaldı. Ben de ona kendimi kurtarmak için, gazetelerden öğrendiğim bazı ufak bilgiler verdim. Haziran/Temmuz 2000'de ise köyümden ayrılıp Baramullah şehrine göçtüm. Orada, aldığım komisyonlardan para kazandığım bir tıbbi aletler dağıtım dükkânı açtım. Bir gün küçük motorsikletimle giderken S.T.F.'ye (Özel Görev Gücü) bağlı görevlilerden biri beni zorla kaçırdı ve beş gün boyunca aralıksız işkenceye maruz bıraktı. Nasıl olmuşsa, biri S.T.F.'ye benim militan faaliyetlerle uğraştığım bilgisini aktarmıştı. Daha sonra o kişiyi benimle yüzleştirip gözlerimin önünde serbest bıraktılar. Sonra beni 25 gün boyunca gözaltında tuttular ve ancak 100 bin rupi (2 bin dolar) para ödeyerek serbest kalabildim. Özel Hücre'nin gö-

revlileri bu bilgiyi doğrulamışlardır. Daha sonra S.T.F. tarafından bana bir sertifika verildi; buna göre altı ay boyunca özel polis memurluğu yapacaktım. Ama onlar adına çalışmayacağımı biliyorlardı. Tarık benimle, Palhalan S.T.F. kampında gözaltındayken tanıştı. Daha sonra benimle Sri Nagar'da buluştu ve kendisinin S.T.F. adına çalıştığını söyledi. Ona kendimin de S.T.F. adına çalıştığımı söyledim. Parlamento binası saldırısında öldürülen Muhammad da Tarık'la birlikteydi. Tarık bana, Muhammad'ın Keşmir'in Keran kesiminden olduğunu söyleyip, onun bir süre sonra Delhi'den ülkeden ayrılmak zorunda olduğu için kendisini Delhi'ye götürmemi istedi. Sri Nagar polisinin 15 Aralık 2001'te beni niçin yakaladığını bilmiyorum. Sri Nagar'da bir otobüs durağında bekliyordum, polis yakaladığında eve doğru hareket etmek üzereydim. Mahkemede hazır bulunan ve Sri Nagar'da benimle Şevkat'ı tutukladığı yönünde ifade veren tanık Ekber, Aralık 2001'den yaklaşık bir yıl önce dükkânıma bir baskın düzenleyip, sahte tıbbi aletler sattığım gerekçesiyle benden 5 bin rupi (yaklaşık 100 dolar) almıştı. Özel Hücre'nin işkencesine maruz kaldığımda, oradaki görevlilerden biri beni sidiğimi içmeye zorladı. S.A.R. Geelani'nin ailesini de orada gördüm. Geelani berbat haldeydi. Ayakta duramıyordu ve muayene için ikimiz de doktora götürüldük, fakat doktorun karşısına çıktığımızda yeniden işkence görmek istemiyorsak yapılan her şeyin usulüne uygun yapıldığı şeklinde konuşmamız için de tehdit edildik.

Bu noktada susup, mahkemeden daha fazla bilgi vermek için izin istedi:

Parlamento binasına saldıran maktul teröristlerden Muhammad Keşmir'e benimle birlikte gelmişti. Ona bana teslim eden kişi Tarık'tır. Tarık, Güvenlik Gücü'yle ve S.T.F.J.K. polisiyle birlikte çalışır. Tarık bana, Muhammad'dan dolayı herhangi bir problem yaşayacak olursam

yardım edeceğini, güvenlik güçlerini ve S.T.F.'yi çok iyi tanıdığını söyledi. Tarık bana Muhammad'ı Delhi'ye bırakmak zorunda olduğumu ve başka bir şey yapmamamı söyledi. Muhammad'ı benimle birlikte Delhi'ye götürmezsem başka bir davada başımın ekşiyeceğini bildirdi. Bu koşullarda, onun terörist olduğunu bilmeden Muhammad'ı zorla Delhi'ye getirmek zorunda kaldım.

Bu noktada, kilit önemde aktör olabilecek birinin resmiyle karşı karşıya geliyoruz. 'Tanık Ekber' (savcılık makamının 62 numaralı tanığı), Muhammed Ekber, Parimpora karakolunda polis amiri, Efzal tutuklandığında yakalama tutanağını imzalayan Cemmu ve Keşmir polisi. Yüksek Mahkeme'deki avukatı Suşil Kumar'a yazdığı bir mektupta Efzal, duruşmalarının bir noktasında korkudan tüylerinin ürperdiğini belirtir. Mahkemede, yakalama tutanağını doğrulamak için Srinagar'dan çağrılmış olan tanık Ekber, Keşmir'de Efzal'ın 'ailesinin durumunun çok iyi olduğu'nu tekrarladı. Efzal hemen bunun üstü örtülü bir tehdit olduğunu fark etti. Efzal ayrıca, Srinagar'da tutuklanmasının ardından Parimpora polis karakoluna götürüldüğünü ve orada dövüldüğünü, eğer kendileriyle işbirliği yapmazsa karısının ve ailesinin bunun ceremesine katlanacaklarının açıkça söylendiğini belirtti. (Şimdi biliyoruz ki, Efzal'ın erkek kardeşi Hilal aynı kritik aylarda SOG tarafından yasadışı olarak gözaltında tutulmaktaymış.)

Efzal avukatına yazdığı mektupta, STF kampında nasıl işkence gördüğünü; cinsel organlarına elektrod bağlandığını, makatına acı biber sokulup gazyağı damlatıldığını anlatıyor. Delhi'de kendisi için 'küçük bir iş' görmesini istediğini söyleyen polis müfettişi yardımcısı Dravinder Singh'in ismini veriyor. Ayrıca, polis kayıtlarında belirtilen telefon numaralarından bazılarının izinin Keşmir'deki STF kampında sürülebileceğine dikkat çekiyor.

Keşmir vadisindeki hayatın gerçekte neye benzeyebileceğini bir an için görmemizi sağlıyor Efzal'ın hikâyesi. Noddy'nin kitap versiyonunda okuduklarımız, gazetelerde yazdığı gibi güvenlik güçlerinin militanlarla çatıştıklarından ve bu arada masum Keşmirlilerin iki ateş arasında kaldıklarından ibaret. Yetişkin versiyonunda ise Keşmir, militanların, döneklerin, güvenlik birimlerinin, iki taraflı çalışan ajanların, muhbirlerin, tekinsiz insanların, şantajcıların, şantaja maruz kalanların, insan hakları aktivistlerinin, sivil toplum kuruluşu mensuplarının, casusların, hem Hindistan hem Pakistan istihbarat ajanslarının ve akla hayale gelmez miktarda ve hesabı kimseye verilmeyen ölçekte para ve silahın cirit attığı bir vadi olarak resmediliyor. Şüphesiz, bu tablo ile sıradan halk arasındaki sınırları ayıran çizgiler her zaman belirgin değil. Dolayısıyla, kimin kimin adına çalıştığını söylemek de kolay bir şey değil.

Keşmir'de gerçek muhtemelen başka her şeyden daha tehlikeli. Ne kadar derini kazarsanız, çıkan kokular o kadar pis oluyor. Kuyunun dibinde de Efzal'ın isimlerini zikrettiği SOG ile STF var. Bunlar, Keşmir'deki Hindistan güvenlik aygıtının en merhametsiz, en disiplinsiz ve korku salan unsurları. Daha resmi nitelikli kuvvetlerden farklı olarak bu birimler, polislerin, saf değiştirmiş militanların, döneklerin ve adi suçluların birtakım işler çevirip durdukları loş bölgelerde faaliyet gösteriyorlar. Her fırsatta yerel nüfusu, özellikle Keşmir köylerini yağmalamaktan geri kalmıyorlar. Başlıca kurbanları, 1990'ların başlarındaki anarşik ayaklanmada isyan eden ve o zamandan beri her şeyden vazgeçip, sıradan hayatlar sürmeye çalışan binlerce Keşmirli genç.

Efzal 1989'da, militan olarak eğitim göreceği sınırı geçtiğinde sadece yirmi yaşındaydı. Hiçbir eğitim almadan geri dönmüş, üstelik yaşadıklarından hayal kırıklığına uğramıştı.

Silahını teslim edip Delhi Üniversitesi'ne kaydını yaptırdı. 1993'te eyleme çıkan bir militan konumuna dahi yükselmeden, *gönüllü olarak* Sınır Güvenlik Gücü'ne (BSF) teslim oldu. Gelgelelim, en mantıksız şekliyle kâbusları da tam bu noktada başladı. Teslim oluşu suç sayıldı ve hayatı cehenneme döndü. Eğer Efzal'ın hikâyesinden çıkaracakları ders, Hindistan devleti kendilerine zulümlerden zulüm beğenmeyi reva göreceği için silahlarını bırakmanın hem aptallık hem de delilik anlamına geleceği yönünde olursa, bundan Keşmirli gençlerin sorumlu tutulması mümkün olabilir mi?

Muhammad Efzal'ın hikâyesi Keşmirlileri öfkeye boğmuştur, çünkü Efzal'ın hikâyesi aynı zamanda onların kendi hikâyeleridir. Onun başına gelenler aynı şekilde binlerce geç Keşmirliyle ailelerinin de başına gelebilirdi, halen gelmektedir ve geçmişte de gelmiştir. Aradaki tek farklılık, onların hikâyelerinin, diri diri yakıldıkları, ölesiye dövüldükleri, elektrik şoklarına maruz bırakıldıkları, şantaja uğradıkları ve kasten öldürüldükleri ortak soruşturma merkezlerinin, ordu kamplarının ve polis karakollarının loş koridorlarında boğulup kalmış olması, birçoğunun varlığından ancak hendeklere atılan cesetlerinin yoldan gelip geçenlerce bulunması üzerine haber alınabilmesidir. Efzal'ın hikâyesi ise ülke sahnesinde güpegündüz ve 'adil yargılama' kisvesi altında, bir Ortaçağ piyesi gibi temsil edilmiş, 'özgür' basının kapalı gözlerle izlediği ve demokrasi denen bir rejimin gölgesinde gerçekleşmiştir.

Eğer Efzal asılırsa, şu gerçek sorunun cevabını asla bilemeyeceğiz: Hindistan parlamentosuna saldıranlar kimlerdi? Laşkar-e-Toiba örgütü mü? Jaish-e-Mohammed örgütü mü? Yoksa cevap, hepimizin üstünde yaşadığı ve yine hepimizin kendince güzel, anlaşılması güç, çeşitli ve çelişkili biçimlerde birbirlerini sevip birbirlerinden nefret ettikleri bu ülkenin gizli kalbinin daha derinliklerinde bir yerde mi yatıyor?

13 Aralık'ta parlamento binasına düzenlenen saldırıyla ilgili olarak parlamentoda bir soruşturma komisyonu kurulmalı. Bu soruşturma devam ederken, bu acayip hikâyenin akla getireceği rehinelik tehdidinden dolayı Efzal'ın Sopore'deki ailesi de koruma altına alınmalı.

Gerçekte neler olup bittiğini bilmeden Muhammad Efzal'ı asmak, kolay kolay unutulamayacak bir kötülüktür. Affedilmesi de kolay değildir. Hatta asla affedilmemelidir.

Bu arada büyüme oranı yüzde 10'a çıkmıştır.

6
SON DAKİKA HABERLERİ*

Bu okur 13 Aralık 2001'de, beş kişi (bazılarına göre altı kişi) beyaz bir Ambassador otomobille Hindistan Parlamentosu'nun kapılarından geçtikleri ve hayret uyandırıcı derecede beceriksizce terörist saldırıya benzeyen bir harekete giriştikleri günden beri, neredeyse beş yıldır günü gününe basını takip ediyor.

Bu olayı takiben gereken işlemler (kanıtların toplanması, Delhi polisi Özel Hücre'sinin soruşturmayı yürütüşündeki hız, sanıkların tutuklanmaları ve polis ifadelerinin alınması ve çabucak başlatılan duruşmalarla kırk ayı bulan bir hukuki süreç) olması gereken bir kusursuzlukla yürütülüyor olmalıydı.

*) Bu deneme ilkin, parlamentoya düzenlenen saldırı etrafındaki tartışmalarla ilgili olarak bir grup hukukçu, akademisyen, gazeteci ve yazarın katkılarının derlemesi olan *13 December: The Strange Case of the Attack on the Indian Parliament*'e (Yeni Delhi: Penguin Books India, 2007) giriş metni olarak basılmıştır.

Yukarıdaki cümlenin kilit ifadesi şuydu: 'yürütülüyor olmalıydı'. Eğer hikâyeyi titizlikle inceleyecek olursanız, iki tür maskeyle karşılaşırsınız. Birincisi, tam kusursuzluk maskesi (tutuklanan sanıklar, iki günlük sürede 'esası anlaşılan dava'); diğeri, işler çözülmeye başladığında ortaya çıkan, lime lime dökülen hayırhah bir beceriksizlik maskesi (şaibeli kanıtlar, prosedür hataları, maddi çelişkiler). Üstelik -elinizdeki kitaptaki makaleler okundukça açıkça görüleceği üzere- bütün bunların altında yatan, daha sinsi, daha fazla kaygı uyandırıcı bir şey. Son birkaç yıldır bu kaygılar üst üste yığılarak bir endişe dağına dönüşmüş, görmezlikten gelinmesi imkânsız boyutlara ulaşmıştır.

Şüpheler ilkin 14 Aralık 2001'de, parlamento binasına saldırı düzenlenmesinin ertesi günü, polisin Delhi Üniversitesi'nde ders veren genç bir öğretim üyesi olan S.A.R. Geelani'yi tutuklamasıyla belirmiştir. Geelani soruşturma kapsamında tutuklanan dört kişiden birisiydi. Tutuklamadan dolayı öfke içindeki meslektaşlarıyla dostları, Geelani'nin bir iftiraya kurban gittiğinden emin olsalar da, ünlü avukat Nandita Haksar'la ilişkiye geçip ondan arkadaşlarının savunmasını üstlenmesini istemişlerdi. Geelani'nin adil biçimde yargılanması için yürütülen ve zaman içerisinde kitlesel ölçekteki histeri dalgasına, kitle iletişim araçlarının hevesle yaydığı karalayıcı propagandaya rağmen ısrarla kovalanan kampanya bu şekilde başlamıştı. Kampanya başarılı oldu ve Geelani sonunda, aynı davada birlikte suçlandığı Efsan Guru'yla birlikte beraat etti.

Geelani'nin beraati savcılığın kurduğu parlamento baskını versiyonunda kocaman bir gedik açtı. Ancak kamuoyunun zihninde de, çok tuhaf biçimde, sanıklardan ikisinin beraat etmesi diğer ikisinin suçluluğunun onaylanması şeklinde yorumlanacaktı. Hükümet davanın bir numaralı sanığı olan Muhammad Efzal Guru'nun 20 Ekim 2006'da asılarak idam edi-

leceğini açıkladığında, çoğu insanın sanki bu haberi hem onayladıkları, hem de böyle bir olayın gerçekleşecek olmasından heyecan duydukları için memnuniyetle karşılayacakları bir iklim oluşmuştu. Fakat daha sonra rahatsız edici sorular yeniden su yüzüne çıktı.

Geelani'nin durumunu savcılığın durduğu yerden yorumlamak görece kolaydı. Sanki Geelani bulutların arasından alınıp, en önemli aktör olarak 'komplo'nun merkezine oturtulu-vermişti. Efzal'ın durumuysa farklıydı. O, Keşmir'in tümden benzetildiği cehennemi bir lağımdan çekilip çıkartılmış gibiydi. Her tarafı boka batmış halde bir lağım kapağından uzatmıştı kafasını (kafası görününce de Özel Hücre'deki polisler üzerine işemişlerdi).[1] Polisin aklına gelen ilk şey, Efzal'ın kendisini komplonun tamamen içinde gösterdiği bir 'medya itirafı' almak oldu.[2] Bu işlemin tamamlanışındaki hız, birçoğumuzu Efzal'ın gerçekten kendisine isnat edilen suçu işlemiş olduğu kanaatine vardıracaktı. Bu 'itiraf'ın hangi koşullarda alındığı ancak çok sonradan, hatta Yüksek Mahkeme'nin polisin hukuki sınırları ihlal ettiğini bildirerek 'itiraf'ı dikkate almamasıyla anlaşıldı.[3]

Sürecin en başından itibaren Efzal'ın davasının basit ya da kurallara uygun bir yönü olmamıştı. Bugün bile Efzal kendisinin tamamen masum olduğu iddiasında değildir. Tartışma konusu olan şey, Efzal'ın bu saldırıya ne *şekilde* karışmış olduğudur. Sözgelimi, aşırı baskıya maruz kalmış mıdır, işkence görmüş müdür, tali önemde bir rol oynamış olsa bile kendisine şantaj yapılmış mıdır? Biliyoruz ki o, olayla ilgili kendi versi-

1) Muhammad Efzal'ın Ceza Muhakemeleri Yasası'nın 313. maddesi uyarınca mahkeme önünde alınmış olan ifadesi.
2) "Terrorists Were Close-Knit Religious Fanatics" ve "Police Impress with Speed But Show Little Evidence", 21 Aralık 2001.
3) Hindistan Yüksek Mahkemesi'nin devletin Muhammad Efzal aleyhine açtığı davada verdiği karar, 4 Ağustos 2005.

yonunu kanıtlamasına ya da uydurulan yalanları çürütmesine yardımcı olacak bir avukat tutamamıştır. Bunu başka düzlemlerde birçok insan kendi konumuna göre yapmıştır. Olayların onun lehine olan yorumu hukukçular, akademisyenler, gazeteciler ve yazarların elinden çıkmış olan birçok makale ve yazıda ele alınmıştır. Dolayısıyla, toplu histeri etrafında ülke çapında oluşan konsensüste ancak belirli ölçülerde -ve daha yakın bir zamanda- gedik açılabilmiştir. Barikatlara çıkmakta geç kaldık, ama yine de bizler buradayız.

Çoğu kişi, ya da birçok kişi diyelim, asıl gerçeklerle ve mantıklı bir argümanla karşılaştığında, doğru soruları sormaya *başlar*. Parlamento binasına saldırı davasında da aynı durum meydana gelmiştir. Ortaya atılan sorular kamuoyunda bir basınç doğurmuştur. Bu basınç da bazı çatlaklara yol açınca, o çatlaklardan sızan tehlikeli belirtilerin işaret ettikleri (şaibeli kişiler, kontrgerilla, güvenlik kurumları, siyasal partiler) ön plana çıkar olmuştur. Bu kurumlar ve onların önde gelen şahsiyetleri ellerinde bayrakları sallaya sallaya gösteriler düzenlemekte, apaçık ihlallerde bulunmaktan çekinmemekte, anında inkâr yoluna başvurmakta ve ayak izlerini daha fazla yalanlara sarılarak silmeye çalışmakta, bu suretle de daha fazla kendilerini ele veren bir tutum içine girmektedirler.

Kamuoyundaki huzursuzluk büyümeye devam ediyor. Mesela, bir grup yurttaş, bu olayla ilgili parlamentoda soruşturma açılmasını isteyen bir taleple (Nirmala Desphande'nin başını çektiği) bir komite oluşturmuşlardır.[4] Aynı talebi dile getiren bir dilekçe internette de dolaşıyor.[5] Bu dilekçeyi binler-

4) Press Trust of India, "Book on December 13 Parliament Attack", 13 Aralık 2006.

5) Davayla ilgili bir soruşturma açılmasını isteyen dilekçelerin yanı sıra, sanıklara merhamet edilmesini ya da onların yeniden yargılanmalarını isteyen dilekçeler için bkz. http://www.petitiononline.com/ekta1/petition.html ve http://www.petitiononline.com/CMAG/petition.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

ce kişi imzalamıştır. Gazetelerde ve internette her gün yeni makaleler çıkmaktadır. Keza, en azından beş-altı web sitesinde gelişmelerin çok yakından takip edildiğini biliyoruz. Bu sitelerde, hiçbir zaman gerçek anlamıyla hukuken temsil edilmemiş olan Muhammad Efzal'ın, kendisine mahkeme önünde açıkça konuşma fırsatı dahi verilmeden, dolayısıyla kesinlikle adil bir yargılama hakkı tanınmadan nasıl ölüme mahkûm edilebildiği konusunda sorular gündeme getirilmektedir. Bu sitelerde, mahkemelerde sunulup gazetelerde yayınlanan uydurulmuş kanıtlar, prosedür hataları ve düpedüz yalanlar hakkında sorular gündeme getirilmektedir. Yine bu siteler, eleştirilere karşı dayanıklı tek bir sağlam kanıt bile bulunmadığını gösteriyorlar.

Bunlara benzer şekilde, Muhammad Efzal'ın kaderinin ötesine uzanan bazı başka rahatsız edici sorular da gündeme getirilmiştir. Aşağıda, 13 Aralık'la ilgili on üç soru bulacaksınız:

1. Soru: Parlamento saldırısının gerçekleşmesinden önce aylar boyunca hem hükümet hem de polis parlamentonun saldırıya uğrayabileceği yönünde açıklamalar yapmışlardır. 12 Aralık 2001'deki gayrı-resmi bir toplantıda başbakan Atal Bihari Vajpayee, yakın zamanda parlamentoya bir saldırı yapılabileceği uyarısında bulunmuştu.[6] 13 Aralık'ta da parlamento saldırıya uğradı. 'İleri derecede güvenlik açığı' bulunması karşısında, acaba patlayıcı yüklü bir araba-bomba parlamento kompleksinin içine nasıl girebilmiştir?

2. Soru: Saldırıdan sonraki günler içerisinde Delhi polisinin Özel Hücresi, Jaish-e-Muhammed ve Laşkar-e-Toiba örgütlerine karşı titizlikle planlanmış ortak bir operasyondan

6) O sırada muhalefet lideri olup, daha sonra başbakanlığa gelecek olan Manhoman Singh'in 18 Aralık 2001'de Rajya Sabha'da yaptığı konuşma. Tam metin için bkz. Rajya Sabha, Official Day's Proceedings, 18 Aralık 2001, 4. paragraf, s. 430.

bahsetti. Hatta onlara bakılırsa, saldırıyı tezgâhlayanların başında, 1998'te IC-814 uçağını kaçırma eylemine karışan 'Muhammad' isimli biri bulunuyordu. (Bu iddia daha sonra CBI tarafından çürütülmüştü.[7]) Üstelik mahkemede bu iddiaların hiçbiri kanıtlanamadı. Özel Hücre kendi iddialarını hangi kanıtlara dayandırıyordu?

3. Soru: Saldırı kapalı devre bir televizyona (CCTV) baştan sona canlı olarak kaydedilmişti. Kongre Partisi milletvekillerinden Kapil Sibal, parlamentoda CCTV kayıtlarının milletvekillere gösterilmesini istedi. Olayın ayrıntıları noktasında bazı karışıklıklar bulunduğuna dikkat çeken Rajya Sabha'nın başkan vekili Najma Heptullah da Sibal'i destekledi. Kongre Partisi'nin baş kırbacı olan Priya Ranjan Dasmunşi de, "Ben arabadan çıkan altı kişi saydım. Oysa sadece beşi öldürüldü. Kapalı devre televizyon kamerasındaki kayıtlar araçta altı kişi bulunduğunu açıkça gösteriyordu," şeklinde bir demeç verdi.[8] Eğer Dasmunşi haklıysa, o zaman polis niçin araçta sadece beş kişi bulunduğunu iddia ediyordu? Altıncı kişi kimdi? Şimdi nerede? CCTV kayıtları niçin duruşmalarda savcılık tarafından kanıt olarak gösterilmedi? Niçin bu kayıtları herkesin görmesine izin verilmedi?

4. Soru: Böyle soruların gündeme getirilmesinden sonra parlamento niçin oturumlarına ara verdi?

5. Soru: 13 Aralık'tan birkaç gün sonra hükümet, Pakistan'ın saldırıya karıştığı konusunda ellerinde 'çürütülemez kanıt' bulunduğunu açıklayıp, neredeyse yarım milyon askeri kapsayan bir seferberlik ilan ederek Hindistan-Pakistan sınırına müthiş bir yığınak yaptı. Alt-kıta bir anda nükleer savaşın

---

7) Davinder Kumar, "The Ham Burger –Did Delhi Police Sleuths Jump the Gun with the Wrong One?", *Outlook* (Hindistan), 21 Ocak 2002.
8) Priya Ranjan Dasmunshi, "Advaniji Too Was Confused", *Outlook*, 24 Aralık 2001.

eşiğine geldi. Efzal'ın işkenceyle alınmış (ve daha sonra Yüksek Mahkeme tarafından geçersiz bulunan) 'itirafı'nın dışında eldeki bu 'çürütülemez kanıt(lar)' neydi acaba?

6. Soru: Pakistan sınırına yapılan yığınakla devam eden askeri seferberliğin 13 Aralık saldırısından çok önce başlamış olduğu doğru mudur?

7. Soru: Neredeyse bir yıl devam eden bu askeri gerginlik ne kadara mal oldu? Bu süreçte kaç asker hayatını kaybetti? Yanlış kullanılan kara mayınlarından dolayı kaç asker ve sivil öldü, kamyonlar ve tanklar köylerinin içinden geçtiği, tarlalarına kara mayınları yerleştirildiği için kaç köylü evleri ve topraklarından oldu?

8. Soru: Bir ceza soruşturmasında polisin, saldırı mahallinde toplanan kanıtlar ile sanıklar arasında nasıl bir ilişki bulunduğunu ortaya koyması hayati önemdedir. Polis Muhammad Efzal'a nasıl ulaştı? Özel Hücre yetkilileri, kendilerini Efzal'a S.A.R. Geelani'nin götürdüğünü söylüyorlar.[9] Oysa Efzal'ı arama mesajı gerçekte Srinagar polisine, Geelani'nin yakalanmasından *önce* gönderilmişti. Öyleyse, Özel Hücre Efzal'ın 13 Aralık komplosuyla bağlantısını nasıl kurdu?

9. Soru: Mahkeme, Efzal'ın güvenlik güçleriyle, özellikle de Cemmu ve Keşmir polisinin Özel Görev Gücü'yle devamlı temas halinde olan, teslim olmuş bir militan olduğunu kabul etti. Öyleyse, güvenlik güçleri kendi denetimleri altında bulunan birisinin önemli bir militan operasyonunda ön safta yer alabilmesini nasıl açıklıyorlar?

10. Soru: Laşkar-e-Taiba ya da Jaish-e-Muhammed gibi örgütlerin, STF'nin işkence odalarına girip çıkmış ve sürekli po-

9) Parlamento saldırısıyla ilgili emniyet kayıtlarının tam metni için bkz. Mukherji, *December 13*, Ek 1.

lis gözetiminde bulunan birine bu kadar çok, önemli bir operasyonun ana bağlantısı olarak güvenıneleri akla yatkın bir durum mudur?

11. Soru: Mahkeme önünde vermiş olduğu ifadede Efzal, STF'yle çalışan Tarık adlı birinin kendisini 'Muhammad'le tanıştırıp, o adamı Delhi'ye götürmesini istediğini söylemiştir. Polis kayıtlarında Tarık'ın adı geçiyordu. Tarık kimdir ve şimdi nerededir?

12. Soru: 19 Aralık 2001'de, parlamento binasına yöneltilen saldırıdan altı gün sonra, polis müfettişi S.M. Şargari, Thane (Maharashtra), saldırıda öldürülen kişilerden birini, Kasım 2000'de Mumbai'de tutuklanmış ve hemen akabinde Cemmu ve Keşmir polisine teslim edilmiş olan Laşkar-e-Taiba örgütünden Muhammad Yasin Fateh Muhammad (nam-ı diğer Ebu Hamza) olarak teşhis etmişti. Şargari daha sonra, ifadesini güçlendiren ayrıntılı açıklamalarda bulundu. Eğer polis müfettişi Şargari haklı idiyse, Cemmu ve Keşmir polisinin gözaltına almış olduğu Muhammad Yasin parlamento binası saldırısına katılmayı nasıl başarmıştı? Müfettiş yanılmışsa Muhammad Yasin şimdi nerededir?

13. Soru: Parlamento saldırısında öldürülen beş 'terörist'in kimler olduğunu niçin hâlâ bilmiyoruz?

Yukarıdaki sorular topluca ele alınıp değerlendirildiğinde, beceriksizlikten çok daha ciddi bir duruma işaret etmektedir. Bu ciddi durumu tanımlamak için ilk akla gelen sözcükler de *suç ortaklığı, tertip* ve *dahil olma*'dır. Bu tür düşünceler besleyip de onları yüksek sesle dile getirmekten sakınmamıza ya da şoka uğramış numarası yapmamıza gerek yok. Hükümetlerle istihbarat kuruluşlarının, kendi amaçlarına ulaşmak için bu tür stratejilere başvurmak gibi eski bir gelenekleri vardır.

(1933'te Almanya'daki Reichstag yangınını ve Nazi iktidarının yükselişe geçişini hatırlayın; ya da Avrupa istihbarat ajanslarının, özellikle İtalya'da Kızıl Tugaylar gibi militan grupları yıpratıp zayıflatmak için terörist eylemler 'yarattıkları' Gladio Operasyonu'nu düşünün.[10])

Bütün bu sorulara resmi çevrelerden gelen karşılık ölüm suskunluğuna gömülmek oldu. Olaylar geliştikçe, cumhurbaşkanı onun merhamet dilekçesini değerlendirirken Efzal'ın infazı sürekli ertelendi. Bu arada Bharatiya Janata Partisi, 'Efzal'ı asın!' kampanyasını ülke çapına yayacağını ilan etti.[11] Efzal'ın asılması kampanyasının arkasındaki koro, her zamanki dinsel şovenizm, milliyetçilik ve stratejik yanlışlıklar karışımıydı. Ancak bu pek ortaya çıkarılmış gibi görünmüyor. Üstelik koroya katılan başkaları da var. Tüm-Hindistan Anti-Terörist Cephe'den M.S. Bitta, saldırı sırasında hayatını kaybeden güvenlik görevlilerinin bazılarının aileleriyle birlikte yürüyordu. Dahası bu insanlar, eğer Efzal asılmazsa, yakınları öldükten sonra dağıtılan cesaret madalyalarını hükümete geri gönderme tehdidi savurmaktaydılar. (Oysa, asıl saldırganların kimler adına hareket ettiklerini gerçekten öğrenene kadar madalyaları teslim etmek onlar adına hiç de kötü bir düşünce olmayabilir.)

Anlaşılan, ana strateji karışıklık yaratmak ve tartışmaları cemaatler ekseninde kutuplaştırmak. *The Pioneer* gazetesinin editörü kendi sütununda, Muhammad Efzal'ın gerçekte parlamento binasına saldıranlardan biri olduğunu, ilk ateşi onun açtığını ve en az üç güvenlik görevlisini öldürdüğünü yazı-

10) Bkz. "Scandal", *Economist*, 28 Ağustos 1999; Sarah Delaney ve Michael Evans, "Britain Joined Plot to Overthrow a Communist Italian Government", *Times* (Londra), 14 Ocak 2008, s. 31. Siyasal bağlam üzerine bkz. Noam Chomsky, *Turning the Tide: U.S. Intervention in Central America and the Struggle for Peace*, 2. basım (Cambridge, MA: South End Press, 1987), s. 67, 195.

11) "Show No Mercy, Hang Efzal: BJP", *Indian Express*, 23 Kasım 2006.

yor.[12] Başka bir köşe yazarı Swapan Dasgupta, "Kötülüğe İyilikle Karşılık Veremezsiniz" başlıklı yazısında, eğer Efzal asılmazsa Dussehra ya da Durga Puja'da iyinin kötüye karşı zafer kazanmasını kutlamanın bir manasının kalmayacağından dem vuruyor.[13] Doğrusu, bu tür yaklaşımların sadece olayları yanlış biçimde kavrıyor olmaktan kaynaklandığına inanmak zor.

---

12) *Pioneer* gazetesinin editörü Chandan Mitra *India Today*'de *13 December: A Reader* kitabını eleştirmişti (22 Ocak 2007, "Trapped in Half-Truths"). Benim buna cevap olarak kaleme aldığım mektubun gözden geçirilmiş bir versiyonu, *India Today*'in (5 Şubat 2007) Mektuplar bölümünde yayınlandı. İşte, bu mektubun tam hali:

> Bayım, Chandan Mitra'nın *13 December: A Reader* kitabına yönelik eleştirisine dair düşüncelerim şöyle: Eleştiriyi yapan kişi, parlamento saldırısı davasıyla ilgili gerçekleri kafasına göre çarpıtan biri. O, benim şu açıklamam için 'kaynak' soruyor. "12 Aralık 2001'deki gayrı-resmi bir toplantıda başbakan Atal Bihari Vajpayee, yakın zamanda parlamentoya bir saldırı yapılabileceği uyarısında bulunmuştu."
>
> Lütfen, başbakan Manmohan Singh'in (o zaman muhalefet lideriydi) 18 Aralık 2001'de Rajya Sabha'da yaptığı konuşmaya bakın. Şöyle demişti: "Ancak parlamentoyu hedef alan bir saldırının epeydir beklenmekte olduğu gerçekti. ... Aslında, bu saldırının gerçekleşmesinden bir gün önce, yani 12 Aralık'ta Mumbai'de bir konuşma yapan sayın başbakanın kendisi böyle bir tehdidin varlığına, parlamentomuza yönelik bir tehdidin söz konusu olduğuna işaret etmişti."
>
> Chandan Mitra da benim "Giriş" bölümünde atıfta bulunduğum kendi makalesi "İhaneti Övmek"te (*Pioneer*, 7 Ekim 2006) şöyle yazıyordu: "Efzal Guru, 13 Aralık 2001'de Parlamento Binası'na baskın düzenleyen teröristlerden biriydi ve güvenlik personeline ilk ateş açan, anlaşıldığı kadarıyla o sabah demokrasimizin mabedini korurken hayatını kaybeden altı kahramanımızdan üçünü öldüren kişi de oydu."
>
> Mohammad Efzal'ı ölüme mahkûm eden üç mahkeme kararından hiçbirinde o, herhangi bir kişiyi öldürmekten, parlamento binasına doğrudan saldırmaktan ya da 13 Aralık 2001'de parlamento binasının yakınlarında bir yerde bulunuyor olmaktan dolayı suçlu bulunmuş değil. Hatta polis kayıtları bile, Efzal'ın saldırı sırasında başka bir yerde olduğunu açıkça teyit ediyor. Yüksek Mahkeme kararında Efzal'ın aleyhinde doğrudan bir kanıt bulunmadığı, hatta onun bir terörist örgüte üye olduğu konusunda hiç kanıt bulunmadığı çok açık bir şekilde belirtiliyor. Peki, Chandan Mitra kendisinin saçma sapan iddiasını dayandırdığı tek bir kaynak gösterebilir mi? Yoksa bize polis ve mahkeme kayıtlarında olmayan şeyleri nasıl bildiğini mi anlatacak? Eğer öyleyse yıllardır bu kaynakları niçin 'saklıyordu' acaba?
>
> Bkz. Chandan Mitra, "Celebrating Treason", *Pioneer*, 7 Ekim 2006.

13) Swapan Dasgupta, "You Can't Be Good to Evil", *Pioneer*, 1 Ekim 2006.

Karışıklık çıkarma ve yayma çabalarında kusursuz bir işbirliğine gitmekte kitle iletişim araçlarına, özellikle de televizyon gazetecilerine güvenilebileceği çok açıktır. Tartışmalarda, sohbet programlarında ve 'özel haberler'de karşımızda, kum havuzunda oynayan çocuklar misali hayati önemdeki gerçeklerle top gibi oynayan televizyon programcıları boy göstermektedir. Olmadık yerlerden işkencecilerin, tuhaf kardeşlerin, kıdemli polis memurlarının ve politikacıların başları uzanıyor. Üstelik bu insanlar ne kadar çok konuşurlarsa, ortaya o kadar ilginç bir manzara çıkıyor.

Kasım 2006'nın sonunda Efzal'ın ağabeyi Aijaz ulusal bir televizyon kanalına (CNN-IBN) çıktı.[14] 'Istırap verici' bir operasyonla ilgili olarak gizli kamerayla çekildiği bildirilen bu görüntülerde Aijaz'ın şaşırtıcı ifşaatlarda bulunduğu iddia edilmekteydi ve bizlerden bunlara gözü kapalı inanmamız isteniyordu. Aijaz'ın öyküsü haftalardır Delhi sokaklarında dolaşan birçok gazetecinin kulağına küpe olmuştur. İnsanlar, Aijaz'ın kardeşinin karısıyla ve ailesiyle arasının bozuk olduğunu (televizyondan) öğrendikleri için ondan uzak durmayı tercih etmişlerdir. Daha kayda değer olanı, Keşmir'de Aijaz'ın STF'yle ilişkisinin olduğunun bilinmesidir. Ayrıca, yeni keşfedilen mülklerinin kaynağının denetlenmesini isteyen birçok kişi vardır.

Ancak işte, Aijaz ulusal kanalda haber programına çıkmıştı ve Yüksek Mahkeme'nin kardeşinin asılması kararını onaylıyordu. Sonra da, Efzal'ın hiçbir zaman pişmanlık duymadığını ve

14) Siddhartha Gautam, "The Other Side of Efzal's Surrender", CNN-IBN, 27 Kasım 2006. Metin için bkz. http://ibnlive.in.com/news/the-other-side-of-Efzals-surrender/27157-3.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009). Video için bkz. http://ibnlive.in.com/videos/27157/the-other-side-of-Efzals-surrender.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009). Ayrıca bkz. Narendra Nag, "Efzal Gets Mixed Bag from Politcos", CNN-IBN, 28 Kasım 2006. Metin için bkz. http://ibnlive.in.com/news/Efzal-gets-mixed-bag-from-politcos.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009). Video için bkz. http://ibnlive.in.com/videos/27182/Efzal-gets-mixed-bag-from-politcos.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

kardeşinin silahını BSF'ye teslim eden kişinin *kendisi*, yani Aijaz olduğunu söylemeye kalktı! Hiçbir zaman güvenlik güçlerine teslim olmadığı için de kardeşinin Jaish-e-Muhammed örgütüyle birlikte hareket eden aktif bir militan olduğunu, Jaish'in operasyonlar şefi Gazi Baba'nın onların evinde düzenli toplantılar düzenlediğini doğrulayabilecek durumdaydı. (Aijaz bu noktada, Gazi Baba öldürülünce polisin cesedi teşhis etmeye kendisini çağırdığı iddiasındadır.) Genel olarak bakıldığında, sanki bir kimlik hatası yapılmış gibiydi (ne kadar çok şey bildiği ve ne kadar çok şeyi kabul ettiği göz önünde bulundurulduğunda, insan Efzal'ın yerine gözaltına alınması gereken kişinin Aijaz olması gerektiğini düşünmekten kendini alamıyor).

Elbette, hem Aijaz'ın hem de Efzal'ın beş yıl arayla yaptıkları 'medya itirafları'nın arkasında, kontrgerillanın Keşmir'deki ürkütücü kolu olan STF'nin görünmez elinin bulunduğunu aklımızdan çıkarmamalıyız. Onlar istedikleri zaman herkese her şeyi söyletebilecek kudrettedirler. Başvurdukları (hem cezalandırıcı hem de ödüllendirici nitelikteki) yöntemler Keşmir vadisindeki her erkek, kadın ve çocuğun bildiği şeylerdir. Böyle bir zamanda, sorumluluk anlayışına sahip bir televizyon kanalının, tamamen güvenilmez tanıklıklara dayanarak, "Yapılan soruşturmalar Efzal'ın bir Jaish militanı olduğunu gösteriyor," şeklinde bir haber yapabilmesi son derece tehlikelidir. (Ne zamandan beri kardeşlerimizin bizler hakkında söyledikleri kabul edilebilir kanıt kategorisine girmeye başladı? Örneğin benim kardeşim, benim Tanrı'nın evrene bir hediyesi olduğuma şahitlik eder. Fakat benim bir Jaish militanı olduğumu iddia edecek teyzelerim de yok değildir. Tabii bir bedel karşılığında.) Aile kavgaları nasıl oluyor da en sıcak haberler katına yükseltilebiliyor?

Gölgeler içinden hızla sıyrılıp sahnenin ortasında boy gösteren diğer karakter de, STF'den polis müfettişi yardımcısı

Dravinder Singh. O, Efzal'ın, parlamento binası saldırısından sadece birkaç ay önce kendisini yasadışı biçimde gözaltında tutan ve Srinagar'daki Humhama'da STF kampında kendisine işkence eden polis görevlisi olarak adını verdiği kişi. Efzal, avukatı Suşil Kumar'a yazdığı mektupların birinde, telefonla kendisine ve Muhammad'a (saldırıda öldürülen kişi) yapılan aramaların birçoğunun izinin Dravinder Singh'e kadar sürülebileceğini yazmış. Elbette bu telefon aramalarının kaynağının araştırılmasına yönelik en ufak bir girişimde bulunulmuş değil.

Dravinder Singh de çok sık rastlanan dar açılı çekimler, sallanan kamera görüntüleri ve benzeri planlarla CNN-IBN programında göründü.[15] Gerçi onun televizyona çıkarılması bir parça gereksizce gibiydi, çünkü zaten günlerdir her tarafta konuşup duruyordu. Hem yüz yüze hem de telefonla röportajlar veriyor ve hepsinde aynı şok edici bilgileri aktarıyordu. Acı verici operasyondan haftalar önce, o sıralarda Srinagar'da yaşayan bir serbest gazeteci olan Parvaiz Bukhari'ye verdiği röportajda da şunları söylemişti:

> Ben onu [Efzal'ı] benim kampımda günlerce sorguladım ve işkenceden geçirdim. Yakalandığını hiçbir deftere kaydetmedik. Benim kampımda gördüğü işkencelerle ilgili anlattıkları doğrudur. O günlerde prosedür öyleydi; makatına gazyağı döktük, vücudunun her tarafına elektrik verdik. Ama onu konuşturamadık. En ağır sorgu yöntemlerimize rağmen hiçbir itirafta bulunmadı. Ona Gazi Baba'yı vermesi için de işkence yaptık, yine konuşmadı. O günlerde *'bhondu'* gibi görünüyordu, sizin *'chootya'* diyeceğiniz tip. Ben de zanlılara iş-

15) Siddhartha Gautam, "Tortured, But Kept Alive for a Deal", CNN-IBN, 27 Kasım 2006. Metin için bkz. http://ibnlive.in.com/news/tortured-but-kept-alive-for-a-deal/27164-3.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009). Video için bkz. http://ibnlive.in.com/videos/27164/ tortured-but-kept-alive-for-a-deal.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

kence yapmak, onları sorgulamak ve konuşturmakta hayli namlıyımdır. Eğer biri benim sorgumdan konuşmadan çıkıyorsa, ona başka kimse dokunamaz. Bizim bölümümüz için artık ebediyen temiz demektir.[16]

Televizyonda yayınlanan bu böbürlenme gösterisi siyasal kararların alındığı katlardan onaylıydı. "İşkence, terörizmi caydırıcı tek yöntemdir," diyordu, "ülkem adına işkence yaparım ben" [17] Singh kendisinin işkenceden geçirdiği ve sonradan serbest bırakılmış olan bir *'bhondu'*nun hangi süreçte nasıl ve niçin parlamento saldırısının arkasındaki beyin haline geldiğini açıklama zahmetine bile kalkışmamıştı. Dravinder Singh'in o zaman söylediği, Efzal'ın bir Jaish militanı olduğuydu. Eğer bu iddia doğruysa, mahkemede niçin onun aleyhine kanıt ortaya konamamıştı? Efzal hangi sebeple serbest bırakılmıştı? Niçin gözetlenip takip edilmemişti? Bütün bu tabloyu beceriksizlik olarak göstermeye yönelik bilinçli bir çaba söz konusudur. Fakat şu anda bildiklerimizle durumu yeniden değerlendirdiğimizde, Dravinder Singh'in mesleki ustalıkla süreci yönlendirmeye çalışmasının ikna edici bir boyutu bulunduğunu düşünmeye imkân yoktur.

Bu arada, sağcı yorumcular ısrarlı biçimde Efzal'dan bir Jaish-e-Muhammed militanı olarak bahsetmeyi sürdürmektedirler. Sanki bunun parti çizgisi olduğu yönünde talimat almışlardır. Oysa ellerinde kesinlikle iddialarını destekleyecek bir kanıt yoktur, ama bir şeyi mütemadiyen tekrarlamanın onu 'gerçek'miş gibi göstereceğinin farkındadırlar. Efzal'ı pişman olmuş değil de 'aktif' bir militan olarak gösterme kampanyasının parçası olarak Cemmu ve Keşmir polisi genel müfettişi S.M. Sahai, televizyona çıkıp kendi kayıtlarında Efzal'ın

16) Dravinder Singh, 26 Ekim 2006'da Srinagar'da yapılan söyleşinin yayınlanmamış müsveddesini yazara 7 Mart 2009'da şahsi bir mektupla göndermişti.
17) Gautam, "Tortured, But Kept Alive"

teslim olduğuna dair hiçbir kanıt bulunmadığı açıklamasını yapmıştı.[18] Ama zaten esas kanıt bulunduğunu söyleseydi tuhaf olurdu, çünkü Efzal 1993'te Cemmu ve Keşmir polisine değil, BSF'ye teslim olmuştu. Peki ama, bir televizyon gazetecisi niçin böyle ayrıntılarla uğraşıp duruyordu? Ve niçin bir kıdemli polis memuru bu duman ve aynalar oyununun parçası olma ihtiyacı duyuyordu?

Parlamento binası saldırısı hikâyesinin resmi versiyonu, görüldüğü üzere hemen çürütülecek kadar dayanaksızdır.

Bütün mantıksal kusurlarına rağmen Yüksek Mahkeme kararında bile Muhammad Efzal saldırının beyni olarak suçlanamamıştır. Öyleyse, beyin *kimdi?* Muhammad Efzal asılacak olursa bunu muhtemelen asla bilemeyeceğiz. Ne ki muhalefet lideri L.K. Advani onun bir an önce asılmasını istiyor. Bir günlük gecikmenin bile ülke çıkarlarının aleyhine işleyeceğini vurguluyor.[19] Niçin? Bu acelenin sebebi ne? Adam yüksek güvenlikli bir cezaevinde, ölüm sırasını bekler, günde beş dakika olsun hücresinden çıkmasına izin verilmezken kime nasıl bir zarar verebilir ki? Konuşarak mı? Belki de yazarak? Oysa hiç şüphe yok ki, (L.K. Advani'nin o terime dair kendi dar yorumuyla bile) Efzal'ın *asılmaması* ülkenin çıkarınadır. En azından hikâyenin aslını gün ışığına çıkaracak bir soruşturma yapılıncaya ve parlamentoya gerçekte kimlerin saldırdığı öğrenilinceye kadar.

Muhammad Efzal'ın ölüm cezasına karşı çıkanlar arasında, ölüm cezasına ilke olarak karşı çıkanlar da vardır. Bu insanlar ölüm cezasının müebbet hapis cezasına çevrilmesini istiyorlar. Adil yargılama imkânı bulamamış, derdini konuşarak anlatmasına izin verilmeyen bir insanı ömür boyu hapiste kalmaya mahkûm etmek belki daha az zalimcedir, ancak bunun

18) Gautam, "Other Side of Efzal's Surrender"
19) "Advani Criticizes Delay in Efzal Execution", *Hindu*, 13 Kasım 2006.

da onu ölüme mahkûm etmek kadar keyfi bir ceza olduğu açıkça ortadadır. Öyleyse, doğru hareket Efzal'ın davasının yeniden görülmesini ve 13 Aralık parlamento binası saldırısıyla ilgili olarak tarafsız, şeffaf bir soruşturma açılmasını istemektir. Bir insanı tek başına her gün, her hafta bir hapishane hücresinde tutmak ve gerek kendisini gerekse ailesini hangi günün ömrünün son günü olacağını beklemek zorunda bırakmak kesinlikle hunharca bir harekettir.

Gerçek bir soruşturma, salt siyasal nitelikli bir cadı avından çok daha kapsamlı bir temelde yürütülebilir. Böyle bir soruşturma açılırsa istihbarat kurumlarının, kontrgerillanın ve güvenlik birimlerinin oynadıkları rol de masaya yatırılabilir. Uydurma kanıtlarla ortaya çıkmak ve prosedür usullerini bariz biçimde ihlal etmek gibi kusurlar mahkemelerde her zaman görülen şeylerdir gerçi, fakat bunların daha ziyade aysbergin görünen ucunu oluşturdukları da rahatlıkla iddia edilebilir.[20] Mesela şimdi karşımızda, bir yurttaşı yasadışı biçimde gözaltında tutup ona işkence ettiğini kayda geçirerek kabul eden (hatta bununla övünen) bir polis memuru duruyor. Halkın nezdinde, hükümetin gözünde ve bu ülkenin mahkemeleri açısından bu kabul edilip sineye çekilebilecek bir durum mudur?

Hindistan hükümetinin (geçmişteki ve şimdiki, sağcı, solcu ve merkezci hükümetlerinin) toplam sicili göz önüne alındığında, asıl hikâyeyi kesin bir şekilde ortaya çıkaracak bir soruşturma açılması cesareti sergilenmesini beklemek safiyane bir ümit olur (hatta buna *ütopyacı* demek daha doğru bir sözcük seçimidir). Anlaşılan belli bir dozda ödleklik bütün hükümetlerin doğasında var. Ama ümit etmeyi de elden bırakamayız.

---

20) Bkz. Hindistan Yüksek Mahkemesi'nin devlete karşı Muhammad Efzal davasındaki kararı, 4 Ağustos 2005.

7
GÖZALTINDA İTİRAFLAR, MEDYA VE HUKUK*

Hindistan Yüksek Mahkemesi, parlamento binası saldırısının bir numaralı sanığı olan Muhammad Efzal'ı ölüme mahkûm etti. Mahkeme, Efzal aleyhinde doğrudan kanıt bulunmadığını, eldeki kanıtların tali derecede olduğunu kabul ediyor, fakat çok tartışılacak bir saptamasıyla şunları belirtiyordu: "Ağır kayıplarla neticelenmiş olan saldırı bütün ülkeyi sarsmıştır ve toplumun kolektif vicdanı ancak sanığa ölüm cezası verilmesiyle tatmin olacaktır."[1]

'Kolektif vicdan' çoğunluk düşüncesiyle aynı şey midir? Bu vicdanın, bize sunulan bilgilerle şekillendirildiğini söylemek doğru değil midir? Dolayısıyla, bu örnekte de kitle iletişim

*) Bu deneme ilk olarak 22 Aralık 2006 tarihli *Hindustan Times*'da yayınlanmıştır.

1) Sengupta, "Indian Opinion Splits on Call for Execution"

araçları mahkemenin nihai kararının belirlenmesinde can alıcı bir rol oynamamışlar mıdır? Eğer öyleyse bu kararın doğruluğu ve hakkaniyetliliği ne ölçüde savunulabilir?

Şimdi, aradan beş yıl geçtikten sonra, parlamento saldırısıyla ilgili olarak rahatsız edici sorular gündeme getirildiğinde, Özel Hücre bir kere daha hummalı bir faaliyeti 'sıcak haberler' için kurnazca kullanmaya kalkmıyor mu? Öyle ya, nedense uydurma 'ifşaatlar' apansızın halkın en çok izlediği saatlerde televizyon ekranlarına yansıtılıveriyor. Ne yazık ki, Hindistan'ın en iyi, en sorumlu haber kanallarının bazıları bu tuzağa düşmüş, özensizlik ve kavrayışsızlıkla ölümcül bir kusur işleme noktasına gelmişlerdir. (Birkaç hafta önce CNN-IBN'de benzer bir fiyaskoya tanık olduk.)

Geçen hafta (16 Aralık'ta) NDTV'de en çok izlenen saatte yayınlanan bir programda, Muhammad Efzal'ın yakalanışından hemen sonraki günlerde, emniyette gözaltındayken alınan 'itirafı'nın 'tek yayın hakkı'na sahip bir videosu gösterildi. Tabii ki 'itiraf'ın beş yıl önce alınmış olduğu programın hiçbir yerinde belirtilmemişti.[2]

Poliste gözaltında alınan itirafların ve bu özel 'itiraf'ın yapıldığı koşulların gerçekliği, inandırıcılığı ve hukukiliği hakkında çok şey yazılıp çizilmiştir. Gerçek bir soruşturma yapmanın yerine gözaltında işkenceyle ifade almaya çalışmanın benimsenmesi gibi gerçek bir tehlikenin varlığından dolayı, Hindistan Ceza Yasası poliste gözaltında yapılan itirafları bir ceza davasının hukuki kanıtı saymaz. Aslında, Efzal'ın 'itirafı'nda Yüksek Mahkeme, Özel Hücre'nin POTA uyarınca öngörülen en küçük hakları dahi ihlal ettiği sonucuna varmış ve yasadışı, itibar edilmez olduğu gerekçesiyle

2) Bkz. N.D. Pancholi'nin NDTV'ye mektubu, 26 Aralık 2006. Mektubun tam metni için bkz. http://www.sacw.net/free/pahcholitoNDTV.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

bu 'itiraf'ın dikkate alınmamasına karar vermiştir. Bu aşamadan önce de Temyiz Mahkemesi, Efzal'ı açıkça bir 'medya itirafı' yaparak kendini suçlu göstermeye zorlayan Özel Hücre'yi kusurlu bulmuştur.[3]

Öyleyse NDTV'de gösterilen programın amacı, bu itibar edilemez bulunan eski 'itiraf'ı yeniden ısıtıp gündeme getirmek midir? Niçin şimdi? Özel Hücre'nin videosu onların eline nasıl geçmiştir? Bunun, Efzal'ın bağışlanma dilekçesinin Hindistan cumhurbaşkanında, yeniden yargılanmayı talep eden bir dilekçenin de Yüksek Mahkeme'de işlem görmeyi bekliyor olmasıyla bir ilgisi var mıdır? NDTV'nin idari editörü Barkha Dutt, *Hindustan Times*'daki köşesinde, kanalda bu videonun 'en uygun ne şekilde' gösterilmesi gerektiği konusunda saatlerce tartıştıklarını yazmıştır.[4] Belli ki bu ciddi bir karardı ve halen üzerinde ciddi biçimde kafa yormayı gerektirmektedir.

Programın başında dakikalarca gösterilen 'itirafta bulunan' Efzal resminin altına, *"Efzal ne court mein gunaa qabool kiya tha* (Efzal mahkemede suçunu kabul etti)" diye yazılmıştı. Oysa bu haber hiçbir şekilde doğru değildir. Daha sonra, on beş dakika boyunca da 'itiraf' yorumsuz aktarılmıştır. Bunun ardından bir sunucu çıkıp, *"Sansad par hamle ki kahani, Efzal ki zubaani* (Efzal'ın sözleriyle, parlamento saldırısının hikâyesi)" duyurusunu yapmıştır. Oysa bu da gerçeğin tersyüz edilmiş halidir. Programa bağlanan bir muhabir bize, Efzal'ın o zamandan beri bu 'itiraf'ını geri aldığını ve ifadenin kendisine işkence zoruyla imzalatıldığını bildirir. Sonra sırıtarak sözü

3) Mahkeme kararlarına rağmen medya gözaltında alınmış itirafları yayınlamaya devam etmektedir. Bkz. Mihir Srivastava, "Inside the Mind of the Bombers", *India Today*, 2 Ekim 2008.
4) Barkha Dutt, "Death of the Middle Ground", *Hindustan Times*, 16 Aralık 2006.

alan program sunucusu, davanın sanıklarından biri olan panelistlerden S.A.R. Geelani'ye dönerek, bu itiraf 'zorla alınmış'sa (işkence ve Özel Hücre hakkında kaç kişi birkaç kelimeden fazlasını biliyor?) o zaman Efzal'ın çok iyi bir aktör olduğu yorumunda bulunmuştur.

(Program sunucusu belli ki hayatında hiç işkence görmemiştir. Hatta, muhteşem bir yazar olan Uruguaylı Eduardo Galeano'nun, "Elektrikli cop herkesi çok verimli bir hikâye anlatıcısına çevirir," sözünden de bihaberdir. Keza, ailesi -Efzal'ınki gibi- bir savaş bölgesinde, yani Keşmir'de rehinken Delhi'de bir polis karakolunda gözaltında tutulmanın nasıl bir deneyim olduğunu da bilmez.)

Daha sonra, 'itiraf' ile kanalın Efzal'ın mahkeme ifadesi diye iddia ettiği (aslında Efzal'ın Yüksek Mahkeme'deki avukatına yazdığı bir mektuptan parça olan), Keşmir'de Eyalet Görev Gücü'nde başına gelenleri ve parlamento saldırısından önceki aylarda, STF tarafından yasadışı biçimde gözaltında tutulup işkence gördüğü aylarda yaşadıklarını anlattığı açıklama yan yana konmuştur. Anlaşılan buradaki amaç, Efzal'ın konumunu yine kendi sözleriyle çürütmektir. O sırada ekranın altına koyu harflerle şu cümle yerleştirilmiştir: *"Efzal ka badatla hua baiyan* (Efzal'ın değişen ifadeleri)."

Ortada başka bir ciddi etik mesele daha vardır. Efzal'ın Aralık 2001'de Özel Hücre'de yaptığı itirafında ('medya itirafı'ndan farklı olarak) S.A.R. Geelani'nin de adı karıştırılmış ve komplonun beyninin o olduğu iddia edilmiştir. Bu ifade Özel Hücre'nin resmi kayıtlarıyla uyum içindeyken daha sonra yanlış olduğu ortaya çıkarılmıştır ve Geelani Yüksek Mahkeme tarafından beraat ettirilmiştir. Peki, Efzal'ın itirafının bu kısmı niye atlanmıştır? Atlanmamış olsa itiraf daha az kurgusal, daha çok inandırıcı olmaz mıydı? O kısmı vi-

deodan kesip çıkarma kararını kim vermişti? NDTV mi, Özel Hücre mi?

İşte bütün bu manzara, söz konusu programın yayınlanmasını ciddi bir önyargı gösterisine dönüştürmektedir. Program ilerledikçe kamuoyunun toplumun 'kolektif vicdanı' doğrultusunda nasıl şekillendiğini görmek bizleri şaşırtmamıştır. Nitekim programa anında gelen cep telefonu mesajlarında açıkça şunlar yazılıyordu:

"*Efzal ko boti boti mein kaat ke kutton ko khila do* (Onu paramparça edip köpeklere yem edin)."

"*Efzal ke haath aur taang kaat ke, road mein bheek mangvaney chahiye* (Kollarını bacaklarını kopartıp ölesiye yalvartın)."

Sonra da İngilizce olarak: "Onu Lal Chowk'ta taşaklarından asın. Hem onu hem de onu destekleyenleri ipe çekin."

Adil ceza kesmek için anlaşılan Şeriat mahkemelerine bile ihtiyacımız yok!

Bu arada, videoyu ele geçirdiği için programda defalarca adı anılan Neeta Şarma, önceden beri (mesela, Ansal Plaza 'çatışması'nda, Iftikhar Gilani davasında, S.A.R. Geelani davasında ve şimdi de bu olayda) uydurma haberler yayınlamasıyla tanınmaktadır. Neeta Şarma eskiden *Hindustan Times*'ın muhabirleri arasındaydı. Özel Hücre bildirilerini yayınlamak ona bir kademe atlattırmış (basın gazeteciliğinden televizyona sıçratmış) görünüyor.

İnsan bu tür şeyleri okuyunca, medya merkezlerinin polis ve istihbarat birimlerini içeriden mi izlediğini, yoksa bunun tam tersinin mi söz konusu olduğunu sormadan edemiyor.

Öte yandan, programdaki panelin en sakin konuğu, İstihbarat Bürosu'nun eski direktörlerinden M.K. Dhar'dı. Bu adam muamma gibi biriydi. *Open Secrets: India's Intelligence Unveiled* (Açık Sırlar: Hindistan'ın Ortada Olan İstihbaratı)

adlı kitabında hayret uyandırıcı bir samimiyetle yazdığı şu cümleyi bir daha kesinlikle yinelememişti: "Demokrasimizin zayıflayan dokusundan faydalanan bazı ilkesiz istihbarat mensupları bir gün orduyla birlik olup ülkenin siyasal dokusunu değiştirebilirler."[5]

Demokrasimizin zayıflayan dokusu. Ben daha iyi ifade edemezdim.

5) Maloy Krishna Dhar, *Open Secrets: India's Intelligence Unveiled* (Yeni Delhi: Manas Publications, 2005), s. 20.

8
BABY BUSH, EVİNE DÖN!*

Başkan Bush'un, potansiyel tebaları gözüyle baktığı insanlara amirane bir edayla el sallama umuduyla Hindistan ve Pakistan'a düzenlediği zafer gezisi giderek tuhaflaşıyor.

Bush 2 Mart'ta Yeni Delhi'ye geldiğinde Hindistan hükümeti onun parlamentomuzda bir konuşma yapması için elinden gelen her türlü çabayı harcadı. Fakat milletvekillerinin hiç de az sayılamayacak bir kesimi onun konuşmasını kesme tehdidi savurunca bir numaralı plan alelacele rafa kaldırıldı. İki numaralı plansa, Bush'un kalabalığa, Hindistan başbakanlarının geleneksel olarak Bağımsızlık Günü konuşmalarını yaptıkları o muhteşem Kırmızı Kale'nin surlarından hitap et-

*) Bu deneme ilk olarak 28 Şubat 2006 tarihli *Hindu*'da ve 27 Şubat 2006 tarihinde *Nation*'ın web sitesinde yayınlanmıştır.

mesiydi. Ancak, Eski Delhi'nin ağırlıkla Müslüman olan nüfusuyla kuşatılmış olan Kırmızı Kale de tam bir güvenlik kâbusu olarak görülmekteydi. Bunun üzerine üç numaralı plana geçildi ve başkan George Bush halka Purana Quila'daki Eski Kale'den seslenmek zorunda kaldı.[1]

Son zamanlarda Hindistan'ın modernliğinden coşkuyla bahsedip duran bir kişi için, halk içinde güvenli bulunan tek yerin dökülmekte olan bir Ortaçağ kalesi olması ironik bir durum değil midir?

Purana Qila aynı zamanda Delhi hayvanat bahçesine de ev sahipliği yaptığı için, George Bush'u dinleyen topluluk, kafes içindeki birkaç yüz hayvan ile Hindistan'da 'önde gelen kişi' kategorisinden onaylı listedeki kafese kapatılmış insanlardan ibaret olacak. Keza, bunların çoğunluğu da, yoksul ülkemizde esir hayvanlar gibi hayatlar süren, etrafı kendi varlıklarıyla sarılmış, yaldızlı kafeslerinin demirleri arkasında, kendilerini kaba ve başa çıkılmaz, ayrıca yüzyıllardır mülksüzleştirip durdukları kalabalıkların tehdidinden korumakla meşgul zengin kişiler olacak.

Bu durumda George W. Bush nasıl bir karşılama bekliyordur acaba? Onun gelişine goriller mi sevinecek? Şebekler onu görünce dudaklarını mı büzecekler? Boynuzlu geyikler onu hor mu görecekler? Şempanzeler onun karşısında kaba gürültüler mi çıkaracaklar? Baykuşlar onu yuhalayacaklar mı? Aslanlar gürleyecek, zürafalar güzel kirpiklerini mi kırpacaklar? Yoksa timsahlar kendisinde bir akraba ruhu mu görecekler? Ya da bıldırcınlar Bush'a, kötü emelleri olduğu herkesçe bilinen av arkadaşı Dick Cheney'le birlikte gelmediği için şükranlarını mı sunacaklar? Ya CEO'lar bu durumu nasıl karşılayacaklar?

---

1) Bkz. "Bush to Address Indians from Ancient Fort", United Press International, 24 Şubat 2006 ve "Veil of Secrecy over Bush Visit", *Hindustan Times*, 22 Şubat 2006.

Ah, 2 Mart'ta da Bush, Gandhi'nin Rajghat'taki anıtını ziyaret etmeye götürülecek.[2] Tabii o, Hindistan hükümetinin Rajghat'a çiçek bırakmaya davet ettiği tek savaş suçlusu değil. (Daha yakın zamanlarda burada, Burma diktatörü General Than Shwe'yi ağırlamıştık.[3]) Ancak George Bush mükemmel parlatılmış taş mozolenin ünlü kaidesine çiçeklerini bıraktığında milyonlarca Hintlinin tüylerinin ürpereceğinden emin olabilirsiniz. İnsanlar sanki Bush, Gandhi'nin hatırasının üstüne bir kupa kan dökmüş hissine kapılacaklardır.

Bunun olmasını gerçekten istemeyiz.

Bush'un ziyaretini engellemek bizim gücümüzü aşıyor. Fakat onu protesto etmek gücümüz dahilinde ve bunu yapacağız. Hükümet, polis ve büyük şirketlerin yönlendirdiği basın, öfkemizin çapını küçültmek için ellerinden geleni artlarına koymayacaklardır. Sevinç içindeki gazetelerin yayacağı hiçbir hava, en büyük şehirlerinden en küçük köylerine kadar Hindistan'ın her köşesinden milyonlarcamızın kamusal alanlarda ve kendi evlerinde, Amerika Birleşik Devletleri başkanı, bütün dünyanın gece ve gündüz kâbusu olan George W. Bush'u tam bir hoşnutsuzlukla karşılamalarını engelleyemez.

2) "US President Arrives on Maiden India Visit", *Hindustan Times*, 1 Mart 2006.
3) Than Shwe'nin 25 Ekim 2004'te Rajghat'a yaptığı geziyle ilgili yorumu için bkz. Mukul Sharma, "Myanmar: Rhetoric and Reality of Indian Democracy" *Hindu*, 9 Ağustos 2007.

9
HAYVAN ÇİFTLİĞİ II
George Bush'un Konuşurken Asıl Kastettikleri*

Mart 2006'da George Bush resmi bir ziyaret için Hindistan'a geldi ve kitlesel protestolarla karşılandı. Bush'un ziyaretinden önceki günlerde bir konferans yerine Animal II *başlığıyla bir oyun kaleme alındı ve bu oyun 28 Şubat 2006'da gece geç vakitte, Yeni Delhi'nin Jawaharlal Nehru Üniversitesi'nde düzenlenen bir açık hava öğrenci gösterisinde temsil edildi.*

*) Buradaki bölüm, 28 Şubat 2006'da Yeni Delhi'deki Jawaharlal Nehru Üniversitesi'nde gece geç saatlerde öğrencilere açık havada düzenlenen bir temsilin metnidir.

Dış – Gündüz – Purana Qila – Delhi Hayvanat Bahçesi

Mevsim ilkyaz. Tespih ağaçları yeni yapraklanıyor. Köknarlar çiçek açmış. Otomobil parkı motorları çalışır, klimaları açık durumdaki Mercedes'lerle dolu. Beklemekten sıkılmış üniformalı şoförler fiyakalı araba stereolarında Hint filmi şarkıları dinliyorlar.

Hayvanat bahçesinin içerisinde hayvan kafesleri yeni temizlenmiş ve fenil kokuyor. Demir parmakların üstünde küçük Amerikan ve Hint bayrakları dalgalanıyor. Her kafesin üstünde siyah güneş gözlükleri ve kaslı vücutlarıyla, ağır silahlı Amerikan koruma görevlileri siper almış. Bir sorun çıkacak mı diye dikkatli gözlerle kalabalığı ve kafesleri tarıyorlar. Canlı çam kozalakları da denen pangolinler onları özellikle huzursuz ediyor.

George Bush kurşun geçirmez bir kafesin içinde ayakta durmuş, önündeki zengin sanayiciler, milletvekilleri ve az sayıdaki sinema yıldızına hitap ediyor.

> *George Bush:* Selam sizlere, ey şanslı insanlar! Hepiniz eminim ki çok yoğun olan programlarınıza ara verip, Amerika Birleşik Devletleri başkanını dinlemeye vakit ayırdığınız için sizlere teşekkür ederim.

(Küçük, siyah bir şebek yuhalar gibi bir ses çıkarıyor. Orangutan avladığı pireden başını kaldırıp etrafına bile bakmıyor. Lekeli leopar kafesinde hızla bir ileri bir geri yürüyor. Ağır hareket eden bir maymun şaşkınca bakınıyor.)

> Ben buraya Asya'daki iki büyük demokrasi üzerine konuşmaya, onların ikisini de haremime katmaya karar verdiğimi bildirmeye geldim. Hinniya ve Afganistan, pardon Pakistan. Lanet olsun! Buralarda başka bir devlet olduğunu duymuştum, gerçi Afganistan çoktan *benim* haremime girdi, öyleyse onu nasıl içeri davet ediyor olabilirim? Hıh! Hıh!

Hinnistan bir demokrasidir, çünkü buranın halkı bana itaat eden bir hükümete oy verdi. Pakistan da bir demokrasidir, çünkü General Müşerref benim onayıma sahip. Keza Orta Asya ve Suudi Arabistan'daki yobazlar da. Filistin ise demokrasi değil, çünkü oranın halkı seçimlerde benim hoşlanmadığım kişilere oy veriyor. Ama Hinnistan benim en gözde demokrasim.

Beş yüz yılı aşkın bir süre önce toplu cinayetler işlemesiyle ünlü, bizim ülkemizin kurucusu -Kristof Kolomb- Hinnistan'ı keşfetmek için yola çıkıp yanlışlıkla dünyayı dolandı. Şimdi de dostum Tom Friedman dünyanın düz olduğunu söylüyor. Samimi konuşacak olursam, dünyanın şekli gerçekten umurumda değil benim, yeter ki bana ait olsun ve bütün gün onunla oynayabileyim. Ama bildiğiniz üzere, Kristof Kolomb Hinnistan yerine Amerika'yı keşfetti. Ne şans ki orada da çok Hinni, yani Yerli vardı. Tanrı bizden yana olduğu için o yerlilerin hepsini temizledik, gerçek rakamı hatırlamıyorum, büromdan daha sonra bir açıklama yaparlar size, ama galiba 40-60 milyon Yerli öldürdük. Neyse, bunu tartışmayalım, dostlar arasında birazcık soykırımın lafı mı olur? Mühim olan şimdi bize bir ülke kalmış olması. Özgür insanların toprağı, cesur insanların yurdu. Bizde sizin hayal dahi edemeyeceğiniz yeni model silahlar var. Eğer kötü günümde olursa bir günde bütün dünyayı havaya uçurabilirim. Hıh! Hıh! Bir gecede. Aslında ben huysuz biri değilimdir. Bilakis... Şimdi de sizden yanayım. Demek istediğim, sizden tarafım. Ben sizin düşmanınız mıyım? Öyle bir adama benziyor muyum? Siz hiç beni *düşmanla halvet halinde* gördünüz mü? Hiç girmedim, Laura'ya da demiştim, filmler tamam, ama gerçekte sorun şu, kim kimi beceriyor? Ha!

Yüzünde küçümseyen bir gülümseme, etrafına bakarken, hepimizin bilip hayran olduğu o galiplerin edasını takınır:

Laura benimle gelmediği için üzgünüm. Treezer Ana'da yetimlerle fotoğraf çektirmesi gerekti. Ben başbakanınızla biraraya gelmekten gerçekten zevk aldım –sarıklı bir adam, gür sesi de pek komik. Ona sizlerin küçük dolaplarınızda saklayacağınız türden yeni model silahlar aldırmaya çalışıyorum, alırsanız onlara gül gibi bakarsınız eminim. Sizin başbakanınız iyi adam –Oxford'a gitmiş, değil mi? Ama hâlâ... o komik sarığı *takıyor* ve bakışlarını bana çevirdiğinde onun çehresinde, komik giysili insanlar geliyor aklıma, hatta bazılarının sakalları oluyor ve Müzzlümlere benziyorlar. Sıcak ülkelerde yaşayanların kokuları da komik, nedense deodarant kullanmıyorlar. Benim en sevdiğim deodorant markası Özgürlük halbuki, canlı limoni bir kokusu oluyor. Ben o komik giysili insanların yeni model silahlardan alacaklarını tahmin etmiyorum. O yüzden dolaplarınızdaki bombaları, onları halka dağıtın.

Amerika Birleşik Devletleri'nde biz dolapta bomba saklamayız. Sadece iskeletler olur. En sevdiğimiz iskeletlere de köpek isimleri veririz. Adları Barış, Demokrasi ve Serbest Piyasa olur. Ama gerçek isimleri Cruise Füzesi, Karadan Atılan Top ve Lazer Güdümlü Bomba'dır. Biz Misket Bombası'nı da severiz. Ona Claire diyoruz. O çok güzel ve çocuklar onunla oynamayı seviyorlar, sonra da yüzlerinde patlıyor, onları sakat bırakıyor ya da öldürüyor. Bu gerçek bir komedi. Ama şimdi söylediklerimi hemen anneme yetiştirmeyin. Neme lazım, sonra ağzıma biber sürmeye falan kalkar.

Bugün burada sizlerleyim, çünkü Asya çok çabuk dönüşüme uğruyor ve ben bütün bu sarmal halindeki şiddet ile çevre yıkımının bir parçası olmak istiyorum. Böyle kargaşalara bayılırım –Kyoto'daki moronlar eminim sizin karşınıza geçip meleyip duruyorlardır. Ben Hinnistan'da suyu içilebilir tek bir nehir kalmadığına eminim, suyun ibresi çok aşağılara inmiş. Dert etmeyin ama, onun yerine Cola içebilirsiniz, hem daha serin hem tadı daha iyi. Siz de cebinizde para ya da kart

varsa istediğiniz her şeyi satın alabileceğiniz o sevimli devasa alışveriş merkezlerine sahip olmaya başlıyorsunuz. Zengin Hinnilerin hayatlarının durmadan iyileştiğini ve Hinni CE-O'ların maaşlarının Batılı muadilleriyle yarışmaya başladığını bilmek bana heyecan veriyor. Bu çok güzel. Amerika Birleşik Devletleri'nde bizler kendi CEO'larımıza çok para yardımında bulunuyoruz. Onların çürüyüp gitmelerine müsaade etmiyoruz, çünkü onları çok seviyoruz. Şirketleşmiş çiftçilerimizi de seviyoruz. Gerçekten iyi insanlar oldukları için onlara milyarlarca dolar sübvansiyonda bulunmakta hiç tereddüt etmiyoruz. Zaten onlar da sizdeki cılız, yoksul ve intihara meyilli çiftçilere hiç benzemezler. Sizin çiftçileriniz sübvansiyonu hak etmiyorlar, çünkü iyi insanlar değiller. Onlara Prozac dayamalısınız. Böylece belki Amerikan ilaç şirketlerine azıcık faydanız dokunur.

Geçen hafta Asya Derneği'nde söylediğim gibi, zengin Hinnilerin General Electric, Whirlpool ve Westinghouse gibi Amerikan şirketlerince üretilmiş klima, mutfak araç gereci ve bulaşık makinesi aldığını bilmek çok güzel. Daha genç Hinniler de Dominos Pizza'nın ve hamburgerin tadını öğreniyorlar. Bu da harika haber, çünkü Amerikalılar dünyada obezite sorunları yaşayan, mutfağı hakikaten iğrenç tek halk olmaktan bıktı usandı.

Neyse, takmayın kafanıza, bütün kötülüklerden iyi bir apse *(apcess)* çıkar. İyi apse. (Yaverlerinden biri öne eğilip fısıldar, "*Apcess* değil, başkanım, *aspect* [yön]".) Dediğim gibi, Henry, bizim korkunç yiyeceklerimizin iyi apsesi, yani yönü, Müzzlümanlara, mil pardon, teröristlere karşı kararlılığımızı ve inancımızı pekiştirmeleridir. Ben Müzzlümanları severim. İyileri vardır, terörist olmayanları yani, ama çağrı merkezlerinde çalışıyorlar. Dostum Tom Friedman bana Hinni Müzzlümanların gerçekten hoş insanlar olduklarını söyledi. Teröristleri yenilgiye uğratmak için istihbarat kurumlarımızın her

zaman sizin casusluğunuza ihtiyacı oluyor. Bizim sizin hakkınızda neler bildiğimiz konusunda en ufak bir fikriniz olamaz. Bizim her tarafta gözetleme kameralarımız, telsizle çalışan cihazlarımız, sizi ve yaptıklarınızı her an izleyip takip edebilmek için bilgayarlarınıza yerleştirdiğimiz yazılım programlarımız var. Nereye gittiğinizi, ne satın aldığınızı, kiminle yattığınızı, hepsini, hepsini biliyoruz.

Ben teröristlerden nefret ederim, çünkü onlar da insanları öldürmeye hakları olduğunu düşünüyorlar. Oysa ben küçükken, annem ve büyükannem, siz Hindice ona *nani* diyorsunuz, değil mi? Annem ve nanim bana insanları öldürmeye, ülkeleri bombalamaya ve kimyasal ve yeni model silahlar kullanmaya hakkı olan tek kişinin ABD başkanı olduğu masalını anlatırlardı. Bilin bakalım o adam şimdi kim!

Bebek Bush sevinçle bağırmaya başlayınca hayvanlar da afallayıp onu yuhalar gibi sesler çıkarmaya koyulurlar Hayvanat bahçesinin alarm zilleri çalmaya başlar.

Burada olduğuma çok memnunum, çünkü ben hayvanları severim. Hayvan avlamayı da severim, bilhassa onlar kafeslerinin içinde ve beni ısıramaz haldelerken. Küçükken beni arı sokmuştu da nasıl ağlamıştım. Ben onları açlıktan kırılmaya mahkûm edip silahlarını bırakmaya zorladıktan sonra ülkelerle savaş etmeye de bayılırım. Göz-den Irak yerde ne kadar kurnazca davrandığımızı hepiniz takip ettiniz. Ben bomba severim, çünkü kimi öldürdüğünüzü görmeniz gerekmez, benim gibi korkaklar için çok kıyak bir icat bu. Ama durun, endişelenmeyin, buraya sizi bombalamaya ya da açlıktan kırmaya gelmiş değilim –çünkü siz Hinniler zaten kendi kendinizi açlığa mahkûm etmiş haldesiniz. Ha! Ha!

Muzaffer bir edayla gözlerini etrafında gezdirir ve salakça bir gaf yapmış olduğunu fark edince de pişmanlıktan yüzü kasılır.

Hops. Annemin salaklık dediği şey bu olsa gerek! Üzgünüm. Benim burada bulunmamın sebebi zengin Hinnilerden çok hoşlanmam. Zengin Hinnilerden hoşlanmamın sebebiyse, itaatkâr ve kafalı olmaları; bu ender rastlanan bir bileşim. ABD'de biz onlara 'model göçmenler' deriz. Ben itaatkâr, kafalı, zengin Hinnileri severim, çünkü onlar sorunları çözmemize katkıda bulunacak ve ABD'deki şirket müdürlerine denizaşırı tüketicilerle müşterilerin ihtiyaçları hakkında kritik bilgiler temin edecek ekstra beyin gücü getiriyorlar. Hinnistan, ABD ürünleri açısından önemli bir pazar. Bizim için burada sömürülecek 1 milyar insan var. İşin en iyi kısmı, Hinnistan'ın bize kendi mallarını -kömürünü, boksitini, minerallerini, hatta suyunu ve elektriğini- peşkeş çekmesi ve onları yüksek kârlarla kendisine geri satmamıza göz yumması. Bu gerçekten eğlenceli. Ben Hinnistan hükümetini seviyorum.

Ne yazık ki bu 1 milyar insanın çoğu yoksul. Ben yoksul insanlardan nefret ederim, çünkü onların herhangi bir şey satın alacak paraları olmaz. Keşke hepten yok olup gitseler. Hinni çiftçilerin on binlercesinin intihar ettiğini duysaydım buna çok sevinirdim. Amerika Birleşik Devletleri'nde biz bu sorumsuzca, kendine zarar veren davranışları çok gördük. Ama eğer bu süreci bir parça hızlandırabilir, daha süratli ilerleyen bir yörüngeye oturtabilirsek, olayların akışını da gerçekten çabuklaştırabiliriz. Ne ki yoksul insanlar, işlerin yolunda gitmesi için ihtiyaç duyduğumuz ücretli işçiliği ve iyi hizmetçiliği karşılıyorlar.

Bizim umudumuz, çok kısa bir süre içinde ABD'li büyük şirketlerin Hinni tohumları, bitkileri, biyo-çeşitliliği, temel altyapısı ve hatta yeni fikirlerinin hepsine sahip olacağı. Dediğim gibi, Hinniler çok kurnazlar, bazen oldukça iyi fikirler ortaya koyuyorlar. Ama biz onların kendi fikirlerini diledikleri gibi hayata geçirmelerine göz yumamayız. Herkes her şe-

yi bize sormalı. Herkesin bizim iznimize ihtiyaç duyduğu bir durum benim çok hoşuma gidiyor. Dick, anahtar sözcüğün 'kontrol' olduğunu söylüyor.

Kendileriyle en çok gurur duyduğumuz Amerikan büyük şirketlerinden birisi Bill Gates'in kurduğuydu. Bill Gates Hinnistan'a çok sık gelir. Hinnistan hükümetine HIV-AIDS'le mücadele etmesi için milyonlarca dolar verir. Ben HIV-AIDS'li insanlardan hoşlanmıyorum, çünkü onlar çoğunlukla siyah ve homo oluyorlar. Ben kimsenin temin edemeyeceği AIDS ilaçlarını üreten firmaları seviyorum. Ben buradaki karanlık, keskin espriyi seviyorum. Neyse, Bill'den bahsediyorduk. Bill Gates'in milyonlarca doları karşılığında Hinnistan hükümeti ondan yüz milyonlarca dolar değerinde bilgisayar teknolojisi satın alıyor. Bill o kadar zengin ki korkarım varlıktan patlayacak. Ben onun etrafındayken her zaman üstüme bir önlük geçiririm.

Ben de çok zenginim. O yüzden dostlarım, dostlarının dostları ve dostlarımın dostlarının dostları var. Özellikle de Dick Cheney. Biz şaibeli anlaşmaları onunla birlikte kotarıyoruz. Petrol, silahlar –o tür şeyler. Gerçi Enron'un başına gelenler hepimizi utandırdı. Ama işler iyi gidiyorken bizim tezgâhımız da tıkır tıkır işliyordu. Ben özellikle Dick'i seviyorum, çünkü basın toplantılarında ne söyleneceğini bana o öğretti. Onu özlüyorum. Ama kesinlikle onunla birlikte ava çıkacak da değilim. O beni yasadışı bir silahla vurabilir; ölürsem ne yaparım, doğrusu hiç bilmiyorum.

Gözden-Irak'ın bombalanmasını bekliyorum. Ne de olsa test etmek istediğimiz yeni silahlarımız var. Testler eğlenceli olsa gerek. Umarım Hinnistan bize yardımcı olacak bir miktar asker gönderir. Çoğunuz bazı şeyler kaybetseniz bile bunun pek bir önemi yok. Ne de olsa siz sürüler halinde ve yasadışı yollarla intihar ediyorsunuz. Öyleyse niçin Göz-den Irak'ta yasal yollarla öldürülmeyesiniz? Hem size öldükten

sonra geçerli yeşil kartlar düzenleyebiliriz. Bir dolu kartı boşuna kaplatmadık. Bunu düşünün.

Bize zaman ayırdığınız için teşekkür ederim. Şimdilik bay. *Jay Hind.* Sonra görüşürüz.

ŞERH: *İçinde bulunduğumuz şu telif hakkı, entelektüel mülkiyet, korsanlık ve bilgi hırsızlığı çağında, bu oyunun tamamen başka şeylerin türevi olduğunu ifade etmek isterim. Buradaki fikirlerin hepsinin kaynağı ünlü şair, pasifist, çiçek çocuğu, özgür düşünceli ve sosyal aktivist George W. Bush'un konuşmaları ve eylemleridir. Oyunun büyük kısmı Bush'un Washington, D.C.'de Asya Derneği'nde yaptığı yeni bir konuşmanın metnine dayanmaktadır.*[1] *Bilet satışlarından elde edilen bütün gelir doğrudan ona gönderilecektir.*

1) George W. Bush, "President Bush Delivers Remarks to the Asia Society", Washington D.C., 22 Şubat 2006.

10
SARAYDA SKANDAL*

Skandallar eğlenceli olabilir. Özellikle de vaizleri kürsülerinden zıplatan skandallar. Ne ki bazı skandallar da, skandalı yaratan kişiden ziyade ona maruz kalan kişiler için daha zararlı ve yıpratıcı olabilir. Doğrusu, şimdi tam da böyle bir skandalın ortasındayız.

Söz konusu skandalın merkez üssü, Hindistan'ın eski başyargıçlarından olup, son zamanlara kadar da bu ülkenin en güçlü kurumu Temyiz Mahkemesi'nin başında olan Y.K. Sabharwal'dır. Eski bir başyargıçla ve onun görevde kaldığı süreyle ilgili bir skandal patlak verdiğinde, o kişi ile ait olduğu ku-

*) Bu deneme ilk olarak 26 Eylül 2007 tarihli *Outlook* dergisinde (Hindistan) çıkmıştır.

rumu birbirinden koparıp ayırabilmek pek mümkün değildir. Fakat daha sonra bu kurum aleyhinde yorumlar yapmak, bazılarımızın bedel ödeme pahasına öğrenmiş olduğu gibi, sizi doğrudan bir hapishane hücresine götürebilir. Bu, kurt ile tavuğu birlikte bir sala bindirip nehre salmaya benzer. Nehir yükselir, sal su alır, biri öbürünü yer, yüzen kurtulur. Umarım şans da bizden yana olur.

Yüksek adli merciler, özellikle de Yüksek Mahkeme, yalnızca yasaları uygulamakla kalmıyor, neredeyse mikro ölçekte hayatlarımızı yönetmeye bile kalkıyorlar. Yargı kararları büyük meselelerden ufak konulara kadar geniş bir yelpazeyi kapsıyor. Çevre için neyin iyi olup neyin iyi olmayacağına, barajlar inşa edilip edilmemesine, nehirlerin birbirine bağlanıp bağlanmamasına, dağların taşınıp taşınınamasına ve ormanların kesilip kesilmemesine yargı karar veriyor. Şehirlerimizin nasıl bir görünüme bürüneceğine ve şehirlerde kimlerin oturma hakkı bulunacağına; gecekondu mahallelerinin ortadan kaldırılıp kaldırılmamasına, sokakların genişletilip genişletilmemesine, dükkânların kapatılıp kapatılmamasına, grevlere izin verilip verilmemesine, endüstrilerin bacalarının sönüp sönmemesine, fabrikaların başka bir mahale mi taşınacağına yoksa özelleştirilmesi mi gerektiğine de yargı karar veriyor. Okul ders kitaplarının içeriğinin nasıl olacağı, kamu ulaşım araçlarında ne tür yakıt kullanılacağı, trafikte işlenen suçlara öngörülen ceza skalası da yargının karar alanında. Keza, arabalarının hangi renk (kırmızı) olacağına ve arabaların parlak olup olmamasına da (parlak olacak) yargıçların kendileri karar veriyor. Kendisini Dünyanın En Geniş Demokrasisi şeklinde pazarlayan bu ülkede kamu politikasına karar veren başlıca organ adli kurumlar haline gelmiş durumda.

İronik bir durum olarak, adli kurumlar alanındaki aktivizm, ilk önce politikacıların ve onların yaptıkları yolsuzluk-

ların halkta yol açtığı yaygın bir hoşnutsuzluğun üzerine gelişmişti. 1980 yılı civarında mahkemeler kapılarını sıradan yurttaşlara ve ayrıcalıksız, marjinalleştirilmiş durumdaki insanlar için adalet peşine düşmüş halk hareketlerine açmışlardı. Hukuksal süreçleri halktan yana işletme çağının, karanlıklar içinde kısa bir umut ve beklenti penceresinin açılışının başlangıcı o dönemdi.[1] Halkın çıkarına kararların alınması insanların mahkemelere ulaşmalarına imkân tanırken, tabii tam zıttı yönde bir süreç de işliyordu. Bu sayede mahkemeler de insanları ve o ana dek adli alanın dışında kalmış sorunları tanıyıp öğrenme imkânı bulmuş oluyorlardı. Dolayısıyla, mahkemelerin asıl gücünü o dönemdeki bu eğilimden, hukuksal sürecin halkı da dahil etmeye başlamasından aldığını söyleyebiliriz. Son on beş yılı aşkın bir süredir de bir dizi kayda değer kararın ardından, yargı kurumu kendi yetki alanını iyice genişletmiş durumdadır.

Bugün, neo-liberalizm sivri dişlerini hayatlarınıza ve tahayyülümüze geçirmeye başladıkça, Hindistan'ın Kaderle Randevusu'nu (yüzde 10'luk büyüme oranını) kaçırmamak için milyonlarca insan yoksullaştırılıp mülksüzleştirilmeye devam edildikçe, devlet de büyüyen huzursuzlukları bastırıp kontrol altına almak için daha gelişkin yöntemlere başvurmak zorunda kalmaktadır. Hükümetlerin başvurdukları bu yöntemlerden birisi, orta ve üst sınıfların seve seve hukukun egemenliği adını verdikleri bir düzeni tesis etmekteki kararlılıklarıdır. Hukukun egemenliği, apayrı bir kurala dönüşmüştür ve genellikle adalet ilkesinden ayrı bir şekilde görülebilmektedir. 'Hukukun egemenliği', anlamını, içinde uygulandığı bağ-

1) Bkz. Hans Dembowski, *Taking the State to Court: Public Interest Litigation and the Public Sphere in Metropolitan India* (Oxford: Oxford University Press, 2001) ve Videh Upadhyaya, *Public Interest Litigation in India: Concepts, Cases, Concerns* (Yeni Delhi: LexisNexis Butterworths India, 2007).

lamdan alan bir ibaredir. Bu, hangi yasaların geçerli olduğuna ve onları kimin korumasının tasarlandığına bağlıdır.

Örneğin, 1990'ların başlarından itibaren, işçilerin hakları ile sıradan insanların temel haklarını (barınma hakkını, sağlık bakımı hakkını, eğitim görme hakkını, su kullanma hakkını) koruyan yasaların sistematik biçimde budanıp ortadan kaldırıldığına tanık olduk. IMF, Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası (AKB) gibi uluslararası finans kurumları bu saldırıyı yalnızca bir önkoşul olarak değil, ak ile kara şeklinde uygulanması gereken ve kredilere onay verilmesinden önce hayata geçirilmesi şart olan bir koşul durumuna getirmişlerdir. (Bunun için kullanılan kibar terim de 'yapısal uyum'dur.) Böyle bir ortamda 'hukukun egemenliği' ne anlama gelmektedir?

Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi kitabının yazarı Howard Zinn bu durumu çok güzel ifade eder: "Hukukun egemenliği zenginliğin ve gücün eşitsiz dağılımına aykırı düşmez, bilakis, hukukun otoritesine dayanarak eşitsizliği pekiştirir. Zenginlik ile yoksulluğu öyle karmaşık ve dolaylı şekillerde dağıtır ki kurbanlar serseme dönerler."[2]

Seçimle başa gelen hükümetlerin halkın aleyhine kararlar (sözgelimi, milyonlarca insanı köylerinden, şehirlerinden, işlerinden koparan kararlar) verdikleri süreç giderek daha karmaşık hale getirilirken, bu kararları uygulayıp hukukun egemenliğini tesis etme misyonu da mahkemelere düşmektedir. Ne var ki, adli yetkilerin genişletilmesi, adli kurumların hesap verme sorumluluklarının büyütülmesiyle at başı yürümemektedir. Hatta durum bunun tam tersi yöndedir. Adli kurumlar, demokrasilerdeki başka kurumların genellikle bağlı oldukları kontrol ve denge sistemlerini yürürlükte tutmaya

2) Howard Zinn, *The Zinn Reader: Writings on Disobedience and Democracy* (New York: Seven Stories Press, 2003), s. 373.

yönelik her girişimi püskürtmeyi başarmışlardır. Örneğin, Hukuksal Sorumluluk Komitesi'nin adli hataların işlendiği durumlar için bağımsız bir disiplin organı kurulması yönündeki önerisine karşı çıkılmıştır. İlk ifade raporunun başyargıcın onayı olmaksızın (ki böyle bir onay da asla verilmemiştir), yetkili bir yargıç tarafından dikkate alınamayacağı hükme bağlanmıştır. Yine adli kurumlar, şimdiye kadar bilgi edinme yasasının sağlıklı biçimde işletilmesini engellemişlerdir. Yargının elinin altındaki en önemli silah ise, şüphesiz, mahkemenin 'otoritesini zedeleyen' ya da 'skandalları ortaya koyan' herhangi bir şeyin yapılmasını ya da söylenmesini suç olarak yorumlamayı kolaylaştıran Mahkemeyi Aşağılama Yasası'nın devreye sokulmasıdır. Bu yasa Ortaçağ'a özgü kadınsı tevazu diline daha uygun bir kapalılıkla formüle edilmiş olmasına rağmen, fiilen yargı kurumuna kendilerini eleştirenleri susturmaya, rahatsız edici sorular yönelten herkesi tek kalemde hapse atmaya yarayan çok büyük, keyfi yetkiler tanımaktadır. Bu durumda, adli kurumların yolsuzluklarıyla ve mahkeme salonlarımızda her gün tanık olabileceğimiz türden skandallarla ilgili haberler gündeme geldiğinde, medyanın kuyruğu kısılmış bir evcil hayvan gibi davranması hiç şaşırtıcı değildir. Doğal olarak, uzun sürecek bir ceza davasını ve hapse atılma riskini göze alacak gazeteci sayısı fazla değildir. Son zamanlara kadar, mahkemeyi aşağılama yasası uyarınca, kanıtlanmış gerçekler bile geçerli bir savunma delili sayılmamaktadır. Örneğin, bir yargıcın birini darp ettiği ya da bir kadına tecavüze yeltendiği, ya da lehte bir hüküm vermesi karşılığında yüklüce rüşvet aldığı bir olayla ilgili geçerli kanıtlara sahip olduğumuzu farz edin. Böyle bir durumda eldeki bu kanıtları kamuoyuna duyurmak cezai işlem gerektiren bir suç olarak sayılacaktır, çünkü bu hareket mahkemenin otori-

tesini 'zayıflatma, ya da zayıflatmaya teşebbüs etme' veya 'skandalı ortaya çıkarma, ya da skandalı ortaya çıkarmaya teşebbüs' kapsamında değerlendirilecektir.[3]

Evet, şimdi durum değişmiştir, fakat fazla değil. Geçen yıl parlamentoda kabul edilen bir önergeyle Mahkemeyi Aşağılama Yasası, mahkemeye hakaret suçlarında gerçeklerin hayati bir savunma kanıtı olarak değerlendirilmesi gerektiği şeklinde değiştirildi. Ancak çoğu vakada (bir 'olay' gözüyle bakabileceğimiz Sabharwal davasında olduğu gibi) bir şeyin kanıtlanması için önce soruşturulması gerekmektedir. Açık olan durum ise, siz kendi davanızın haklılığını ortaya koymak için bir soruşturma açılmasını talep ettiğinizde ve kusur ya da suç işlemekle suçlanan bir yargıcın onursuzca hareket ettiğini kanıtlamaya çalıştığınızda, bu iddia soruşturulana kadar hiçbir şey kanıtlanamayacağı ve hiçbir şey kanıtlanana kadar soruşturmaya tabi tutulamayacağı için elinize hiçbir şey geçmeyeceğidir.

Böylesi durumlarda kendi payımıza tek pratik seçenek Saf Düşünceler üzerinde durmaktır. Örneğin:

a) Hindistan'daki yargıçlar ilahi varlıklardır.
b) Dürüstlük, sağlıklı düşünme, ahlâk, şeffaflık ve doğruluk yargıçların DNA'sında yazılıdır.
c) Cumhuriyetimizin tarihinde şimdiye kadar hiçbir yargıcımız hakkında kovuşturma ya da disiplin soruşturması açılmamış olması bu gerçeklerin en açık göstergesidir.
d) *Yaşasın* Yargı, *yaşasın* Hint Ülkesi.

---

3) Bkz. Prashant Bhushan, "Judges in Their Own Cause: Contempt of Court", tarihsiz. Bkz. http://www.judicialreforms.org/files/contempt_article_pb.pdf (erişim tarihi, 29 Mart 2009). Ayrıca bkz. Prashant Bhushan, "The Judiciary: Cutting Edge of a Predator State", CounterCurrents.org, 7 Aralık 2006. Ayrıca bkz. Arundhati Roy, "Defence of Dissent", Outlookindia.com, 30 Nisan 2001 ve "Contempt of Court?", Outlookindia.com, 21 Ocak 2002.

S.P. Bharucha gibi eski başyargıçlar adli kurumlardaki yolsuzluklarla ilgili olarak kamuoyuna sarsıcı açıklamalar yaptıklarında bu kurgu paramparça olup dağılabilir tabii.[4] Ya da böylesi hallerde duyduklarımıza kulaklarımızı tıkamalı veya hemen bir mantra söyleyip geçmeliyiz.

Bu gerçeği kabul etmek gururumuzu incitebilir, ya da özgür ruhumuzu zehirleyebilir, fakat bir hukuk diktatörlüğü koşullarında yaşadığımızı da açıkça ortaya serer.

2006, Delhi'de yaşayan insanlar için zor bir yıl oldu. Yüksek Mahkeme, yıllardır organik olarak, yasadışı inşaatlarla ve gelişigüzel büyümekte olan şehrin çehresini değiştiren bir dizi karar aldı. O sıralarda başyargıç olan Y.K. Sabharwal'ın başında bulunduğu bir hukuk dairesi, yargının hâlâ (bazıları onyıllardır) faaliyette olmasına rağmen 'yasadışı' işletmeler dediği adreslerde bulunan binlerce dükkân, ev ve ticari kompleksin kapatılarak mühürlenmesine ve eski master planı ihlal eden bu işyerlerinin söz konusu bölgelerde kalamayacağına hükmetti. Eski master planda öngörülen arsa kullanım planına göre, bu işyerlerinin birçok usule uygun olmayan yönünün bulunduğu doğrudur. Fakat planın uygulanmasından sorumlu belediye yetkilileri, kendi üstlerine düşen ticari bölgelerin ancak dörtte birinde gerekli düzenleme ve denetlemeleri yapmış durumdadırlar. Dolayısıyla, insanlar kendilerine göre düzenleme yapmak (ve yine de tasarruflarını vergi olarak yatırmak) zorunda kalırken belediye yetkilileri yan gelip yatmışlardır. Sonra da ansızın Delhi, yeni başını kaldıran Süper-Güç'ün başkenti yapılmıştır. Tabii bu rolü oynaması için üstüne başına biraz çekidüzen verilmesi gerekmektedir. Bunun en kolay yolu da 'hukukun egemenliği'ne başvurmaktır.

---

4) Bkz. Sam Rajappa, "Crime and Punishment", *Statesman* (Hindistan), 25 Ağustos 2002.

İşyerlerinin ve evlerin mühürlenmesi on binlerce insanın hayatını ve geçinme imkânlarını etkilemiştir. Şehir bir yangın yerine dönmüştür. Protestolar yapılmış, isyanlar çıkmıştır. Bunun üzerine Çevik Güç göreve çağrılmıştır. Çeşitli tedbirlere rağmen halkın öfkesi ve çaresizliğinin yayılmasından ürküntüye kapılan Delhi hükümeti kararını gözden geçirmesi için mahkemeye başvurmak zorunda kalmıştır ve o ana değin 'meskun mahal' sayılan çeşitli bölgelerde arsa kullanımı ve ticari faaliyetlerde karma yöntemlere geçilmesini öngören yeni bir 'Master Plan' benimsenmiştir. Fakat Sabharwal kılını bile kıpırdatmamıştır ve onun başında bulunduğu daire, mühürlemelerin devam ettirilmesini karar altına almıştır.[5]

Aynı sıralarda Temyiz Mahkemesi'nin başka bir dairesi, yüz binlerce insanı evsiz, kızgın yaz güneşi altında yıkılmış evlerinin bulunduğu molozların üstünde yaşamak zorunda bırakan bir kararla, Nangla Maachi'nin ve diğer *jhuggi* gecekondu bölgelerinin yıkılmasına hükmetmişti.[6] Başka bir dairenin kararı da, şehir sokaklarındaki bütün 'ruhsatsız' işportacıların kaldırılması yönündeydi. Delhi yoksullardan arındırılırken, etrafımızda yeni türde bir şehir yeşermekteydi. Çokuluslu büyük şirketlerin en yeni ürünlerini sergiledikleri klimalı alışveriş merkezleri ve marka mağazaların açılmasıyla ışıl ışıl parlayan başka bir şehir. Üstelik dükkânları ve ofisleri kapatılarak mühürlenenler içinde en iyi durumda olanlar, bu alışveriş merkezlerinde yer kapmak için birbirlerini ezercesine kuyruğa girmişlerdi. Fiyatlar fırlarken, alışveriş merkezleri büyük bir patlama yaptı. Şehrin en yeni oyunu buydu.

---

5) "Shops Down Shutters Against Sealing", Press Trust of India, 11 Mayıs 2006 ve Bhadra Sinha, "MCD [Municipal Corporation of Delhi] Gets Anocher SC Rap on Sealing", *Hindustan Times*, 10 Mart 2008.

6) Bkz. Shveta Sarda, "Nangla Maachi: Court Proceedings. Note. 9th May 2006" Başka raporların yanı sıra bkz. http://nangla.freeflux.net (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

Başlı başına bir mini-şehir sayılabilecek olan bu alışveriş merkezlerinin bazıları yasadışı inşaatlarla yapılmıştı üstelik ve idari kurumlardan gerekli izinleri alınmış değildi. Bu noktada devreye yeniden Yüksek Mahkeme girip, bu usulsüzlükleri farklı bir açıdan değerlendirdi. Hukukun egemenliğine göz kırpılıp çay molasına geçildi. Yargıçlar Arijit Pasayat ile S.H. Kapadia, 17 Ekim 2006 tarihli Vasant Kunj Mall (ve alışveriş merkezi inşaatına devam edilmesi) aleyhine açılan davayla ilgili kararlarında şu yorumu yapmışlardı:

> Tarafların gerekli izinlerin DDA tarafından alınmamış olması konusunda en ufak bir şüpheleri dahi olsa, bu projeye böylesine muazzam meblağlarda para yatırmaları düşünülemezdi. İnşaatlar izinsiz yapılmış dahi olsa, tek seçeneğin yıkım olduğunu iddia etmek elimizdeki davalar için geçerli bulunamaz; dahası, bazı özel şahıslara ya da özel limited şirketlere usullere aykırı biçimde arsa tahsisi ya da yapım izni verildiği koşullarda, yeni onay alınması ya da yaptırım uygulanmasında fazla sorun çıkarılması söz konusu olamaz.[7]

Durum biraz karışık görünüyor, farkındayım. Fakat Sabharwal'ın oğulları iki alışveriş merkezi müteahhidiyle ortaklık kurduklarında olan şeyler tam böyleydi. Mühürlemeler, alışveriş merkezlerinin önünü açmıştı; Sons & Co. en münasip yerin ve en elverişli şartların peşindeydi. Bir arkadaşımla birlikte oturup, bu karmaşık ifadeyi günlük dile çevirdik. Esası şöyle çıktı:

> a) Bu özel durumda inşaat ruhsatsız olsa ve gerekli izinler alınmamışsa bile, projeye muazzam miktarda para yatırılmıştır ve yıkım tek seçenek değildir.

7) Akt. *Forest Case Update*, Sayı 29 (Ekim 2006). Bkz. http://www.forestcaseindia.org. Ayrıca bkz. "Decide on Vasant Kunj Malls in 2 months, SC tells Forest Ministry", *Hindustan Times*, 17 Ekim 2006.

b) Kendilerine arsa tahsisi yapılmış ve muhtemelen yasaları ihlal etmiş sayılması gereken özel şahıslar ya da limited şirketler, bu tahsisatın yapılmış olduğu büyük şirketlere bağlı kurumlar ve yapılardır ve onların onay alırken yanlış davranışlar içine girmiş olmaları bahis konusu dahi edilemez.

Büyük şirketlerin ilgili organlarının onay alırken yanlış davranışlar içine girmeleri gibi bir sorun yoktur! Hindistan Yüksek Mahkemesi böyle diyor![8] Öyleyse, mahkemeyi Yeni Büyük Şirketler İmparatorluğu'nun ileri karakolu gibi davranmakla suçlayarak, sokaklarda cırtlak sesleriyle bağıran histerik insanlara ne dememiz gerekiyor? Yüzlerine bağırarak onları susturacak mıyız yoksa? *Enron zindabad* (Yaşasın Enron) mu diyeceğiz? *Bechtel, Halliburton zindabad* (Yaşasın Bechtell, Halliburton) mu diyeceğiz? *Tata, Birla, Mittals, Reliance, Vedanta, Alcan zindabad* (Yaşasın Tata, Birla, Mittals, Reliance, Vedanta, Alcan) mı diyeceğiz? *Coca-Cola aage badho, hum tumhaare saath hain?* (Sen işine bak, Coca-Cola, hepimiz seninleyiz!) Sabharwal 'olayı' patlak verdiği sırada Yüksek Mahkeme'ye hakim olan ideolojik iklim böyleydi işte.

Yargıç Sabharwal'ın talimatlarının, skandala bulaşmamış ve kişisel dürüstlüklerinden şüphe edilmeyen başka yargıçların talimatlarıyla özünde farklı olmadığını ya da ideolojik bakımdan onlarla çelişmediğini açıkça ortaya koymak önemlidir. Ancak bir yargıcın ideolojik önyargısı, Yargıç Sabharwal'ın talimatlarına bağlanabilecek kişisel motivasyonlardan ve çıkar çatışmasından oldukça farklı bir konudur. Bu hikâyenin özü budur.

---

8) İki yıl sonra büyük şirketler Hindistan'ında en büyük muhasebe sahtekârlıklarından biri ortaya döküldü. Bkz. "Ramalinga Raju Quits Satyam: Admits to Fraud", *Indian Express*, 7 Ocak 2009 ve Press Trust of India, "Satyam Collapse Likely to Affect Investor Confidence: Experts", *Economic Times*, 7 Ocak 2009.

Yargıç Sabharwal Ocak 2007'de emekliye ayrılmadan önce medyaya yaptığı son açıklamada, Delhi'de evlerle işyerlerini mühürleme kararının başyargıçlık döneminde aldığı en zor karar olduğunu ifade etmişti. Belki de öyleydi! Hoşgörüsüz sevgiyi kaldırmak kolay olmasa gerek.

Mayıs 2007'de akşam gazetesi *Mid Day*'in Delhi baskısında, yargıç Sabharwal adına ciddi hukuk ihlalleri yapıldığını iddia eden ayrıntılı soruşturma haberleri (ve bir karikatür) yayınlanmıştı. Bu yazılar internetten okunabilir. *Mid Day*'in gündeme getirdiği suçlamalar, kıdemli hukukçular, emekli yargıçlar, öğretim üyeleri, gazeteciler ve aktivistleri kapsayan bir örgüt olan Hukuksal Sorumluluk Komitesi'nce de desteklenmiştir.[9]

Suçlamalar özetle şöyledir:

1) Y.K. Sabharwal'ın oğulları Chetan ve Nitin'in üç ayrı şirketlerinin bulunması: Resmi kayıtlardaki büroları ilk başta Yeni Delhi, Punjabi Bagh, 3/81'deki aile evleri olan ve daha sonra babalarının Yeni Delhi, Motilal Nehru Marg, 6 numaradaki resmi ikametgâhına kaydırılan Pawan Impex, Sabs Exports ve Sug Exports.
2) Sabharwal'ın Yüksek Mahkeme'de yargıçlık yaparken, ama başyargıç olmadan da önce, Delhi'deki ticari mülklerin mühürlenmesi davasına kendisinin isteyerek bakması. (Bu tasarruf usulsüzdü. Davaya bakmayı isteme ve onu farklı bir daireye götürme yetkisi yalnızca başsavcıya aittir.)
3) Tam olarak aynı sırada Yargıç Sabharwal'ın oğullarının iki büyük alışveriş merkezi ve ticaret kompleksi müteah-

9) Bkz. Committee for Judicial Accountability, *Wither Judicial Accountability? The Case of Justice Sabharwal: Disquieting Facts, Disturbing Implications* (Yeni Delhi: 3 Ağustos 2007). Bkz. http://www.judicialreforms.org/justice_yk_sabharwal.htm (erişim tarihi, 29 Mart 2009) ve *Mid Day* raporlarının başka örnekleri ve derlemeleri. Ayrıca bkz. *Mid Day* web sitesi (http://www.mid-day.com).

hidiyle (ünlü Square 1 Mall'u yapan Purshottakm Bagheria ve Business Park Town Planners Ltd.'den Kabul Chawla) ortaklığa girmeleri. Sabharwal'ın mühürleme kararlarının sonucunda insanların mağaza ve işyerlerini alışveriş merkezlerine ve ticaret komplekslerine taşımak zorunda kalmaları, böylece fiyatların yükselmesi ve Sabharwal'ın oğullarıyla ortaklarının bundan hem finansal hem de maddi açıdan büyük kazançlar elde etmeleri.

4) Union Bank'ın Pawan Impex'e, teminat güvencesine bağlı olarak (ki sonradan böyle bir teminat olmadığı anlaşılmıştır) 280 milyon rupi (5.6 milyon dolar) kredi açması.
5) Apaçık çıkar çatışmasından dolayı, tam tersini yapmak, kendisi davaya bakmayı istemek yerine, ev ve işyerlerinin mühürlenmesi davasına katılmaktan imtina etmesi.
6) Sabharwal'ın kendisi Amar Singh telefon kasetleri davasına bakan yargıç iken (ki kasetlerin yayınlanmasının kısıtlanması kararını vermişti), NOIDA denen, Yeni Delhi'nin banliyölerinden Yeni Okhla'daki sanayi geliştirme alanında pek çok sınai ve ticari arsanın, Mulayam Singh/Amar Singh hükümetinin belirlediği kelepir fiyatlarla oğullarının şirketlerine tahsis edilmesi.
7) Oğullarının Maharani Bagh'da 154,600,000 rupi (3.1 milyon dolar) bedelinde bir ev satın almaları. Bu paranın kaynağı açıklanmamıştır. Tapu kayıtlarına bakıldığında, oğullarının babalarının ismini (işyerlerini yargıç babalarının ikamet adresinden yönetmekte bir beis görmeyen kişiler için şaşırtıcı bir utangaçlıkla) Yogesh Kumar olarak gösterdikleri öğrenilmiştir.

Bütün bu suçlamalar tartışmasız sayılan, çürütülemez belgelerle (tapu kayıtları, Union Bank şirket işleri şubesi belgeleri,

çeşitli şirketlerin kuruluş sertifikaları, yayınlanmış hissedar listeleri, Nitin ve Chetan şirketlerinde sermaye artışı yapıldığını bildiren duyurular, gelir vergi dairesi tahakkukları ve araştırma yapan gazeteci ile yargıcın kendisi arasındaki telefon görüşmeleri kayıtlarını içeren bir CD, vb.) desteklenmektedir.

Bu belgeler, Delhi yangın yerine dönmüşken, binlerce dükkân ve işyeri mühürlenir ve işletme sahipleriyle çalışanlar geçinme imkânlarından yoksun kalırken, Sabharwal'ın oğullarıyla ortaklarının servetlerinin giderek büyüdüğünü göstermektedir. Onların performansına bakmak, sanki Yeni Hindistan'ın nasıl çalışacağını gösteren bir kullanma talimatını okumak gibidir.

Hikâye herkes tarafından bilinir haline gelince, başka bir emekli başyargıç olan J.S. Verma da, Karan Thapar'ın CNBC'deki söyleşi programı olan *India Tonight*'a çıkmıştır. Verma bu programda, eski bir yargıcın elden bırakmaması gereken bütün ihtiyatlılığıyla şunları söylemiştir: "Eğer bu iddialar doğruysa, usulsüzlüğün düzeyine bakın. Bir kamu görevi ifa eden herkes demokrasilerde nihayetinde halka hesap vermek durumundadır; dolayısıyla, halkın da kamu görevlilerinin nasıl çalıştıklarını bilme hakları vardır; işgal ettiğiniz makam ne kadar üst düzeydeyse, sorumluluğunuz da aynı derecede büyür." Yargıç Verma sözlerine, eğer ortadaki bulgular doğruysa, bunun açık bir çıkar çatışması örneği doğuracağı ve Sabharwal'ın işyerlerinin mühürlenmesi doğrultusundaki talimatlarının bir tarafa bırakılıp, davanın yeniden görülmesini gerektirdiği minvalinde devam etmiştir.[10]

Meselenin özü burada yatıyor. Zaten skandalı ağırlaştıran şey de bu. Yüz binlerce insanın hayatı mahvoldu. Eğer buna

10) J.S. Verma'yla röportaj: Karan Thapar, *India Tonight*, CNBC Hindistan, 16 Ağustos 2007.

sebep olan kararın yanlışlığı apaçık ortadaysa, o zaman gerekli değişikliklerin yapılması gerekir.

Peki, ama iddialar doğru mudur?

Güçlü ve tanınmış kişilerle ilgili skandallar kötü niyetli, güdümlenmiş ve gerçekdışı olabilir ve genellikle de öyledirler. Yargıçların düşmanlarına neler yaptıklarını Tanrı biliyor; ne de olsa onların el attıkları her davada bir kazanan, bir de kaybeden olur. Yargıç Y.K. Sabharwal'ın da kendi payına düştüğü kadar düşmanları olduğundan pek şüphe edilemez. Şayet ben onun yerinde olsaydım ve onun gibi gerçekten saklanacak hiçbir yer bulamasaydım, göğsümü gere gere soruşturma açılmasını isterdim. Dahası, başsavcıya benimle ilgili bir araştırma komisyonu kurulması için yalvarırdım. Benim aleyhimde kanıt uyduranların ve bana öfke kusan bütün bu iddiaların aydınlatılması için elimden ne gelse yapardım.

Kesinlikle yapmayacağım şey ise, kendime dair ithamlara değinmeyen ve hiç kimseye ikna edici gelmeyen, etkisiz, ahmakça bir savunma kaleme alarak durumu iyice kötüleştirmek olurdu.[11]

Keza, eğer ben başyargıç makamında oturan kişi ya da mahkemenin 'onurunun korunması'nı gerçekten dert ettiği iddiasındaki biri olsaydım (ne ki böyle bir şey benim kitabımda yazmaz), bu son aşamada kirleri halının altına süpürmenin ya da muhbirleri susturmaya veya küçük düşürmeye çalışmanın hiçbir şekilde işime yaramayacağını bilirdim. Kaldı ki, eğer bir soruşturma açılmasını istemeseydim ya da hemen bu yönde bir talimat vermeseydim, bir kişiyle ilgili olarak başlayan bir skandalın çabucak bütün hukuk sistemini içine alan bir skandala dönüşebildiğini görmek bana fazla bir şey kazandırmazdı.

---

11) Y.K. Sabharwal, "A Former Chief of India Defense His Honour", *Times of India*, 2 Eylül 2007, s. 10.

Ancak elbette herkes olaylara bu gözle bakmıyor. *Mid Day*'in iddialarıyla gündeme gelmesinden günler sonra, Delhi Temyiz Mahkemesi kendi inisiyatifiyle *Mid Day*'in editörü, yayıncısı ve karikatüristini mahkemeyi aşağılamakla suçlayan bir suç duyurusunda bulundu.[12] Üç ay sonra, 11 Eylül 2007'de de aynı kişileri mahkemeyi aşağılamaktan suçlu bulan bir hükme vardı. Kovuşturmada adı geçen kişiler 21 Eylül'de cezalarını çekmek üzere birer celp aldılar.

Mid Day'in suçu neydi? Alışık olunmadık bir cesaret gösterisinde bulunmak mı? Temyiz Mahkemesi'nin kararında, *Mid Day*'in Yargıç Subharwal'a karşı yönelttiği iddiaların doğruluğu konusuna kesinlikle hiçbir yorum getirilmemiştir. Tersine, olağandışı, neredeyse yogavari bir manevrayla, *Mid Day*'deki makalenin gerçek hedeflerinin Yargıç Subharwal'la birlikte görev yapmış olan, hâlâ da görevdeki yargıçlar olduğu ima edilmiştir (bu yüzden de sanıklara atfedilen hareketin aşağılama suçunu oluşturduğu vurgulanmış olmaktadır):

> Tasarlanmış olan olayın, sanki Yüksek Mahkeme, üyelerinden birisinin gizli niyetlerini hayata geçirmesine meydan vermiş gibi bir görüntü ortaya çıkardığına işaret ediyoruz. Yapılan ifşaatların niteliği ve bu ifşaatların nasıl bir bağlam içinde oturtulduğu, Hindistan'ın eski başyargıcını hedef alsa da, Yüksek Mahkeme'nin imajını zedelemiştir. Burada hedeflenen, kurumun kendisinin genel kamuoyu nezdinde uyandırmış olduğu güveni aşındırmaktır. Yüksek Mahkeme dairelere ayrılır ve her dairenin bir kürsüsü vardır. Dolayısıyla, orada görev yapan herhangi birine suç atfetmek, otomatik olarak diğer üyelerin de kukla gibi davrandığı ya da gizli niyetleri

12) Yeni Delhi'deki Temyiz Mahkemesi, M.K. Tayal ve diğerleri davası, 11 Eylül 2007. Ayrıca bkz. "Court Holds *Mid-Day* Editor Guilty of Contempt of Court", *Hindu*, 12 Eylül 2007

hayata geçirmeye namzet olduğu şeklinde bir sinyal göndermek manasına gelir.

Oysa *Mid Day*'de çıkan yazıların hiçbir yerinde başka bir yargıcın adı zikredilmiş değildir. Bu yüzden, söz konusu gazeteciler hayali bir suçtan dolayı sanık kürsüsüne oturtulmuşlardır. Bu tavrın anlamı, bir dairede birçok yargıç görev yapıyorsa ve sizin elinizde onlardan birinin şaibeli işlemlere dayalı bir kanaat oluşturduğuna ya da bu yönde bir karar aldığına, dahası kendisiyle şahsen ve açıkça çıkar çatışmasının söz konusu olduğu bir davaya baktığına dair kanıt varsa bile, bunun yetmeyeceğidir. Böyle bir durumda, mahkeme heyetinde kim yer alıyorsa ona çamur atan bir konuma düşürülmeden davanızı yürütemeyeceksiniz demektir. (Peki, sırf tartışma olsun diye soralım, ya bir dairede iki yargıç sırayla rüşvet almaya karar vermişse o zaman ne olacak? O zaman ne yapmamız gerekir?)

Şimdi karşımızda mahkemenin aşağılanması konusunu geliştiren tamamen yeni bir düşünce ekolü var: Bu ekolün temeli, adı anılmayan yargıçlara karşı işlenen hayali suçlara dair hararetli yorumlarda bulunmak. Peh!

Başka ülkelerin çoğunda mahkemenin aşağılanması suçunun tanımı, adaletin yerine getirilmesine açıkça ve fiilen tehlike oluşturan tehditlerle sınırlıdır. Mahkemenin 'otoritesinin zedelenmesi' ve 'skandalvari durumlar' mevzusu hakikaten saçma, tehlikeli bir sansür biçimidir ve kolektif zekâmıza da hakaret sayılır.

Mid Day'deki haberi patlatan gazeteciler önemli ve cesaret gerektiren bir müdahalede bulunmuşlardır. Onlarla dayanışma içine giren başka bazı gazeteler de haberin izini sürmüşlerdir. Bu doğrultuda birçok insan biraraya gelmiş ve desteklerini ifade eden bir ortak açıklama yapmışlardır. Bütün bunlar gözlerimizin önünde oluyor. Ateş sönüyor, vakit doluyor.

11
HRANT'IN ARDINDAN: ÇATLAĞI ARAYAN SU MİSALİ*

Açık Gazete'de yazar, aktivist, insan hakları savunucusu ve dostumuz Arundhati Roy'la beraberiz. Irak Dünya Mahkemesi sırasında da beraberce yayın yapmıştık Açık Radyo'dan, kendisi vicdan jürisi başkanıydı o zaman. Yarın, öldürülüşünün birinci yılında Hrant Dink anısına, Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü ve Tarih Bölümü tarafından düzenlenen "İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü" temalı konferansın davetlisi olarak bir konuşma yapacak. Hoşgeldiniz, burada bulunmanızdan çok mutluyuz.

*) Ömer Madra'yla yapılan bu söyleşi 17 Ocak 2008'de Açık Radyo'nun "Açık Gazete" programında yayınlanmış ve Nur Deriş Ottoman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Ben de burada bulunmaktan dolayı çok mutluyum.

Aslında geçtiğimiz yıl korkunç bir yıl oldu bizler için, 'anno horribilis' *denebilecek kadar kötü bir yıldı. Yıl, sevgili dostumuz ve geçmişteki bir programcımız olan Hrant Dink'in öldürülmesiyle başladı. Yine de umudumuzu korumaya çalışıyoruz, sanırım bu çabamızda da yalnız değiliz. Türkiye açısından çok kötü bir yıl olarak geçti, ama dünyanın başka yerleri için de oldukça kötüydü. Siz bu durumu bir bütün olarak nasıl değerlendiriyorsunuz, 2008 için umutlu musunuz?*

Bana öyle geliyor ki, umut hiçbir zaman akılla, gerçekle, olguyla ilgili bir şey değil; kendi başına bir şey umut ve umutlu olmak. İşler en kötü gittiği zamanda bile, her zaman umut olmuştur.

Bunun akıl gerçeğiyle hiçbir ilgisi yok aslında. Aslında ben 'Türkiye'de ne olup bitiyor, Hindistan'da ne olup bitiyor, Türkiye için iyi bir yıl mıydı, Hindistan için iyi bir yıl mıydı?' diye düşünmekten vazgeçtim artık; çünkü öyle anlaşılıyor ki, Türkiye'de Hrant'ı katledenler bunu bir zafer olarak kutluyorlar. Bugün Hindistan'a baktığınızda bazen bana bir tımarhanede yaşıyormuşum gibi geliyor. Âdeta kalın bir kir tabakası, pislik tabakası kaplamış insanların üstünü, böyle bir durumda kutlama yapmak için sebep bulabilen insanlar ve ellerine geçirdikleri her şeyi halktan koparmaya çalışanlar bu durumdan çok mutlular.

Peki, onlar neyi kutluyorlar?

Büyüme oranını kutluyorlar, Hindistan'ın dünyada bir dev olduğunu, demokrasi için bir model oluşturduğunu, ilerleme için bir model teşkil ettiğini söyleyip kutlama yapıyorlar.

Oysa benim soykırıma atfettiğim bir durum var Hindistan'da; bundan sekiz yıl önce bir soykırım oldu -bu soykırım

kelimesini son derece dikkatli bir şekilde, BM'nin terimini düşünerek kullanıyorum-, Gucarat eyaletinde 2 bin Müslüman güpegündüz katledildi, yüzlerce kadın tecavüze uğradı, insanlar evlerinden ayrılmak zorunda kaldılar. Hükümetin, oradaki yönetimin desteğiyle yaptılar bunu. Bundan beş yıl sonra bir çeşit operasyon yapıldı, katiller canlı yayında yakalandı; övünüyorlar, böbürleniyorlardı, "Şu kadar Müslüman öldürdük, bu kadar insan katlettik," diye, bunu nasıl arkalarındaki hükümet desteğiyle yaptıklarını anlatıyorlardı. İnsanların da tepkisi, 'hay allah, bunlar yine seçimleri kazanacaklar' şeklinde bir tepkiden ibaret oldu, onun dışında bir sessizlik oldu.

Hrant'ın ölümüne baktığımızda da böylesi tepkiye benzer bir şeyi görebiliyoruz.

Bu sizin soykırım diye sözünü ettiğiniz olayda esas sorumlu olanlardan Modi de seçimleri kazandı, bildiğim kadarıyla.

Evet, Modi kazandı. Benim anlatmaya çalıştığım şu: İnsanlar bunu sanki bireysel bir siyasetmiş gibi buna indirgemeye çalışıyorlar, oysa bu adam RSS denen bir örgüte mensup. Bu örgüt 1920'li yıllardaki İtalyan faşizmine tamamen uygun bir şekilde yaratılmış bir örgüt, Hitler'e hayran, Hindistan'daki Yahudilere düşman. Modi de, muhalefet lideri de buna mensup. 700 bin kadar gönüllü çalışanı var bu örgütün, okulları var ve bu okullarda 2 milyondan fazla öğrenci var, öğretmenleri var. Yani bu sadece bir kişinin, bir adamın işi değil, sistemli şekilde faşist ideolojinin bir ülkede inşa edilmesiyle ilgili bir konu. Âdeta bir vaaz verircesine nefret söyleminin yaygınlaştırılmasına dayalı bir hareket.

Hindistan'daki liberallerin de buradaki rolünü görmek lazım. Hindistan'ın Birlik (İttihat) ve İlerleme'yi (Terakki) kendince yarattığı bir model bu. Faşistler öyle bir durum yaratı-

yorlar ki insanlar birbirinden nefret ediyorlar, ondan sonra da bir ilerleme projesiyle çıkanlar oluyor ortaya. İnsanlar oturdukları yerlerden uzaklaştırılıyorlar, topraklarından oluyorlar.

Hindistan'da zenginler ve meşhur orta sınıf, artık çok başarılı bir bölücü faaliyetin başında bulunanlar. Bunlar bu kaynakları nasıl ele geçirebileceklerine bakıyorlar, dolayısıyla İttihat ve Terakki bir anlamda Hindistan'da da var, bir koalisyon şeklinde var. Bu ancak bir soykırım programıyla sonuçlanabilir, çünkü böyle bir kalkınma modelini insanları yerinden etmeden, onları öldürmeden, onların katillerini aklamadan yürütemezsiniz.

Genelleme yapmak çok zor ama, siz acaba Türkiye'de olup bitenlerle, özellikle de milliyetçiliğin, hatta faşistçe bir aşırı milliyetçiliğin giderek yükselmesi -ki bu süreç Hrant'ın ölümünden, öldürülmesinden önce de başlamıştı, ama ondan sonra iyice hızlandı geçtiğimiz yıl içerisinde- ile, Hindistan'da olup bitenler arasında bir paralellik görüyor musunuz? İki ülkenin de büyük neo-liberalist proje içerisinde yer aldığı söylenebilir mi? Türkiye'de de hükümet yaptıklarından, elde ettiği başarılardan çok gurur duyuyor.

Ben hep temkinliyim, dünyayı gezip her konuda uzmanmış gibi davranan, gittiği ülkelerde böyle konuşan bir insan olmaktan biraz çekiniyorum. Ancak dünyanın işleyişinin nasıl olduğunu anlamak çok önemli.

Şirket paralarının sınır tanımadan dünyayı arşınlaması ve medyanın desteğiyle, silah üreticilerinin desteğiyle aynı safta bulunması nasıl oluyor? Mesela, Türkiye'deki hükümete bakacak olursanız, ABD'nin müttefiği olduğu için milliyetçiler ve faşistler belki dışarıda durup kendilerini ABD'den ayrıymış gibi göstermeye çalışıyorlardır, ama aslında müttefiklerdir, çünkü Cruise füzeleri, vs. birtakım projeler içerisinde mütte-

fiktirler bunlar. Bu ittifak sayesinde bu Cruise füzelerini elde edebiliyorsunuz.

Dolayısıyla, neo-liberalizmin büyümesi ve etnik milliyetçiliğin ya da faşizmin yükselmesi bir bütün aslında, ancak her ülkede bunun değişik varyantları olabilir.

Hem bölgesel düzeyde hem de küresel düzeyde tanık olduğumuz bir dizi buhran var, enerji sektöründe bunu görüyoruz, finans sektöründe görüyoruz... Benim asıl üzerinde durmak istediğim, iklim krizi. Silah imalatçılarının dışında bu kriz durumlarından en çok kazançlı çıkanlar kimler? İfade özgürlüğünü, giderek kötüleşen bir dünyada nasıl savunabiliriz?

İfade özgürlüğü çok kaypak bir kavram; en karmaşık, en gelişkin yasalara baktığımızda bunların ABD'de olduğunu görüyoruz, ama orada da biliyoruz ki ifade özgürlüğü yok. Çünkü ifade özgürlüğü platformları ancak en yüksek parayı ödeyenlerin alabileceği, kullanabileceği bir şey. Türkiye'ye baktığımızda 'bu konu nasıl halledildiyor' diye, işte, kurşun sıkarak halledildiğini görüyoruz. Hindistan'da özgür ifade diye bir şey yok zaten, bundan çok bahsedilse bile. Aslında yasa milisler tarafından, birtakım müfrezeler tarafından uygulanıyor; bir ortak sansür uygulaması sayesinde işlerini görebiliyorlar.

Ayrıca manipülasyon var; biliyorsunuz, Hindistan'da yakın geçmişte Marksist parti, Batı Bengal'de hakim olan özel ekonomik bölgeler kavramını eleştirdi. Marksistler kendi ekonomik bölgeleri olacağını ilan ettiler ve kendi partilerinden insanlar, Nandigram denen koskoca bir bölgede komünist partisinin üyeleri, polis kılığına girerek, birtakım toprakları ele geçirmek için birtakım katliamlar gerçekleştirdiler. Çünkü bu toprakların çoğu Müslümanlara ve Dalitlere aitti. Bu konuda gerçekten büyük bir kargaşa çıktı, bu artık ihanetin son kertesi şeklinde değerlendirildi komünistler açısından. Ancak

yaptıkları ilk şey şu oldu; dikkati bu ekonomik bölgelerin ele geçirilmesi konusundan başka yere çekmek için, Bangladeşli yazar Teslime Nesrin'in iki yıl önce yazmış olduğu kitabından bahsettiler. 'Bakın işte, bütün Müslümanlar bu kitaba karşı çıkıyorlar' diye bunu mesele haline getirdiler, Teslime Nesrin için bir gösteri düzenlediler. Halbuki kitap zaten yayınlanmıştı, ortadaydı, herkes de okumuştu. Sırf bu ifade özgürlüğü meselesiyle göz boyamak ve dikkati başka yere çekmek için bunu yaptılar aslında.

Dolayısıyla, bu ifade özgürlüğü meselesi de bir aldatmaca şimdi. Yapabileceğimiz tek şey, aslında 'çatlağı arayan su' gibi olmak, yolumuza devam etmek. Ne zaman, neyi söyleyebiliriz, nasıl söyleyebiliriz, sesimizi nasıl duyurabiliriz? Bunu yapmaya devam etmekten başka çıkar yolumuz yok. Bana öyle geliyor ki, Hrant söylenemez addedilen şeyleri söylediği için öldürüldü Türkiye'de. Ancak biz de gösterilerle, ifadelerimizle bu katliamı karşıtına çevirmek zorundayız.

Nitekim Hrant'ın cenazesi gerçekten muhteşemdi, yaklaşık 200 bin kişi katıldı ve sessiz bir ritüel gerçekleşti. İnsanlar ellerinde "Hepimiz Hrant'ız", "Hepimiz Ermeniyiz" sloganlarının yazılı olduğu dövizleri taşıdılar. Daha önce eşi görülmemiş bir olaydı bu Türkiye'de, gerçekten de büyük bir etki yarattı. İlk birkaç gün boyunca sessizlik vardı çünkü; bu olay olağanüstü büyük, daha önce hiç benzeri olmayan sayılarda insanları biraraya getirmişti, çok haysiyetli bir şekilde biraraya gelmişti bu insanlar. Ancak bazı başka çevrelerden insanlar da tepki göstermeye, "Hepimiz Ermeniyiz" sloganına itiraz etmeye başladılar. Bu sloganın tamamen kabul edilemez bir slogan olduğunu iddia ettiler. Peki, sizin bu konuda söyleyecekleriniz ne olabilir?

Gerçekten çok ağır bir bedel ödendi bunun için. 100 bin kişinin sokaklara dökülmesi için Hrant Dink'in öldürülmesi

gerekti. Bir an bu sessizlik kırılmış oldu, ancak şimdi yeniden örgütleniyor, saflarını sıklaştırıyor ve kendini toparlıyor. Dolayısıyla, bu mücadelenin devam etmesi, sürekli olması lazım. Tabii ki bu, muharebe kokusu taşımayan bir mücadele olacak, ama riskleri de olacak her zaman.

Öyle anlaşılıyor ki Hrant Dink'in durumu bir istisna değil, Türkiye'de pek çok insan şiddete dayalı olmayan görüşlerini dile getirdikleri için kovuşturmaya uğruyorlar. Dünyanın başka yerlerinde de bu tür durumlar var...

Birtakım denklikler kurulabilir, ama her zaman da aynı değildir her şey. Gucarat'taki katliam olduğunda kimse sokaklara düşmedi, 200 bin kişi sokağa dökülüp "Biz hepimiz Müslümanız" demedi, kimse buna cesaret edemedi. Belki bunu yapmak isteyen birkaç kişi vardı, ama bir avuç insandı bunlar ve onlar da öldürülecekti. Bana öyle geliyor ki, bugün Hindistan'da artık ifade özgürlüğü meselesinin çok ötesine geçtik. Bir çeşit bir liberal sınıf oluştu ve bunlar medyayı ele geçirdiler, aslında benim 'sahte evren' dediğim şeyi yaratıyorlar. Bunun faşizm olmadığını, faşizm demenin bir abartma olduğunu, bir ifrat olduğunu, Hindistan'ın çok büyük bir ülke olduğunu, büyük bir demokrasi olduğunu iddia ediyorlar. Oysa bir tahkim alanını sömürgeleştirerek, kendi açılarından faşizmle bir ittifaka girmiş oluyorlar. Aslında bunu kınıyormuş gibi görünüyorlar, 'ama o kadar da kötü değil aslında, yöneticiler de sorumluluklarını üstlendiler' benzeri laflar edip işi bulandırıyorlar.

Tabii büyük Gandhi taraftarı hareketin yaptıkları, mesela barajların yapılmasını durdurmak için -ki benim de katıldığım bir hareket bu- harcanan çabalar, alay edilen, Hindistan'daki Brahman bürokrasisi tarafından aşağılanan, küçümsenen olaylar haline geldi. İnsanlar da artık çaresizlik içerisinde silaha sarılmaya başladılar. Artık Hindistan'ın yüzde 30'u bu hü-

kümetin kontrolünün dışında, çok büyük bir Maocu hareket var. Gerçi bunun daha iyi bir dünya yaratabileceğini düşünmemiz hiç mümkün değil, çünkü Mao da milyonlarca insanın katliamından sorumluydu.

Hindistan'da şimdi ne olduğuna bakacak olursak, kendi içinde bir sömürgeleştirme olduğunu görüyoruz. Başka ülkeye gidip başkalarını sömürgeleştiremeyeceklerine göre, burada birtakım rezervler yaratarak, insanları gruplaştırarak, onları küçümseyerek, aşağılayarak, yeni ülke imajında kendilerini ayrıncı bir şekilde sunuyorlar.

Bu insanlar kimler? Onlar zaten toplum dışına itilmiş insanlar, Chattighar gibi eyaletlerdeki duruma baktığınızda neredeyse bir iç savaş var oralarda, 400 kadar köyde 40 bin kadar insan yerlerinden edildi, yerli insanlar bunlar ve polis kamplarına sokuldular. Güya bunları Maoculardan korumak adına yapıldı. Kolombiya tarzı milisler gibi bunlar silahlandırıldı, hükümetin desteği altında yapılıyor bu. Burada Tata gibi şirketler maden cevherleri gibi konulara el atmaya başladılar, boksit, demir gibi madenleri ele geçirmeye koyuldular.

Sizin bütün bu anlattıklarınız bir kâbus gibi, Hindistan iç savaşın çıkmasına ramak kalmış ülkelerden biri diyebilir miyiz?

Aslında Hindistan'ın ne olduğunu bilemiyoruz, koca bir kıta gibi, Avrupa gibi bir yer. Dolayısıyla, 'ramak kalmış'ı bırakın, doğrudan doğruya iç savaşın içinde olan yerler var, bence bir işgal durumu var bazı yerlerde. Basit bir istatistik vereyim; Amerika'nın 150 bin askeri var Irak'ta, Hindistan'da güvenlik güçleri 700 bin kişiden oluşuyor, Keşmir'de 1968'den beri 10 bin kişi öldürüldü, kuzeydoğuda iç savaş var, silahlı kuvvetlere özel güçler tanıyan yasalar, bir subaya anında birini öldürme yetkisini veren tanıyan bir yasa işlerlikte. Jharkand, Madra Pradeş, Andra Pradeş gibi yerlerde hükümetin

hiç giremediği yerler var, tamamen Maocuların ele geçirdiği. Buraya orduyu çağırmayı, silahlı kuvvetleri çağırmayı düşünüyorlar.

Gucarat'ta soykırım oldu, bir yandan kriket yarışmaları yapılıyor, bir yandan hasat şenlikleri yapılıyor, sürekli insanların aklını çelmek için, onları oyalamak için böyle şeyler icat edilip öne sürülüyor. Ama gerçekten insanı dehşete düşüren bir durum var, çünkü bu 'ilerleme projesi' denen projenin dokunulmazlığı var, hiçbir şekilde dokunulamıyor ve parlamentodan da daha güçlü.

Geçenlerde büyük bir skandal çıktı ortaya, eski bir başyargıcın oğlunun birtakım müteahhitlerle ilişkisi olduğu anlaşıldı. Bunlar inşaat sektöründe çalışan insanlar, oğulları da birtakım yoksulları evlerinden edecek şekilde bu insanlarla ittifak içindeydi. Yüksek Mahkeme'nin bu durumu ortaya çıkaran dergiye karşı kararı tamamen aşağılayıcı bir karardı. Bu insanlar hakkında hapis kararı çıktı, tıpkı bana karşı açılan davada olduğu gibi. Oysa asıl suçlular tamamen serbest bir şekilde yargılanmadan dolaşabiliyorlar ortada.

Mesela, 2001'de 30 Aralık'ta Hint parlamentosuna bir saldırı düzenlendi, bu saldırıdan bir gün sonra beş kişi tutuklandı. Bu olayı ben çok yakından izledim, suçlamaların hepsi uydurmaydı, sonunda tutuklananlardan üçünü serbest bıraktılar, dördüncüsü hâlâ hapiste ve idama mahkûm edildi, bir Pakistan terör şebekesine bağlı olduğu iddiasıyla. Parlamentoya karşı saldırı olduğunda Hindistan'daki ilk tepki, neredeyse nükleer savaş çıkarmaktı. Delhi'yi boşalttılar, biliyorsunuz, yarım milyon asker seferber edildi, sınıra yığıldı, bütün sınıra mayın döşendi bu saldırı sebebiyle. Oysa şimdi bütün bunların bir uydurmacadan ibaret olduğunu görüyoruz.

Böyle bir şey olmadı mı yani?

Evet, oldu, birtakım insanlar saldırdılar, silah çektiler, ateş ettiler, ama bütün bu tutuklanan insanlara karşı güya kanıt şeklinde sunulanların gerçek olmadığı ortaya çıktı. Yargı bu dördüncü kişiyi idama mahkûm ederken, 'aslında bir terörist şebekeye mensup olduğunu gösterecek bir kanıt olmadığı halde, toplumun kolektif vicdanını yatıştırmak için biz bu adamı idama gönderiyoruz' diye bir karar çıkarabildi. Şimdi bir kampanya yürütüyorlar bu adama karşı, idam edilmesi gerektiği konusunda.

Avi Haligua: *Türkiye'de de her gün gazetelerde, televizyonlarda bunları izliyoruz ve dünyanın her tarafında böyle şeyler oluyor. Suç eskiden olduğu kadar görünmez değil, pek çok ilişkiler ortaya çıkıyor, medyada da bu ilişkiler sergileniyor, devlet de suç işleyenler arasında, ama sonuçta hiçbir şey olmuyor. Siz herkes için umuttan bahsettiniz, ama acaba bu umudu nasıl yükseltebiliriz insanlar için?*

Bazı şeyler var ki beni çok mutlu etti, mesela sözünü ettiğim Nandigram dediğim yerde polis kuşattığında insanlar yolları kazdılar ve polisin girmesini engellediler. Gandhi gibi "hiçbir şey yapmayacağız" demediler, öyle bir mücadele artık söz konusu değil. Nandigram şimdiye kadar kendini korumayı, savunmayı başardı. Benim annem Kerala'da oturuyor, geçtiğimiz ay oraya gittim, orada bir kauçuk şirketi var Harrisons adında. 7 bin kadar Adivasi denen yerel aile bunu ele geçirdi. Beni oraya çağırdılar, gerçekten de onur duydum oraya davet edilmiş olmaktan. Çok yoksul insanlardı, çatı diye üzerlerine mavi bir plastik naylon çekmişlerdi. 20 bin kişi vardı orada, hepsi kendine ait bir ufak toprak parçasına tutunuyordu. "Herhangi birisi evimize girmeye kalkarsa biz kendimizi ateşe vereceğiz," diyorlardı.

Birdenbire kendi doğduğum eyalette bu hiç görülmeyen insanların gözlerimin önünde yükseldiğini gördüm ve konuşan kadını dinlediğimde medeniyet adına öfkeyle konuştuğunu gördüm ve duydum. Daha önce hiçbir zaman böyle bir olaya tanık olmamıştım Hindistan'da. Bu insanları itseler de, dışlasalar bile üç aydır orada duruyorlar ve orada kalmayı, orada durmayı ve mücadele etmeyi öğrendiler. Gerçekten olağanüstüydü bu.

Bana öyle geliyor ki, insanların bu kurumların artık bize göre olmadığını anlamaları çok önemli. Tabii ki bu hoş olmayacak, ama orta sınıf insanları açısından, bizler gibi düzgün hayatlar yaşamış insanlar açısından bu felaket bir şey sayılabilir. Oysa her şeyin dışında tutulmuş, itilmiş kakılmış insanlar için bu değişim kötü bir şey değil. Bana öyle geliyor ki artık bir şekilde bunun kırılması lazım, gerçeğin medyanın gösterdiği gibi olmadığının anlaşılması lazım. Maocu olmanız ya da olmamanız değil söz konusu olan, siz iktidarda olanların işine gelmediğiniz zaman size terörist gibi davranılacak.

Yapacağınız seçim, mücadele etmek ya da etmemek arasındaki seçim. Size iyi davranılması gibi bir seçeneğiniz yok zaten, bu tür mücadeleler terörizmle özdeş gösterilmeye çalışılıyor bugünlerde.

Siz Keralalısınız, ama Kerala da bir istisna değil, bu meşaleyi taşıyan daha pek çok eyalet var, pek çok yerde mücadele sürüyor.

Ben kendi eyaletimden gurur duyuyor değilim, ben bir eyaletten gurur duyamam zaten, benim doğamda yok böyle bir şey, eyaletten gurur duyulmaz. Ben bunu yapan insanlarla gurur duyuyorum. Gerçekten bu insanları sahiplenmek gerekiyor artık. Bunların karşısındakilere baktığınızda, neomuhafazakârlara, faşistlere, işte bu 'sahte evren' dediğim,

'kalp evren' dediğim şeyi yaratan bu insanlara karşı durmak gerekiyor. Birtakım akademisyenler de bunun içine katılıyorlar, dengeli olduklarını iddia ediyorlar, ki aslında değiller. Aslında bu insanlar tamamen statükoyu korumak üzere hareket ediyorlar ve makul olanın hakemleri olarak ortaya çıkıyorlar. Makul olmakla bu mücadele kazanılamayacak, maalesef böyle olamayacak.

Aslında benim dilin ele geçirilmesi dediğim bir şey de oluyor neo-liberaller tarafından, diyelim ki 68 kuşağının ilerici söylemini de ele geçiriyorlar Siz faşistlerin ve neo-liberallerin terminolojisi artık açık bir hale geldi diyordunuz, belki de sonun başlangıcına işaret ediyor bu durum, artık insanlar çok da ikna olmuyorlar böyle bir dil karşısında.

Bilemiyorum, Türkiye'de böyle mi oluyor emin değilim, ama Hindistan'da siyasetin STK'laştırılması diye tanımlayabileceğimiz bir durum var. Aynı insanlar aynı zamanda STK'lara (sivil toplum kuruluşlarına/hükümet-dışı kuruluşlara) da kaynak sağlıyorlar, mesela Tata gibi bir şirkete bakın, bunlar aslında hep iyi şirket, saygıdeğer şirket muamelesi görmüşlerdi, ama şimdi artık saldırganlar ve dünya çapında mücadele eden bir büyük uluslararası şirket görünümü edinmeye başladılar, her sektöre girdiler, kamyon sektörü, telekomünikasyon sektörü, Nano, vs. İnsanları topraklarından ettiler, onları silahla kaçırdılar. Şimdi bunun gibi birkaç şirket var Hindistan'da, iki tane tröst var, bu tröstler de birtakım ödenekli topraklar vererek kendilerini temize çıkarmaya çalışıyorlar. Bu tröstler birtakım aktivistleri, birtakım sanatçıları da içlerine alıyorlar. Thomas Friedman'ın sözünü ettiği tarzda bir kuruluş, akademisyenlere burslar veriyorlar, dolayısıyla her iki tarafa da kaynak vermiş oluyorlar bu şekilde. Yani bir anlamda uysallaştırılmış, kullanılmaya hazır, kurumsallaştırılmış bir yapı oluşturuyorlar.

Bunlar aslında sanki mevcut yapıya karşıymış gibi görünüyorlar, ama aslında uslu uslu oturuyorlar köşelerinde. Bana gerçekten çok gülünç gelen bir şey oldu; benim kitaplarının gelirleri de böyle bir vakfa veriliyor, birkaç aktivist olarak biz bunu yapıyoruz. Biz bunu bir dayanışma olarak yapıyoruz, başka türlü kaynaklardan yararlanmak istemeyen insanlara imkân sağlıyoruz. Bir gün bize bir mektup geldi, Tata tarafından desteklenen bir sosyal bilimler okulundan, Tata tröstüne ne kadar müteşekkir olduklarını anlatıyordu bu mektup. Bir seminer düzenlemek istiyorlarmış ve bizim vakfımızın da bu seminerin masraflarını ödemesini istiyorlardı. Bu şekilde kendi projelerinin içine herkesi çekmiş olacaklardı.

Seminer, aşiretlerin, yönetimin ve güvenlik güçlerinin hep biraraya gelebileceği bir ortamdı, bütçeye baktığınızda da hakimlere ne kadar verilecek, kimlere ne kadar para verilecek, bana gerçekten çok gülünç geldi. Ben dedim ki, "Biz bunlara bir cevap yazalım, bizim böyle bir paramız yok, ama Kalinga Nagarlı insanların, yani öldürülen, kurşunlanan insanların buraya gelmesi için katkıda bulunabiliriz," diye. Benim bu girişimim vetoyla karşılandı, provokatif bulundu; "Arundhati, kendine gel!" dediler bana.

Neo-liberalizm de böyle işliyor, her iki tarafa da kaynak vererek, akademik dünyayı içine çekerek, iktisat kürsülerini yanına alarak.

Sadece akademisyenler de değil, mesela Keşmir'de 20 bin tane STK var, bunlar boksit keşfettiler orada şimdi. Vedanta diye bir İngiliz şirketi boksit araştırması yapıyor. Birtakım haklar ödüyor hükümete, dolayısıyla bütün bir dağı alıp götürebilir Avustralya'ya, hükümet sesini çıkarmayabilir. Şimdi toprakları, tarlaları sulayan su kaynaklarına da saldırıyorlar, çekiyorlar, dolayısıyla buradaki topraklar da kuruyacak.

Şimdi 1 milyar dolarlık bir üniversite de kuracaklar ve bütün çevreciler burada çalışacak, bütün entelektüeller burada olacak, bu boksit şirketlerinin denetiminde olacak. Nijerya'da olduğu gibi, bütün şirketler orada ve faaliyet göstermeye çalışıyorlar.

Mesela, Alchem diye bir şirket var, 1 milyon dolarlık bir çevre ödülü veriyor çevre aktivistlerine, onlar da bunu alıyorlar. Her şey artık örgütlü, her iki taraftan. Birtakım direniş hareketlerinin liderlerini öldürmek yerine onları kendi yanınıza alıyorsunuz ve iyi iş yapan birtakım insanlar da bunların aklını çelmeyi başarıyorlar. Halk sağlığı için çalışan, eğitim için çalışan insanlara da el uzatıyorlar ve bunlar da kendi yaptıkları işlerden memnun oldukları ve sonuçlarını hemen gördükleri için buna rıza gösteriyorlar. Bir güvenlik sorunu da var burada, her şeyin kaymağını toplamak için bir vesile oluyor bu girişimler.

Evet bu gri alan dediğimiz, ne siyah, ne beyaz olan alan gerçekten çok tehlikeli, çünkü tanımlaması zor.

Aslında herkesi acınası duruma getirecek bir bakış açısı bu, sanki herkes yardıma muhtaçmış gibi davranmak. Hindistan aslında kendini pohpohlayıp duruyor. Yeni bir kanun çıkardılar belli bölgelerde, bu kanuna göre asgari ücret üç ay boyunca güvence altına alınıyor bir yıl içerisinde. Aslında bu halk arabası dedikleri şeyin onda biri kadar bir para bu. Kimse böyle bir parayla hayatta kalamaz, ama âdeta bir kemik atmış oluyorlar onların önüne, ancak bu kemik öylesine bürokrasiye bulanmış vaziyette ki, o bulanıklığı sıyırdığınız zaman aslında yenecek bir şey de kalmıyor bu kemiğin üzerinde.

Aslında insanların topraklarını ellerinden alarak, onları devlet yönetimindeki rezervlere aktararak ve her an bundan da vazgeçebilir durumda olarak, görünüşte sanki ilerici bir ha-

reket yapmış gibi oluyorsunuz. Çünkü o insanları güya korumuş oluyorsunuz.

Maalesef süremizin sonuna yaklaşıyoruz, ama yine de iki sorum var: Bu sözünü ettiğiniz proje ilelebet devam edebilir mi, yoksa sonuna mı yaklaşıyor? Gerçekten devam edebilir mi, ayakta durabilir mi?

Dünyanın ekolojisi açısından ne olup bittiğine baktığınızda sanki frenleri olmayan bir otobüste yokuş aşağı gidiyormuşuz ve otobüsün içinde de, 'hangi şarkıyı söyleyeceğiz' diye birbirimizle didişiyormuşuz gibi bir duruma benziyor bu.

Evrim tarihine ve insan toplumlarının, yok olmuş toplumların tarihine baktığımız zaman görüyoruz ki, aslında herşey için çok geç oluncaya kadar kimse hiçbir şeyi değiştirmiyor.

Bana öyle geliyor ki, hiçbirimizin tahayyül bile edemeyeceği bir şey, yani mevcut hayal gücümüze sığmayacak bir şey olmalı, ki bütün bunlar durabilsin. Hindistan gibi bir ülkede önümüzde sadece soykırım tehlikesi yok, aynı zamanda çevre kırımı söz konusu. Her şeyin altı üstüne getiriliyor, toprakları altüst ediyorlar.

Demokrasinin bir eksik yanı da, insanları biraz miyoplaştırması; uzağa bakamıyorlar insanlar, uzgörüleri olmuyor ve öngöremiyorlar geleceği. Çok uzak bir gelecekten söz etmiyoruz, ama yakın bir geleceği de düşünebilmek lazım.

Nelerden söz edeceksiniz Hrant Dink dersinde?

Benim konuşmamın başlığı "Çekirgeleri Dinlemek" Burada 'geleceğe geçmişten nasıl bakabiliriz' konusunu işleyeceğim. Faşizm ile neo-liberalizm arasındaki bağlantı üzerinde duracağım.

12
ÇEKİRGELERİ DİNLEMEK
Soykırım, İnkâr ve Kutlama*

Ben Hrant Dink'le hiç tanışmadım; bu şanssızlığı ömrümün sonuna dek telafi etme şansım da yok. Onun hakkında kendi yazdıkları, söyleyip yaptıkları ve hayatını nasıl sürdürdüğünden öğrendiğim kadarıyla şundan eminim ki, eğer bir yıl önce burada, İstanbul'da olsaydım, bu şehrin kış havası esen sokakları ve caddelerinde "Hepimiz Ermeniyiz", "Hepimiz Hrant Dink'iz" yazılı dövizlerle onun tabutunun arka-

*) Bu bölüm, 18 Ocak 2008'de İstanbul'da Türk-Ermeni gazetesi *Agos*'un editörü Hrant Dink'in katledilişinin birinci yıldönümü vesilesiyle düzenlenen konferansın metnidir. 4 Şubat 2008 tarihli *Outlook* dergisinde (Hindistan) çıkmış ve *International Socialist Review*'un Mart-Nisan 2008 tarihli 58. sayısında yayınlanmıştır.

sında sessizce yürüyen yüz bin kişinin arasında ben de olurdum. Hatta belki de elimde, "1 milyon 500 bin + 1" yazılı bir döviz taşırdım.[1]

Eğer öyle bir şey olsaydı, Hrant Dink'in tabutunun arkasında yürürken zihnimin içinde acaba neler gezinirdi? Belki de dostum David Barsamian'ın annesi olan Araxie Barsamian'ın, kendisinin ve ailesinin başına gelenlerin hikâyesini anlatırkenki sesinin yankısını duyardım. Araxie 1915'te henüz on yaşındaymış. Şimdi adı Diyarbakır olan tarihi Ermeni şehri Dikranagert'in kuzeyinde bulunan kendi köyü Dubne'yi basan çekirge sürülerini hâlâ hatırlıyor. Köyün ihtiyarları çekirge sürülerini görünce telaşa kapılmışlar, çünkü çekirgelerin kötüye alamet olduğunu ta iliklerinde hissediyorlarmış. Haklı da çıkmışlar; kötü akıbet birkaç ay içerisinde, ekinler kaldırılmaya hazır olduğu sırada başlarına gelmiş.

"Ben köyümden ayrıldığımda, ailemde yirmi beş kişi vardı," diye anlatmıştı Araxie Barsamian:

> Bütün erkekleri toplayıp götürdüler. Babama, "Silah ve cephanen nerede?" diye sordular. Babam, "Hepsini sattım," diye cevaplayınca, "Hepsini bul getir o zaman," dediler. O da yakındaki Kürt kasabasına gitti, silah ve mermileri alıp getirdi; onu dayaktan geçirdiler, üstündeki bütün elbiseleri çıkarıp aldılar. Geri geldiğinde de -annemin anlattığına göre-, çırılçıplak köye döndüğünde nezarete attılar, orada kollarını kestiler. Babam hapisteyken öldü. Bütün erkekleri tarla-

1) 1,5 milyon kişi, 1915 ilkbaharında Osmanlı Imparatorluğu'nda Anadolu'da öldürülen Ermenilerin sayısıdır. İslam-Osmanlı egemenliğinde yaşayan en büyük Hıristiyan topluluk olan Ermeniler, 2.500'ü aşkın bir süredir o topraklardaydılar. Rakamlar için bkz. Peter Balakian, World Affairs Forum'da yapılan konuşma, San Francisco, California, 2 Kasım 2003. Sesli kayıt ve yazılı metin için bkz. Alternative Radio, http://www.alternativeradio.org/programs/BALP002.shtml.

ya götürdüler, ellerini bağladılar ve üstlerine ateş açtılar, tek tek hepsini öldürdüler.[2]

Sonra Araxie, annesi ve üç küçük erkek kardeşi sürgüne gönderilmişler. Ağır koşullara Araxie dışında hiçbiri dayanamamış. Tek o sağ kalmış. Bu, elbette, Türk hükümetinin ve birçok Türkün reddettiği bir tarihten günümüze ulaşan tanıklıkların sadece bir tanesi.

Ben buraya 'küresel entelektüel' rolü oynayıp size ders vermeye ya da 1915'te Anadolu'da meydana gelen olaylarla ilgili belleği (veya bu olayların unutuluşunu) saran sessizlikte bir gedik açmaya gelmiş değilim. Hrant Dink bunu yapmaya çalışan biriydi ve bedelini hayatıyla ödedi.

İstanbul'a geldiğim gün saatlerce sokakları arşınladım ve güzel, esrarengiz, heyecan verici bir şehirleri olan İstanbul halkına imrenerek bakarken, bir arkadaşım bana şehirde birdenbire göze çarpmaya başlanan beyaz bereli delikanlıları gösterdi. Bu genç çocuklar başlarına geçirdikleri beyaz bereyi, Hrant'ı öldürürken kafasında aynı beyaz bere olan çocuk katille dayanışma olsun diye takıyorlardı. Açıkça ortadaydı ki, bu suikastla hedeflenen hem Hrant'ı cezalandırmak, hem de bu ülkede Hrant'ın cesaretinden (yalnızca söze dökülemez olan şeyi dile getirmesinden dolayı değil, aynı zamanda düşünülemez olanı düşünme cesareti göstermesinden) esinlenebilecek başka insanlara gözdağı vermekti.

Hrant Dink'i katleden merminin üzerinde bu mesaj yazılıydı. Üstelik bu, Türk devletinin görüşlerinden daha farklı bir çizgide durmaya cüret etmiş Orhan Pamuk, Elif Şafak ve diğerlerinin aldıkları ölüm tehditleriyle de iletilmekte olan

2) Araxie Barsamian, Denver'de University of Colorado'da yapılan konuşma, 26 Eylül 1986. Sesli kayıt ve yazılı metin için bkz. Alternative Radio, http://www.alternativeradio.org/programs/BAAR-FISR001.shtml.

mesajdır.[3] Hrant Dink'in kendisi de öldürülmeden önce, 'Türklüğü' alenen aşağılamayı cezai bir suç olarak telakki eden Türk Ceza Yasası'nın 301. maddesi uyarınca üç defa yargı önüne çıkmıştı. Bu mahkemelerin her biri Türkiye'deki faşist sağ harekete, Hrant Dink'in meşru bir hedef olduğu yönündeki sinyali işlevi gördü. Oysa gerçekleri söyleyerek Türklük nasıl aşağılanabilir? Türklüğün ne olduğunu sınırlayıp tanımlama hakkı kim(ler)dedir?

Hrant Dink susturuldu. Ama onun katledilmesine sevinenler, cinayetlerinin ters teptiğini de bilmeliler. Çünkü Hrant'ın ölümü sessizlikle değil, gür bir haykırışla karşılandı. Hrant'ın sesi bir daha ne kurşunlarla, ne mahkümiyetlerle, ne de hakaretlerle asla susturulamayacak bir haykırışa dönüştü. Şimdi o ses gürlüyor, fısıldıyor, şarkı söylüyor, bozguna uğradıktan sonra yeniden toparlanan bir ordu gibi tekrar biraraya gelmeye başlamış korkutucu sessizliği yırtıyor. Hrant'ın sesi bütün dünyanın Anadolu'da doksan yılı aşkın bir süre önce meydana gelmiş olan bir olayı merak etmesini sağladı. Hrant'ın düşmanlarının toprağa gömmek istedikleri bir şeyi. Unutmak istedikleri bir şeyi. Evet, kendi payıma benim de cinayeti duyunca ilk tepkim 1915 hakkında öğrenebildiğim her şeyi öğrenmek, tarih okumak, tanıklıklara kulak vermek oldu. Bu elim olay meydana gelmese hiç yapmayacağım şeylerdi bunlar. Şimdiyse bu olay hakkında bir fikrim var, hatta etraflıca bir fikrim var, ama başta söylediğim gibi, buraya size yeni öğrendiğim şeyleri anlatayım diye gelmedim.

İstanbul'un, Türkiye'nin beyaz berelileriyle savaşmak benim mücadelem değil; bu sizin mücadeleniz. Benim kendi ülkemde başka türden berelilere ve meşalelilere karşı verilecek

3) Bkz. Susanne Fowler, "Turkey, a Touchy Critic, Plans to Put a Novel on Trial", *New York Times*, 15 Eylül 2006, s. A4 ve Nicholas Birch, "Speaking Out in the Shadow of Death", *The Guardian* (Londra), 7 Nisan 2007, s. 30.

kendi mücadelem var. Bir bakıma, bu mücadeleler birbirinden çok da farklı değil. Ama yine de arada can alıcı nitelikte bir farklılık bulunuyor. Türkiye'de suskunluk kol gezerken, Hindistan kutlamayla çalkalanıyor ve ben şahsen hangisinin daha kötü olduğunu kestiremiyorum. Şöyle düşünüyorum: Suskunluk utancı çağırır, utanç da vicdanı. Böyle bir yorum çok naifçe ve âlicenapça mı geliyor? Belki, ama naifliğin ve âlicenaplığın kime ne zararı var? Oysa kıyımdan sevinç duymak, bir yoruma bile yer bırakmıyor. Ne menem bir şey olduğunu kendisi haykırıyor.

Sizin geçmişinizden çıkarılan dersler bana kendi geleceğime daha berrak bir gözle bakınamı sağladı. Benim burada, bugün yaptığım konuşma aslında geçmiş hakkında değil, gelecek hakkında. Ben burada size, ilerleme ve demokrasinin rol modeli olduğundan dolayı dünyanın her köşesinde kendisine övgüler yağdırılan bir ülke olarak Hindistan'ın geleceği adına atılmakta olan temellerle ilgili bazı şeyler söylemek istiyorum.

2002 yılında Gucarat eyaletinde Müslüman topluluğa karşı bir soykırım yapıldı. Ben *soykırım* sözcüğünü, üstünde düşünüp taşındıktan sonra ve Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunu Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesi'nin 2. maddesinde öngörülen tanıma bağlı olarak kullanıyorum. Gucarat'taki soykırım, failleri bulunamayan bir suça (bir tren vagonunun ateşe verilmesi sonucu, vagonun içinde bulunan 53 Hindu hacının yanarak hayatlarını kaybetmelerine) karşılık toplu bir cezalandırma eylemi olarak başladı. Bu olay üzerine, sözde misilleme olarak tezgâhlanmış ve tamamen bilinçli biçimde plananan bir kıyımla, faşist milislerin örgütleyip dönemin Gucarat hükümeti ve idari yetkililerinin açıkça desteklediği silahlı katiller gündüz gözüyle 2 bin civarında Müslümanı kat-

lettiler, Müslüman kadınlara topluca tecavüz edip onları diri diri yaktılar, Müslümanların dükkânları, işyerleri ve tapınaklarıyla camilerini sistematik saldırılarla yerle bir ettiler ve tam 150 bin insanı evlerinden ayrılmak zorunda bıraktılar.

Bugün bile, evlerinden sürülen bu insanların çoğu, hayatlarını suyun akmadığı, lağımın bulunmadığı, sokak ışıklarının yanmadığı, sağlık hizmeti verilmeyen ve bazı barınakların çöp yığınları üzerine kurulduğu gettolarda sürdürüyorlar. Sosyal ve ekonomik bakımdan boykota uğramış gibi, ikinci sınıf yurttaşlar olarak yaşıyorlar.[4] Bu arada hem sivil hem de polis üniforması giymiş katiller tebrik ediliyor, ödüllendiriliyor ve terfi alıyorlar. Günümüzde bu duruma tamamen 'olağan' gözüyle bakılıyor. 'Olağanlığı' tescil etmek amacıyla da Hindistan'ın önde gelen sanayicileri olan Ratan Tata ve Mukeş Ambani, 2004 yılında Gucarat'a finans kapitalin hayalindeki şehir olarak övgüler yağdırmakta duraksamıyorlar.[5]

Katliamın ardından ulusal basında koparılan feryatlar kısa sürede yatıştırılırken, Gucarat'ta da soykırım Gucarat gururunun, Hindu-luğun, hatta Hintli-liğin timsali şeklinde açıkça alkışlanmaktaydı. Bu zehirli maya, partilerin eyalet seçimlerini kazanma kampanyalarında, kurnazca modernite ve demokrasi dili ve aygıtına başvuran bir söylemin yanı sıra mütemadiyen devreye sokulacaktı. Dahası, Bharatiya Janata Party (BJP), dümenin başına geçen ve artık bir halk kahramanı katına yükselmiş bulunan Narendra Modi'yi Hindistan'ın başka eyaletlerinde de kendi yararına propaganda yapmaya çağıracaktı.

Soykırımlar söz konusu olduğunda, Gucarat soykırımını Kongo, Ruanda ve Bosna'da sayıları milyonlara vararak öldürü-

4) Bkz. Bunsha, *Scarred*.
5) "Tata, Ambani Bag Gujarat Garima Awards", *Business Standard* (Hindistan), 13 Ocak 2004.

len insanların maruz kaldığı kıyımlarla kıyaslamak kabil değil; keza Gucarat'taki soykırım, Hindistan'da meydana gelmiş ilk kıyım da değil. (Örneğin 1984'te, Kongre Partisi'nin kolladığı katillerce Delhi sokaklarında 3 bin Sih katledilmişti ve yine bu canilerin hiçbirine yönelik herhangi bir soruşturma açılmamıştı.[6]) Yine de Gucarat soykırımı, 1984'teki benzerinden daha geniş, daha ince düşünülmüş ve sistematik bir vizyonun parçasıdır. Bize başakların olgunlaşmakta olduğunu ve çekirgelerin Hindistan anakarasına inmeye başladıklarını gösterir.

Soykırım eski bir insan alışkanlığıdır; uygarlık yürüyüşünde halisane bir rol oynamıştır. Yazılı tarihe geçen en eski soykırımlar arasında, M.Ö. 149 yılında Üçüncü Pön Savaşı'nın bitiminde Kartaca'nın yok edilmesi örnek olarak gösterilebilir. Fakat sözcüğün kendisi (*soykırım*) oldukça yakın bir tarihte, 1943'te Raphael Lemkin tarafından bulunmuştur ve Birleşmiş Milletler tarafından 1948'de, Nazi Holokostu'nun ardından benimsenmiştir. Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin 2. maddesinde şu tanım yapılmaktadır:

> ...ulusal, etnik, ırksal ya da dinsel bir grubu tümden ya da kısmen yok edip ortadan kaldırma niyetiyle işlenmiş aşağıdaki suçlar, soykırım suçuna tekabül eder:
>
> a) belli bir gruba mensup insanları öldürmek;
> b) belli bir grup mensuplarında ciddi bedensel ya da zihinsel hasarlara yol açmak;
> c) belli bir grubun mensuplarını, tümden ya da kısmen fiziksel yıkımlarına yol açacak şekilde tasarlanmış yaşama koşullarına kasten maruz bırakmak;
> d) çocukların belli bir grup içerisinde doğmasını engellemek maksadıyla zorlayıcı tedbirler almak;

6) Mishra, "A Mediocre Goddess", *New Statesman*, 9 Nisan 2001.

e) belli bir gruba mensup insanların çocuklarını başka bir gruba zorla nakletmek.[7]

Bu tanım, gerçek ya da farazi siyasal muhaliflere yönelik baskıları kapsamadığı gibi, tarihteki en büyük toplu katliamlardan birini de içine almamaktadır. Benim kanım, *The History and Sociology of Genocide* (Soykırımın Tarihi ve Sosyolojisi) başlıklı kitabın yazarları olan Frank Chalk ve Kurt Jonassohn'un getirdikleri tanımın daha isabetli olduğu yönündedir. Chalk ve Jonassohn'a göre, soykırım, "bir devletin ya da başka bir otoritenin, fail tarafından belli bir grup ya da o gruba mensup olarak tanımlanmış bir topluluğu yok etmek maksadıyla girişilen tek taraflı bir kitlesel cinayettir" [8] Böyle tanımlandığında soykırımın kapsamı, örneğin Endonezya'da Suharto'nun, Kamboçya'da Pol Pot'un, Sovyetler Birliği'nde Stalin'in ve Çin'de Mao'nun işlediği devasa suçlardan dolayı hayatını kaybeden milyonlarca kişiyi de içine alacak şekilde genişleyecektir.

Bütün etkenler dikkate alındığında, bilumum haşeratı ve zararlıları, böcek istilasını çağrıştıran kaba yönüyle *imha etme* sözcüğü herhalde daha yerinde, daha elverişli bir sözcük olacaktır. Failler, rastgele kıyıma girişmek üzere kurbanlarıyla yüz yüze temas ettiklerinde, ilkin onlarla aralarındaki insani bağı koparmak mecburiyetindedirler. Bunun için de kurbanlarını alt-insan olarak, ortadan kaldırılmaları topluma hizmet etmek şeklinde yorumlanacak birer parazit olarak görmeleri gerekir. Sözgelimi, 1636'da Connecticut'ta John Mason'un önderliğindeki İngiliz Püritenlerinin Pikua Kızılderililerini hedef alan katliamları şöyle nakledilmiştir:

---

7) Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunu Önleme ve Cezalandırma Konvansiyonu, 9 Aralık 1948 tarihinde 260 A (III) sayılı Genel Kurul tarafından onaylanıp imzaya açılmış ve 12 Ocak 1951'de yürürlüğe girmiş olan metin.

8) Frank Chalk ve Kurt Jonassohn, *The History and Sociology of Genocide: Analyses and Case Studies* (New Haven: Yale University Press, 1990), s. 23.

> Alevlerden kurtulanlar kılıçla delik deşik edildiler; kimileri balta darbeleriyle paramparça edildi, kimileri çabucak ölmek için kendilerini kılıçların önüne attılar ve gerçekten içlerinden çok azı kaçıp kurtulmayı başarabildi. O katliamda yok edilenlerin sayısı 400 kişi olarak tahmin ediliyordu. Onların alevler içinde cayır cayır yandıklarını, alevlerin kan dereleriyle sulandığını görmek hakikaten korkunç bir manzaraydı; etrafa iğrenç bir koku yayılmıştı, fakat galipler katında zafer çok tatlıydı, bunca fedakârlığa değerdi.[9]

Bu kıyımdan yaklaşık dört yüz yıl sonra karşımıza çıkan Gucarat soykırımının elebaşılarından Babu Bejrengi de, Hindistan haber dergisi *Tehelka*'nın başlattığı bir gerçekleri ortaya çıkarma kampanyasından sonra kameralara şunları söylemişti:

> Tek bir Müslüman dükkânını atlamadık; her şeyi ateşe verdik, dükkânların içinde kim varsa onlarla birlikte, hepsini öldürdük baltayla doğradık, diri diri ateşe attık, cayır cayır yaktık. Onları yakmamız gerekiyordu, çünkü bu piçler ölülerini yakmazlar, bundan korkarlar.[10]

Tabii ki Babu Bejrengi'nin Narendra Modi'nin tam desteğine, polis korumasına ve halkın sevgisine sahip olduğuna kimsenin şüphesi yok. Bejrengi, Gucarat'ta özgür bir insan olarak çalışmaya ve refah içinde yaşamaya devam ediyor. Herhalde Bejrengi'nin suçlanamayacağı tek suç, Soykırımı İnkâr suçudur.

Soykırımı İnkâr, o eski, alenen ırkçı, kana susamış galibiyetçilik temasının radikal bir varyasyonudur. Muhtemelen de on dokuzuncu yüzyılda, Avrupa'nın, kendi ülkelerinde de-

9) Akt. Howard Zinn, *A People's History of the United States: 1492-Present* (New York: Harper Perennial Classics, 2001), s. 15.
10) Babu Bajrangi, "'After Killing Them, I Felt Like Maharana Pratap'", *Tehelka*, 1 Eylül 2007.

mokrasi ve yurttaş hakları alanında sınırlı ama yeni biçimler geliştirdiği, sömürgelerindeyse halkları milyonlar halinde ortadan kaldırıp yok ettiği bir dönemde paldır küldür ortaya konmuş, ikili ahlâk anlayışına karşılık olarak geliştirilmiştir. Ülkeler ve hükümetler birdenbire, gerçekleştirdikleri soykırımları inkâr etmeye ya da gizlemeye çalışmaya koyulmuşlardır. "İnkâr pratikte, katillerin cinayet işlemediğini söylemektir. Kurbanlar öldürülmedi demektir. İnkârın doğrudan sonucu, gelecekteki soykırımlara davetiye çıkarmaktır," diyor Robert J. Lifton.[11]

Elbette bugün, soykırım siyaseti serbest piyasayla buluştuğunda, holokostların ve soykırımların resmen tanınması -ya da inkâr edilmesi- neredeyse çokuluslu bir işletme şekline bürünmüştür. Üstelik bunun, tarihsel olgularla ya da adli kanıtlarla yakından uzaktan bir alakası yok. Ahlâk da kesinlikle bu resmin içine giremez. Soykırım siyaseti, üst perdeden bir agresif pazarlık süreci olarak, Birleşmiş Milletler'den ziyade Dünya Ticaret Örgütü'nün alanına dahildir. Burada tedavüle sokulan şey jeopolitiktir, dalgalı bir doğal kaynaklar pazardır, vadeli işlemler denen o tuhaf mekanizmadır ve eskiden beri uygulanagelen ekonomik ve asker kudrettir.

Başka bir deyişle, soykırımlar genellikle, tam da soykırımların kovuşturulmasını hazırlayan aynı sebeplerle inkâr edilmektedir. Ekonomik determinizm, ırksal/etnik/dinsel/ulusal ayrımcılık sosuna bulanmıştır. Kabaca konuşursak, bir varil petrolün (ya da bir ton uranyumun) fiyatının düşürülmesi ya da arttırılması, bir askeri üs kurulmasına izin verilmesi ya da bir ülkenin

11) Robert J. Lifton, 29 Ocak 1996'da New York, City University, Center for the Study of Violence and Human Survival'da yapılan konuşma. John Jay College, City University of New York, January 29, 1996. Metin için bkz. Alternative Radio, http://www.alternativeradio.org/programs/LIFR-SMIR001.shtml. Ayrıca bkz. Robert J. Lifton ve Greg Mitchell, *Hiroshima in America: A Half Century of Denial* (New York: Harper Perennial, 1996).

ekonomisinin dışa açılması, hükümetlerin bir soykırımın olup olmadığına, daha doğrusu soykırımın olup olmayacağına (ya da, eğer soykırım yapılırsa bunun duyurulup duyurulmayacağına, ya da haber değerinde görülürse bunun hangi yöne eğilimli bir içeriğe büründürüleceğine) karar vermesi gerektiği zaman belirleyici faktör işlevi görebilmektedir. Örneğin, Kongo'da meydana gelen milyonlarca ölüm vakası fiilen tek bir defa haber dahi olamadan geçip gtmiştir.[12] Niçin? Keza, ABD'nin 2003'te ülkeyi işgal etmesinden önce uygulanan yaptırımlar rejiminde 1 milyon Iraklının hayatını kaybetmesi (ki ABD'nin Birleşmiş Milletler büyükelçisi olan Madeleine Albright bu ölümler için, "Buna değerdi," demişti[13]), BM Irak İnsani Yardım Koordinatörü Denis Halliday'in nitelemesindeki gibi soykırım mıydı ya da bu iddiaya uygun düşüyor muydu? Bu tür sorulara hangi cevabın verileceği, kuralları kimin koyduğuna bağlıdır: Bill Clinton mı, yoksa evladını kaybetmiş bir Iraklı ana mı?

Amerika Birleşik Devletleri dünyanın en zengin ve en güçlü ülkesi olduğu için, Soykırımı İnkâr sıralamasında da dünyanın bir numarasıdır. Kristof Kolomb'un Amerika kıtasına vardığı ve milyonlarca Yerli Amerikalıyı yok eden, kıtanın asıl nüfusunun yüzde 90'ını kıran bir holokostun başlamış olduğu günü, Colomb Günü olarak kutlamayı sürdürmektedir. Hintlilere çiçek virüsü bulaştırıcı battaniyeler dağıtılması fikrinin sahibi olan Lord Amherst'ün Massachusetts'de ölümünden sonra adının verildiği bir üniversite kasabası ve prestijli bir liberal sanat koleji vardır.

Amerika'nın ikinci holokostunda, neredeyse 30 milyon Afrikalı kaçırılıp köle olarak satılmıştır. O insanların neredeyse

12) Bkz. Mahmood Mamdani, "The Politics of Naming: Genocide, Civil War, Insurgency", *London Review of Books*, 8 Mart 2007.
13) Bkz. ed. Anthony Arnove, *Iraq Under Siege: The Deadly Impact of Sanctions and War* (Cambridge: South End Press, 2002), s. 63 ve 145.

yarıya yakını yollarda hayatını kaybetmiştir. Ama 2001'de ABD heyeti, köleliğin ve köle ticaretinin suç olduğunu kabul etmeye yanaşmayarak, Durban'daki Irkçılığa Karşı Dünya Konferansı'ndan kollarını sallaya sallaya çıkabilmiştir. Gerekçe olarak da, o tarihlerde köleciliğin yasal bir durum olduğunu söylüyorlardı.[14] Amerika Birleşik Devletleri ayrıca, yüz binlerce sivilin hayatını kaybettiği Tokyo, Hiroşima, Nagasaki, Dresden ve Hamburg bombardımanlarının da, bırakın bu katliamların soykırıma denk geldiğini, suç oluşturduğunu dahi kabul etmemektedir. (Burada sarıldıkları argüman, hükümetlerin sivilleri öldürme niyetinin olmamasıdır. Nitekim, 'tali hasar' kavramı ilk olarak bu aşamada ortaya çıkmıştır.)[15] ABD hükümeti 1848 yılında Meksika'ya yönelik ilk ülke dışı fetih harekâtından itibaren, alenen ya da üstü kapalı biçimde başka ülkelere sayısız defa askeri müdahalede bulunmuştur. Elbette 'kusursuz niyetlerle' Vietnam'ı işgal etmeye kalkması, Hindiçin'de milyonlarca kişinin ölümüne yol açmıştır.[16]

Öte yandan, bu müdahalelerin hiçbiri savaş suçu ya da soykırım cürmü sayılmayacaktır. Kariyer çizgisi kendisini 1945'te Tokyo'nun bombalanmasından (ki bir gece 100 bin kişi ölmüştü) Vietnam'da savaşın mimarı olmaya, oradan Dünya

---

14) Bkz. Rachel L. Swarns, "Overshadowed, Slavery Debate Boils in Durban", *New York Times*, 6 Eylül 2001, s. A1 ve Chris McGreal Durban, "Africans Back Down at the UN Race Talks", *Observer* (Londra), 9 Eylül 2001, s. 16.

15) Bkz. Sven Linqvist, *A History of Bombing* (New York: The New Press, 2003), ed. Marilyn B. Young ve Yuki Tanaka, *Bombing Civilians: A Twentieth-Century History* (New York: The New Press, 2009) ve Gabriel Kolko, *Century of War: Politics, Conflict, and Society Since 1914* (New York: The New Press, 1995).

16) Bkz. Marilyn B. Young, *The Vietnam Wars: 1945-1990* (New York: Harper Perennial, 1991); Stephen Kinzer, *Overthrow: America's Century of Regime Change from Hawaii to Iraq* (New York: Times Books, 2007); Chalmers Johnson'un üçlemesi, *Blowback: The Costs and Consequences of American Empire*, 2. basım, *The Sorrows of Empire: Militarism, Secrecy, and the End of the Republic* ve *Nemesis: The Last Days of the American Republic* (New York: Metropolitan Books, 2004, 2004 ve 2008).

Bankası başkanlığına götüren ve şimdi rahat ülkesindeki rahat evinin salonunda, koltuğunda rahat rahat oturuyor haldeki Robert McNamara da şu inciyi yumurtlamıştır: "İyilik biçmek için ne kadar kötülük ekmemiz gerekecek?"[17]

Robert J. Lifton'ın soykırım inkârının daha fazla soykırıma davetiye çıkardığı saptamasını doğrulayan daha mükemmel bir örnek olabilir mi?

ABD hükümeti de, Ortadoğu'nun kaygan siyasal zemininindeki müttefiki olan Türkiye hükümetine bir dostluk jesti olarak, Türk hükümetinin Ermeni soykırımını kabul etmemesine arka çıkmaktadır. Üstelik aynı tutumu İsrail hükümeti de almaktadır.[18] Tabii ki aynı sebeplerle. Onlara kalsa, Ermeni halkı kolektif halüsinasyon görmekten mustariptir.

Peki, ya Kongo'da ve Ruanda'da olduğu gibi kurbanlar cellatlara dönüştüğünde ne olur dersiniz? İnsanlık tarihinin en zalimane soykırımlarından birinin enkazından yaratılmış olan İsrail hakkında söylenecek ne kaldı sizce? İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'da yaptıklarına ne diyeceğiz? İsrail'in inşa ettiği ve Filistin halkını kendi tarlalarından, kendi işyerlerinden, akrabalarından, çocuklarının okullarından, hastanelerden ve sağlık ocaklarından ayıran yeni 'güvenlik duvarı'nı, suyun metalaştırılmasını, durmadan büyüyen yerleşimleri nereye koyacağız? Bu, akvaryumdaki soykırım, ağır çekim soykırımdır –âdeta, 'soykırım'ın "belli bir grubun mensuplarını, tümden ya da kısmen fiziksel yıkımlarına yol açacak şekilde tasarlan-

17) Robert McNamara, söyleşi: Errol Morris, *The Fog of War: Eleven Lessons from the Life of Robert S. McNamara* (Sony Pictures, 2004), 95 dakika. Metin için bkz. http://www.errolmorris.com/film/fow_transcript.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

18) Bkz. Carl Hulse, "U.S. and Turkey Thwart Armenian Genocide Bill", *New York Times*, 26 Ekim 2007, s. A12. Benzer içerikteki karar tasarıları İsrail'de Knesset'de sürekli geri çevrilmektedir. Örneğin bkz. Gideon Alon, "Knesset Opts Not to Discuss Armenian Genocide at P[rime] M[inister]'s Request", *Ha'aretz*, 15 Mart 2007

mış yaşama koşullarına kasten maruz bırakmayı" öngören her cins eyleme tekabül ettiğini benimseyen Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin 2. maddesinin bu kısmını uygulamalı biçimde örneklemeye yaramaktadır.

Soykırım Oyunu'nun en çirkin yönü, herhalde, soykırımın uluslararası çevrelerde tenis oyuncuları gibi klasmana ayrılmış olmasıdır. Soykırım kurbanları kıymetli görülenler ya da görülmeyenler diye ikiye ayrılmıştır. Şu ana kadarki en çok bilinen, en iyi belgelenmiş, en çok mahkûm edilmiş soykırım örneğine, 6 milyon Yahudinin hayatına mal olmuş Yahudi Holokostu'na bakalım. (Kitaplarda, filmlerde ve Holokost literatüründe daha az dile getirilen şey, Nazilerin ayrıca çingeneleri, komünistleri, eşcinselleri ve milyonlarca Rus savaş esirini de tasfiye ederek ortadan kaldırdıkları ve bunların hepsinin Yahudi olmadığıdır.[19]) Nazilerin Yahudi soykırımının yirminci yüzyılın en korkunç olayı olduğu genel kabul gören bir olgudur. Buna mukabil, bazı tarihçiler Ermeni soykırımını Unutulmuş Soykırım olarak adlandırırlar ve bütün dünyanın bu olayı yeniden hatırlaması için çaba sarf ederlerken sıklıkla da ondan yirminci yüzyılın ilk soykırımı olarak söz ederler. Ermeni soykırımı üstüne en bilgili araştırmacılardan birisi olan, *The Burning Tigris: The Armenian Genocide and America's Response* (Yanan Fırat: Ermeni Soykırımı ve Amerika'nın Tepkisi) kitabının yazarı Peter Balakyan şöyle demektedir: "Ermeni soykırımı dönüm noktası niteliğinde bir olaydır. Tarihi değiş-

19) Bkz. Heinz Heger, *The Men with the Pink Triangle: The True Life-and-Death Story of Homosexuals in the Nazi Death Camps*, 2. basım (New York: Alyson Books, 1994); Daniel Guérin, *The Brown Plague: Travels in Late Weimar and Early Nazi Germany* (Durham, North Carolina: Duke University Press, 1994); *The Nazi Persecution of the Gypsies* (New York: Oxford University Press, 2000) ve Catherine Merridale, *Ivan's War: Life and Death in the Red Army, 1939-1945* (New York: Picador, 2007).

tirmiştir. Eşi benzeri yoktur. Yirminci yüzyıla damgasını vuran soykırım çağını başlatmıştır."[20]

Profesör yanılıyor. 'Soykırım çağı' çok daha önce başlamıştı. Örneğin, yirminci yüzyıla geçileli daha sadece birkaç yıl olmuşken Almanlar Güneydoğu Afrika'da Herero halkını son ferdine kadar yok etmişlerdi. Ekim 1904'te general Adolf Lebrecht von Trotha, Hereroların tamamen yok edilmesini emretmişti.[21] Bunun üzerine Hererolar çöle sürüldüler, yiyecek ve su temin etme imkânlarından kesinlikle yoksun bırakıldılar ve bu şekilde ortadan kaldırıldılar. Bu arada, Afrika kıtasının diğer köşelerinde soykırım tam gaz sürüyordu. Fransızlar, Britanyalılar, Belçikalılar –hepsi bu işle meşguldü. Belçika kralı Leopold, Kongo'da köle, kauçuk ve fildişi peşine düşerken 'ticari genişleme deneyi'nde hayli mesafe katetmişti.[22] Kralın deneyinin bedeli ortadaydı: 10 milyon insan hayatı. Bu kırım, bütün zamanların en vahşi soykırımlarından birisiydi. (Afrika'nın maden zenginliklerini kontrol altında tutma kavgası halen sürüyor; Ruanda'da, Kongo'da, Nijerya'da, hangi ülkeyi seçerseniz orada Afrika'nın çağımızda maruz kaldığı dehşetin kabuğunu birazcık kazırsanız, altından büyük ihtimalle Avrupa'nın eski sömürge çıkarlarıyla Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni sömürge çıkarlarının fırladığını gözlemlersiniz.)

---

20) Balakian, World Affairs Forum, 2 Kasım 2003. Ayrıca bkz. Peter Balakian, *The Burning Tigris: The Armenian Genocide and America's Response* (New York: Harper Perennial, 2004).

21) Sven Lindqvist, *"Exterminate All the Brutes": One Man's Odyssey into the Heart of Darkness and the Origins of European Genocide* (New York: The New Press, 1997).

22) Bkz. Adam Hochschild, *King Leopold's Ghost: A Story of Greed, Terror, and Heroism in Colonial Africa* (New York: Mariner Books, 1999). Londra'da Royal Statistical Society'nin başkanı olan Leonard Courtney, 13 Aralık 1898'de düzenlenen derneğin yıllık toplantısında "Bir Ticari Genişleme Deneyi" başlıklı bir konuşma yapmıştı. Bkz. "Colonial Lessons from the Congo Free State", *Public Opinion* (New York), 5 Ocak 1899, s. 11.

Asya'da on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde Britanya, Tazmanya ve Avustralya'nın büyük kısmındaki aborijinleri, onları açlığa mahkûm ederek ve av hayvanı gibi tepeleyerek ortadan kaldırma işini tamamlamış durumdaydı. Britanyalı mahkûmlara avladıkları her yerli karşılığında 5 pound dağıtılıyordu. Tazmanya'lı son kadın olan Truganina 1876 yılında ölmüştü. (Onun iskeleti halen Hobart'ta bir müzede sergilenmektedir. Yolunuz oraya düşerse mutlaka uğrayıp bir görün.) Aynı dönemlerde İspanyollar, Fransızlar ve Britanyalılar Amerika kıtasındaki 'Tanrı işi'ni de neredeyse tamamlamak üzereydiler.

Soykırım için açılan müşterek bahislerde, bir halk adına adalet talebinde bulunulurken, başkalarının ıstıraplarını görmezlikten gelmek çok kolaydır. Uluslararası soykırım siyasetinin en kaypak ahlâkı da bu noktada yatar. Soykırım içinde soykırım, inkâr içinde inkâr, ve saire –tıpkı Matruşka bebekleri gibi.

Soykırım tarihi bize, insanların sisteminde bunun bir sapkınlık, anormal bir durum, arızi bir tutum olmadığını anlatıyor. Soykırım insanlığın durumunda sevgi kadar, sanat kadar, tarım kadar eski, kalıcı bir alışkanlık. On beşinci yüzyıldan itibaren soykırım boyutlarındaki kıyımların çoğu, Avrupa'nın yaşama alanı -Almanların ünlü deyişiyle *lebensraum*- arayışlarının ayrılmaz bir parçası. *Lebensraum,* Alman coğrafyacı ve zoolog Friedrich Ratzel'in insan türünde baskın olduğunu düşündüğü, yalnızca bir alan değil, aynı zamanda hayatını idame ettirme arayışında nüfuz sahasını genişletme şeklindeki doğal dürtüyü tanımlamak amacıyla bulduğu bir sözcüktü. Bu genişleme dürtüsü doğallıkla daha az egemen olan türün zararına; Nazi ideologlarının daha güçlü olan karşısında boyun eğmesi ya da eğdirilmesi gerektiğine inandıkları daha zayıf türün zararına gerçekleşecekti.

Lebesraum fikri kesin olarak 1901'de ortaya atıldı, fakat Avrupa *lebensraum* arayışına daha dört yüz yıl önce, Kristof Kolomb Amerika'ya ayak bastığında çıkmıştı.

"*Exterminate All the Brutes*" ("Vahşilerin Hepsini İmha Edin") kitabının yazarı olan Sven Lindqvist, Nazileri Doğu Avrupa'yı delerek Rusya'ya doğru yönelten etkenin (başka Avrupa ülkeleri tarafından bölüşülmüş olan bir dünyada) Hitler'in *lebensraum* arayışı olduğu iddiasındadır.[23] Doğu Avrupa ve Batı Rusya Yahudileri, Hitler'in sömürgeci ihtiraslarını hayata geçirmesinin önünde engeldiler. Dolayısıyla, Afrika, Amerika ve Asya'nın yerli halkları gibi onların da köleleştirilmesi ya da tasfiye edilmeleri gerekiyordu. Bu yüzden, der Lindqvist, Nazilerin Yahudileri insan olarak görmeyen ırkçı bakışları, delice bir kötülük nöbeti sayılarak geçiştirilemez. Tekrarlarsak, bu bakış bilinen bir karışımın (o eski ırkçılık sosuna batırılmış ve dönemin Avrupa'sına egemen olan gelenekle son derece uyum içindeki ekonomik determinizmin) ürünüdür.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni soykırımını uygulayan siyasal partinin adının İttihad (Birlik) ve Terakki (İlerleme) Cemiyeti olması tesadüf değildir. İttihad (Birlik; ırksal/etnik/dinsel/ulusal birlik) ve Terakki (İlerleme; ekonomik determinizm) uzun zamandan beri soykırımın ikiz koordinatları durumundadır.

Bu şekildeki bir tarih okumasıyla donanmış olup da, 'ilerleme'nin eşiğinde harekete hazır bir ülkenin aynı zamanda soykırımın eşiğinde mi durduğundan endişe etmek akla uygun bir şey midir? Dünyanın her tarafından bir ilerleme ve demokrasi mucizesi olarak övgüler alan Hindistan'ın muhtemelen soykırım suçunu işlemenin eşiğinde duran bir ülke olması mümkün müdür? Böyle bir ihtimalden söz etmek dahi tu-

23) Lindqvist, "*Exterminate All the Brutes*"

haf görünebilir ve tam da bu noktada *soykırım* sözcüğünün kullanılması kesinlikle dayanaksız olacaktır. Bununla birlikte, eğer geleceğe bakacak olursak, eğer Kalkınma Çarları kendi yaptıkları reklamlara kendileri inanıyorlarsa, eğer bu muktedirler İlerleme için Başka Alternatif Yok modelinin geçerliliğine ikna olmuş durumdaysalar, öyleyse emellerine ulaşmak için önlerine kim çıkarsa öldürmek, üstelik büyük sayılar halindeki insan kitlelerini ortadan kaldırmak zorunda kalmaları da kaçınılmazdır.

Üstelik haberler parça parça geldikçe, öldürmelerin ve ölümlerin başlamış olduğu açık seçik biçimde görülüyor.

1989 yılında, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden kısa bir zaman sonra Hindistan hükümeti, Bağlantısızlar Hareketi'ndeki üyeliğine son verip, kendini genellikle İsrail'in ve Amerika Birleşik Devletleri'nin 'doğal müttefiki' şeklinde anmaya başlayarak Tam Bağlantılı Ülkeler Hareketi'ne kaydoldu. (Onların en azından ortak bir noktaları var; üçü de açık, yeni-sömürgeci tipinde askeri işgallere girişmiş ülkeler: Hindistan Keşmir'de, İsrail Filistin'de, Amerika Birleşik Devletleri Irak ve Afganistan'da.)

Ülkenin iki büyük siyasal partisi BJP ile Kongre Partisi de, neredeyse saat düzeneği gibi Hindistan'a özgü Birlik ve İlerleme'yi (ki bunların modern karşılıkları Milliyetçilik ile Kalkınma'dır) hayata geçirmek üzere ortak bir programa giriştiler. Artık her fırsatta, bilhassa seçimler sırasında, bize mutlaka bol şamatalı aile kavgaları seyrettiriyorlar, fakat Hindistan (Marksist) Komünist Partisi gibi homurdanan akrabalarının etrafına katı bir sınır çizmekten de geri kalmıyorlar.

Birlik projesi, Hindu milliyetçiliğini getiriyor (ne de olsa Hindistan gibi büyük bir demokrasi adına, kabul edersiniz ki

hayati önemde olan Hindu oylarını birleştirmenin yollarını arıyorlar). İlerleme projesi ise yıllık yüzde 10 büyüme oranını yakalamayı hedefliyor. Bu arada her iki proje de bağrında soykırım potansiyelini taşıyor.

Birlik projesi büyük oranda, BJP'nin ideolojik kalbi, holding şirketi olan Raştriya Swayamsevak Sangh (RSS) ile milis kuvvetleri ayarındaki Vişwa Hindu Parişad (VHP) ve Bejreng Dal'a emanet edilmiş durumda. RSS 1925 yılında kurulmuş bir örgüt. 1930'lara gelindiğinde kurucusu ve bir Benito Mussolini hayranı olan Dr. K.B. Hedgewar, örgütü açıkça İtalyan faşizmi modeline uyarlamaya çalışmış. Hitler de bu örgütün esin kaynağı olmuş; ki hâlâ öyle. Aşağıda RSS'nin İncil'i, örgütün 1940'lardaki başı olarak Dr. Hedgewar'ın yerini almış bulunan M.S. Golwalkar'ın *We, or, Our Nationhood Defined* (Biz, ya da, Kendi Tanımımızla Ulus Olma) kitabından bazı pasajlar okuyacaksınız:

> Müslümanların ilk defa Hindu ülkesine ayak bastıkları o kötü günden bugüne değin Hindu Ulusu bu yağmacıları püskürtmek için amansız bir kavgaya tutuşmuş durumda. Irk Ruhu diriliyor.

Sonra:

> Hinduların diyarı olan Hindustan'da Hindu ulusu yaşar ve sadece bu ulus yaşamalıdır.
>
> Diğer bütün topluluklar Ulusal Dava'nın hainleri ve düşmanlarıdır; ya da çok müşfik bir bakışla, budalalardır. Hindustan'daki yabancı ırklar ülkede kalabilirler, ama tamamen Hindu Ulusu'na tabi olarak, hiçbir talepte bulunmadan, hiçbir ayrıcalığı hak etmeden, adil muamele beklemeden ve yurttaşlık haklarına bile sahip olmadan.

Yine:

> Almanya kendi ırkının ve kültürünün saflığını muhafaza etmek için, ülkesini Semitik ırklardan (Musevilerden) temizleyerek bütün dünyayı şoka uğrattı. Orada ırk gururu en üst düzeyde sergilenmiştir. Hindustan'da yaşayan bizlerin öğrenip faydalanacağı bir derstir bu.

(Böylesi bir örgütlü nefretle nasıl başa çıkarsınız? Kesinlikle saçma sapan seküler sevgi vaazlarıyla değil.)

2000 yılına gelindiğinde RSS, doktrinini bütün Hindistan'a yaymayı amaçlayan 60 binin üzerinde *şakha*'ya (şubeye) ve 4 milyon kişiyi aşkın güçte bir gönüllü (*swayamsevak*) ordusuna sahipti.[24] RSS taraftarları arasında Hindistan'ın eski başbakanı Atal Bihari Vajpayee, eski içişleri bakanı ve şimdiki muhalefet lideri L.K. Advani ve elbette üç defa Gucarat'ın başbakanlığını yapmış olan Narendra Modi gibi simalar da bulunuyordu. Yine medyanın kıdemli kalemleri, polis, ordu mensupları, istihbarat ajanları, hukukçular ve Hindutva'nın (RSS ideolojisinin) gayri-resmi bendeleri olan idari görevliler de RSS saflarını dolduruyorlardı. Esen rüzgâra bağlı olarak gelip giden politikacılardan farklı olarak bu insanlar, yönetim makinesinin kalıcı üyeleriydiler.

Ancak RSS'nin gerçek gücü, onyıllardır yürüttüğü hummalı faaliyetlerinde ve toplumun her kademesinde (Hindistan'da başka hiçbir siyasal ya da kültürel grubun onunla baş edemeyeceği ölçekte) sağlam bir örgütlenme ağı yaratmasında yatıyordu. BJP, onun siyasal cephesiydi. Bir sendika kanadı (Bharatiya Mazdoor Sangh), kadınlar kanadı (Raştriya Sevika Samiti), öğrenci kanadı (Akhil Bharatiya Vidyarthi Parişad) ve ekonomi kanadı (Swadeşi Jagran Mansch) vardı.

RSS'nin paravan örgütü Vidya Bharati, hükümet-dışı kesimde rastlanan en geniş eğitim örgütlenmesidir. 70 bin öğretme-

24) "RSS Aims for a Hindu Nation" BBC News, 10 Mart 2003 ve Press Trust of India, "RSS Might Get Trendy Uniform Next Year", Rediff.com, 23 Temmuz 2004.

ne ve 1.7 milyonu aşkın öğrenciye sahip Saraswati Vidya Mandir dahil olmak üzere 13 bin eğitim kurumu vardır bünyesinde. Ayrıca, aşiretlerle (Vanavasi Kalyan Aşram), edebiyatçılarla (Akhil Sharatiya Sahitya Parişad), entelektüellerle (Pragya Bharati, Deendayal Araştırma Enstitüsü), tarihçilerle (Bharatiya Itihaas Sankalan Yojanalaya), dilcilerle (Sanskrit Bharti), gecekondu sakinleriyle (Seva Bharati, Hindu Seva Prathistan), sağlıkçılarla (Swami Vivekanand Medical Mission, National Medicos Organization), cüzam hastalarıyla (Bharatiya Kuşta Nivarak Sangh), kooperatiflerle (Sahkar Bharati), gazete ve başka türde propaganda malzemesi yayınlayanlarla (Bharat Prakaşan, Suruchi Prakaşan, Lothit Prakaşan, Gyanganga Prakaşan, Archana Prakaşan, Bharatiya Vichar Sadhana, Sadhana Pustak ve Akaşvani Sadhana), kast entegrasyonuyla (Samajik Samrasta Manch), din ve misyonerlikle (Vivekananda Kendra, Vişwa Hindu Parişad, Hindu Jagran Manch, Bejreng Dal) birlikte çalışan örgütleri vardır. Bu liste daha da uzatılabilir.

11 Haziran 1989'da başbakan Rajiv Gandhi RSS'ye bir hediye takdim etti. Rajiv Gandhi o sırada, RSS'nin iddiasıyla Tanrı Ram'ın doğum yeri sayılan Ayodhya'daki tartışmalı Babri Mescidi'nin kilitlerini açma mecburiyeti hissetmişti. BJP'nin ulusal yürütme kurulunda parti, Ayodhya'daki caminin yıkılıp onun yerine bir tapınak yapılması önerisini benimseyip sahiplendi. Nitekim, "Eminim bu karar bize çok oy getirecek," diyordu L.K. Advani. 1990'da Ateş Arabası'yla ülkeyi baştan sona gezdi ve arkasında galeyana gelmiş ayak takımı ile kan banyosunu bırakarak, Bebri Mescidi'nin yıkılması yönünde propaganda yürüttü. 1991'de parti parlamentoda 120 sandalye elde etti. (Oysa 1984'te sadece 2 sandalyesi vardı.) Advani'nin yönlendireceği histeri 1992'de, kışkırtılmış bir serseri güruhu camiyi yıkıp yerle bir ettiğinde doruk noktasına çıkacaktı. 1998'de BJP merkezde iktidardaydı.

BJP'nin iktidara gelince ilk icraatı bir dizi nükleer denemeye girişmek oldu. Ülkenin dört bir köşesinde faşistler ve büyük şirketler, prensler ve yoksullar Hindistan'ın Hindu bombasını aynı şevk ve coşkuyla selamladılar. Hindutva, küçük parti siyasetinin üstüne çıkmıştı. 2002'de Narendra Modi hükümeti Gucarat soykırımını planlayıp uyguladı. Soykırımın birkaç ay sonrasında yapılan seçimlerde Modi ezici bir çoğunlukla tekrar iktidara geldi. Cinayetlere katılanlara tam bir dokunulmazlık sağlanacağı vaadinde bulunmuştu. Herhangi birinin suçlu bulunduğu ender vakalarda da, sanık kürsüsüne çıkanlar kesinlikle beyin takımında yer alanlar değil, en alt tabakadan piyadeler olacaktı. Dokunulmazlık, soykırım amaçlı katliamlarda temel bir öngerekliliktir. Hindistan da kitle katillerine dokunulmazlık tanımak gibi köklü bir geleneğe sahiptir. (Bu konunun ayrıntılarıyla ciltler doldurabilirim.)

Demokrasiyle idare edilen bir ülkede, soykırımın ardından dokunulmazlık beklemeniz için 'başvurunuzu doğru kanallardan geçirmeniz' gerekir. Prosedür her şeydir. Mesela, Terörizmi Önleme Yasası uyarınca yargılanan 287 kişiden 286'sı Müslüman, sadece biri Sih'tir.[25] Kefaletleri kabul edilmeyen bu insanların hepsi hâlâ cezaevindedir. Birçok kıyımda da Gucarat hükümetinin kamu savcısı olarak atadığı hukukçular, aslında daha önce katliamdan dolayı suçlanan kişileri savunanlar arasında yer almaktaydılar. Bu insanların birçoğu RSS ya da VHP saflarındaydı ve sözümona temsil ettikleri kişilere karşı açık bir düşmanlık besliyorlardı. Katliamdan sağ çıkan

25) Leena Misra, "240 POTA Cases, All Against Minorities", *Times of India*, 15 Eylül 2003; "People's Tribunal Highlights Misuse of POTA", 18 Mart 2004. *The Times of India* tanıklıkla ilgili yanlış haber basmıştı. Press Trust of India makalesinde belirtildiği üzere, Gucarat'ta, "Listedeki Müslüman-olmayan tek kişi olan Sih; Surat'lı avukat Hasmukh Lalwala'nın hayatına kastettiği için tutuklanmış olup, güya Nisan 2003'te Surat'ta polis nezarethanesinde kendini asan Liversingh Tej Singh Sikligar'dır"

tanıkların bize gösterdiği de, ifade vermek üzere polise başvurduklarında, polisin onların ifadelerini yanlış kayda geçirdiği ya da saldırganların isimlerini zabıtlara yazmayı reddettiği şeklindedir. Hayatta kalanların en yakın aile üyelerinin öldüklerine (cesetleri tanınmasın diye diri diri yakıldıklarına) tanık oldukları birçok vakada da, polis cinayet olaylarını zapta geçirmeye dahi yanaşmamıştır.

Rajkot seçimlerinde Modi aleyhinde kampanya düzenleme hatasını yapmış Kongre Partisi'nden politikacı ve şair İhsan Cefri herkesin gözü önünde boğazlandı. (Kongre Partisi'nden bir işçinin yönlendirdiği bir güruhun lincine uğradı.) Hunharca saldırıda yer alan birinin anlatımıyla: "Beş kişi onu yakaladılar, biri kılıcını vücuduna soktu bir diğeri ellerini kesti, sonra bacaklarını kestiler... sonra her yerini... onu paramparça ettikten sonra da bir tahta yığını üstündeki ateşin içine attılar. Onu diri diri yaktılar." Cefri'yi linç eden ayak takımı 70 kişiyi daha öldürmüşken ve çetelerin tecavüzüne uğrayan 12 kadın da canlı canlı yakılmak üzere ateşin yanına getirilirken, Ahmedabad polis komiseri P.C. Pandey o semte nezaket ziyaretinde bulunuyordu. Modi'nin seçimi yeniden kazanmasından sonra Pandey terfi ettirildi ve Gucarat'ın emniyet müdürlüğüne atandı. Şimdi de cinayet aygıtının hepsi olduğu gibi yerinde durmaktadır.

Delhi'deki Yüksek Mahkeme tehdit içeren birkaç açıklama yapmayı denese de, sonradan her şey buzdolabına kaldırıldı. Kongre Partisi ile Komünist Parti de biraz gürültü çıkardılar, ama başkaca hiçbir şey yapmadılar.

Tehelka'da ortaya çıkarılan suçüstü operasyonunun ardından, bir haber kanalının en çok izlenen saatteki yayınında boy gösteren Babu Bejrengi ve diğer katiller, soykırımın nasıl planlanıp uygulandığını, Modi ile kıdemli siyasetçiler ve polis yetkililerinin nasıl şahsen bu kıyımın içinde yer aldıklarını hiç

çekinmeden, birer birer anlattılar. Üstelik bu programda itiraf edilen bilgilerin hiçbiri yeni değildi, ama işte, hiçbir şeyden korkmadan halkın gözü önüne çıkmışlardı; kasaplar suçlarını kabul etmek bir yana, üstüne yaptıklarından böbürlenerek kanal kanal gezip duruyorlardı. Bu yayınlara karşı kamuoyundan gelen ağırlıklı tepki de öfke duyulması şeklinde değil, zamanlamadan duyulan şüpheler şeklinde oldu. Çoğu kişi, bu itirafların Modi'nin seçimleri yeniden kazanmasına katkıda bulunacağına inanmaktaydı. Hatta bazıları, oldukça tuhaf bir biçimde, operasyonu baştan sona onun yönlendirdiğine inanıyorlardı. Modi nihayetinde seçimleri kazandı. Ve bu defa, Birlik ve İlerleme etiketine sahip çıkarak. Hem Modi zaten kendi başına bir komiteydi. BJP toplantılarında artık binlerce taraftar plastik Modi maskları takıyorlar, rakiplerine ölüm sloganları atıyorlardı. Faşist demokrat, fiziksel dönüşüme uğrayıp bir milyon küçük faşiste dönüşmüştü. Bunlar bizim demokrasimizin güzellikleridir işte! (Nazi Almanyası'nda bir Hitler maskı takmaya kim cüret edebilirdi?) Öte yandan, 'Gucarat damgası'nı bir daha vurmaya yönelik hazırlıklar, BJP'nin idare ettiği eyaletler olan Orissa, Chhattisgarh, Jharkhand, Rajasthan, Madhya Pradeş ve Karnataka'da farklı aşamalarda ve tam gaz ilerliyordu.

Soykırım yapmak için, der Peter Balakyan, bir alt-grubu uzun süre marjinalleştirmeniz gerekir. Hindistan'da bu kriter kusursuz biçimde yerine getirilmiştir. Hindistan'daki Müslümanlar sistematik biçimde marjinalleştirilmişler ve kasta dayalı Hindu toplumuyla kutsal metinlerinde onyıllardır, yüzyıllardır hem marjinalleştirilen hem de insan olarak dahi görülmeyen Adivasi'ler ile Dalit'lerin safına itilmişlerdir. (Gerçi onların, kast sistemine bağlı Hinduların yapmayacakları bazı işleri görmeleri için paçavra muamelesi gördükleri bir dönem de olmuştu, oysa şimdi teknoloji sayesinde bu emeğin sömü-

rülmesine bile gerek duyulmamaktadır.) RSS ayrıca, kendi daha geniş kapsamlı projesinin parçası olarak Dalit'leri Müslümanlara, Adivasi'leri Dalit'lere karşı kışkırtıp kullanmakta bir an dahi duraksamamıştır.

'Halk' Birlik projesine hevesle katılır ve nefret doktrinini coşkuyla benimserken, Hindistan'ın İlerleme projesi iyice ilerlemiş durumdaydı. Yeni benimsenen özelleştirme ve liberalleştirme rejimi, ülkenin doğal kaynaklarının ve kamu altyapısının özel şirketlere satılmasıyla sonuçlandı. Bu rejim beraberinde, hayal dahi edilemeyecek ölçeklerde bir zengin üst sınıf ile giderek gelişmekte olan orta sınıfı getirecekti. Keza bu sınıflar, doğallıkla yeni bölüşüm sisteminin militan savunucuları olmuşlardı.

İlerleme projesinin kendine göre bir dokunulmazlık ve sahtekârlık geleneği vardır ve bu gelenek Birlik projesinin gelişken mekanizmasından daha az hunharca değildir. Ve bu projenin merkezinde, Hindistan'ın en güçlü kurumu olan ve hızla da, karar üstüne karar alıp barajların yapılmasının, nehirlerin birbirine bağlanmasının, istisnasız bütün maden kaynaklarının özel ellerce işletilmesinin, ormanların ve sulama sistemlerinin yok edilmesinin önünü açan Büyük Şirketler İktidarı'nın sağlam payandası haline gelmiş Yüksek Mahkeme durmaktadır. İşte, bütün bunları içine alan söz konusu rejim ekokırım *(ecocide)* olarak, belki de soykırımın ön provası olarak tanımlanabilir. (Fakat mahkemeyi eleştirmek de artık mahkümiyetle cezalandırılması öngörülen bir suç kapsamına alınmıştır.)

İronik bir durum olarak, serbest piyasa çağı Hindistan'da şimdiye kadar yürütülen en başarılı ayrılıkçı mücadelenin (orta ve üst sınıfların, strasforde bir yerde dünya elitlerinin diğer kesimleriyle buluşacakları, kendilerine ait bir âleme ayrılmalarının) zeminini hazırlamıştır. Bu Gökyüzü Krallığı, kendi

başına tam bir evrendir ve Hindistan'ın geri kalan bölümünden su sızmaz derecede mühürlenerek ayrılmıştır. Dolayısıyla, kendi gazeteleri, filmleri, televizyon programları, ahlâk oyunları, ulaşım sistemleri, alışveriş merkezleri ve entelektüelleri bulunmaktadır. Fakat her şeyin günlük güneşlik bir manzara arz ettiğini düşünürseniz de yanılıyorsunuz demektir. Çünkü bu ayrılmanın getirdiği kendine özgü trajediler, çevre sorunları (park problemleri, kentlerde hava kirliliği) ve sınıf mücadeleleri yok değildir. Örneğin, Eşitlik İsteyen Gençler adlı bir örgüt rezervasyonlar (olumlu eylem) meselesini gündemine almıştır, çünkü Üst Kastlar'ın Hindistan'ın yoksulluk içinde yüzen Alt Kastları'na karşı apaçık bir ayrımcılık politikası güttüğü düşünülmektedir. Yine bu Hindistan'ın kendine göre halk hareketleri, mumlu yürüyüşleri (bir barda vurulan model için kurulan Jessica'ya Adalet grubu gibi), hatta kendi halk arabaları (Tata Grubu'nun yakın bir zaman önce piyasaya sürdüğü halka uygun Wagon) var; Hintli (Fair & Lovely Face Cream sürmüş) CEO'ların, hayali bir East India Company dahil olmak üzere uluslararası büyük şirketleri satın aldıkları televizyon reklamları biçiminde kendi hülyaları var. Bu insanlar, (sanki fethin nihai ödülüymüş gibi ayartılma özlemi numarası yapan) beyaz kadınlara soytarılık edip beyaz erkekleri alkışlayarak, yeni krallara tapınmaya hazır bir ruh halinde kendilerine yeni ofisler düzüp duruyorlar. Bu arada, stadyumlardaki (cepleri kredi kartlarıyla dolu) kalabalıklar da hep birden ayağa kalkmışlar, "Hindistan!", "Hindistan!" diye tempo tutuyorlar.

Ama bir sorun var ve bu sorun, *lebensraum*. Her krallık kendi *lebensraum*'una ihtiyaç duyar. Gökyüzündeki Krallık bu *lebensraum*'u nerede bulacak dersiniz? Gökyüzü Yurttaşları'nın gözü Eski Ülke'ye dikilmiş haldedir. Onların gözü, Orissa'nın boksitli dağlarında, Jharkhand ve Chtattisgarh'ın demir

cevheri yatakları üzerinde oturan Adivasi'lerde. Onların gözü, aslında kimyasal bir merkez yapılması gerektiğini düşündükleri değerli arazilerde oturan Nandigram (Müslüman ve Dalit) halkında.[26] Onların gözü, sınai tesislere uygun özel ekonomi bölgeleri yapılması gerektiğini düşündükleri binlerce dönümlük tarım arazisinde. Onların gözü, halk arabası diye anılan Tata Nano'ya uygun bir otomobil fabrikasına dönüştürülmesini arzuladıkları Singur'un zengin topraklarında. Onlar şöyle düşünüyorlar: Bu bizim boksitimiz, bizim demir cevherimiz, bizim uranyumumuz. Peki, o insanların bizim topraklarınızda ne işleri var? Bizim suyumuz onların nehirlerinde ne arıyor? Bizim kerestemiz onların ağaçlarında neden duruyor?

Hindistan'ın ormanları ve maden zenginlikleri ile Adivasi halkının yurtlarını gösteren haritalara bakacak olursanız, hepsinin birbiri üstüne bindiğini görürsünüz. Bu yüzden aslında, sahiden zengin olanlar bizim yoksul diye andığımız kesimler! Fakat Gökyüzü Krallığı Yurttaşları gözlerini bu topraklara çevirdiklerinde, zengin kaynakların üstüne tünemiş fuzuli insanlardan başka bir şey görmüyorlar. Nazilerin onlara uygun bir deyişi vardı: *überzähligen Essern*, fuzuli yiyiciler.

Friedrich Ratzel'in yerli halk ile onların Kuzey Avrupa'daki Avrupalı sömürgecileri arasındaki mücadeleyi yakından gözlemledikten sonra belirttiği üzere, *lebensraum* mücadelesi 'imha etme mücadelesi'dir.[27] Yok etme, mutlaka insanların fiziksel olarak ortadan kaldırılması (sopa darbeleriyle, dövülerek, yakılarak, süngülenerek, gaza boğularak, bombalanarak, kurşunlanarak öldürülmesi) anlamına gelmez. (Bazı haller dışında tabii. Özellikle de direnmeye cüret ederlerse. Hem o za-

26) Batı Bengal, Nandigram'daki şiddet üzerine bkz. http://sanhati.com/november-2007-violence-in-nandigram-archive-of-events.

27) Akt. Lindqvist, *"Exterminate All the Brutes"*, s. 154. Ayrıca bkz. Woodruff D. Smith, "Friedrich Ratzel and the Origins of Lebensraum", *German Studies Review*, Cilt 3, Sayı 1 (Şubat 1980), s. 1-68.

man zaten 'terörist' olmuşlardır.) Tarihsel açıdan, soykırımın en etkin biçimi insanları yurtlarından koparıp sürmek, sürüler halinde biraraya toplayıp su ve yiyecek bulma imkânlarını ellerinden almaktır. Böyle koşullara maruz bırakılan insanlar kendilerine herhangi bir şiddet uygulanmadan ve genellikle çok büyük sayılar halinde ölmüş olurlar. "Naziler Yahudilerin göğüslerine bir yıldız taktı ve onları 'yedekler' durumuna getirdiler," diye yazıyor Sven Lindqvist, "tıpkı yerliler, Hererolar, ormancılar, Amandebeleler gibi; göğüsleri yıldızlı çocukların hepsi biraraya dolduruldu. Yedeklere yiyecek ikmali kesilince de hepsi kendiliklerinden öldüler."[28]

Tarihçi Mike Davis, Hindistan'da 1876 ile 1902 yılları arasında meydana gelen kıtlıklarda 12.2 milyon ila 29.3 milyon insanın açlıktan hayatını kaybettiğini, halbuki aynı dönemde Britanya'nın Hindistan'dan gıda ve hammadde ithal etmeyi sürdürdüğünü yazar.[29] Amartya Sen'in belirttiği gibi, demokrasiyle yönetilen bir ülkede açlık çekmemiz ihtimal dahilinde olmamalıdır. Oysa Çin'de görülen Büyük Açlık gibi biz de Hindistan'da Büyük Kötü Beslenme'ye tanık olmaktayız. (Bütün dünyada kötü ve yetersiz beslenen çocukların üçte birinden daha fazlası Hindistan'da yaşamaktadır.)[30]

Belki Çin'i istisna sayarsak, Hindistan şu anda ülke içinde yerinden yurdundan edilmiş insanlar bakımından dünyada birinci sırada yer almaktadır. Sadece barajlar bile 30 milyonu aşkın insanın yurtlarını terk etmelerine sebep olmuştur.[31] Üste-

28) Lindqvist, *"Exterminate All the Brutes"*
29) Davis, *Late Victorian Holocausts*, s. 7.
30) Neeta Lal, "Malnutrition Rampant, May Trigger Crisis", *India Together*, 2 Nisan 2007.
31) Arundhati Roy, "The Greater Common Good", *The Algebra of Infinite Justice* içinde. Ayrıca şu kitap içinde yayınlanmıştır: Roy, *The Cost of Living*. Yine bkz. R. Rangachari vd., *Large Dams: India's Experience* (Dünya Barajlar Komisyonu, Kasım 2002). Bkz. http://www.dams.org/kbase/studies/in (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

lik yerinden yurdundan edilme sadece mahkeme kararlarıyla değil, polislerce, hükümet kontrolündeki milislerce ya da büyük şirketlerin tuttukları çetelerce silah zoruyla da gerçekleştirilmektedir. (Bu yüzden Nandigram'da Hindistan -Marksist-Komünist Partisi'nin bile kendi silahlı gücü vardır.) Yerinden yurdundan edilenler genellikle asgari geçinme imkânlarından dahi yoksun, her gün biraz daha yoksulluk batağına batar halde, bir sürü gibi çadırlara, kamplara ve yeniden yerleşim kolonilerine tıkılmaktadırlar.

Büyük şirketlerin demir cevheri zenginliğinden dolayı hedef seçtikleri Chhattisgarh eyaletindeyse farklı bir teknik uygulanmaktadır. Bu eyalette Maocu asilerle mücadele etme adına, yüzlerce köy zorla boşaltılmış ve neredeyse 40 bin insan polis kamplarına yerleştirilmiş durumdadır. Dahası, hükümet bu insanların bazılarını silahlandırarak, sözümona anti-Maoist 'halk' milisi diye andıkları, tamamen devlet parasıyla kurulup finanse edilen Salwa Judum adlı bir güç oluşturmuştur.[32] İç savaşın eşiğine gelinen koşullarda yoksullar yoksullarla savaşırken, Tata ve Essar grupları Chhattisgarh'taki demir cevherini çıkarma hakları için tatlı tatlı müzakereler yürütmektedirler. (Bu olaylar arasında bir bağlantı kurulması mümkün olur mu? Herhalde bunu rüyamızda bile göremeyiz. Hatta Salwa Judum'un kuruluşu, Tata Grubu ile hükümet arasındaki anlaşma memorandumunun imzalanışından bir gün sonra ilan edilmiş olsa bile.)[33]

Tabii, şu anda revaçta olan Yeni Hindistan kitabında olayların bu şekildeki bir anlatımına rastlamanız mümkün değildir. Çünkü piyasada dolandırılan şey, inkârın başka bir biçimidir: Robert J. Lifton'ın deyişiyle, bir 'sahte evren' yaratılma-

32) Bkz. "Chhattisgarh Govt. Risking Civilian Lives Through Anti-Naxal Camps: ACHR", *Hindustan Times*, 17 Mart 2006.
33) Aman Sethi, "New Battle Zones", *Frontline* (Hindistan), 8-21 Eylül 2007

sı.[34] Bu 'sahte' evrende sistemik vahşetler geçici arızalar derekesine indirilmekte, kusurlar bireylere atfedilmekte ve gerçek olanın yerine daha 'dengeli', daha mutlu bir dünya vazedilmektedir. Oysa ortaya çıkarılan bilanço da uydurmadır: Çünkü Birlik ve İlerleme güçleri genellikle birbirinin aleyhine gelişirken, Birlik projesinin liberal seküler bir eleştirisi de İlerleme projesinin talanlarını meşru kılmakta devreye sokulmaktadır. Bu 'sahte evren'i yaratma ihtimali en fazla olanlar da, gıda zincirinin en tepesinde yer alanlar, statükonun değişmesini istemek için hiçbir sebepleri bulunmayanlardır. Onların işi sınırları kollamak, öfkeyi yaymak, itirazları meşru saymamak ve geçici ateşkesler sağlamaya çalışmak yönündedir.

Örneğin, Narendra Modi hakkında yöneltilen bir soruya (Bollywood süperstarı, milyonlarca genç kızın gönlünü süsleyen erkek) Şakrukh Han'ın nasıl cevap verdiğine bakalım. "Onu şahsen tanımam, hakkında hiçbir fikrim yok. Hem onlar benim şahsıma karşı şu ana değin en ufak bir kırıcı harekette bulunmuş değiller."[35] Liberal tarihçi ve Yeni Hindistan Vakfı'nın kurucu üyesi Ramachandra Guha da, *India after Gandhi: The History of the World Largest Democracy* (Gandhi'den Sonra Hindistan: Dünyanın En Geniş Demokrasisinin Tarihi) başlıklı yeni kitabında, Gucarat hükümetinin aslında faşist olmadığına, soykırımın yalnızca bir yol kazasını temsil ettiğine ve seçimlerden sonra hükümetin işleri tekrar rayına soktuğuna inanmamızı salık vermektedir.[36]

---

34) Lifton, "Turkish Denial of Armenian Genocide", City University of New York, 29 Ocak 1996.

35) Shahrukh Khan, söyleşi: Namrata Joshi, "'Films Are For Entertainment, Messages Are For The Post Office'", *Outlook* (Hindistan), 22 Ekim 2007.

36) Ramachandra Guha, *India After Gandhi: The History of the World's Largest Democracy* (New York: Harper Perennial, 2008), s. 743. Bir değerlendirme için bkz. Sanjay Kak, "A Chronicle of 'India Shining'", *Biblio: A Review of Books*, Temmuz-Ağustos 2007, s. 1-3.

'Seküler' ulusal basının editörleriyle yorumcuları, Gucarat soykırımına duydukları öfkeyi sindirdikten sonra, Modi'nin yöneticilik vasıflarını takdir etmekte ve istisnasız biçimde onun yöneticiliğinden etkilenmekte bir beis görmüyorlar. Mesela *Hindustan Times*'ın editörü, "Modi bir kitle katliamına girişmiş olabilir, fakat bizim katilimiz," demekten gocunmuyor ve aynı zamanda 'iyi' bir başkabanlık yapmakta olan bir kitle katiline karşı nasıl davranılması gerektiği konusunda ciddi bir ikilem içinde kaldığına işaret ediyor.[37]

Bu 'sahte' Hindistan versiyonunda kültür alanında, yeni Bollywood sinemasında, Hint-İngiliz edebiyatındaki patlamada yoksullara çoğunlukla hiç yer yoktur. Sanki tarihten baştan silinmiş gibidirler. (Yüzleri de sadece mikro-kredilerden, kalkınma projelerinden ve hükümet-dışı kuruluşların dağıttığı yardımlardan gülümseyerek faydalanan halleriyle gösterilmektedir.)

Geçen yaz, fönlü saçları ve dupduru ciltleriyle dört güzel genç kızın yavru köpeklerini birbirlerine göstererek keyif yaptıkları bir serinleme odasına girmiştim. Sonra kızlardan biri beni tanıdı ve karşıma geçip şunları anlattı: "Ailemle tatile çıktığım bir sırada sizin barajlar ve başka şeyler üzerine kaleme aldığınız eski bir yazıya rastladım. Yazıyı okuyunca erkek kardeşime, Dalit'lerle Adivasi'lerin ne kadar kötü bir hayat sürdüklerini, hepsinin yurtlarından sökülüp atıldıklarını bilip bilmediğini sordum. Evlerinden bir paçavra gibi atılıp kıçlarına birer tekme vurulduğunu duymuş muydu hiç? Fakat benim kardeşim öyle alçak biri ki, laf arasında Hindistan'ın geri kalmasına onların sebep olduğunu söyleyiverdi. Hepsi ortadan kaldırılmalıymış. Bu söylediklerini düşünebiliyor musunuz?"

---

37) Vir Sanghvi'den alıntının da olduğu bir yazı için bkz. "The Denial of an American Visa Is a Political Boon for Narendra Modi", *The Economist*, 26 Mart 2005.

Sorun şurada ki, onun söylediklerini düşünebiliyordum ve hâlâ da düşünebiliyorum.

Yavru köpekler çok şekerdi. Acaba köpeklerin de aklına birbirlerinin kökünü kazımak geliyor muydu? Herhalde yeterince ilerici değillerdi!

O akşam televizyonda, *Times of India*'nın açtığı "Hindistan Harekete Hazır" kampanyası çerçevesinde bir reklama çıkan (ve yine başka bir Bollywood süperstarı olup, yine genç kızların sevgilisi) Amitabh Bachhan'ı izledim. Kampanyayı tanıtan sunucu, başlıca amacın insanları 'geçmişin kısıtlayıcı hortlakları'nı geride bırakıp unutmaya ikna etmek olduğunu söylüyordu. Kötümserliğe karşı iyimserliği seçmek daha hayırlıydı!

"Bu ülkede iki Hindistan var," diyordu Amitabh Bachhan, meşhur bariton sesiyle ve devam ediyordu:

> Bir Hindistan, son zamanlarda dünyanın üstünüze boca etmekte olduğu her türlü sıfata layık olduğumuzu gösterme arzusuyla, tasmanın kayışına asılan. Öteki Hindistan ise kayışın kendisi.
>
> Bir Hindistan, "Bana bir şans verin ki kendimi kanıtlayayım," derken, öteki Hindistan, "Önce kendini kanıtla, sonra belki bir şansın olur," diyor.
>
> Bir Hindistan kalplerimizde bulunan iyimserlikle yaşarken, öteki Hindistan zihinlerimizde yeşeren şüphecilikten kurtulamıyor. Bir Hindistan isterken, öteki Hindistan umut ediyor.
>
> Bir Hindistan yol gösterirken, öteki Hindistan geriden takip ediyor.
>
> Saf değiştirenler çoğalıyor. Geride bıraktığımız her gün, öteki Hindistan'dan daha çok sayıda insan bu tarafa geçiyor. Dünyanın gözü henüz tam üstümüzde değilken de sessiz sedasız dipdiri, dinamik bir yeni Hindistan başını kaldırıyor.

Son olarak:

> Şimdi özgür bir ülke olarak 60. yılımız içindeyken, yolculuk bizi zamanın sarp kayalıklarının ucuna getirdi. Kafasının arkasında cılız bir sesle bir Hindistan uçurumdan aşağı bakıp tereddüt geçirirken, öteki Hindistan bakışlarını gökyüzüne dikip, "Uçma vakti geldi," diyor.[38]

İşte, sahte evren çırılçıplak karşımıza serilmiş halde. Bize zenginlerin seçeneğinin bulunmadığı (Başka Alternatif Yok), ama yoksulların bulunduğu mavalını okuyor. Yoksullar pekâlâ zengin olma yolunu seçebilirler. Eğer bu yolu seçmiyorlarsa, iyimserliğe karşı kötümserliği, güvenli duruşa karşı tereddütlü hali, umuda karşı yazıklanmayı tercih ettikleri içindir. Başka bir deyişle, yoksul olmayı kendileri seçmektedirler. Bu onların kusurudur. Onlar zayıf insanlardır. (*Lebensraum* peşine düşenlerin, zayıflar hakkında ne düşündüklerini unutmadık.) Onlar 'geçmişin kısıtlayıcı hortlakları'dır. Zaten hayalet gibidirler. "Kalıcı bir sahte evrende," diyor Robert J. Lifton, "soykırım kolay, neredeyse doğal seçeneğe dönüşüverir".[39]

Yoksulların, ya da kendilerine yoksul oldukları söylenenlerin tek bir seçeneği var: direnmek ya da boyun eğmek. Bachhan haklı: Dünyanın gözü henüz üzerlerinde değilken onlar sessiz sedasız saf değiştiriyorlar. Fakat onun düşündüğü safa doğru değil, başka bir uçurumdan başka bir tarafa. Silahlı mücadele tarafına. Oradan da gözlerini Kalkınma Çarları'nın üzerine dikip, onların kederli sloganlarını tekrarlıyorlar: "Başka Alternatif Yok."

---

38) Amitabh Bachchan, "'India Poised' Anthem", India Poised web sitesi. Video için bkz. http://www.indiapoised.com/video2.htm (erişim tarihi, 29 Mart 2009).
39) Lifton, "Turkish Denial of Armenian Genocide", City University of New York, 29 Ocak 1996.

Yoksullar Gandhi'nin yolunu takip eden büyük halk hareketlerinin nasıl küçülüp aşağılandığını, mahkemeler, açlık grevleri ve karşı açlık grevleri batağına gömülmemek için nasıl debelenip durduklarını hep kendi gözleriyle izlediler. Sayıları milyonlarla ifade edilen bu 'geçmişin kısıtlayıcı hortlakları', Gandhi hâlâ yaşıyor olsaydı da Amerika kıtasının yerlilerine, Afrika'nın kölelerine, Tazmanyalılara, Hererolara, Hottentotlara, Ermenilere, Almanya'nın Yahudilerine, Gucarat'ın Müslümanlarına neyi tavsiye ederdi, herhalde ziyadesiyle merak ediyorlar. Onlar muhtemelen, zaten birer birer açlıktan kırılırlarken nasıl açlık grevine gidebileceklerinin, harcayacak tek kuruş paraları yokken nasıl vergi ödemeye yanaşmayacaklarının da merakı içindeler.

Silaha sarılan insanlar, sonucunun nereye varabileceğini çok iyi bilerek bu kararı verdiler. Üstelik bu yolda kendi başlarına yürüdüklerinin çok iyi farkındalar. Yeni toprak yasalarının yoksulları suçlu ilan edip, direnişlere terörizm yaftası yapıştırdığını biliyorlar. Vicdanlara seslenmenin, liberal ahlâkı hatırlatmanın, basında kendilerinden sempatiyle söz eden yazı ve haberlerin fazla bir faydasının dokunmayacağından haberdarlar. Başlarının etrafında mermiler uçuşmaya başladığında çevrelerinde onlara destek verecek uluslararası yürüyüşler, küresel muhalifler ve ünlü yazarlar bulunmayacağından eminler. Yüz binlerce insan Hindistan demokrasisinin kurumlarına inancını tamamen yitirmiş durumda. Ülkenin geniş bölgeleri hükümetin denetiminden çıktı. (Son tahminlere göre, hükümetlerin denetleyemediği bölgeler neredeyse yüzde 25'lik bir kısmı oluşturuyor.)[40] Savaş ölüm kokuyor, savaş kesinlikle güzel değil. Kısıtlayıcı Hortlaklar Ordusu'nun komutanı Başkan Mao'nun hayaletinden farksız olunca başka ne

40) Sudeep Chakravarti, *Red Sun: Travels in Naxalite Country* (New Delhi: Penguin Books India, 2007).

beklenebilir ki? (Buradaki tek umut kaynağı, sıra neferlerinin büyük kısmının onun kim olduğunu ya da neler yaptığını bilmemesi. Bir soykırım inkârı daha mı? Belki.) Onlar Daha İyi Bir Dünya uğruna savaşmakta olan İdealistler mi? Şey... ne olursa olsun, ortadan kaldırılmaktan daha iyi.

Başbakan, Maocu direnişin iç güvenliğin sağlanmasının önündeki 'en büyük tehdit' olduğunu ilan etti.[41] Buna uygun şekilde orduyu göreve çağıranlar da oldu. Medya nefes bile almadan birilerini lanetlemeye can atıyor.

İşte, tipik bir gazete yazısı. Sıradan bir haber. Başlığı, "Naksalları Ezip Yok Edin"

> Bu hükümet nihayet Naksalizme el atma konusunda aklını başına toplamaya başladı.
>
> Başbakan Manmohan Singh'in, eyalet hükümetlerinin 'virüs'ü yok etmek için kararlı bir güç gösterisinde bulunarak Naksal altyapısını 'boğmaları'nı ve faaliyetlerinin 'belini kırmaları'nı isteyişinin üstünden daha bir ay geçmedi. Demek ki artık, Naksalizmle başa çıkma çabalarının kalkınmayı hedefleyen nafile harcamalarla değil, yasaların uygulanmasını sağlayarak yürütülmesi gerektiğinin farkına varılıyordu.[42]

'Boğmak.' 'Belini kırmak.' 'Virüs.' 'İstila etmek.' 'Ortadan kaldırmak.' 'Ezip yok etmek.' Evet: Havada imha kokusu var.

İmha edilmeyle yüz yüze gelmiş durumdaki insanlar da direnerek karşı koymanın kendi hakları olduğuna inanıyorlar. Ellerindeki her türlü vasıtayla.

Belki de çekirgeleri dinliyorlardır.

---

41) Akt. "Naxal March: Timebomb Ticks at Home", *Hindustan Times*, 8 Ağustos 2006.
42) Hartosh Singh Bal, "Stamp Out Naxals", *Mail Today*, 10 Ocak 2008.

13
STK YAPMACIKLIĞI DEĞİL, GERÇEK MEVZİ MÜCADELELER*

İki buçuk yıl önce Irak Dünya Mahkemesi için yine Türkiye'deydiniz, savaşı yargılamak için. Bugünse, bir yıl önce işlenmiş caniyane bir suikastın yıldönümünde, Hrant Dink'in anmasına katılmak için ülkemize geldiniz. Gördüğünüz kadarıyla, iki buçuk yıllık bu arayı nasıl değerlendiriyorsunuz? Başka bir Türkiye mi şimdi gördüğünüz?

Dürüst olmak gerekirse, Irak Dünya Mahkemesi için İstanbul'a geldiğimizde pek Türkiye'yi ve İstanbul'u görme fırsatı bulamadık. Biraraya toplanmış, Irak'ta neler olduğunu, ona

*) Osman Akınhay ve Maral Jefroudi'yle yapılan bu söyleşi *Mesele* kitap dergisinin Şubat 2008 tarihli 14. sayısında yayınlanmıştır.

karşı hangi sözlerde buluşabileceğimizi konuşuyorduk. Mahkemenin Türkiye'de gerçekleşmesi müthiş bir olaydı. Ancak dediğim gibi, kendi aramızda her gün, her an Irak hakkında konuşuyorduk.

Sanırım bu iki buçuk yılda benim bakışıma göre bazı değişiklikler oldu. Kanaatim o ki, insanlar hedef alındıklarında yalnız kalıyorlar. Benim de sözünü ettiğim şey, yani 'muhalefetin küreselleşmesi' hedef olanların bir işlerine yaramıyor. Onlar hep kendi başlarına kalıyorlar. Iraklılar kendi başlarına, Hindistan'da evlerinden, topraklarından edilenler kendi başlarına. Ne düşünürsek düşünelim, yapılan yürüyüşlere, düzenlenen kampanyalara, her şeye rağmen, sürekli olarak hep aynı eğilimde sürüp gidiyor bu durum. İşin acıklı tarafı, bir noktada her şeyin işe dönüşmesi; sonunda her şey gelip çatıyor, bir STK'ya, meslek icra etmeye dönüşüyor. Sonu olmayan bu süreçte, arada duranlar, güya aracılık yapanlar çoğalıyor her geçen gün.

Örneğin, Hindistan'da geçen bu iki buçuk yıl zarfında Dünya Sosyal Forumu'nun neredeyse tükenmiş bir hale geldiğini söylemek mümkün. Öte yandan, silahlı mücadele öne çıkmış durumda. Ve ben bunu kınayamam, çünkü şiddet içermeyen mücadelelerin nasıl enkaza dönüştüğünü gördüm. İnsanlar baskı altında. Müthiş bir kızgınlık duyuyorum bu duruma ve inanın, çok farklı bir kızgınlık bu.

Yine iki buçuk yıl öncesine, hatta Irak işgalinin arifesinde bütün dünyaya yayılan kitlesel muhalefete göre, Amerika başta olmak üzere küreselleşme-karşıtı hareket büyük bir gerileme içinde, bu konudaki gözlemleriniz nelerdir?

ABD'deki savaş-karşıtı hareket özellikle son seçimlerde çok kötü darbe aldı. Her ne hikmetse, seçimde Demokratları desteklemeye ve seçim kampanyalarına katılmaya karar verdiler. Aptalcaydı, zira Demokratlar da Cumhuriyetçiler kadar

savaş taraftarıydılar. ABD seçimlerine ilişerek hiçbir yere varamazsınız. Her şeyden önce, tavrımız ne işe yarıyor diye sormak gerekir. Etkilemek istediğiniz hükümete nasıl gerçek bir baskı uygulayabilirsiniz?

Sokaklarda hafta sonu yapacağınız bir yürüyüşle hiçbir hükümete baskı uygulayamazsınız. Peki, bunu nasıl yapabilirsiniz? Baskı noktaları neler olabilir? Şiddet-karşıtı hareketin başına gelen şey her yerde böyle seyretti. Hükümet yapacağınız gösteriyi bilir, yapmanıza izin verir. Açlık grevi yapmanıza, yürüyüş düzenlemenize izin verir. Ne olacak ki, diye düşünür hükümet; nasılsa kontrol altında tutarım.

Dolayısıyla, bizim hakkımızdan nasıl geleceklerini biliyorlar artık. Böylesi çıkışlarla nasıl uğraşacaklarını, nasıl baş edeceklerini biliyorlar. Önemli olan şu: Bu kamusal hissiyatı, biriken tepkiyi, gerçek siyasal harekete nasıl tercüme edebilirsiniz; bunu henüz hiç kimsenin bildiğini düşünmüyorum. Özellikle de kıtalararası düzlemde.

Irak'a açılan savaşı nasıl gerçekten protesto edebilirsiniz, bilmiyorum. Gerçekten direnenler, ne kadar korkunç yollar seçerse seçsinler, yalnızca Irak'ta olan insanlar. Birbirlerine saldırsalar ve öldürseler de... Onlar dışında ABD üzerinde herhangi bir baskı olduğundan bahsetmek mümkün değil. Bunu açıkça kabul etmeliyiz. ABD'nin Irak'tan çekilmesini gerektirecek başka bir baskı kanalı yok.

Gerçek bir çatışmanın yaratılamaması da mı bu gidişatın sebebi? Sokaktaki İnsanın İmparatorluk Rehberi *adlı kitabınızda toplanan makalelerde, gerçek hedeflere yönelmekten, gerçek savaşlar yapmaktan ve karşı kampa gerçek zararlar vermekten bahsediyorsunuz.*

Örneğin, Türkiye'de ABD'nin bir hava üssü var, biliyorsunuz. Eğer çok ciddi bir savaş-karşıtı hareket söz konusu olsay-

dı, o üs kapanırdı. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmeye çalışması gibi, Hindistan da ABD'nin bir eyaleti olmaya çalışıyor, dolayısıyla birçok askeri anlaşma, Amerikalılarla yapılan birçok pazarlık var. Ancak tabanda insanların gerçekten savaştığını, barikatlar kurup polisi ve hükümeti içeri sokmadıklarını görüyorsunuz, çatışmalar yaşanıyor, polis insanları öldürüyor. İşte bunlar gerçek çatışmalar. Bütün o STK yapmacılığının, hepimiz şirin olalım nidalarının aksine, gerçek çatışmalar bunlar, kaybedilebilirler ama en azından gerçekler.

Muhalefetin STK'laşması meselesini biraz daha açabilir misiniz? Zira Türkiye'de de bahsettiğiniz hafta sonu yürüyüşlerinin, ötesine geçilemiyor çoğu zaman.

Olan şu, bütün bu şirketleşme projesi muhalefete de kaynak sağlıyor ve böylelikle yönetiyor muhalefeti. Bir şeyi fonladığınızda onu bağımlı hale getirirsiniz. Kolaylıkla kontrol edilir hale gelir. Örneğin, Hindistan'daki büyük şirketlerin sanatçıları, yazarları, aktivistleri fonlayan bağlantıları vardır. Büyük maden fabrikaları üniversite kurarlar, bütün bir dağı delerken çevrecilere fon yaratırlar. Oldukça gerçek görünebilen sahte bir muhalefetin oluşumuna katkıda bulunurlar böylece, bu sahte muhalefet çok radikal de görünebilir, ancak yine de kontrol edilir.

Birini fonlamak, onu öldürmekten çok daha akıllıcadır. Böylelikle bütün potansiyel sorun çıkarıcı kişi ve kesimleri satın almış olursunuz. Yine örneğin, Hindistan'daki en büyük şirket olan Tata her şeyi yapar, internet kabloları, televizyon kabloları, arabalar, kamyonlar üretir... Böylesi şirketlerin sebze satan kolları bile vardır. İnsanların topraklarını alıp, kendilerini vurabilirler bile. Fakat aynı zamanda sinemacıları, yazarları da fonlarlar. İki tarafta da oynarlar. Üstelik, kârlarının yüzde biri bile değildir böylesi faaliyetlere gönüllü olarak ayır-

dıkları fonun değeri. Ancak bu faaliyetler, herkesi belli sınırlar dahilinde meşgul tutmaya yeter.

Bizim gözlemimize göre, Türkiye yüzünü artık daha fazla Ortadoğu'ya çevirmiş bir ülke; Amerika'yla Türkiye'nin Kürtler üzerinden anlaşması, Pakistan'da siyasal kargaşanın dinmemesi, İran'a yönelik saldırı tehdidi, Irak'ın birliğinin sağlanamaması, Kuzey Irak'taki Kürt özerkliğinin geleceği, vb. birçok mesele belirsizlik içerisinde. İran kıskaçta; kendi stratejistlerine bakarsanız, ABD (ve 'müttefikleri') bu meseleyi çözerlerse Hindistan ve Çin'e yönelme arzusunda olacaklar. Siz bu bölgedeki durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Önceden Pakistan, Amerika'nın ileri karakolu durumundaydı. Hindistan ise Sovyetler Birliği'ne daha yakındı. Şimdiyse Pakistan'daki bütün ABD siyaseti -örneğin Afganistan meselesinde- parçalanmış durumda. Pakistan kaos içinde. Oysa Hindistan, Amerika'nın sadık müttefiki haline geldi. Dolayısıyla, İran'ı bir kenara bırakacak olursak, Hindistan'da olanlar ABD'yle müttefik halinde olan kendi hükümetinin icraatlarının bir sonucu. İnsanlar kitlesel olarak yerlerinden ediliyor.

Kimse bundan bahsetmek istemiyor, zira Hindistan, her şeyin yolunda gittiği mutlu bir ülke olarak pazarlanmakta. Oysa Keşmir'e bakın; ABD'nin Irak'ta 50 bin askeri var, Hindistan'ın Keşmir'de bulundurduğu asker sayısıysa 700 bin. Geçtiğimiz seksen yılda 50 bin kişi öldürüldü. Şimdi Hindistan sorunun çözüldüğünü söylüyor, çünkü Keşmir'de istenmiyorlar. Dolayısıyla, Hindistan'ın bütün kuzeydoğusu hükümetin kontrolünden çıkmış durumda. Hindistan sokaklarının yüzde 25'i hükümetin kontrolünden çıkmış durumda. Hindistan'da her şeyin yolunda gittiği iddiası ham hayalden öte değil. Hindistan ve Çin en büyük kapitalist devletlerin başında geliyorlar.

İran'daki duruma nasıl bakıyorsunuz?

Laf arasında, açıkçası böylesi küresel meseleler hakkında konuşmaktan utanıyorum, ben küresel bir entelektüel değilim. Her şey hakkında fikri olanlardan değilim, böylesi bir sınıflandırmaya sokulmaktan da hoşlanmıyorum. Sadece etrafımda olup bitenler hakkında düşünmeye çalışıyorum ve kıtalar atlamak bana göre değil. Ancak şunu söyleyebilirim. İran'da neler olduğunu bilmiyorum, tarihini çalışmadım. İçgüdülerimse şunları söylüyor: Her yer kaos içindeyken ABD, Irak'ta olduğu gibi İran'a bir kara harekâtı düzenlemeye kalkışmaz, ama tabii ki bombalayabilir.

Hindistan'daki baraj projeleri yüzünden yerinden edilmiş insanların mücadelesini desteklediğinizi biliyoruz; Irak Dünya Mahkemesi'nde birlikte jüri üyeliği yaptığınız Hana el Bayati, Irak'ta savaş yüzünden yerinden edilmiş 4.5 milyon Irak'lıdan bahsediyor, El Ahram*'daki son yazılarından birinde. Bugün de yüz binlerce insanın yerinden edildiği Türkiye'de Hrant Dink'i anmak için bulunuyorsunuz. Yerinden edilme, yalnızca Kürt meselesinin bir uzantısı değil, İstanbul'daki 'soylulaştırma/kentsel dönüşüm' projelerinin de bir sonucu. Yerinden edilme meselesine ve gösterilen direnişlere daha genel bir perspektiften bakabilir miyiz?*

Mücadelelerin koalisyonunu genişlettiğinizde, yıkılır. Herkesin kol kola girip birlikte direnmesi mümkün değildir. Ancak şöyle bir şey var; dünya tarihinde ilk defa kentlerde yaşayan insanların sayısı, kırsal bölgelerde yaşayan nüfusu aşmış durumda. Bu kentleşme projesi, kontrol mekanizmasının bir uzantısıdır. İnsanları kentlerde kontrol etmek daha kolaydır. Tarımı, suyu merkezileştirerek insanlarla bağlarını koparıyorsunuz. Yarın Boğaziçi Üniversitesi'nde verdiğim konferansta da bundan bahsedeceğim.

Tarihsel olarak soykırım, her zaman yerinden edilmeyle başlamıştır. Amerikanın yerlileri önce yerlerinden edilmişler, ardından yok edilmişlerdir; Afrika'da 1905'te Herero kabilesi böyle yok edilmiştir; ilk adımlardan biri budur. Hindistan gibi bir ülkede bu yeni liberal politikalar, zenginlerin soyunun devam etmesini sağlamıştır. Tepeden bakıp bu adamlar neden bizim boksitlerimizin, demirlerimizin üzerinde oturuyorlar diye düşünüp insanları yerlerinden ediyorlar. Onların hayat kaynaklarıyla bağlantılarını kesiyorlar.

Küresel bir entelektüel olmadığınızı ve böyle sorulara cevap vermek istemediğinizi söylediniz ama, Latin Amerika'daki gelişmeleri nasıl değerlendirdiğinizi ve Chavez hakkında ne düşündüğünüzü doğrusu çok merak ediyoruz.

Hindistan'ın Latin Amerika'daki birçok ülkenin 1970'lerde geçtiği yoldan geçtiğini düşünüyorum. Chavez, Lula ve Evo Morales gibi liderler, kendi meşreplerince dünyanın düzenine meydan okumaya çalışıyorlar, bu hiçbir zaman kötü olamaz. Böylesi tek kutuplu bir dünyada meydan okumanın çeşitli kaynaklarca gerçekleşmesi gerekir. Ancak genetik olarak ben, iktidardan şüphe duyma temayülündeyim. Dünyadaki iktidara meydan okunan o küçük krallıklardaki yerel iktidarları da ciddiye almalıyız.

Bugün (17 Ocak) ilk Körfez Savaşı'nın 17. yıldönümü; Irak Dünya Mahkemesi'nin kapanışında yaptığınız konuşmada o koşullarda düşman savaşçı olmanın öneminden bahsetmiştiniz. Bugün 'düşman savaşçı'yı nasıl tanımlıyorsunuz?

Esasen mücadeleyi iyi tanımlamak gerektiğini düşünüyorum. Batı Bengal'deki bir köyde yaşayan birine Irak savaşına karşı direnmen gerekir derseniz 'nasıl yani' deyip suratınıza

bakacaktır. Bu noktada, geçtiğimiz günlerde oldukça ses getiren bir tartışmadan bahsetmek istiyorum.

Dünya Sosyal Forumu'nun da arkasında olan, küreselleşmeden bahseden Hindistan Komünist Partisi (HKP), birden dönüp, kendi arka bahçesinde en büyük neo-liberal projelerden birine ev sahipliği yapabiliyor. HKP çok geniş tarım arazilerini alıp bir kimyasal merkeze dönüştürmek istiyordu. O köylerde yaşayan insanlar barikatlar kurdular, parti kadroları ve polisle beraber barikatları kırarak insanlara ateş ettiler, tecavüzde bulundular. Önce Mart ayında, ardından Kasım'da gerçekleşti bu olaylar.

Ben o bölgelere gittim; insanlar vurulmuşlar, tarlalara gömülmüşlerdi. Komünist Parti'li olmaları ve besleyip büyüttükleri entelektüelleri sayesinde, işin üstesinden gelmeyi başardılar. Bir açık mektup meselesi vardı. Chomsky ve birçok entelektüelin imzaladığı bir mektup. Çoğu benim kişisel arkadaşlarım. Solu bölmemek gerektiğini yazıyorlardı. Biz de karşı bir mektup yazarak, emperyalizme karşı yürütülen gerçek savaşların o mücadeleler olduğunu söyledik. Parlamento'daki bir sol partinin Delhi'de Irak adına gerçekleştirdiği eylem değil, polise ve Komünist Parti'ye karşı girişilen mücadeleydi gerçek olan. Fiziksel olarak onları kendi bölgene sokmadığın zaman, gerçekten mücadele edersin. Seni 'düşman savaşçı' yapacak olan gerçek savaşlar ve gerçek zaferlerdir. Renkli yürüyüşler ve teorik kavgalar değil.

Geçtiğimiz aylarda Reuters mahreçli bir habere dayanarak, yeni bir roman yazdığınızı duyduk. Doğru mu bu haber?

Evet, doğru. Yazıyorum, yazmaya çalışıyorum, ama sürekli olarak bir şeyler çıkıyor, araya giriyor, bölünüyorum. Örneğin, buraya çağrıldığım zaman kendimi iyice romanıma kaptırmış bir halde, yazıyor da yazıyordum. Böyle durumlarda ka-

rar vermek zor oluyor, yoğunluğun dağılması, sürekliliğin kesintiye uğraması anlamına geliyor; fakat istediğim için geldim tabii.

Üzerinde çalıştığınız romandan bahsetmenizi isteyebilir miyiz?

Ben hiçbir zaman kurmaca eserlerimden bahsetmem. Çünkü anlatmaya başladığınızda ardı kesilmez. Kurmaca eserlerim ve kurmaca olmayan çalışmalarım arasındaki fark, kurmaca olmayan yazılar kaleme aldığımda sürekli onlar hakkında konuşmayı tercih etmem, insanlarla tartışmamdır, zira siyasal düşünceniz böyle, değişik bakış açılarına da sahip insanlarla etkileşim sürecinde evrilir. Ancak kurmaca beni şaşırtır. Hatta doğrusunu isterseniz, hâlâ ben bile bilmiyorum yazdığımın ne hakkında olduğunu. Zevki de burada zaten, beni şaşırtıyor, bana sürpriz yapıyor.

Son dönemde, bütün dünyada göçmen edebiyatı dışındaki edebiyatın gerilediği gözleniyor, böyle saptamalar çoğalıyor. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Ayrıca, Orhan Pamuk okuduysanız eğer, ona atfedilen Doğu ile Batı'yı birleştirme meselesine nasıl bakıyorsunuz?

Öncelikle bir vakitten beri edebiyatın da büyük ticari projeler gibi bir iş haline geldiğini söylemek gerekiyor. Aynı STK'laşma meselesi gibi. Hindistan'a gelip insanları roman yazmaları, biyografi kaleme almaları için teşvik eden büyük yayınevlerini takip edebiliyoruz, mesela. En tanınmış Hintli yazarlarsa Hindistan dışında yaşıyorlar artık. Bir yazarın adresinin önemli olmadığı tabii ki doğru, ama çok basit bir sebepten dolayı adresin önemli olduğunu da söylemek mümkün. Örneğin, şu anda Hindistan'da olup bitenler o kadar radikal ve dramatik değişimlere gebe ki, Yeni Delhi'de oturuyor olsanız

bile sadece yirmi-otuz kilometre ötedeki bir köyde ne olup bittiğinden haberdar olamazsınız. Oralarda neler olduğunu anlamak için ciddi biçimde çaba göstermeniz, yolculuk yapmanız, yerinde gidip görmeniz gerekir.

Yazarların ne yapması gerektiği konusunda belli kurallarım yok benim, saçma geliyor bu tür şeyler bana, ama kendi çağının tanığı olup, illa gerçeklerin değil ama çılgınlıkların, fantezilerin, hayallerin de günlüğünü tutmak istiyorsanız, adresin önemli olduğu kanısındayım.

Ben en azından nasıl yazdığını, neler anlattığını anlamak için Orhan Pamuk okudum. Türkiye fiziksel olarak da Doğu ile Batı arasında bir yerde duruyor zaten. Türkiye'de yaşanan küçüklü büyüklü her gelişmenin bu Doğu-Batı karşıtlığı ve bağıyla ilgisi var. Dolayısıyla, Pamuk'un kitaplarında da yerini buluyor bu.

Onun derin bir kavrayışı var. Romanın bir Avrupa formu olması dolayısıyla, Pamuk benden çok daha fazla yakın edebiyat tarihine. Ben hiçbir zaman Avrupa'yı tecrübe etmedim, kitaplarım orada çıktı elbette, ancak ben, kolonyal anlam dışında Avrupa'yı deneyimlemedim, dolayısıyla Pamuk'un kitaplarının bu tartışmayı içermesini müthiş bir merakla takip ediyorum.

Son dönem edebiyatçılar arasında önemsediğiniz ve adını anmak istediğiniz kimse var mı?

Eduardo Galeano'nun, John Berger'ın müthiş yazarlar olduklarını düşünüyorum. Pamuk'un kimi kitaplarını da çok sevdim. Benim ciddi olarak beğendiğim yazarlar, metinlerinde zarif şiirsellikle keskin bir siyasallığı buluşturabilmiş olanlardır. Berger ve Galeano'nun yazınlarının bu nitelikte olduğu kanısındayım. Kuşkusuz bu sorunuza cevap olarak, yalnızca çağdaş sanatçılar hakkında konuşuyorum. Belirli sebepler yü-

zünden siyaset dışında olduğumu ve içine çekildiğimi söyleme tercihim yok.

Zira Kerala'nın bir köyünde, oldukça kapalı bir toplumun çok dışında doğdum. Bu soruları sormak zorundaydım. Sormasaydım onun içinde olurdum. Toprağa değdiğin andan itibaren siyasi olmak durumundasın. Öyle olmamak gibi bir tercih yoktu. Sorgulamama diye bir tercih olamazdı. Çünkü hiçbir zaman kabul edilmiyordunuz, her zaman toplumun dışındaydınız. Herkes tarafından sorgulanıyordunuz. Durum şimdi de öyle.

Hindistan'daki en büyük tartışma şu; dışlanmış insanlar ve grupların başlarına neler geldiğini biliyorum. Geleneksel bir Hintli kadın olmamak için çok uzun süre savaştım. Dolayısıyla, onların tarafındaymışım rolü yapmak istemiyorum. Zira birçok konuda hâlâ başka bir taraftayım, beni muhafazakâr yapmaya çalışıyorlar; oysa değilim. Siyasal bakımdan en radikal olan insanlar, pekâlâ toplumsal düzlemde en muhafazakâr olabiliyorlar. Dolayısıyla, tahayyüllerinde bana yer vermeyen insanların tarafında olduğumu söylüyorum. Kazandıklarında bir ağaçtan ilk sallandıracakları insan pekâlâ ben olabilirim.

14
AZADİ (ÖZGÜRLÜK)*

Son iki aydır, yani Haziran'ın sonlarından bu yana Keşmir halkı özgür. Sözcüğün en derin anlamıyla özgür. Hayatlarını dünyanın en yoğun biçimde militarize edilmiş bölgesinde, yarım milyon ağır silahlı askerin namluları karşısında sürdürmenin dehşetine omuzlarını silkerek karşılık veriyorlar artık.

On sekiz yıl süren askeri istilanın ardından Hindistan hükümetinin en kötü kâbusu gerçekleşti. Militan hareketin ezildiğini ilan edenler, şimdi şiddete başvurmayan bir kitlesel protesto hareketiyle karşı karşıyalar ve bu, nasıl başa çıkılaca-

*) Bu deneme ilk olarak 22 Ağustos 2008 tarihli *Guardian*'da (Londra) ve 1 Eylül 2008 tarihli *Outlook* dergisinde (Hindistan) çıkmıştır.

ğını bildikleri türden bir hareket değil.[1] Bu hareketi besleyen, insanların on binlerce kişinin öldüğü, yaralandığı ve aşağılandığı baskı yıllarında hafızalarında biriktirdikleri.[2] Böylesi bir öfke bir kere dışa vurulunca kolay kolay ehlileştirilemiyor, yeniden bir şişeye konup ağzı kapatılamıyor ve tekrar geldiği yere gönderilemiyor.

Bütün bu yıllar boyunca, bilenlerce 'derin devlet' olarak anılan Hindistan devleti, söz konusu hareketi yıkmak, bastırmak, temsil etmek, yanlış göstermek, itibardan düşürmek, kafasına göre yorumlamak, aşağılamak ve satın almak için ve basitce Keşmir halkının sesini kısmak için mümkün olan her yola başvurdu. Para (bol miktarda) harcadı, şiddet (sık sık) uyguladı, yalan bilgiler yaydı, işkence yaptı, işbirlikçiler ve muhbirler ağını devreye soktu, terörden medet umdu, hapishaneleri doldurdu, şantajlar yaptı ve demokrasi dedikleri mekanizmanın 'halkın iradesi'ni yansıtmaması için seçimlere hile karıştırdı. Ama şimdi derin devlet, derin devletlerin eninde sonunda kaçamadıkları neticeler gibi, kendi kibrinin tuzağına düşüp kendi reklamının gölgesinde kapana kısıldı. Tahakkümün zafer olduğuna, silah namlusuyla dayattığı 'normalliğin' gerçekten normal bir durum olması anlamına geldiğine ve halkların küskün sessizliğinin zımni bir onaya karşılık geldiğine inanma hatasına düştü.

Halklar adına konuşan ve epeyce donanımlı olan barış endüstrisinin bildirdiğine göre, "Keşmirliler şiddetten yorgun düştüler, artık barış istiyorlar" Oysa onların ne türden bir barışa razı olacakları hiçbir zaman açıkça bilinemedi. Bu arada,

---

1) Bkz. Yaroslav Trofimov, "A New Tack in Kashmir", *Wall Street Journal*, 15 Aralık 2008, s. A1.

2) Human Rights Watch, *India's Secret Army in Kashmir: New Patterns of Abuse Emerge in the Conflict* (Washington, DC, Mayıs 1996). Ayrıca bkz. International Crisis Group (http://www.crisisgroup.org) ve Amnesty International (http://www.amnesty.org) raporları.

Bollywood'daki Keşmir/Müslüman terörist filmleri furyası çoğu Hintlinin beynini yıkayıp, onları Keşmirlilerin çektikleri bütün acıların kaynağının kötü, halktan nefret eden teröristler olduğuna inandırmaya devam ediyor.

Oysa soru sormaya, daha önemlisi, dinlemeye cesareti olan herkesin gözünde, en karanlık devirlerde bile Keşmir'de yaşayan insanların ateşi canlı tuttukları ve sadece barışın değil, özgürlüğün de özlemini çektikleri gün gibi açıktı. Son iki ayı aşkın bir süredir de, kılı kırk yararak tasarlanmış ve 'iki silah' arasında tuzağa yakalanmış, iki taraftan da nefret eden, iki tarafın da cehenneme kadar yolu olduğunu düşünen masum insanları gösteren afişler duvarları süslemeye başladı.

Kaderin ani bir cilvesiyle, devlete ait orman arazilerinin Amarnath Tapınak Kurulu'na (her yıl Keşmir Himalayalar'ın derinliklerinde bir mağaraya yapılan hac ziyaretlerini düzenleyen bir kuruldur) devredilmesini öngören ve herhalde ne tür sonuçlar doğuracağı üstünde fazla kafa yorulmamış olan tasarruf, birdenbire bir varil petrolün üstünde bir kibrit çakmayla eşdeğer bir vehamet kazanıverdi.[3] 1989'a kadar Amarnath haccı, yaklaşık iki haftalık zaman diliminde 20 bin kadar insanı Amarnath mağarasına çekiyordu. 1990'da vadideki İslamcı militanların ayaklanması Hindistan ovalarında zehirli bir doktrin olarak Hindutva'nın (Hint milliyetçiliğinin) yayılmasıyla kesişince, hacıların sayısı muazzam ölçülerde artmaya başladı. 2008 yılında Amarnath mağarasına kalabalık gruplar halinde 500 binden fazla hacı gelmişti ve onların katıldıkları turların sponsorluğunu genellikle Hint şirketleri üstleniyordu. Vadideki birçok insanın gözünde, hacı sayısında bu gözlenen bu ciddi artış giderek Hindu-fundamentalist karakter kazanan bir Hindistan devletinin daha atak bir tu-

3) Bkz. Sonia Jabbar, "Politics of Pilgrimage", *Hindustan Times*, 29 Haziran 2008.

tumla ortaya koyduğu bir siyasal bildiriden farksızdı.[4] Doğru ya da yanlış, söz konusu toprak devri kamanın sivri ucu diye değerlendiriliyordu. Nitekim yöre insanlarına, bunun kapsamlı bir İsrail tipi yerleşimler inşa etme ve vadinin demografik yapısını değiştirme planının ilk adımı olduğu yönünde bir endişe hakim oldu. Günlerce süren kitlesel gösteriler sonucunda vadideki faaliyetlerin tamamen durdurulması gündeme geldi. Birkaç saat içinde protestolar köylerden şehirlere yayılmış, sokaklar taş yağmuruna tutulmuş ve silahlı polisin göstericilere ateş açması üzerine birçok insan hayatını kaybetmişti çünkü. Bu olaylar hükümetin gözünde olduğu gibi sıradan insanların belleğinde de, 1990'lı yılların başlarındaki ayaklanmaların anılarını canlandıracaktı. Haftalarca süren protestolar ve polis saldırıları sırasında, Hindutva'nın propaganda kampanyasında Keşmirliler her türden cemaatçi aşırılığa başvurmakla suçlanırken, 500 bin Amarnath hacısı kimsenin burnu bile kanamadan, dahası yöre insanlarının konukseverliklerinden son derece etkilenmiş bir halde ibadetlerini tamamlamışlardı.[5]

Sonunda hükümet, tepkinin şiddeti karşısında tamamen afallamış olarak, toprak devri kararını geri almak zorunda kaldı.[6] Fakat o zamana kadar da toprak devri artık asıl mesele olmaktan çıkmıştı; protestolar bir türlü kontrol altına alınamıyordu.

---

4) Gautam Navlakha, "State Cultivation of the Amarnath Yatra", *Economic and Political Weekly* (Mumbai), 26 Temmuz 2008. Ayrıca bkz. Navlakha, "Jammu and Kashmir: Pilgrim's Progress Causes Regression", *Economic and Political Weekly* (Mumbai), 8 Temmuz 2006.

5) Bkz. Indo-Asian News Service, "Amid Amarnath Land Row, Pilgrimage Keeps its Peace", *Hindustan Times*, 14 Ağustos 2008 ve Indo-Asian News Service, "Muslims Holding Makeshift Kitchens for Stranded Amarnath Pilgrims", *Hindustan Times*, 1 Temmuz 2008.

6) Andrew Buncombe, "Kashmir Tries to Defuse Shrine Riots by Revoking Deal", *The Independent* (Londra), 2 Temmuz 2008, s. 26.

Sonra da Cemmu'da, bu sefer kararın iptaline karşı kitlesel protestolar düzenlendi. Orada da sorun kar topu misali çığ gibi büyümüştü. Hindular, Hint devletinin göz ardı edip ayrımcılığa tabi tuttuğu meseleleri gündeme getirmeye başladılar. (Ancak çok tuhaf bir şekilde, devletin ihmalkârlığından dolayı Keşmirlileri sorumlu tutuyorlardı.) Protestoların önü alınamayınca, Keşmir ile Hindistan arasındaki tek işlek yol olan Cemmu-Srinagar karayolu trafiğe kapatıldı.[7] Karayolunun açılması ve Cemmu ile Srinagar arasında kamyon trafiğinin güvenli biçimde sağlanması için ordu göreve çağrıldı. Yine de ta Pencap'a kadar, hiçbir koruması bulunmayan Keşmirli kamyonculara karşı şiddet eylemlerinin düzenlendiği haberleri hiç eksik olmadı.[8] Sonuçta, can korkusu içindeki Keşmirli kamyoncular bu karayoluna çıkmayı kabul etmez oldular. Kamyonlardan yola dökülen taze meyve ve bölge ürünü yığınların çürümesi yüzünden her taraf kokmaya başladı. Ablukanın durumun iyice kontrolden çıkmasını körüklediği açıkça görülüyordu. Hükümet nihayetinde, ablukanın kaldırıldığı ve kamyonların rahatça trafiğe çıkacakları açıklamasını yaptı. Hindistan medyasının 'iliştirilmiş' kesimleri de, malum 'istihbarat' kaynaklarını aktararak, karayolunun ablukaya alınmasının 'yanlış anlaşıldığı'ndan, hatta böyle bir uygulamanın hiç yapılmamış olduğundan dem vurmaya koyuldular.[9]

Oysa bu tür numaralara başvurmak için artık çok geçti; olan olmuştu. Keşmir'deki insanlar hayatlarının bir ıstırap

7) Indo-Asian News Service, "Amarnath Land Row"

8) "On Punjab-J&K [Jammu and Kashmir] Border, Parivar Pitches Tent, Calls the Shots", *Indian Express*, 6 Ağustos 2008. Ayrıca bkz. Indo-Asian News Service, "Land Row Makes Kashmir Economy Bleed", *Hindustan Times*, 7 Ağustos 2008.

9) "'No Highway Blockade, It's Only Propaganda'", *Times of India*, 17 Ağustos 2008; "Gov[ernmen]t Counters Blockade Propaganda with Bulletins", *Economic Times* (Hindistan), 14 Ağustos 2008; Karan Thapar, "Jammu Discriminated and Kashmir Favoured: Jaitley", CNN-IBN, 24 Ağustos 2008.

çemberine dönüştüğü, eğer toparlanıp bu duruma başkaldırmazlarsa kuşatma altına alınıp açlığa mahkûm edilmelerinin, en temel ihtiyaçlarıyla sağlık malzemelerinden bile mahrum bırakılmalarının süreceği gerçeğiyle çıplak şekilde yüzleşmişlerdi. Asıl abluka psikolojikti. Hindistan ile Keşmir arasındaki son zayıf halka koparılmak üzereydi.

Olayların bundan ibaret olduğunu düşünmek elbette saçmadır. Daha önce de Keşmir'de su ve elektrik gibi kamusal sorunlar üzerine düzenlenen en ufak gösterilerin bile kaçınılmaz olarak Özgürlük taleplerine dönüştüğünün hiç kimse farkında değil miydi yani? Keşmirlileri toplu halde açlıktan ölmeye bırakınakla tehdit etmek siyasal bakımdan intihar etmekten farksızdı.

Hindistan hükümetinin Keşmir'de bastırıp susturmak için büyük çaba harcadığı sesin, toplu bir haykırış biçimini alıp kulakları sağır edici bir gökgürültüsüne dönüşmesinde şaşırtıcı bir taraf yoktur. Şehirleri, sokakları ve mahallelerini geri istemek için yüz binlerce silahsız insan sokaklara dökülmüştür. Bu insanlar sessiz cesaretleri ve gözüpek tavırlarıyla, ağır silahlı güvenlik güçlerini bozguna uğratmışlardır.

Genç kuşak ordu kampları, kontrol noktaları ve yeraltı sığınaklarıyla sarılı bir oyun sahasında, fon müziği olarak işkence odalarından yayılan çığlıklarla birden kitlesel protestonun gücünü, her şey bir yana, omuzlarını dik tutup kendi adlarına konuşmanın vakarını keşfetmişlerdir. Onların gözünde artık her şey apaçıktır. Ölüm korkusu bile kendilerine engel olamayacaktır. Korkunun etkisi silindikten sonra da, dünyanın en büyük -ya da en büyük ikinci- ordusu ne işe yarayacaktır? Onları hangi tehdit zaptedecektir? Bütün bunların sonucunu, bağımsızlığını kendisi kazanmış Hint halkından daha iyi kim bilebilir?

Keşmir'deki bu koşullar karşısında, akıl hocalarının artık eski martavallara sarılmalarının, her musibetin kaynağının

Pakistan gizli örgütünde aranmasının ya da halkı militanların zorla bu yola soktuğu iddialarının bir faydası yoktur. 1930'lu yıllardan beri, ele avuca sığmaz bir şey gibi görünen 'Keşmirlilerin duyguları'nı temsil etme hakkına kimin sahip olduğu meselesi hararetli tartışmalara konu olmuştur. Şeyh Abdullah mı? Müslüman Konferansı mı? Ya, bugün kim? Anaakım siyasal partiler mi? Hurriyat mı? Militanlar mı? Sanırım bu defa halkın kendisi ön planda. Geçmişte de kitlesel gösteriler düzenlenmemiş değildi, fakat yakın tarihtekilerin hiçbirisi bu kadar süregen ve yaygın olmamıştı. Birçok seçimde başarısız olmalarına rağmen derin devletin ve Hint medyasının şemsiyesi altında tutulan Keşmir'in anaakım siyasal partileri (Ulusal Konferans, Halkın Demokratik Partisi) Yeni Delhi'nin televizyon stüdyolarındaki tartışmalarda ateşli konuşmalarla boy göstermekle birlikte, Keşmir sokaklarına çıkacak cesareti bulamamışlardır. En ağır baskı yıllarında Özgürlük meşalesini yüksekte tutan biricik insanlar olan silahlı militanlar ise bu sefer bir adım geri çekilip, halkın değişim için kendisinin mücadeleye katılmasına imkân tanımışlardır.

Toplantılarda öne çıkıp kürsülerde konuşan ayrılıkçı liderler aslında ne taraftar ne önderdir; onlar daha çok, Keşmir sokaklarına dökülen kafese kapatılmış, öfke içindeki bir halkın kendiliğinden enerjisinin yol gösterdiği insanlardır. Bu halleriyle de gümbür gümbür bir devrimin içine düşmüşlerdir. Anlaşılan misyonlarını yerine getirmelerini sağlayan tek koşul, halkın ağzından çıkanları tekrarlamaları olacaktır. Eğer halkın duymak istemediği şeyler söyleyecek olurlarsa, kibarca sözlerini almaya, herkesin önünde özür dilemeye ve tekrar doğru çizgiye gelmeye çağrılırlar. Tabii ki bu tablo, toplu bir gösteride kendini hareketin tek lideri olarak ilan eden Syed Ali Şah Geelani dahil olmak üzere herkes için geçerli olmuştur. Geelani'nin bu müdahalesi, mücadelenin çeşitli kesimleri arasın-

da çatılmış bulunan kırılgan yeni ittifakı kısa sürede darmadağın edecek türde devasa bir siyasal gaftı. Nitekim birkaç saat içinde sözlerini geri almak zorunda kaldı.[10] Hoşunuza gitsin gitmesin, demokrasi budur. Hiçbir demokrat başka türlü bir şey bekleyemez.

Bu süreçte yüz binlerce insan günler boyunca kendileri için korkunç hatıralarla dolu olan yerleri arşınladılar. Sığınakları yıktılar, dikenli tellerle kurulan koridorları aştılar ve Hindistan'da çok az insanın duymak istediği "*Hum Kya Chahtey? Azadi!* (Biz Özgürlük İstiyoruz!" şiarlarını haykırarak, askerlerin makineli tüfeklerinin namlularının önüne dikildiler. Ve belirtilmeli ki, aynı sayılarla ve aynı yoğunlukla "*Jeevey Jeevey Pakistan* (Yaşasın Pakistan!) sloganlarını da attılar.

Bu sesler teneke bir çatıya ritmik şekilde düşen yağmur damlalarının ya da bir elektrik fırtınasında gökyüzünün gümbürdeyen sesi gibi vadinin her tarafında yankılandı. İşte bu, hiçbir zaman gerçekleştirilmeyen plebisit, sonsuza değin ertelenmiş olan referandumun dik alasıydı.

15 Ağustos, Hindistan'ın Bağımsızlık Günü'nde Srinagar şehri dışarıya tamamen kapatıldı. Valinin bayrak çektiği Bakşi stadyumu birkaç görevli dışında bomboştu. Saatler sonra, şehrin en civcivli merkezi olan Lal Chowk, Pakistan bayrakları taşıyıp birbirlerine "Geçmiş Bağımsızlık Gününüz Kutlu Olsun" (Pakistan, bağımsızlığını 14 Ağustos'ta kutluyordu) ve "Kölelik Gününüz Kutlu Olsun" dileklerini ileten binlerce insanla dolup taşacaktı. Buradaki espri, Hindistan'ın işkence merkezlerini ve Keşmir'deki Ebu Greyb'leri akla getiriyordu.

16 Ağustos'ta yüz binlerce insan Pampore'ye, beş gün önce soğukkanlılıkla vurularak öldürülmüş olan Hurriyat lideri

10) "Hawk Geelani Says He's 'Sole' Azadi Leader, Then Apologises", *Indian Express*, 19 Ağustos 2008. Ayrıca bkz. söyleşi: Rediff, "I Do Not Want to Be Compared with Osama [bin Laden]'?, Rediff News, 25 Ağustos 2008.

Şeyh Abdül Aziz'in köyüne aktı.[11] Şeyh Abdül Aziz, Cemmu yolu kesilmiş olduğu için, geriye kalan tek mantıklı seçeneğin, Keşmir'in bölünmesinden önce kullanılmakta olan Srinagar-Muzaffarabad karayolunun mal ve insan trafiğine açılması olduğunu ileri sürerek, Kontrol Hattı'na yönelmiş bulunan kalabalık bir kortejin içindeydi.

Keza, 18 Ağustos'ta yüz binlerce kişi Srinagar'da, Birleşmiş Milletler Hindistan ve Pakistan Askeri Gözlemci Grubu'na (UNMOGIP) yakın olan geniş TRC alanında (Truth and Reconciliation Committee, yani Hakikat ve Uzlaştırma Komitesi değil, Tourist Reception Center, yani Turist Karşılama Merkezi'nde) toplandı. Bu toplanmanın amacı, üç talep ortaya koyan bir memorandumu ilan etmekti: Hint egemenliğine son vermek, BM barış gücünün görevlendirilmesi ve Hindistan ordusuyla polisinin yirmi yıldır neredeyse tam bir dokunulmazlıkla işledikleri savaş suçlarına yönelik soruşturmaların açılması.[12]

Fakat bu toplantının yapılacağı günün öncesinde derin devlet de hummalı bir faaliyetin içerisindeydi. O gün kıdemli bir gazeteci arkadaşım beni arayıp, akşamüstü ev telefonunun telesekreterine Yeni Delhi'de üst düzey bir toplantının yapılmakta olduğu bilgisinin bırakıldığını söyledi. Toplantıya savunma bakanı ile istihbarat şefleri de katılmışlardı. Arkadaşımın söylediğine göre, toplantının amacı televizyon kanallarının haber müdürlerine yönelik olarak, hükümetin ayaklanmanın Pakistan İstihbarat Servisi'nin küçük bir hücresince yönlendirildiğine inanmak için geçerli sebepleri bulunduğu ve bu yüzden televizyon kanallarının Keşmir haberlerini yayınlar-

11) Aijaz Hussain, "Kashmiri Muslims March in Call for Freedom", Associated Press, 17 Ağustos 2008. "Indian Kashmir Separatists Announce Protests to Continue Till Demands Met", BBC Monitoring South Asia, 17 Ağustos 2008.
12) "Protestors March to UN Office in Kashmir Capital Srinagar", Deutsche Presse-Agentur, 18 Ağustos 2008.

ken (ya da tercihan yayınlamazken) bu son derece gizli istihbari bilgiyi akıllarının bir kenarında tutmalarının uygun görüldüğü doğrultusunda bir brifing vermekti. Ne yazık ki derin devletin gözünde işler o denli berbat bir noktaya sürüklenmişti ki, televizyon kanallarının bu talimatlara uymaları halinde de gülünç duruma düşmeleri gibi bir tablo ortaya çıkacaktı. Sanki televizyonda devrim yayını yapılacaktı!

17 Ağustos gecesi polis şehri kuşattı. Sokaklara barikatlar kuruldu, bariyerlerin arkasına binlerce silahlı polis yerleştirildi ve Srinagar'a giden yollar tutuldu. On sekiz yıldır ilk defa polis, Hurriyat liderlerine başvurarak, doğrudan, Hindistan hükümetinin yıllardır görkemi ve tarzıyla kendi barikatını inşa etmiş olduğu Srinagar'ın yeşil bölgesi, Gupkar Yolu'ndaki UNMOGIP'e yürümek yerine, TRC alanında toplantı yapmalarını istemek zorunda kaldı.

18 Ağustos sabahı insanlar vadinin her köşesindeki köylerden ve kasabalardan gelip, kamyonlarla, ciplerle, otobüslerle ve yayan Srinagar'a akmaya başladılar. Bir kere daha barikatlar yıkıldı ve halk şehrine sahip çıktı. Polis ya kenara çekilip seyretmek ya da katliama girişmek seçeneğiyle yüz yüze geldi. Sonunda kenara çekilmeyi tercih ettiler. Tek bir mermi bile atılmadı.

Şehrin her tarafı gülümseyen insanlarla doluydu. Ortalığa bir baş dönmesi havası hakimdi. Herkes bayrak taşıyordu; tekneevi sahipleri, tüccarlar, öğrenciler, avukatlar, doktorlar. Biri, "Hepimiz esiriz, bizi özgürleştirin," diyordu. Bir diğeri, "Adaletsiz demokrasi, deli-azmana benzer," diyordu. *Demoncrazy,* deli-azman. Bu iyiydi. Belki de, seküler siperlerini güçlendirmek için cemaat kıyımına girişmeye ihtiyacı olan bir ülkenin kaypak mantığına, ya da dünyanın en geniş demokrasisinin dünyanın en geniş askeri işgalini sürdürmesine ve kendisini hâlâ bir demokrasi olarak adlandırmasına kapı açan çılgınlığa işaret ediyorlardı.

Her lamba direğinde, her çatıda, her otobüs durağında ve çınar ağaçlarının üstünde yeşil bayrak dalgalanıyordu. Büyük bir bayrak Bütün Hindistan Radyosu binasının cephesine asılmıştı. Hazratbal, Batmaloo ve Sopore yol levhaları da boyanmıştı. Rawalpindi diyorlardı. Yani, Pakistan. Yalnız, Pakistan sevgisinin bu kadar açıktan ifade edilmesinin doğrudan doğruya Pakistan'a katılma arzusuna dönüşeceğini varsaymak da yanlış olurdu. Bu sevginin bir kısmı, Keşmirlilerin özgürlük mücadelesi adını verdikleri kavgaya verilen -üstü kapalı ya da açık- desteğe duyulan minnete ve Hint devletinin bunu terörist bir kampanya olarak görmesine bağlıydı. Bir kısmı da, maraza çıkarmak için devreye sokuluyordu. Hindistan'ı en çok yaralayacak şeyleri söyleyip yapma dürtüsüne.

Kendisinin demokrasiyle idare edildiğini sanan ve çoğunlukla askeri diktatörlerce yönetilmiş başka bir 'demokrasi'yle aynı hatta duran bir ülkeden kopmak isteyen bir 'özgürlük mücadelesi' fikrine kolay kolay dudak bükülemez. Burada kastedilen ülke de, şimdi adına Bangladeş denen ve ordusu soykırım gerçekleştirmiş bir ülkedir. Kendi etnik savaşıyla şimdi parçalanmanın eşiğine gelmiş olan bir ülke. Bunlar önemli sorunlardır, fakat tam da şu noktada, demokrasi adı verilen idare şeklinin Keşmir'deki insanların ondan ölesiye nefret etmelerini nasıl sağladığı üzerinde durmakta fayda vardır.

Her yer Pakistan bayraklarıyla kaplıydı, herkes haykırıyordu: "*Pakistan se rişta kya? La illaha illallah* (Hani nerede Pakistan'la bağımız? Allah'tan başka tanrı yoktur)."

"*Azadi ka matlab kya? La illaha illallah* (Özgürlük ne demektir? Allah'tan başka tanrı yoktur)."

Benim gibi, Müslüman olmayan birinin gözünde, bu özgürlük yorumunu kavramak -imkânsız değilse bile- zor iş. Bir keresinde genç bir kadına, Keşmir'e özgürlük istemenin bir kadın olarak kendisine özgürlük istemekten daha az anlam ta-

şıyıp taşımadığını sordum. Kadın sorum üzerine omuzlarını silkip, "Bizim nasıl bir özgürlüğümüz olabilir ki?" dedi. "Hint askerlerince tecavüze uğrama özgürlüğü mü?" Cevabını duyunca bir şey diyemedim.

TRC alanında, etrafı yeşil bayraklar deniziyle sarılı olarak dururken, gözümle tanık olduğum ayaklanmanın koyu bir İslami bir ton taşıdığından şüphe etmek ya da bu olguyu görmezlikten gelmek imkânsızdı. Bu ayaklanmayı uğursuz, teröristçe bir cihad olarak yaftalamak da aynı şekilde imkânsızdı. Keşmirlilerin nezdinde, bu bir katarsis anıydı. Özgürlük mücadelelerinin barındırdığı bütün eksiklikleri, zalimlikleri ve kafa karışıklıklarıyla, uzun ve çok yönlü bir özgürlük mücadelesinde tarihsel bir uğrak. Bu ayaklanma hiçbir şekilde eski denerek bir kenara bırakılamazdı, ama onları, umarım bir gün, neredeyse bütün topluluğun Keşmir vadisinden çıkışıyla doruk noktasına ulaşan ayaklanmanın ilk yıllarında Keşmirli liderlerin vahşice cinayetlerini izah etmek mecburiyetinde bırakacağı da kesindi.

Kalabalık gittikçe büyürken ben atılan sloganları dikkatle dinledim (retoriğin genellikle olayları daha berrak bir ışığa tuttuğunu ve her tür kavrayışın kilidini açtığını bilirim çünkü). Alanda haykırılan sloganların birçoğunu birkaç yıl önce bir militanın cenaze töreninde duymuştum. Belli ki ablukadan sonra geliştirilen bir slogan şöyleydi: "*Kashmir ki mandi! Rawalpindi!*" (Tercüme etmek pek kolay değil, ama şu manaya geliyor: "Keşmir'in çarşısı mı? Rawalpindi!") Başka bir slogan: "*Khooni lakir tod do, aar paar jod do* (Kana bulanmış Kontrol Hattı'nı yıkın, Keşmir yeniden birleşsin!)." Tabii Hindistan'a yönelik bolca hakaret ve aşağılama eksik değildi: "*Ay jabiron ay zalimon, Kashmir hamara chhod do* (Ah zalimler, ah sefiller, Keşmir'imizden defolun!)." "*Jis Kashmir ko khoon se seencha, voh Kashmar hamara hai!* (Keşmir kanlarımızla sulandı, Keşmir bizim!)."

İçimi bir bıçak gibi doğrayıp kalbimi paramparça eden slogan ise şöyleydi: *"Nanga bhookha Hindustan, jaan se pyaara Pakistan* (Çırılçıplak, açlıktan kırılan Hindistan, yaşamaktan daha kıymetli ne var –Pakistan)."

Bu sloganı duymak niçin çok yaralayıcı, niçin çok acı vericiydi? Üç sebebe dayanarak bu soruya kendimce bir cevap bulmaya çalıştım. Birincisi, sloganın ilk kısmının, yeni başını kaldıran süper-güç olarak Hindistan hakkındaki can sıkıcı, süslenip cilalanmamış hakikati ortaya serdiğini hepimiz bildiğimiz için. İkincisi, çırılçıplak olmayan ya da açlıktan kırılmayan bütün Hintliler, Hindistan toplumunu bu kadar zalim, bu kadar kaba eşitsiz hale getiren ileri kültürel ve ekonomik sistemlerle karmaşık yollarla ve tarihsel bağlamda suç ortaklığı yapmış oldukları için. Üçüncüsü de, kendileri çok ıstırap çektiği halde, aynı zalimden farklı şekillerde ama en az aynı yoğunlukta baskı görerek acı çeken başka insanlarla alay edenleri duymak insana hakikaten ağır geldiğinden. Bu sloganda ben, kurbanların ne kadar kolay bir şekilde zalime dönüşebileceğinin tohumlarını gördüm.

İzdiham halindeki kalabalıkları yarıp kürsüye ulaşmak Mirveyz Ömer Faruk ile Syed Ali Şah'ın saatlerini almıştı. Dahası, kürsüye ancak genç delikanlıların omuzlarında ulaşabilmişlerdi. Onları karşılama seslerinin gürültüsü kulakları sağır ediyordu. İlk olarak Mirveyz Ömer konuştu. Ömer, Silahlı Kuvvetler Özel Yetkiler Yasası'nın, Rahatsızlık Veren Bölgeler Yasası'nın ve (binlerce kişinin öldürülmesine, hapse atılmasına ve işkence görmesine sebep olmuş) Kamu Güvenliği Yasası'nın geri çekilmesi talebini tekrarladı. Ayrıca, siyasi tutukluların serbest bırakılmasını, Srinagar-Muzaffarabad yolunun mal ve insan trafiğine açılmasını ve Keşmir valisinin askerlerden arındırılmasını istedi.

Syed Ali Şah Geelani ise konuşmasına Kuran'dan ezbere bir pasaj okuyarak başladı. Sonra, daha önce yüzlerce defa anlatmış olduğu şeyleri tekrarladı. Mücadelenin başarıya ulaşmasının tek yolunun Kuran'ı rehber almak olduğunu vurguladı. Mücadeleye İslam rehberlik ederse, özgür Keşmir halkı eksiksiz bir toplumsal ve ahlâki yasanın idaresine girmiş olacaktı. Pakistan İslamiyet'in yurdu olarak kurulmuştu ve bu amaç hiçbir zaman gözlerden uzak tutulmamalıydı. Nasıl Pakistan Keşmir'e aitse, Keşmir de Pakistan'a aitti. Azınlık topluluklar tam hakka sahiptiler ve ibadet yerleri güven altına alınmalıydı. Geelani'nin bu tür her cümlesi gür alkışlarla karşılanıyordu.

Tuhaf olan, Geelani'nin sözlerinde var olan doktriner berraklığın her şeyi biraz daha belirsiz hale getirmesiydi. Ben ayrıca, bu özgürlük mücadelesindeki çeşitli fraksiyonların birbirlerinden bir parça ayrı görüşler savunmalarının (Cemmu ve Keşmir Kurtuluş Cephesi'nin bağımsız bir devlet kurma ufkunun, Geelani'nin Pakistan'la birleşme özleminin ve Mirveyz Ömer'in ikisi arasında ihtiyatlı bir dengede durmaya çalışmasının) kendi aralarında nasıl halledileceğinin merakı içindeydim.

O sırada yanımda duran kırmızı gözlü bir ihtiyar, "Keşmir tek ülkeydi. Bir yarısını Hindistan aldı, diğer yarısını Pakistan. İkisi de zorla. Bizse özgürlük istiyoruz," dedi. Acaba, yeni güçler dengesinde bu ihtiyarın söylediğine kulak veren çıkar mıydı? Belki de onun aklında, Hindistan ovalarında gürültüyle yol alan, tarihten -ya da Keşmir'den- tamamen bihaber, ama arabalarının arkasına da *"Doodh maango to kheer denge, Kashmir mango to chir denge* (Süt derseniz krema verirler, Keşmir derseniz sizi lime lime doğrarlar)" yazmış insanların sahip olup sürdüğü kamyonlar vardı.

Kısaca bir düşüncemi daha belirteyim. Kendimi bir keresinde, L.K. Advani'nin konuşma yaptığı bir RSS ya da VHP gösterisinin ortasında hayal etmiştim. Eğer böyle bir gösteride *İslam*

yerine *Hindutva*, *Pakistan* yerine *Hindistan* sözcüğünü, yeşil bayraklar yerine safran sarısı bayrakları koyacak olsaydık, BJP'nin kâbusvari ideal Hindistan vizyonunu elde ederdik.

Peki, bu vizyonu geleceğimiz olarak kabul etmeli miyiz? Monolitik dini devletlerin hepsi eksiksiz bir toplumsal ve ahlâki yasa, 'eksiksiz bir hayat tarzı' mı dayatıyorlar? Bizim reddiyemizin kaynağı aşk, tutku, bir tür idealizm, içinde yaşadığımız toplumun hissettiği duygusal yoğunluklar. Komşularımızın yaptıkları, onların kendi işlerini nasıl yönlendirdikleri bizim savlarımızı asla etkilememeli, sadece onları kuvvetlendirmeye yaramalı.

İlhamını aşktan alan argümanlar, tehlikeyle de yüklüdür. Keşmir halkının İslami projeyi (Hinduların Hindutva'yı ileri sürmeleri gibi, dünyanın her tarafında aynı karmaşıklıkla Müslümanlarca ileri sürülen bir projeyi) kabul edip etmemesi buna örnek gösterilebilir. Şiddet tehdidi geri çekilince ve görüşleri tartışıp düşünceleri ifade etmeye biraz alan açılınca, mücadeleden yana olanların ne türde bir toplum kurmak uğruna kavgaya giriştiklerini ortaya koymaları mümkün olacaktır. Muhtemelen bu insanlar şehitler, sloganlar ve belirsiz genellemelerden daha fazla şey ortaya koyacaklardır. Kuran'ın rehberliğini isteyenlerse tercihlerini o yönde belirteceklerdir. Peki ama, ya bu yönde ilerlemek istemeyenlerin ya da Kuran'a hayatlarında bir yer vermeyenlerin durumu ne olacak? Cemmu Hintlileri ve diğer azınlıklar da kendi kaderini tayin etme hakkına sahip görülecekler mi? Sürgünde yaşayan ve birçoğu korkunç bir yoksulluk içinde olan yüz binlerce Keşmirli din adamına geri dönme hakkı tanınacak mı? Uğradıkları müthiş kayıplar yüzünden kendilerine herhangi bir tazminat ödenecek mi? Yoksa özgür Keşmir de kendi azınlıklarına, Hindistan'ın 61 yıldır Keşmirlilere reva gördüğü şekilde mi davranacak? Ya eşcinsellerin, zina yapanların ve kâfirlerin

konumu nasıl belirlenecek? 'Eksiksiz toplumsal ve ahlâki yasa'yı kabullenmeyen yazarların veya diyelim hırsızların başına ne gelecek? Suudi Arabistan'da olduğu gibi onları ölüme mi mahkûm edeceğiz? Ölüm, baskı ve kan banyosu döngüsü olduğu gibi sürecek mi? Tarih, Keşmir'li düşünür, entelektüel ve siyasetçilerin önüne incelemeleri için pek çok model bırakmıştır. Onların hayallerindeki Keşmir hangisine benzeyecek? Cezayir'e mi? İran'a mı? Güney Afrika'ya mı? İsviçre'ye mi? Pakistan'a mı?

Böylesine kritik bir dönemde hayallerden daha önemli çok az şey vardır. Kafa yormaya tenezzül buyurmayanların varıp varabileceği nokta, hantal bir ütopya ve kusurlu bir adalet anlayışı olacaktır. Oysa şimdi, entelektüel tembelliğin ya da mevcut durumu açıkça ve dürüstçe değerlendirmekten imtina etmenin zamanı değildir. Tam da bu noktada, Maharaja Hari Singh'in 1947'de benimsediği kaçamaklı dilin, kendi büyük modern trajedisine, nihayetinde akla hayale gelmez kan banyolarına ve özgürlüğe bir adım yaklaşmış insanların uzun sürece kölele bağlanmalarına sebep olduğu ileri sürülebilir mesela.

Ayrılık'ın hayaleti bütün heybetiyle üstümüze yeniden çöktü. Hindutva ağları, vadideki Hintlilerin saldırıya uğradıkları ve kaçmak zorunda kaldıkları yolundaki söylentilerle diri tutuluyor. Buna mukabil Cemmu'dan edilen telefonlarda, silahlı Hindu milislerin katliam tehdidi savurdukları ve Hinduların çoğunlukta olduğu iki bölgedeki Müslümanların yurtlarını terk etmeye hazırlandıkları bildiriliyor. Hindistan ile Pakistan ayrıldıkları zaman 1 milyonu aşkın insanın canına mal olmuş kan banyosunun hatıraları depreşmiş durumda. Belli ki bu kâbus ebediyete kadar peşimizi bırakmayacak.)

Tarihin tekerrür etmeyeceğini doğrulayacak en ufak bir sebep gösterilemez. Gerekli dersler çıkarılmadıkça tarih tekerrür eder. İnsanlar böyle bir felakete karşı aktif biçimde müca-

deleye girmezlerse tarih tekerrür eder. Bununla birlikte, geleceğimizi ipotek altına alan bu tür korkulardan hiçbiri, bir ulusun ve bir halkın sürekli askeri istila altında tutulmasını meşru kılamaz. Yerlilerin özgürlüğe hazır olmadıkları gerekçesiyle sömürgeciliğin meşru gösterilmeye çalışılmasına benzer bir gerekçe dışında bugünkü askeri istilayı mazur gösterebilecek tek bir geçerli sebep dahi yoktur.

Elbette, Hint devletinin Keşmir'deki mevcudiyetini devam ettirmenin birçok yolu olacaktır. Hint devleti gücü ve imkânları ölçüsünde elinden geleni ardına koymayacaktır. Bekleyip görelim. Ve insanların enerjisinin somut bir plan olmayınca kara bulutları dağıtacağını umalım. Egemenler her koşulda, yeni ortaya çıkmış bulunan zayıf koalisyonu parçalamaya çalışacaklar, şiddete başvurmayan bu ayaklanmayı yok edip silahlı militanlığı tekrar devreye sokmanın yollarını arayacaklardır. Bunun için bölgeye yerleştirilmiş yarım milyon askerin sayısını hiç düşünmeden iki katına çıkarabilirler. Birkaç stratejik katliam, birkaç hedefli suikast, birkaç kayıp ve toplu tutuklamalar birkaç yılda bu tezgâhı yürürlüğe koymaya yeter de artar bile.

Oysa, Keşmir'deki askeri istilayı sürdürmek için gerekli olan ve akla hayale gelmez meblağlardaki kamu parası, doğrudan Hindistan'daki yoksullaşmış, yeterince beslenme imkânı bulunmayan kesimlerin okul, hastane ve yiyecek ihtiyaçlarına harcanmalıdır. Gerçekten de bizdeki nasıl bir hükümettir ki, mevcut kaynakların bunlar yerine Keşmir'de daha fazla silah alımına, daha fazla dikenli tel temin etmeye ve daha fazla hapishane açmaya harcanması gerektiğine inanabilmektedir?

Hindistan'ın Keşmir'deki askeri işgali hepimizi birer canavar haline getiriyor. Bu işgal Hindu şovenistlerinin Hindistan'daki Müslümanları hedef alıp onları kurban seçmelerine imkân tanıyor; bu Müslümanları Keşmir'deki Müslümanların

yürüttüğü özgürlük mücadelesinin rehinleri olarak sürekli korku içinde hayatlar sürmek zorunda bırakıyor. Böylece zehirli bir maya hazırlanıyor ve bu maya damardan hepimizin kanlarına zerk ediliyor.

Bence bütün bu meselenin esası, ahlâki bir sorunda düğümlenir: Herhangi bir hükümetin insanların özgürlüklerini askeri kuvvetle ellerinden alma hakkı var mıdır?

Keşmir'in Hindistan'dan özgürleşmesine ihtiyacı olması kadar (ondan daha fazla olmasa bile) Hindistan'ın da Keşmir'den özgürleşmesine ihtiyacı var.

15
9, 11 DEĞİLDİR (KASIM DA EYLÜL DEĞİLDİR)*

Bizler kendi trajedilerimizi yaşama hakkını kaybettik. Mumbai'deki kıyım bütün vahşetiyle devam eder, hepimize korkunç günler yaşatırken, yirmi dört saat aralıksız yayın yapan haber kanallarımız bize 'Hindistan'ın 11 Eylül'ü'nü seyrettiğimizi bildiriyorlardı. Sonra da hepimiz, eski bir Hollywood filminden araklanmış bir Bollywood filminin aktörleri gibi, her şeyin daha önce söylenip yapılmış olduğunu bile bile, kendi rollerimizi oynamayı ve repliğimizi söylemeyi beklemeye koyulduk.

Bölgedeki tansiyon tırmanırken, ABD'li senatör John McCain Pakistan'ı uyarıp, 'kötü adamlar' süratle tutuklanmazsa Hindistan'ın Pakistan'daki 'terörist kamplar'a hava akınları

*) Bu deneme 22 Aralık 2008 tarihli *Outlook* dergisinde (Hindistan), 12 Aralık 2008 tarihli *Guardian*'da (Londra), 12 Aralık 2008 tarihli TomDispatch.com'da ve *International Socialist Review*'un Ocak-Şubat 2009 tarihli 63. sayısında yayınlanmıştır.

düzenleyeceği, Washington'ın da Mumbai 'Hindistan'ın 11 Eylül'ü' olduğu için kılını bile kıpırdatmayacağı şeklinde kişisel bir bilgiye sahip olduğunu iletti.[1]

Oysa Kasım Eylül değildir, 2008 2001 değildir, Pakistan Afganistan değildir, Hindistan da Amerika değildir. Belki de bu yüzden hepimizin kendi trajedimize sahip çıkmamız, kendi sonuçlarınıza varabilmemiz için kırık kalplerimiz ve şaşkın akıllarımızla yıkıntılar arasından kendi yolumuzu bulabilmemiz gerekir.

Kasım ayının son haftasında, Hindistan'ın en zengin şehrinin en zengin semtleri savaştan çıkmış bir Kupwara'ya (Keşmir'in en harap bölgelerinden birine) benzerken, Keşmir'de binlerce Hintli askerin gözetimindeki binlerce insanın oylarını kullanmak için sıraya girdiklerini görmek tuhaftı.

Mumbai saldırıları, bu yıl Hindistan kasabalarıyla şehirlerini hedef alan terörist saldırılar dalgasının sadece en son örneğiydi. Ahmedabad, Bangalore, Delhi, Guwahati, Jaipur ve Malegaon, yüzlerce halktan insanın yaralanıp hayatını kaybettiği seri bombardımanlara hedef olmuşlardı. Eğer polis bu önceki saldırılarda zanlı olarak tutukladığı (hem Hindu hem Müslüman, Hindistan'daki bütün topluluklardan) kişilerde yanılmamışsa, bu çok açık bir şekilde bu ülkede bir şeylerin çok yanlış gittiğini göstermektedir.

Eğer sadece televizyon izleyen biriyseniz, Mumbai'de sıradan insanların da hayatlarını kaybettiğini duymamış olabilirsiniz. Saldırılar ağzına kadar dolu bir demiryolu istasyonu ile bir devlet hastanesini yerle bir etmişti oysa. Teröristler zengin yoksul ayrımı yapmıyorlardı; her kesimden insanı aynı soğukkanlılıkla katletmişlerdi. Buna rağmen Hint medyası, yükselen bu dehşet dalgasıyla donakalmış, Işıldayan Hindistan'ın parlayan

1) Rezaul H. Laskar, "India May Carry Out Surgical Strikes on Pak[istan], Warns McCain", Press Trust of India, 7 Aralık 2008.

barikatlarının yıkılmasını ve şiddetin akılalmaz derecede lüks iki otelin mermer lobileri ile kristal salonlarına ve küçük bir Yahudi merkezine yayılmasını inanamaz gözlerle izlemişlerdi.[2]

Bize, bu otellerden birinin Mumbai şehrinin ikonlarından olduğu söylendi. Bu mutlaka doğrudur. Söz konusu otel, sıradan Hintlilerin her gün katlandıkları müthiş adaletsizliğin ikonudur. Gazetelerin güzel insanların gece kaldıkları otel odaları, gitmeye bayıldıkları gurme restoranları (ironik şekilde birinin adı Kandahar'dı) ve kendilerine hizmet eden garsonlar hakkında etkileyici yazılarıyla dolup taştığı bir gün, (bir pizza şirketinin sponsorluğunda çıkan) bir ulusal gazetenin iç sayfalarında üstte sol köşede küçük bir kutunun içinde, "Açlık, öyle mi?" diye yazıyordu. Sonra da okurlara, eminim en iyi niyetlerle, uluslararası açlık endeksi sıralamasında Hindistan'ın Sudan ve Somali'nin altında yer aldığı bildirilmekteydi. Fakat elbette bu o savaş değildir; bu, köylerimizdeki Dalit bölgelerinde, Narmada kıyıları ve Koel Karo nehirlerinde, Chengara'daki kauçuk tesislerinde, Batı Bengal, Chhattisgarh, Jharkhand ve Orissa'daki Nandigram, Singur ve Lalgarh köylerinde, devasa büyüklükteki şehirlerimizin gecekondu mahalleleri ve teneke evlerinde yürütülmekte olan savaştır. Bu savaş televizyon ekranlarına yansımıyor. Henüz. Bu yüzden belki de, başka herkes gibi ekranlara yansıyan üzerinde durmalıyız.

Günümüzde terörizm konusunda egemen olan söylemin altından güçlü, affetmeyen bir fay hattı geçer. Bir tarafta (ona A Tarafı diyelim) terörizmi, özellikle 'İslamcı' terörizmi kendi ekseni, kendi yörüngesi üzerine dönen ve etrafındaki dünyayla, tarihle, coğrafyayla ya da iktisatla yakından uzaktan alakası olmayan, nefrete açık, delice bir bela olarak görenler vardır. Bu yüzden A Tarafı, onu siyasal bir bağlama oturtmaya ya da

2) Yossi Melman, "Mumbai Terrorists Badly Tortured Chabad House Victims", *Ha'aretz*, 26 Aralık 2008.

anlamaya çalışmanın bu terörizmi meşru kılma noktasına vardığı ve bunun da başlı başına bir suç olduğu iddiasındadır. B Tarafı ise, ona bahane uydurmanın ya da meşru göstermenin bir dayanağı bulunmasa dahi, terörizmin belirli bir zaman, yer ve siyasal bağlamda ortaya çıktığı, dolayısıyla meselenin bu yönüne bakınamanın sorunu ağırlaştırmaktan ve giderek daha fazla insanı ateşe atmaktan başka işe yaramayacağını iddia eder. Ki bu da başlı başına bir suçtur.

1990'da Laşkar-e-Taiba'yı (Saflar Ordusu) kurmuş olup İslamiyet'in katı çizgideki Salefi geleneğine giren Hafız Sayed'in deyişleri, kesinlikle A Tarafı'nın elini güçlendirmektedir. Hafız Sayed intihar bombacılarını onaylar, Yahudilerden, Sihlerden ve demokrasiden nefret eder ve dünyaya İslam, yani onun İslam'ı egemen olana kadar cihadın sürdürülmesi gerektiğine inanır. Sayed'in söylediklerinden bazıları şunlardır: "Kimsenin Hindistan'a el uzatamayacağı gün gelene kadar barış hayaldir. Kesin onları, doğrayın --öyle davranın ki dizleri üstüne çöküp merhamet dilensinler."[3] Yine: "Hindistan bize cihadın yolunu göstermiştir. Biz Hindistan'a dişe diş karşılık vermek ve aynı şekilde, tıpkı onların Keşmir'de Müslümanları öldürmeleri gibi Hinduları öldürerek misillemede bulunmak isteriz."[4]

Peki ama A Tarafı, kendini bir terörist değil, demokrat olarak gören Hindistan, Ahmedabad'dan Babu Bejrengi'nin deyişlerine nasıl uyum gösterecektir? Bejrengi de 2002 Gucarat soykırımının elebaşlarındandır ve (kamera önünde) şunları söylemiştir:

> Tek bir Müslüman dükkânını atlamadık; her şeyi ateşe verdik, dükkânların içinde kim varsa onlarla birlikte, hepsini

3) Akt. Patrick French, "They Hate Us - and India Is Us", *New York Times*, 8 Aralık 2008, s. A29.
4) Akt. Mohammad Shah, "'Killing Hindus' Better than Dialogue with India: Lashkar-e-Taiba Chief", Agence France-Presse, 3 Nisan 2003.

öldürdük ... baltayla doğradık, diri diri ateşe attık, cayır cayır yaktık. Onları yakmamız gerekiyordu, çünkü bu piçler ölülerini yakmazlar, bundan korkarlar. Benim tek son dileğim Beni ölüme mahkûm etseler asılsam umurumda değil. Asılmadan önce bana iki gün verin, onlardan 700-800 bin kişinin yaşadığı Juhapura'ya [Müslümanların çoğunlukta olduğu bir bölge] gidip kendime bayram yapayım. Hepsini kökünden temizleyeyim. Daha çoğu ölmeli. En az 25-50 bini daha ölmeli.[5]

A Tarafı'ndan baktığımızda, şemanın ortasına Raştriya Swayamsevak Sangh'ın incili sayılan, 1944'te RSS'nin başı M.S. Golwalkar'ın *We, or, Our Nationhood* (Biz, ya da, Kendi Tanımımızla Ulus Olma) kitabını koyarız. Bu kitabın bir yerinde şunlar yazılıydı: "Müslümanların ilk defa Hindustan'a ayak bastıkları o kötü günden bugüne değin Hindu Ulusu bu yağmacıları püskürtmek için amansız bir kavgaya tutuşmuş durumda." Ya da: "Almanya kendi ırkının ve kültürünün saflığını muhafaza etmek için, ülkesini Semitik ırklardan (Musevilerden) temizleyerek bütün dünyayı şoka uğrattı. Burada ırk gururu en üst düzeyde sergilenmiştir. Hindustan'da yaşayan bizlerin öğrenip faydalanacağı bir derstir bu."[6]

Elbette Müslümanlar, Hindu Sağı'nın namlularının yöneltildiği tek halk değildir. Dalitler sürekli hedef konumundadırlar. Son zamanlarda Orissa, Kandhamal'daki Hıristiyanlar, en az 16 kişinin hayatını kaybettiği ve iki buçuk ay süren bir şiddet dalgasına maruz kalmışlardır.[7] Ayrıca, 40 bin kişi evlerini

5) Bajrangi, "'After Killing Them, I Felt Like Maharana Pratap'"
6) M.S. Golwalkar, *We, or, Our Nationhood*, s. 35, 37 ve 62; akt. William Dalrymple, "India: The War Over History", *New York Review of Books*, 7 Nisan 2005.
7) Chatterji, "Hindutva's Violent History" Ayrıca bkz. Hari Kumar ve Heather Timmons, "Violence in India Is Fueled by Religious and Economic Divide", *New York Times*, 4 Eylül 2008, s. A6.

terk etmiştir ve bu insanların birçoğu şimdi hayatlarını mülteci kamplarında sürdürmektedir.[8]

Bütün bu yıllarda Hafız Sayed, birçok insanın Laşkar-e-Taiba'nın paravan örgütü saydığı Cemaat-ud-Dava'nın başkanı olarak Lahor'da itibarlı bir hayat sürmekteydi ve ateşli, hiddetli vaazlarıyla gencecik oğlanları cihad saflarına katıyordu. 11 Aralık'ta Birleşmiş Milletler Cemaat-ud-Dava'ya yönelik yaptırımları açıkladı. Pakistan hükümeti de uluslararası baskılara uymak mecburiyetinde kalınca Hafız Sayed'i ev hapsine aldı. Bu arada Babu Bejrengi kefaletle serbest bırakılmıştı ve o da Gucarat'ta itibarlı bir hayat sürüyordu. Soykırımın üzerinden birkaç yıl geçtikten sonra Şiv Sena'ya (başka bir sağcı milliyetçi parti) katılmak üzere Vişwa Hindu Parişad'dan (RSS'nin milis kollarından olan VHP) ayrılmıştı. Bejrengi'nin önceki akıl hocası Narendra Modi ise halen Gucarat başbakanlığını yürütmektedir. Gucarat soykırımını idare etmiş olan adam iki kere seçim kazanmıştı ve Hindistan'ın en büyük şirketleri olan Tata ile Reliance nezdinde büyük saygı görüyordu. Gucarat'taki gözü dönmüş Hindu ayaktakımını kontrollerinde tutan, hatta bazen onlara yardımcı olan polisler de ödüllendirilip terfi ettirilmişlerdi.

RSS'nin Hindistan'ın her tarafına nefret tohumları eken 60 bin şubesi ve 4 milyonu aşkın gönüllüsü vardır. Üstelik bu taraftarların içinde Narendra Modi, eski başbakan A.B. Vajpayee, şimdiki muhalefet lideri L.K. Advani ve başka kıdemli politikacılar, bürokratlar, polis ve istihbarat şefleri de bulunmaktadır.

Bu tablo bizim çizdiğimiz seküler demokrasi resmini karmaşıklaştırmaya yetmese bile, Hindistan içinde kendi dar yobaz görüşlerini vazeden çok miktarda Müslüman örgüt bulun-

8) "Situation in Kandhamal Out of Control: Archbishop", *The Hindu*, 29 Eylül 2008.

duğunu da kaydetmek gerekir. Bu durumda ben, A Tarafı ile B Tarafı arasında bir seçim yapmak zorunda kalsaydım, B Tarafı'nı seçerdim. Ne de olsa bağlama ihtiyacımız var. Her zaman.

İçinde yaşadığımız nükleer alt-kıtada bu bağlam Ayrılık'tır.* Hindistan ile Pakistan'ı ayıran ve eyaletleri, bölgeleri, köyleri, tarlaları, cemaatleri, sulama sistemlerini, evleri ve aileleri ortadan bölen Radcliffe Hattı neredeyse bir gecede ortaya çıkmıştı. Bu, Britanya'nın bizim kıçımıza bastığı son, ayrılık tekmesiydi.

Ayrılık, 1 milyon insanı canından eden katliamı ve çağdaş tarihte yaşanan en büyük toplu göçü körükledi. Yeni Pakistan'dan kaçan Hindular ile yeni türdeki Hindistan'dan kaçan Müslümanlardan müteşekkil 8 milyon insan, sırtlarındaki elbiseler dışında en ufak bir eşya parçası bile yanlarına alamadan evlerini terk ettiler. Bu insanların tek tek hepsi beraberlerinde tasavvur dahi edilemez ıstırap, nefret, dehşet ama aynı zamanda özlem hikâyesi taşıyorlar. Bu yaralar, bu açılmış ama sertliğini hâlâ kaybetmemiş kaslar, bu kan ve bu sızlayan kemikler bizi hâlâ koyu bir nefret ve korku cenderesinin, ama aynı zamanda sevgi çemberinin içinde tutuyor. Ayrılık Keşmir'i, karanlığından sıyrılmanın pek mümkün görünmediği bir kâbusun, 60 bini aşkın hayatı söndüren bir kâbusun tuzağına düşürdü. Pakistan, Pak Ülke, bir İslam Cumhuriyeti haline geldi [nitekim resmi adı da İslami Pakistan Cumhuriyeti'dir], sonra çok hızlı gelişen bir süreçle yozlaşmış, şiddet düşkünü bir askeri devlet niteliğine büründü ve başka inançlara karşı hiçbir hoşgörüsü kalmadı. Öte yandan Hindistan da kendini kapsayıcı, seküler bir demokrasi olarak ilan etti.

Bu aslında muhteşem bir hamleydi, fakat Babu Bejrengi'nin öncelleri 1920'lerden beri öyle sıkı çalışmışlardı ki, Hindis-

*) Burada kastedilen, 1947 yılında Hindistan'ın bölünüp Pakistan'ın kurularak iki ayrı devletin ortaya çıkmasıdır. (ç.n.)

tan'ın damarlarına zehir zerk etmekte ve Hindistan fikrini daha doğmadan önce boğmakta büyük merhale kat etmişlerdi. 1990'a gelindiğinde bu güçler artık iktidarı talep etmeye hazırdılar. 1992'de L.K. Advani'nin kışkırttığı, Hindu ayaktakımından oluşan bir serseriler güruhu Babri Mescidi'ne saldırıp onu yerle bir ettiler. 1998'de BJP merkezde iktidara geldi. ABD'nin Teröre Karşı Savaş doktrini de onların yelkenlerini şişirmeye katkıda bulunuyordu. Dahası, diledikleri gibi hareket etmelerinin, hatta soykırım yapmalarının ve kendi faşizmlerini kaotik demokrasinin meşru bir biçimi olarak göstermelerinin önünde hiçbir ciddi engel kalmamıştı. Üstelik bu dönüşüm, Hindistan'ın muazzam büyüklükteki pazarlarını uluslararası finans kuruluşlarına açtığı bir zamanda gerçekleşiyordu; Hindistan'ı hiçbir yanlış harekette bulunamayacak bir ülke olarak takdim etmek, uluslararası büyük şirketlerin ve onların sahip oldukları medya gruplarının çıkarınaydı. Bu da Hindu milliyetçilere ihtiyacını duydukları dürtüyü ve dokunulmazlığı sağlayacaktı.

Demek ki, alt-kıtadaki terörizmin -ve Mumbai saldırılarının- içinde gerçekleştiği daha geniş kapsamlı tarihsel bağlam budur. Bu yüzden, Laşkar-e-Taiba'dan Hafız Sayed'in memleketinin Hindistan, Şimla, Raştriya Swayamsevak Sangh'tan L.K. Advani'nin memleketinin ise Pakistan, Sind olması kimseyi şaşırtmamalıdır.

2001'de parlamentoya düzenlenen saldırı, 2002'de Sabarmati Ekspresi'nin ateşe verilmesi ve 2007'de Samjhauta Ekspresi'nin bombalanmasının ardından yaşananlarda olduğu gibi bu olayda da Hindistan hükümeti, Mumbai saldırılarının arkasında Pakistan İstihbarat Servisi ISI'nin desteklediği Laşkar-e-Taiba'nın bulunduğu yolunda 'açık ve çürütülemez kanıtlar' bulunduğunu açıkladı.[9] Laşkar örgütü bu saldırıya bulaştığını

9) Wax ve Lakshmi, "Indian Official Points to Pakistan"

kesin bir dille reddetmiş olsa dahi baş zanlı etiketini taşımaktan kurtulamadı. Polis ve istihbarat kurumlarına göre, Laşkar-e-Taiba Hindistan içinde 'Hint Mücahitleri' adını taşıyan bir örgütle faaliyet yürütüyordu. Mumbai saldırılarıyla bağlantılı olarak, ikisi Hint uyruğundan olan, Cemmu ve Keşmir polisi adına çalışan özel bir polis görevlisi Şeyh Muhtar Ahmed ile Batı Bengal'de Kalküta'da yaşayan Tausif Rehman tutuklanmışlardı.[10] Bu yüzden Pakistan'a açık bir suçlama yöneltilmesi meselesi biraz karışıyordu. Neredeyse her örnekte bu tür hikâyelerin dibi eşildiğinde, ortaya sadece Hindistan-Pakistan sınırının iki tarafında değil, bunun yanı sıra dünyanın başka ülkelerinde de faal sıradan askerler, eğitmenler, gönüllüler, aracılar, yeraltı istihbarat ve karşı-istihbarat faaliyetlerinden menkul karmaşık bir küresel ağ çıkıverir. Günümüz dünyasında, bir terörist saldırının kökenini saptamaya ve onu yalnızca tek bir ulus-devletin sınırları içerisine hapsetmeye çalışmak, büyük şirketlerin paralarının kaynağını açık bir şekilde saptamaya çalışmaya benzer. Oysa bu neredeyse imkânsızdır.

Böylesi koşullarda, terörist kampların 'kökünü kazımak' için hava baskınlarından medet ummak belki kampları yok etmeyi sağlayabilir, fakat teröristleri 'temizlemeyi' kesinlikle sağlamayacaktır. Tabii, savaşı bitirmeyi de. (Yeri gelmişken, eğer ahlâki ölçüt diye bir değerimiz varsa, dünyanın en amansız militan gruplarından olan komşu Sri Lanka'daki Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları'nı Hindistan Ordusu'nun eğitmiş olduğunu aklımızdan çıkarmayalım.)[11]

Bu tür çelişkili durumlar arasında sıkışmış Pakistan da, büyük ölçüde ilkin Afgan İslamcıları, sonra da onlara karşı

10) Damien McElroy, "At Least Two More Terrorists Are on the Run, Police Admit", *The Sunday Telegraph* (Londra), 7 Aralık 2008, s. 30.
11) V.K. Shashikumar, "Recruited by RAW, Trained by Army: LTTE", CNN-IBN, 2 Temmuz 2006. Bkz. http://ibnlive.in.com/news/recruited-by-raw-trained-by-army-ltte/14462-3-1.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

savaşı desteklediği için Amerika'nın müttefiki rolünü oynamaya zorlanması sebebiyle, doludüzgin bir iç savaşa doğru sürüklenmektedir. Amerika'nın Sovyetler Birliği'ne karşı cihadının gönüllü ajanları olarak, İslamcı fundamentalist örgütleri beslemek ve onlara maddi kaynak temin etmek aslında Pakistan Ordusu'na ve İstihbarat Servisi ISI'ye düşmüştü. İşte bu Frankenstein'ları yetiştirip daha sonra onları bütün dünyaya salmış olan Amerika Birleşik Devletleri, onları dilediği zaman çoban köpekleri gibi dizginleyebileceğini sanıyordu. Oysa gerçek hiç de bu yönde seyretmedi; bedelini de aynı insanların kendi ülkelerinin göbeğinde 11 Eylül'ü gerçekleştirmeleriyle ödediler. Böylece Afganistan bir kez daha şiddetin ana yurdu haline getirildi. Şimdi, Pakistan'ın sınırlarına yeniden cehenneme çevrilmiş durumdaki Afganistan'ın molozları dökülmektedir.

Ülkenin patlama tehdidiyle yüz yüze bulunduğunu hiç kimse, hele ki Pakistan hükümeti, hiçbir şekilde yadsıyamaz. Terörist eğitim kampları, ölüm kusan mollalar ve dünyayı İslam'ın yönettiğine ya da yönetmesi gerektiğine inanan manyaklar çoğunlukla iki Afgan savaşının tortularına dönüşmüş haldeler. Onların hiddeti yağmur olup (Hindistan'dan daha fazla) Pakistan hükümetiyle Pakistanlı sivillerin üstüne çöküyor. Eğer bu noktada Hindistan savaşa girmeye karar verirse, muhtemelen bütün bölgenin kaosa sürüklenmesi süreci son raddesine varmış olacaktır. İflas etmiş, enkaza dönmüş bir Pakistan'ın yıkıntıları Hindistan kıyılarına da vuracak ve hem alt-kıta hem de bütün dünya adına daha önce asla görülmemiş tehlikeler doğuracaktır. Eğer Pakistan çökecek olursa, ellerinin altında komşuları gibi nükleer silahlar bulunan milyonlarca 'bir devlete bağlı bulunmayan kişi'yle karşı karşıya kalacağımızdan emin olabilirsiniz. Bu yüzden, Hindistan gemisini yürütenlerin Pakis-

tan'ın hatalarını tekrarlamaya bu kadar teşne olmaları ve Amerika Birleşik Devletleri'ni kendi son derece karmaşık sorunlarımıza -üstelik tehlikeli biçimlerde- burnunu sokmaya davet ederek bu ülkeye lanetler yağdırmalarının sebeplerini anlamak hiç kolay değildir. Bir süper-gücün hiçbir zaman müttefiki olmaz. Bir süper-gücün sadece ajanları olur.

İşin artı yönü, savaşa girmenin avantajı ve Hindistan adına en iyi tarafı, bu sayede kendi ülkemizde giderek büyüyen ciddi sorunlardan bir süreliğine uzak kalacak olmamızdır!

Mumbai saldırıları, günde yirmi dört saat yayın yapan 67 adet haber kanalımızın hepsinde ya da çoğunda canlı olarak (tam gösterim hakkıyla!) yayınlanmıştı –artık kaç uluslararası kanalda yayınlandı, orasını Tanrı bilir. 'Zemin katlar'daki kendi stüdyolarında boy gösteren televizyon sunucularıyla gazeteciler bitmek bilmez derecede heyecanlı yorumların içine gömülmüşlerdi. Hepimiz üç gün üç gece boyunca, silahlar ve aletlerle donanmış bir grup genç delikanlının polisin güçsüzlüğünü, elit düzeydeki Ulusal Güvenlik Muhafızları'nın hantallığını ve sözümona kudretli, nükleer cephaneliğe sahip bir ülkenin deniz piyadelerinin beceriksizliğini gördüğümüze inanmaz gözlerle izledik. Tabii onlar bu beceriksizlikle demiryolu istasyonları, hastaneler ve lüks otellerde silahsız insanları ayrım gözetmeden, din, kast, sınıf ve milliyet ayrımı yapmadan öldürmekten de geri kalmıyorlardı. (Güvenlik güçlerinin çaresizliği bir ölçüde elbette, rehineler için kaygı duymalarından kaynaklanıyordu. Oysa başka olaylarda, mesela Keşmir'de, başvurdukları taktikler nedense böyle hassasiyetleri dikkate almaz. ABD ve İsrail orduları seçtikleri binalara Cruise füzeleri yollamakta ve Filistin, Irak ve Afganistan'da direnen güçlere karadan toplar fırlatmakta bir an dahi duraksamazlar.) Ama bu olay farklıydı. Hem televizyondan yayınlanıyordu.

Çocuk yaştaki teröristlerin soğukkanlılıkla öldürmeye -ve öldürülmeye- can atmaları bütün dünyada onları izleyenleri büyülemeye yetmişti. Onların sunduğu, insanların haberlerde izlemeye alıştıkları her zamanki intihar bombalamaları ve füze saldırılarından farklı bir tabloydu. İşte, bir tanesi daha yeni yaşandı. *25 ölü*. Dehşet verici temsil sürüyor... Televizyon reytingleri tavanlarda geziniyor. (Yayın zamanlarını dakikalarla değil, saniyelerle ölçen istediğiniz televizyon araştırmacısına ya da şirket reklamcısına sorun, eylemlerin yapılan tanıtıma değdiği cevabını alacaksınız.)

Nihayetinde parlamento baskınında katiller işlerini gördüler, ölenler biri dışında en ıstıraplı biçimde can verdiler. (Ya da kaos içerisinde bir tanesi kaçınayı başardı. Bunu asla bilemeyeceğiz.) Üstelik kendilerine karşı kuvvet kullanılırken teröristler tek bir talepte dahi bulunmadılar ve pazarlık etmek istediklerini belirtmediler. Onların amacı, kendileri öbür dünyayı boylamadan önce başka insanları öldürmek ve ellerinden geldiğince zarar vermekmiş anlaşılan! Öyle ki, eylemleriyle hepimizi afallatmış oldular. Bizler, "Hiçbir şey terörizmi meşru gösteremez," dediğimiz zaman, çoğumuz hiçbir şeyin insan hayatına kastedilmesini meşru gösteremeyeceğini söylemiş oluruz. Görüşümüz bu yöndedir, çünkü hayata saygı gösterir, hayatın kıymetli olduğunu varsayarız. Peki ya, kendilerininki dahil olmak üzere insan hayatına en ufak bir değer biçmeyenlerin eylemlerini nereye koymak gerekiyor? Gerçek şu ki, onların eylemlerinin arkasındaki dürtüler hakkında bizim en ufak bir fikrimiz yok, çünkü onların daha son nefeslerini bile vermeden, bizim asla ulaşamayacağımız başka bir dünyaya doğru yol aldıklarını anlamamız kolay bir şey değil.

Televizyon kanallarından birinde (India TV), adının 'İmran Babar' olduğunu söyleyen saldırganlardan biriyle olayın en sıcak anında yapılmış olan bir telefon görüşmesi yayın-

landı.[12] Bu görüşmenin gerçek olup olmadığını bizler hiçbir şekilde bilemeyiz tabii, fakat o adamın anlattıklarının, Hindistan'da başka bombalı saldırılardan (artık hakkında daha fazla konuşmak istemediğimiz, 1992'de Babri Mescidi'nin tahrip edilip yıkılması, 2002'de Gucarat'ta Müslümanları hedef alan soykırım ayarındaki kıyım ve Keşmir'de sürdürülen vahşice baskı gibi olaylardan) önce gönderilen 'terör e-postaları'nda yazılan şeylerle çakıştığı ortadaydı.

"Sizi kuşattılar," diyordu televizyon muhabiri, "kesinlikle öleceksiniz. Niçin teslim olmuyorsunuz?"

Saldırgan da tuhaf, mekanik bir dille, "Biz zaten her gün ölüyoruz; her gün ölmektense bir gün aslan gibi yaşamayı yeğlerim," diye cevap verdi. Sesinde dünyayı değiştirmeye ister gibi bir tını yoktu. Sadece kendisiyle beraber dünyayı da mahvetmeyi dileyebilirdi.

Eğer bu adamlar gerçekten Laşkar-e-Taiba örgütünün üyeleri idiyseler, kurbanlarının birçoğunun Müslüman olması ya da eylemlerinin muhtemelen Hindistan'daki Müslüman topluluğa (hakları uğruna mücadele ettikleri iddiasında oldukları insanlara) karşı yeni, ağır bir misilleme saldırısıyla karşılanacağı onların gözünde niçin önemli değildi acaba? Terörizm kalpsiz bir ideolojidir ve gözü Büyük Resim'de olan çoğu ideoloji gibi, yapılan hesaplarda bireylere tali hasar olmaktan daha öte değer biçilmez. Toprağın altındaki gizli fay hatlarını ortaya çıkarmak için mevcut durumu iyice ağırlaştırmak terörist stratejinin bir parçası, genellikle de amacı olmuştur. 'Şehitler'in kanı terörizmi sular. Hindu teröristler ölü Hintlilere, komünist teröristler ölü proleterlere, İslamcı teröristler ölü Müslümanlara ihtiyaç duyarlar. Ölülerin kendisi gösteri aracına, kurban olma kanıtına dönüşür ve bu da söz konusu projenin

12) Emily Wax, "Calls Shed Light on Gunmen's Motives", *Washington Post*, 16 Aralık 2008, s. A14.

temelinde yer alır. Tek bir terörist eylemle de askeri zafere ulaşmak amaçlanmaz elbette; en iyi ihtimalle, tek tek eylemlerin başka bir şeyi, tektonik bir kaymadan, güçlerin yeniden dizilişinden çok daha büyük bir şeyi tetiklemesi arzu edilir. Eylemin kendisi sahne, eylemin kendisi temsil, eylemin kendisi sembolizmdir; günümüzde parmak ucunda dönerek gösteri yapılan ve en gaddarca hareketlerin dahi sergilenebildiği sahne ise canlı televizyon yayınıdır. Mesela, Mumbai saldırıları televizyon sunucuları tarafından mahkûm edilmiş olsa bile, onların yayınları sayesinde terör saldırılarının etkisi de bin kat daha fazla olmuştur.

Gelgelelim, saatlerce süren bitmek bilmez analizler ve yine sonu gelmez başmakalelerden sonra, en azından Hindistan'da, odadaki gerçek fillerden (Keşmir sorunu, Gucarat soykırımı, Babri Mescidi'nin yıkılması, vb.) bahsedildiğine neredeyse hiç tanıklık edilmez. Tersine, bizim Pakistan'a savaş açmanın getirip götüreceklerini tartışan emekli diplomatlarımız ve strateji uzmanlarımız var. Bizim eğer güvenlikleri garanti altına alınmazsa vergilerini ödememe tehdidini savuran zenginlerimiz var. (Bu durumda, yoksulların korunmasız bırakılması bir sorun teşkil etmez, değil mi?) Bizim hükümetin geri çekilmesini ve Hindistan'daki her eyaletin ayrı bir büyük şirkete devredilmesini teklif eden insanlarımız var. Bizim eski başbakan, Dalit'lerin ve alt kastların kahramanı olup, üst kasttan Hinduların aşağılamaktan hiç vazgeçmedikleri V.P Singh gibi ölülerimiz var. Bizim, *Maximum City*'nin yazarı ve Bollywood filmi *Mission Kashmir*'in ortak yazarlarından Suketu Mehta gibi, hem Hindu hem de Müslüman fanatiklerin Mumbai'den niçin nefret ettiklerini, "Belki de bunun sebebi Mumbai'nin serveti, zındıkça düşleri ve ayrımsız açıklığı akla getirmesidir," sözleriyle açıklayan ve çare olarak da, "Teröristlere en iyi cevap, daha büyük

düşler kurmak, daha da fazla para kazanmak ve Mumbai'yi daha fazla ziyaret etmektir,"[13] diye buyuran aklıevvellerimiz var. Ama bir dakika, uzaklarda George Bush da 11 Eylül saldırılarının akabinde halktan dışarı çıkıp alışveriş yapmalarını istemedi mi? Ah evet, 11 Eylül, kâbusundan kurtulmamızın mümkün görünmediği o meşum gün.

Mumbai'de dehşetin bir perdesi kapanmış olsa da, başka bir perdesi hemen açılabilir. Hindistan elit tabakasının güçlü, şamatayı da seven, ayrıca Fox News'u neredeyse radikal, solcu göstermeye bayılan televizyoncularınca kışkırtılan bir kesimi, polisi ve orduyu yüceltip fiilen bir polis devleti talep etmek uğruna politikacılara -ama bütün politikacılara- insafsızca bir saldırıya başlamış durumdalar. Üstelik, demokrasinin (tabii ki olduğu haliyle) kırıntılarından nasiplenmeyi pek sevenlerin polis devleti çağrıları yapmalarında şaşırtıcı olan hiçbir yan yok. Oysa 'kırıntılar'dan semirme çağı çoktan geçti. Şimdi Zorla Gasp Etme çağındayız ve demokrasinin de bu tür girişimlerin önünde durmak gibi korkunç bir alışkanlığı vardır.

İzleyicilerini neredense kontrol altına alınmaz bir histeri durumuna sürüklemekte pek mahir televizyon kanalları, Polis İyidir/Politikacılar Kötüdür, Şirket Genel Müdürleri İyidir/Başbakanlar Kötüdür, Ordu İyidir/Hükümet Kötüdür, Hindistan İyidir/Pakistan Kötüdür türünden tehlikeli, budalaca aşırı basitleştirmelere gitmeye de bayılıyorlar.

Trajik olan durumsa, entelelektüel bakımdan böylesine bir bebeklik evresine geri dönüşün, Hindistan'daki insanların terörizm işinde kurbanlarla faillerin bazen rollerini değiştirdiklerini görmeye başladıkları bir evrede karşımıza çıkması. Bu, Keşmir halkının (son yirmi yılda yaşadıkları korkunç dene-

13) Suketu Mehta, "What They Hate About Mumbai", *New York Times*, 28 Kasım 2008, s. A23.

yimler göz önüne getirildiğinde) üstün bir sanatta yeteneklerini bilediklerini de ortaya koyan bir anlayış. Anakarada bizler hâlâ öğrenip kendimizce dersler çıkarıyoruz. (Eğer Keşmir kendi gönlüyle Hindistan'la bütünleşmeyecekse, olaylara sanki Hindistan Keşmir'le bütünleşecek/bütünleşmeyecek gibi bakmaya başlamanın yeridir.)

Bu minvalde ilk ciddi sorular 2001 yılındaki parlamento saldırısının akabinde gündeme getirilmeye başlanmıştı. Bir grup hukukçu ve aktivistin yürüttüğü kampanyayla, polisin ve basının masum insanları nasıl kendi istedikleri bir zemine sürüklediklerini, kanıtların nasıl uydurulduğu, tanıklara nasıl yalan söyletildiği, soruşturmanın her aşamasında hukuki süreçlerin nasıl suç oluşturacak kertede ihlal edildiği gözler önüne serilmişti. Nihayetinde mahkemeler, polisin operasyonun beyni olduğunu iddia ettiği S.A.R. Geelani dahil olmak üzere, dört sanıktan ikisini beraat ettireceklerdi. Üçüncü bir sanık olan Şevkat Guru da kendisine yöneltilen bütün suçlamalardan beraat edecek, fakat daha sonra uydurulan yepyeni, görece ufak bir suçtan dolayı hüküm giyecekti. Yüksek Mahkeme sanıklardan sadece birinin, Muhammed Efzal'ın ölüm cezasını onaylamıştı ve bu kararını açıklarken, Muhammed Efzal'ın herhangi bir terörist gruba ait olduğuna dair kanıt bulunmadığını kabul ediyordu. Ama yine de şu sonuca varılmıştı: "Toplumun kolektif vicdanı ancak sanığa ölüm cezası verilmesiyle yatışacaktır." Aslında bugün bile, Hindistan parlamentosuna saldıran teröristlerin kimler olduklarını ve kimler adına faaliyet yürüttüklerini bilmiyoruz.

Daha yakın zamanlarda, 29 Eylül 2008'deyse Delhi, Jamia Nagar'daki Batla House'da şaibeli bir 'çatışma'nın yaşandığı, Delhi polisine bağlı Özel Hücre'nin, kiralık dairelerinde kalan ve 2008'de Delhi, Jaipur ve Ahmedabad'da meydana gelen bir dizi bombalama eyleminden sorumlu olduklarını iddia ettiği

iki Müslüman öğrenciyi, tamamen sorgulanmaya açık bir operasyonda vurarak öldürdüğü haberini aldık.[14] Parlamento saldırısı soruşturmasında kilit bir rol oynayan polis komiseri yardımcısı Mohan Chand Şarma da bu olayda hayatını kaybetti. Şarma Hindistan'ın, çeşitli 'teröristler'i anında infaz etmesiyle tanınıp bu cinayetlerinden dolayı defalarca ödüllendirilmiş bulunan 'çatışma uzmanları'ndan birisiydi. Fakat bu olay karşısında, yerel topluluktaki görgü tanıklarından kıdemli Kongre Partisi liderlerine, öğrencilere, gazetecilere, hukukçulara, akademisyenlere ve aktivistlere kadar geniş bir kesim, adli bir soruşturma açılmasını isteyerek Özel Hücre'nin operasyonuna çok ciddi tepki gösterdiler. Buna mukabil BJP ile L.K. Advani, Chand Şarma'yı bir 'Cesuryürek' olarak göklere çıkardılar ve polisin 'dürüstlüğü'nü sorgulamaya cüret etmiş olan insanları hedef alan, böyle tepki göstermenin 'intihar' etmekten farksız olduğunu vurgulayıp onları 'ülke karşıtı' olmakla suçlayan koordineli bir kampanyaya giriştiler.[15] Elbette soruşturma falan açılmadı.

Batla House olayının meydana gelmesinden günler sonra haberlere 'teröristler' hakkında başka bir haber yansıdı. İlgili mahkemeye bir rapor sunan Merkezi İstihbarat Bürosu (CBI), Delhi'nin Özel Hücresi'nden bir ekibin, Aralık 2005'te İrşad Ali ve Moarif Kamar adındaki iki masum insanı zorla kaçırdıklarını, üstlerinden iki tabancayla beraber 2 kilo RDX (patlayıcı) çıktığını iddia ettiklerini ve onları (Keşmir'de faaliyet

14) "Batla House Residents Speak Out", *Hindustan Times*, 27 Eylül 2008 ve Hamari Jamatia, "Jamia Teachers' Group Points Finger at Batla House Encounter", IndianExpress.com, 21 Şubat 2009. Ayrıca bkz. Jamia Teachers' Solidarity Group, "'Encounter' at Batla House: Unanswered Questions", 24 Şubat 2009. Bkz. http://www.sacw.net/article691.html (erişim tarihi, 29 Mart 2009).

15) L.K. Advani, "National Seminar on Terrorism" açış konuşması, Yeni Delhi, 4 Ekim 2008. Ayrıca bkz. "Advani Cautions Against President's Rule", *The Hindu*, 6 Ekim 2008 ve "Braveheart Delhi Cop Sharma Laid to Rest", *Times of India*, 20 Eylül 2008.

gösteren) El-Bedr adlı bir örgüte mensup olmaktan dolayı tutukladıklarını bildirdi.[16] Hapishanede yıllarca kalan Ali ve Kamar, uydurma suçlamalarla benzer şekilde hapse atılan, işkence edilen ve hatta öldürülen yüzlerce Müslümandan sadece ikisidir.

Bu genel model bir tek, Ekim 2008'de, Malegaon'da 2008'de meydana gelen patlamaları soruşturmakla görevli Maharashtra Anti-Terör Müfrezesi (ATS), bir Hindu vaiz olan Sadhvi Pragya, kendini din adamı ilan etmiş Swami Dayanand Pande ve Hindistan Ordusu'nun muvazzaf subaylarından yarbay Prasad Purohit'i tutukladığında değişikliğe uğradı. Tutuklananların hepsi, Abhinav Bharat adlı, Hinduların üstünlüğünü savunan bir örgüt dahil Hindu milliyetçi örgütlere mensuptu.[17] Bu gelişme üzerine Şiv Sena, BJP ve RSS, hiç tereddüt etmeden Maharashtra ATS'yi suçlayıp, "Hinduların terörist olamayacağı" iddiasıyla, müfrezenin başındaki Hemant Karkare'yi bir siyasal komplonun içinde yer almakla itham ettiler.[18] L.K. Advani polis konusundaki politikasında bazı değişikliklere gitti ve kutsal insanlara iftira atmaya cüret etmiş ATS'yi ağır bir dille suçladığı kalabalık toplantılarda kışkırtıcı konuşmalar yaptı.

24 Kasım 2008'de gazetelerde yer alan bir habere göre, Anti-Terör Müfrezesi, VHP'nin önde gelen simalarından Pravin Togadia'nın (ağırlıkla Müslümanların yaşadığı bir şehir olan) Malegaon'daki patlamalarda rol oynamış olabileceği konusunda bir soruşturma açmayı değerlendirmekteydi.[19] İki gün son-

16) Parul Abrol, "CBI Wants Action Against Delhi Police Special Officer", Indo-Asian News Service, 18 Kasım 2008.
17) United News of India, "Malegon Bomb Blast", 14 Kasım 2008.
18) F. Ahmed, "ATS Is Lying, Hindus Can't Be Terrorists: V.K. Malhotra", Indo-Asian News Service, 17 Kasım 2008.
19) Press Trust of India, "Togadia Denies Links with Malegaon Blast Case: CBI Too Distances Itself", *Financial Express*, 25 Kasım 2008.

ra, kaderin olağandışı bir cilvesiyle, ATS'nin şefi Hemant Karkare Mumbai saldırılarında öldürüldü. Böyle bir durumda, her kim olursa müfrezenin başına getirilecek olan yeni kişinin, Malegaon soruşturmasından dolayı kendisine yapılacak siyasal baskılara dayanma ihtimali az olacaktı. Sangh Parivar, polisi sorgulamanın intihar etmek ve 'ülke karşıtı' bir tutum sergilemek anlamına gelip gelmediği konusunda nihai bir karara varmış görünmezken, *Times Now* televizyonunun baş haber sunucusu Arnab Goswami sahneye çıkmış; polisin ve silahlı kuvvetlerin dürüstlüğünü sorgulamaya cüret etmiş insanları damgalamaya, onları şeytan gibi göstermeye ve açıkça tehdit etmeye soyunmuştu. Bu kampanyada benim adım ile tanınmış hukukçu Praşant Bhuşan'ın ismi de defalarca zikredildi. Arnab Goswami, eski bir polis memuruyla röportaj yaparken bir an kameraya dönüp, "Umarım Arundhati Roy ile Praşant Bhuşan bizi dinliyorlardır," dedi. "Kendilerini programımıza davet etmememizin sebebi de onların iğrenç insanlar olmaları."[20] Bugün egemen olan gergin ve her an her türlü olaya gebe atmosferde bir televizyon sunucusunun bu şekilde konuşması açıkça kışkırtma ve tehditten farksızdı ve herhalde başka koşullar olsaydı böyle bir tutum o gazetecinin işini kaybetmesine mal olurdu.

Dolayısıyla, gelecekte Hindistan başbakanı olma özlemi içindeki bir siyasetçi ile anaakım bir televizyon kanalının kamusal yüzü sayılan bir televizyon sunucusuna göre, yurttaşların polis hakkında soru sorma hakları yoktur. Üstelik bu minvaldeki görüş, lekeli tarihi şaibeli terör saldırıları, uyduruk soruşturmalar ve 'çatışma' süsü verilmiş infazlarla dolu olan bir ülkede savunulabilmektedir. Burası, dünyada gözaltında ölüm sayısının en fazla olmasıyla övünen ve bu siciline rağmen Bir-

20) Bkz. Shoma Chaudhury, "Is Kali a Wimp?" *Tehelka*, 13 Aralık 2008.

leşmiş Milletler'in işkenceyi mahkûm eden sözleşmesini hâlâ onaylamamış bir ülkedir.[21] Burası, tutuklanıp işkence odalarına götürülenlerin, 'çarpışma uzmanlarımız'la bir 'çatışma'da karşılaşma ihtimalinden kurtulmuş oldukları için 'şanslı' addedildiği bir ülkedir; dahası, yeraltı dünyası ile 'çarpışma uzmanları' arasındaki çizginin fiilen silinmiş olduğu bir ülkedir.

Bu tür bilgilere sahip oldukları için endişeye kapılanlarımız Mumbai saldırılarına ne gözle bakacaklardır acaba? Ki bizim bile içimizde, 11 Eylül saldırılarına kadar kendi ülkesinde ciddi bir saldırıya maruz kalmamış olduğu için ABD'nin izlediği stratejiyi başarılı bulanlarımız yok değildir. Ama bazılarımıza göre de, şu anda Amerika Birleşik Devletleri en kötü günlerini geçirmektedir. 11 Eylül terör saldırılarının arkasındaki düşünce Amerika'yı gerçek rengini ortaya koymaya zorlamak idiyse, teröristler bundan daha ne kadar başarılı olmayı isterlerdi dersiniz? ABD ordusu, asla kazanamayacağı iki savaşa boğazına kadar gömülmüş durumdadır ve bu da Amerika Birleşik Devletleri'ni dünyanın en nefret edilen ülkesi haline getirmektedir. Bu savaşlar Amerikan ekonomisinin zayıflamasına ve kim bilir, belki de en nihayetinde Amerikan imparatorluğunun örselenmesine büyük katkıda bulunmuştur. (Sovyetler Birliği'nin mezar yerine dönüşen, bombalarla harabeye çevrilmiş Afganistan, ABD adına da aynı işlevi görür mü?) Irak'ta ve Afganistan'da, binlerce Amerikan askeri dahil olmak üzere yüz binlerce insan hayatını kaybetmiştir. 11 Eylül 2001'deki saldırılardan bu yana, ABD'nin müttefikleri/ajanlarını (Hindistan dahil) ve dünyanın başka ülkelerinde-

21) Bkz. Asian Centre for Human Rights, "Torture in India 2008: A State of Denial", Yeni Delhi, Hindistan, Haziran 2008. Bkz. http://www.achrweb.org/reports/india/torture2008.pdf (erişim tarihi, 29 Mart 2009); "Is Torture Ever Justified?", *The Economist*, 22 Eylül 2007 Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Küçültücü Muamele ya da Cezalara Karşı Konvansiyonu için tartışmalar 4 Şubat 1985'de başlamıştı.

ki çıkarlarını hedef alan terörist saldırıların sayısı önemli ölçüde artmıştır. ABD'nin 11 Eylül'e karşı harekâtını yönetmiş olan başkan George W. Bush, sadece uluslararası planda değil, kendi halkının gözünde de hor görülen bir politikacı durumuna düşmüştür. Bütün bu manzaraya rağmen ortaya Amerika Birleşik Devletleri'nin Teröre Karşı Savaşı'nı kazanmakta olduğunu iddia edebilecek biri çıkar mı dersiniz?

Ülke Güvenliği Bakanlığı, ABD'ye milyarlarca dolara mal olmuştur. Böylesi bir mali bedeli zaten çok az ülke kaldırabilir; hele Hindistan gibi ülkeler hiç kaldıramazlar. Hem böyle bir girişime mali gücümüz yetmiş olsaydı bile, bizimki gibi muazzam genişlikte bir ülkenin Amerika Birleşik Devletleri'nin hareket etme tarzıyla zapturapt altına alınması kesinlikle mümkün olamazdı. Bizimki öyle bir ülke değil. Bizim, bir komşu devlet olarak yavaş yavaş hizadan çıkmakta olan ve nükleer silahlara sahip bir düşmanımız var. Biz Keşmir bölgesinde askeri istila durumunu sürdürüyoruz ve hayatlarının her cephesinde utanç verici baskılara maruz kalan, tamamen yoksullaşmış 150 milyonu aşkın Müslümanla 'baş etmek' zorundayız. Üstelik bu topluluğun gençleri gelecekte en ufak bir adalet ihtimali görmüyorlar; umutlarını tümden kaybetmiş bir halde her türlü radikal maceraya atılmaya hazırlar. Bu da salt Hindistan adına değil, bütün dünya adına ölümcül bir tehdit oluşturmakta.

Eğer on adam NSG komandolarına ve polise üç gün boyunca direnebiliyorsa ve bunun üzerine Keşmir vadisine 500 bin asker yığılıyorsa, nasıl bir ülke güvenliği bakanlığı bütün Hindistan'ın emniyetini sağlayabilir ki?

Hem zaten mesele de bu değildir. Anti-terörizm yasaları teröristler için çıkarılmaz; böyle yasalar hükümetlerin hoşlanmadıkları insanlar için çıkarılır. Bu yüzden de suçlananlar içinde mahkûm edilenlerin oranı yüzde 2'yi geçmez. Böyle ya-

salar sadece, istenmeyen kişilerin uzun süre hapiste tutulmalarına ve kefaletle tahliye taleplerinin geri çevrilmesine yarar. Kaldı ki, Mumbai saldırısını düzenleyenler türünde teröristlerin bu tür taleplerinin reddedilme, hatta ölüme mahkûm edilme ihtimalleri çok daha fazladır. İstedikleri de budur.

Bizim şimdilerde yaşadıklarımız, onyıllardır biriken düşüncesizce atılımların ve kirli sicillerin yansıması. Ayaklarımızın altındaki halı kayıyor.

Terörizmi bitirmekten bahsetmek saflık olacağına göre, onu kontrol altında tutabilmenin tek yolu aynadaki canavara bakmak. İki istikametli bir yolun ağzında duruyoruz. Bir tabela bize 'Adalet' istikametini gösteriyor, diğeri 'İç Savaş' istikametini. Üçüncü bir tabela yok; geri dönme imkânı da yok. Seçiminizi yapın.

16
BRİFİNG*

Not: "Brifing", Avrupa çağdaş sanat bienallerinden biri olan Manifesta'nın yedincisi Manifesta 7 için kaleme alınmış kurgusal bir metindir. Küratörlüğünü Adam Budak, Anselm Franke/Hila Peleg ve Raqs Media Collective'in düzenlediği Manifesta 7, 2008 yılında Temmuz'dan Kasım'a kadar İtalya'da Trentino/Alto Adige/Sud Tyrol'da açılmıştı.

"Brifing", Manifesta'nın 1833'te Hapsburg'ların Alpler'de inşa ettikleri bir kale olan Fortezza/Franzensfeste'de sergilenen "Tasarlanan Senaryolar" bölümü için hazırlandı. Fortezza her ne kadar her türlü saldırıya karşı dayanacak şekilde inşa edilmiş

*) "Brifing", Avrupa'nın çağdaş sanat bienallerinden Manifesta 7 için kaleme alınmış kurgusal bir metindir. Manifesta 7 (küratörlüğünü Adam Budak, Anselm Franke/Hila Peleg ve Raqs Media Collective üstlenmişlerdi) Temmuz-Kasım 2008 tarihleri arasında Kuzey İtalya'da Trentino/Alto Adige/Sud Tyrol'de düzenlenmişti.

ve yüz yılı aşkın bir süre askeri üs olarak kullanılmış olsa da, Nazi dönemi dahil olmak üzere hiçbir zaman saldırıya uğramadı. Fakat 165 yıl boyunca da, bir muamma denizinin ortasında, halka kapalı kaldı. Manifesta 7 17 Temmuz'da açıldığında, Fortezza/Franzensfeste'nin zemininde (yapının inşasından bu yana) ilk kez halktan birilerinin adımları duyulacaktı.

"Tasarlanan Senaryolar" bölümü için küratörler, asla saldırıya uğramamış bir kale fikrine odaklanarak, kalenin sarılı olduğu muammayı metinleriyle çözecek on yazarı davet etmişlerdi. Metin, tiyatro yönetmeni Ant Hampton tarafından akustik bir temsile dönüştürülecek, aktörlerce okunacak, kalenin içinde ve etrafında bir ses manzarası oluşturacak şekilde bir ses sanatçısının tasarladığı dinleme istasyonları arasında akustik bir yolculuğa çıkacaktı.

"Brifing" bir alegoridir, Alpler'de süren Ses Savaşları ve kayıp altın hakkında bir hikâyedir. Bir hayalet anlatıcı, arada kalmış kökeni ve cinsiyetiyle bir militan komutanı, yoldaşlarını esrarengiz bir göreve hazırlamaktadır.

* * *

Selamlar. Bugün burada sizinle olamadığım için üzgünüm, belki bunu telafi edebilirim. Böylesi zamanlarda en iyisi kendimizi tamamen dışa vurmamaktır, birbirimize karşı bile.

Eğer çizgiyi aşıp dairenin içine girerseniz daha iyi duyabilirsiniz. Ayakkabılarınızın tebeşir olmasına aldırmayın.

Birçoğunuzun buraya gelebilmek için uzun yollar katettiğinizi biliyorum. Buradaki görülecek her şeyi gördünüz mü? İstihkam bataryalarını, fırınları, zemini çürük mühimmat depolarını? İşçilerin toplu mezarlarına baktınız mı? Planları dikkatle incelediniz mi? Bu kaleyi güzel buluyor musunuz? Deniyor ki, bu kale dağın kenarına baş eğmez bir aslan gibi konumlandırılmış. İtiraf edeyim, ben asla öyle bir şey görmedim. Reh-

ber kitapçıkta da burasının güzellik olsun diye inşa edilmediği yazıyor. Ama zaten güzellik davetsiz gelecek bir şey değil midir? Perdeler arasında bir aralıktan süzülen güneş ışığı gibi, insanın başına beklenmedik anlarda geliverir. Ah, fakat bu kalede hiç perde arası aralık yok, zaten burası hiç saldırıya da uğramamış. Yani, kalenin aşılmaz duvarları güzelliği de mi geri püskürtüp geldiği yere yollamış?

Güzellik. Onun üzerine bütün gün ve bütün gece konuşabiliriz. Nasıl bir şeydir? Güzel olmayan şey nedir? Buna karar verme hakkı kimdedir? Dünyanın gerçek küratörleri kimlerdir, ya da gerçek dünyanın küratörleri mi demeliyiz? Gerçek dünya nedir? Tahayyül edemediğimiz, ölçemediğimiz, analize vuramadığımız, temsil edemediğimiz ve yeniden üretemediğimiz şeyler gerçek midir? Öyle şeylerin var olduğundan söz edilebilir mi? Öyle şeyler hiç saldırıya uğramamış bir kalede zihinlerimizin kıvrımlarında mı duruyorlar? Hayal gücümüz tıkandığı zaman dünya da tıkanır mı? Bunu hiç bilebilecek miyiz?

Güzel olsun olmasın, bu kale ne kadar büyüktür? Bu kalenin şimdiye kadar yüksek dağlarda inşa edilmiş en büyüğü olduğunu söylüyorlar. Devasa mı diyorsunuz yani? Devasa, bizim gözümüzde durumu biraz güçleştiriyor. Hedef olup vurulabilecek şeylerin haritasını çıkararak mı başlayacağız? Hiçbir zaman saldırıya uğramamış olsa (ya da böyle söyleseler) bile, kaleyi yapanların saldırıya uğramış olmaları *halinde* nasıl hayatlar sürmüş olacaklarını bir düşünseniz. Zaten mutlaka saldırıya uğramayı *beklemişlerdir*. Saldırıya uğradıklarını rüyalarında mutlaka görmüş olmalılar. Bu kadar derin korkular duymalarına gerek olmadığını kendilerine anlatmayı başarana kadar düşmanlarının kalpleri ve zihinlerini epey bir meşgul etmiş olmalılar. Dehşet ile arzu arasındaki farkı artık tanımaz oldukları bir noktaya kadar. Sonra da, örselenmiş aşkın budak

deliğinden, her istikametten tam bir kesinlikle ve bunları neredeyse gerçek gösterecek şekilde saldırıya uğradıklarını tasavvur etmiş olmalılar. Böylesi bir istihkam kalesini inşa etmeleri zaten başka nasıl mümkün olabilir? Korku yön vermiştir onlara; korku hücrelerinin her zerresine sinmiştir. Gerçekten, bu kale başka ne için olabilir? Ürpertiye, endişeye ve kuşatma altında olma tasavvuruna karşı kırılgan bir siper.

Bu yapı, her ne pahasına olursa olsun savunulması gereken her şeyi içine alacak şekilde inşa edilmişti (kalenin baş tarihçisinden aktarıyorum). Bu cümle bir şey anlatıyor. Burada neleri sakladılar acaba, yoldaşlar? Neyi, neleri savundular?

Şimdi de, Avrupa'nın barış ve bolluk çağında, uygarlığın en üstün özlemine (sanata) dayalı aşkın bir amacı (ya da öyle demeyi tercih ederseniz, yüce maksadı) sergilemek amacıyla kullanılıyor. Bu günlerde, Sanat Altın'dır, deniyor.

Umarım katalogu satın almışsınızdır. Almalısınız. En azından, görünüş olsun diye.

Bildiğiniz üzere, bu kalede altın olması ihtimal dahilinde. Gerçek altın. Saklı altın. Çoğu taşınmış, bir kısmı çalınmış, ama yüklüce bir miktarı muhtemelen hâlâ burada. Herkes onu arıyor, nasıl bir ses geleceğini anlamak için duvarlara vuruyor, mezarları kazıyor. Nasıl acele ettiklerini yüzlerinden okuyorsunuz.

Kalede altın olduğunu biliyorlar. Dağlarda kar olmadığını da biliyorlar. Biraz kar satın almak için altının peşindeler.

Buralı olanlarınız Kar Savaşları hakkında bilgi sahibisinizdir. Buralı olmayanlarınız ise anlatacaklarıma kulak verin. Görev yeri olarak seçtiğiniz burasının dokusunu ve arkaplanını kavramanız hayati önem taşıyor.

Kış mevsimi burada daha ılık geçtiği için, kar olan gün sayısı da az ve bunun sonucunda kayak sahalarına yetecek kadar kar birikmiyor. Çoğu kar sahası da artık 'güvenilir kar' di-

ye tasnif edilmiyor. Geçenlerdeki bir basın toplantısında -belki haberlerde okumuşsunuzdur- Kar Eğitmenleri Derneği başkanı Werner Voltron, "Gelecek, bence siyah. Simsiyah," dedi. [Sanki dinleyicilerin arka tarafından gelmiş gibi tek tük alkış sesleri duyuldu. Zorlukla seçilen mırıldanmalar, *Bravo, Viva! Vah vah! Evet kardeş!*] Hayır, hayır, hayır yoldaşlar, yoldaşlar yanlış anlıyorsunuz. Mr. Voltron'un bahsettiği Siyah Ulusun Yükselişi değil. Onun *siyah* derken kastettiği uğursuz, yıkıntı, çaresizce, katastrofik ve kasvetli. O, kışın sıcaklıktaki her 1 derecelik artışın neredeyse 100 kayak sahasını nasıl mahvettiğinden bahsediyor. Tahmin edebileceğiniz üzere, çok sayıda iş ve çok miktarda para söz konusu.

Herkes Mr. Voltron kadar karamsar değil gerçi. Örneğin, yeni marka bir kar ürünü olan ve halk ağzında Hot Snow diye bilinen (çünkü ancak normal sıcaklığın iki-üç derece üstünde üretilebiliyor) MountainWhite'ın CEO'su Guenther Holzhausen, şimdi size yüksek sesle okuyacağım şeyleri söyledi: "İklim değişikliği Alpler açısından müthiş bir fırsat. Küresel ısınmanın getirdiği son derece yüksek sıcaklıklar ve deniz seviyelerinin yükselmesi deniz kenarı turizmi açısından hiç iyi sonuçlar vermeyecek. On yıl sonra, şimdi valizlerini kapıp Akdeniz'in yolunu tutan turistler kayak tatili için görece daha soğuk Alpler'e geliyor olacaklar. Bu, bizim sorumluluğumuzda; gerçekten de en üst kalitede kar bulunmasını garanti etmek bizim *görevimiz*. MountainWhite kayakçıların karşılaşacağı yoğun, hatta eşit yayılmış karın doğal kardan çok daha üstün olacağı konusunda teminat veriyor." Tırnağı kapatın.

MountainWhite karı, yoldaşlar, çoğu yapay kar modeli gibi *Pseudomonas syringae* denen bir bakterinin zarında bulunan bir proteinden imal edilmiş. Onu başka karlardan ayıran özellik, hastalığın ve başka patojenik lekelerin yayılmasını önlemek için MountainWhite'ın kayak karı üretmekte kullanılan

suyun en üst kalitede olduğu ve doğrudan içme suyu şebekelerinden alındığı konusunda garanti vermesi. "Bizim karlarımızı şişeye doldurup, eriyince içebilirsiniz, diyor övünüp şişinmesiyle ünlü Guenther Holzhausen. Tamam, sizi anlıyorum. Ama öfkenize yenilmeyin. Bu ancak görüşünüzü bulandırıp amacınızı iyi belirleyememeniz sonucunu doğurur.

Yapay kar elde etmek için nüve halindeki, işlemden geçirilmiş su yüksek hızda yüksek basınçlı yoğun kar toplarına bastırılır. Kar hazır olunca balina denen yığınlar halinde birikir. Sonra da bu kar, doğal kaya oluşumları ve eğimler oluşturacak şekilde yeni işlemlerden geçirerek sahalara püskürtülür. Toprağı soğuk tutup onu Hot Snow'un etkisinden korumak için de sahanın üstüne kalın bir gübre tabakası atılmıştır. Çoğu kayak merkezi artık yapay kar kullanmaktadır. Neredeyse her merkezin böyle bir kar topu vardır. Her kar topunun da bir markası. Her marka birbiriyle savaş halindedir. Her savaş bir fırsattır.

Eğer doğal kar üzerinde kaymak -ya da en azından onu *görmek*- isterseniz, biraz daha ileri gidip, onları yaz sıcağından ve büzülüp küçülmekten korumak için geliştirilmiş devasa plastik folyo tabakalara sarılmış buzullara çıkmanız gerekir. Folyoya sarılmış bir buzulun ne kadar doğal olduğu konusunda benim bir fikrim yok. Sanki eski bir sandviçin arasına sıkışmış şekilde kayıyor duygusuna kapılabilirsiniz. Sanırım denemeye değer. Ben bilemem, çünkü ben kaymasını da bilmiyorum. Folyo Savaşları yüksek rakımı bir savaş biçimi; bazılarınızın eğitimini gördüğü türden değil. Onlar ayrı şeyler, Kar Savaşları'yla yakından uzaktan alakası yok.

Kar Savaşları'nda MountainWhite'ın tek ciddi rakibi, dedikodu yaptığım için beni bağışlayın ama, Guenther Holzhausen'in erkek kardeşi olan Peter Holzhausen'in piyasaya sürdüğü yeni bir ürün olan Scent 'n' Sparkle. Peter, Guenther'in öz

kardeşi. Karıları da birbiriyle kardeş. *[Mırıldanmalar.]* Ne olmuş yani, kardeşler kardeşlerle evlenmiş. Ailelerin ikisi de Salzburg'lu.

MountainWhite'ın bütün üstün vasıflarına ek olarak Scent 'n' Sparkle, güzel kokan daha beyaz, daha parlak kar vadediyor. Elbette, parasıyla. Scent 'n' Sparkle üç ayrı aromalı: vanilya, ananas ve yeşil çam. Turistlerin eski tarz tatillere duydukları nostaljik özlemleri doyurmayı planlamışlar. Scent 'n' Sparkle geniş pazarı dolduracak şekilde tasarlanmış bir butik ürün; ya da bilenlerin söylediği gibi, vizyonu olan, gözü gelecekte bir ürün. Kokulu kar, küresel çaptaki ağaçlar ve ormanlar göçünün turizm endüstrisine yapacağı etki düşünülerek imal edilmiş. *[Mırıldanmalar.]* Evet, ağaç göçü dedim.

Öğrenciyken *Macbeth*'i okumuş muydunuz? Çalılıktaki cadıların ona ne dediğini hatırlıyor musunuz: *Macbeth hiçbir zaman gözden kaybolmayacak mı, yüksek Dunsinane Tepesi'ndeki Büyük Burnam Ormanı önüne çıkana kadar?*

Ya Macbeth'in onlara ne dediğini hatırlıyor musunuz?

[Dinleyici sıralarında arkalardan bir ses, *Bu asla olmayacak. Ormanı kim etkileyebilir, ağaçları yeryüzüne bağlı köklerinden kim koparabilir?*]

Harika, değil mi? Ama Macbeth kesinlikle yanıldı. Ağaçlar toprağa bağlı köklerinden *kopup* harekete geçtiler. Daha iyi bir hayata varma umuduyla harap haldeki evlerinden göçüyorlar. İnsanlar gibi. Tropikal palmiyeler Aşağı Alpler'e göçüyor. Yeşil çamlar daha soğuk iklim peşinde daha yüksek dağlara tırmanıyorlar. Kayak sahalarında, Hot Snow'un ıslak halıları altında, sıcak, gübre kaplı topraklarda yeni bitkilerinin kaçak tohumları filiz veriyor. Belki de çok geçmeden yüksek dağlar meyve ağaçları, bağlar ve zeytinliklerden geçilmeyecek.

Ağaçlar göç edince onlarla birlikte kuşlar, böcekler, arılar, sinekler, yarasalar ve polen taşıyan böcekler de göç etmek zo-

runda kalacak. Peki, onlar yeni çevrelerine uyum sağlayabilecekler mi? Ardıç kuşları Alaska'ya vardılar bile. Sivrisineklerin başlarına üşüştüğü Alaska geyikleri yeterince yiyecek bulamayacakları daha yüksek tepelere kaçacaklar. Sıtma getiren sivrisinekler Aşağı Alpler'i kasıp kavuracak.

Ağır topçu ateşine dayanacak şekilde inşa edilmiş olan bu kalenin sivrisinekler ordusu karşısında nasıl bir sığınak oluşturacağını merak ediyorum doğrusu.

Kar Savaşları ovalara yayıldı. MountainWhite şimdi Dubai ve Suudi Arabistan'daki kar pazarına hakim durumda. Hindistan'da da her mevsim açık kayak sahalarıyla kar toplarının kurulacağı baraj inşaat projeleri için başarıyla lobi faaliyetleri yürütüyor. Hollanda pazarına da, deniz seviyesi yükseldiği ve setler yetmez olup Hollanda okyanusa gömüldüğü zaman yükselen dalgalara karşı koyup onların hepsini altına çevirmek üzere, yüzer sal temeller üzerine inşa edilmiş deniz-evler ve set tahkim projeleri için girdiler. *Asla korkmayın, MountainWhite yanınızda!* Yaylalarda faaliyet tam gaz devam ediyor. Scent 'n' Sparkle de ürün çeşitliliği sağladı. Bu firma kendi çok izlenen televizyon kanalına sahip ve kara mayınları imal eden -ve onları yerleştiren- bir şirkette hisseleri var. Belki de hayvanlara, kuşlara ve çocuklara cazip gelecek olan yeni parti mallar çilek, kızılcık ve cocoba kokacak. Scent 'n' Sparkle kar ve kara mayınları dışında perakende pazarına da girdi; Orta Asya ve Afrika için standart büyüklüklerde pille çalışan, protez uzuvlar satıyorlar. Bu tür faaliyetler büyük çokuluslu şirketlerin sosyal sorumluluk kampanyalarının vitrinini oluşturuyor; Afganistan'da bir kısmını yakından tanıdığınız hükümet-dışı kuruluşları ve yetimhaneleri tepeden atanmış müdürleriyle birlikte finanse etmelerinin sebebi de bu. Son zamanlarda da Avusturya ve İtalya'da, gübre artıkları ve yapay kar eriyikle-

rinden dolayı defalarca zehirli atıklarla dolan göllerle nehirleri arıtıp temizleme çalışmalarına el atmış durumdalar.

Burada, dünyanın tepesinde bile, artıklar artık geçmişi ifade etmez. Onlar geleceği gösteriyor. En azından bazılarımız yıllar içerisinde başka insanların açgözlülüklerinden dökülen kırıntılarla fareler gibi hayatlar sürmeyi öğrenmiş bulunuyoruz: Tabii sıfırdan silah yapmasını da öğrendik ve onları nasıl kullanacağımızı biliyoruz. Bunlar bizim savaş becerilerimiz.

Yoldaşlar, dağlardaki taş aslan gücünü yitirmeye başladı. Asla saldırıya uğramayan kale, kuşatma altına girdi. Kendi adımıza hamle yapma vaktidir. Makineli tüfek ateşinin püskürttüğü, belirli bir hedef gözetmeyen alevlerinin yerine bir suikastçının mermisinin soğuk keskinliğini koyma vakti. Hedeflerinizi dikkatli seçin.

Taş aslanın taştan kemikleri bu bizim yaralı, zehirlenmiş yeryüzümüzde toprağa karıştığında, Asla Saldırıya Uğramayan Kale un ufak olup tozları havada dağılıp gittiğinde, kim bilir, herhalde gene kar yağacaktır.

Anlatacaklarım bu kadar. Şimdi dağılabilirsiniz. Talimatları aklınızda tutun. Haydi, yoldaşlar, ayak izi bırakmayın. Tekrar buluşana kadar işiniz rast gitsin ve her ihtimale karşı hazırlıklı olun.

[Salonu boşaltan ayak sesleri. Sesler zayıflar ve duyulmaz olur.]

17
ŞİDDET SORUNU*

Eski bir soruyla başlıyorum: Tehelka *köşeye sıkıştırıldığında siz Hindistan'ın bir Noam Chomsky'si olması gerektiğini söylediniz. Hindistan gibi bir ülke bağlamında bu Noam Chomsky fikri nereden çıktı?*

Ben özünde, sadece *Tehelka*'nın yaptığı gibi bir sorunun peşinin mi kovalandığının, yoksa başımıza bela olan ve çoğu kökten eleştirilmeyi hak eden bütün diğer sorunların mı üstünün kapatıldığının, belirtilere bakılarak analiz edilmesi gerektiği kanısındayım. Çoğu zaman, demokrasinin, bizi faşizmin

*) Kasım 2005'te Amit Sengupta'yla yapılan bu söyleşi ilk olarak *Tehelka*'da, daha sonra da yazarın *The Shape of the Beast* (Penguin Delhi, 2008) başlıklı derlemesinde (s. 189-195) yayınlanmıştır.

eşiğine getiren çoğunluçuluk gibi algılanması sebebiyle gerçekten sorgulanmadığını, ya da 'yeni türde' demokrasi ile çokuluslu büyük şirketlerin çıkarlarını kollayan küreselleşme, baskı, militanlık ve savaş arasındaki bağların kasten deşilmediğini kendi gözlerimle görebiliyorum. Gerçekten sormak gerekir: Yozlaşma ile iktidar arasında nasıl bir bağ vardır?

Tehelka'nın haberi yayınlandığı sırada, keşke BJP yolsuzluk batağına batmış durumda olsa, keşke birilerinin parası çalınmış olsa diye düşündüm; bozulmaz, sadece ideolojik çizgide hareket ettiği iddiasında olanların kapışmaları çok daha korkutucu oluyor çünkü.[1] Bence, eskiye dayalı ideolojik savaşlar hakikaten daha ürkütücü.

Hindistan'da büyük şirketleri kollayan kapitalizm *(corporate capitalism)* ile feodalizm arasında bir tür kaynaşmanın (ölümcül bir kokteyl!) yaşandığı bir uğraktayız. Hepimiz gözlerimizin önünde bu kaynaşmayı izliyoruz. Bazen sanki, bütün bunların kırsal bölgelerde istihdam garantisi veren yasanın çarpık çurpuk da olsa uygulanmasına varacağı şeklinde bir izlenim doğuyor. Öte yandan, sanki nüfusun yarısı Naksalitler haline gelecek, diğer yarısı da güvenlik güçlerine katılacaklar ve Bush'un söyledikleri gerçekliğe dönüşecek. Biz de hayatlarımızı itinayla idare edilen bir tiranlıkta sürdüreceğiz.

Maocuların etkisinin artmasına, keza Keşmir ve Kuzeydoğu'da militanlığın gelişmesine karşı sergilenen tepkilere bir bakın. Siyasal analistler bile meseleyi siyasal bir problem olarak değil, güvenlik güçlerinin vahşice bastırma operasyonlarıyla ya da yöre halkını eninde sonunda iç savaş malzemesine dönüşecek silahlarla donatarak halledilecek bir yasa ve düzen

---

1) Bkz. Tarun J. Tejpal, "Sleaze, Senseless Greed and Dirty Heroes" 13 Mart 2004, http://tehelka.com/home/20041009/operation/tarun.htm. Ayrıca bkz. "Catching Up with Jaya Jaitly" 20 Ocak 2007, http://tehelka.com/story_main25.asp?filename=Ne012007Catching_up.asp>.

sorunu olarak görüyorlar. Anlaşılan bu, Hindistan 'sivil toplum'unun gönüllü olarak içine sindireceği bir tablo.

Devletin baskı aygıtını kavrayıp da ona boyun eğmeme yolunu seçenler, şöyle ya da böyle Gandhiciler ve Maocular şeklinde bölünmüşler. Bazen, diyelim ekonomik neo-liberalizmi ya da devletin rolünü kökten sorgulamakta oldukça ileri giden aynı kişiler, toplumsal meselelerde (kadın, evlilik, cinsellik ya da 'aile değerleri' dediğimiz konularda) koyu bir muhafazakârlığa saplanıyorlar; bazen de o denli doktriner davranıyorlar ki, kurulu düzenin sınırlarının nerede başlayıp direnişin sınırlarının nerede başladığını kestiremiyorsunuz. Örneğin, şayet kendi çocukları Dalit'lerle ya da Müslümanlarla evlenecek olsa veya diyelim gey olduklarını açıklasalar, bu durumdan kaç Gandhici/Maocu/Marksist Brahmin ya da üst kasttan Hindu memnun olurdu? Keza, siyasal bakımdan aynı safta yer aldığınız kişiler, kendi toplumsal, kültürel ya da dinsel tahayyüllerinde sizin gibi birine kesinlikle yer vermez bir tutum takınabiliyorlar.

Bu çok çapraşık bir sorun; siyasal açıdan radikal fikirli insanlar en anlaşılmaz muhafazakâr toplumsal görüşleriyle sizinle anlaşmazlığa düşebiliyor ve sizin dünya tahayyülünüzün ve düşünce mantığınızın, kendi dünya görüşünüzle bu çelişkileri aşma çabalarınızın karşısına saçma sapan fikirlerle dikilebiliyorlar.

Hindistan'ın kalbi, Munşi Premçand, Muktibodh, Nirala ve Keyfi Azmi'yi çıkaran bölge, hâlâ Hindistan'ın en durağan, geri ve yoksulluğa batmış bölgesi. Fakat diller, espriler, müstehcen fıkralar ve ağır politika bakımından da bereketli bir bölge olmaya devam ediyor; Dalit'lerle çalkalanan bir yer. Gerçeklikle çok farklı bir yüzleşme söz konusu burada. Yeni tiyatro, edebiyat ve sinema dergileri, verimli bir kültür...

Hava heyecan yüklü ve Hindistan'da yer yer gerçekten Batı'da rastlanmayan bir coşku havası esiyor. Hayatınızı Amerika'da ya da Avrupa'da geçiren biriyseniz, başka bir dünyanın mümkün olduğuna gerçek anlamıyla inanınanız neredeyse imkânsız. Oralarda, kapitalizmin ötesinde bir hayat tasavvur eden birine hilkat garibesi gözüyle bakılır; gelişimini tamamlamamış, dünya gerçeklerinden bihaber, tuhaf biri muamelesi görür.

Oysa burada, hızla temelleri sarsılan bir yapı söz konusu olsa bile, başka bir dünyanın varlığına inanmak hâlâ çok mümkün. Sizin dikkat çektiğiniz, Hindistan'ın değişik köşelerinde dergilerin ve küçük broşürlerin yarattığı, büyük şirketlerin egemenliğindeki mevcut düzenin tam denetim altına alamadığı anarşik ortam çok önemli; böylesi iletişim kanallarının canlı tutulması da aynı derecede önemli. Biz çok çarpıcı bir evredeyiz. Yine de bu alternatif iletişim kanallarının ne kadar etkili olduğunu düşünmek gerekiyor. Kapitalizmin ne ölçüde kudretli yapılara sahip olduğunu hepiniz görüyorsunuz. Dolayısıyla, ortaya koyduğumuz alternatifler üzerinden bu yapılarla bir kavgaya girmek mümkün olabilir mi? İyimserliği korumanın tek yolu, irrasyonel, akla sığdırılamaz şekillerde davranmaya, inatçı olmaya devam etmek, çünkü kapitalizmin o muhteşem yapılarının kaçınılmaz bir şekilde çatırdamaya yüz tuttuğunu yadsımak da mümkün değil.

Bu yapılara karşı duran birinin, Chomsky'nin -ya da sizin defalarca yapmış olduğu/nuz gibi, bütün aygıtla da cepheden kapışması mı söz konusu olur?

Son zamanlara kadar hepimizin içinde, gerçeklerin bir şekilde ortaya çıkacağı, istenen bilgilerin temin edileceği ve insanlar olup biten şeyleri kavradıkça birtakım şeylerin değişeceği yönünde bir umut vardı. Hasımlarımızın vicdanları sızla-

yacaktı ve her şey rayına oturacaktı. Bizler bunu, nedense aptalca bir şekilde, yeterince bilgilenmeye bağladık. Oysa hikâyenin aslının ortaya çıkarılması kavganın sadece bir cephesidir. Sözgelimi, Amerikan seçimlerinden önce Michael Moore'un filmi her eyaletin en küçük kasabasında bile gösterildi; film kanıtlara dayalı bir belgeseldi, kesinlikle radikal siyasal düşünce propagandası yapılmıyordu. Öne çıkarılan, sadece Bush'un icraatlarını hedef alan, gerçeklere dayalı bir siyasal skandaldı. Buna rağmen Bush, ilk yapılan seçimlerde eskisinden de büyük bir çoğunlukla iktidarını sürdürdü.

Bugün dünyanın her tarafında gerçekler bütün çıplaklığıyla ortada. Chomsky gibi insanlar da bu dönüşüme büyük katkılarda bulundular. Fakat bilgi ne demektir? Olgular nelerdir? Hepimizin erişebileceği o kadar çok miktarda bilgi var ki artık etrafımızda, bir noktada bunlar anlamsızlaşıyor ve etki gücü neredeyse tamamen kayboluyor. Bugün Dünya Sosyal Forumu ne anlama gelmektedir? Şimdi bunlar, cevaplanmayı bekleyen büyük sorulardır. Nihayetinde Irak'taki savaşa karşı milyonlarca insan sokaklara döküldü. Fakat savaş başladı ve işgal bütün hızıyla sürüyor. Gerçeklerin üstünün açılmasının kamuoyunda Irak işgaline karşı muazzam bir itki yarattığını, böylece Amerika'nın gizli tarihinin sokak muhabbetlerine kadar ifşa olmasının değerini yadsıyacak değilim, fakat ondan sonrası ne olacak? Ne de olsa olayları teşhir etmek, etkili direnişler gösterebilmekten çok farklı bir durum.

O yüzden ben, doğrusu, yeni direniş stratejilerinin geliştirilmesi meselesine daha fazla ilgi duyuyorum. Keza, şiddet stratejileri ile şiddet-dışı direniş stratejileri arasındaki tartışmaya da...

Seçeneklerden birisi, kazmaya devam etmek. Durağanlık, kendini haklı çıkarma, dogmatik olma, ahlâkçı davranma, espri

duygusunu kaybetme sorunu her zaman önümüzde ciddi bir engel. Gülmeyi unuttuğunuz bile oluyor. Sanki yoksullar ya da işçi sınıfı hiç gülmüyormuş gibi...

Bu konuda kesinlikle haklısınız. Özellikle Hindistan'da, tepeden bakan tavırlar aktivistlerin ya da kamusal düşünürlerin en büyük falsosu. Bu aynı zamanda, biriktirmeye başladığınız gücün bir işlevi. Bazı aktivistler 'kendi tabanları'nı oluşturan insanlara karşı akla hayale gelmez bir güç dilinden hitap ediyorlar, hayranlık ve kendini beğenmişlik onların başını döndürüyor. Birden, anaakım politikacılar gibi davranmaya koyuluyorlar. Benim gibi birisi bile, gerçekte olduğumdan daha önemliymişim gibi düşünme riskiyle karşı karşıya kalıyorum; insanlar müdahale etmemi istedikleri o kadar çok ciddi meselede bana başvuruyorlar ki ne yapacağımı şaşırıyorum. Elbette yapılan müdahalelerin anlık etkisi olmuyor değil, o zaman da bir şeyler yapmanın gücünüz dahilinde olduğu eğilimine kapılıyorsunuz. Halbuki siz müdahele etseniz ne olur, etmeseniz ne olur? Zor bir ikilem.

Ayrıca, ünlü olmak kapitalizmin o kadar öğütücü bir boyutu ki, onu biriktirebiliyor, bankaya yatırmış gibi sermayeye dönüştürebiliyor, sonra da ona göre bir hayat sürebiliyorsunuz. Fakat bu sizi nefessiz de bırakabiliyor, beyninize giden kan damarlarını tıkayabiliyor, sizi tecrit edebiliyor, hayatla teması kaybetmenize yol açabiliyor. Hatta o kadar havaya kaldırıyor ki, kulağınızı yere dayayıp aşağıda neler olup bittiğine dair merak duygunuzu da yitirebiliyorsunuz.

O yüzden, bazen bir adım geri çekilmek önemlidir. Mütemadiyen olgular ve detaylar arasında kalınca boğuluyor, kavramsal temelde düşünmeyi de unutup kendiniz bir tür hapishane yaratıyorsunuz. Kendi payıma konuşacak olursam, ben bütün bunlardan firar etmeye hazırım.

Anti-konformizmin bile konformist bir tuzağa dönüşebileceğini mi kastediyorsunuz?

Özellikle bir roman yazarı için böyle bir tehlike söz konusu; sizden beklenen bir şeye dönüşme tehlikesi hiç ortadan kalkmıyor. Bense ölümüne sıkıldığım bir noktaya savrulabilirim. Hindistan'da mevcut düzene karşı çıkan siyasal alan toplumsal bakımdan son derece muhafazakâr bir çizgiye gidebiliyor (gey Gandhiciler olduğunu düşünün bir!) ve bu da sizin üstünüzde, mutlaka olmak istediğinizden başka birine dönüşme baskısı yaratıyor. Belirli bir tarzda giyinmek, erdemli davranmak, fedakâr olmak da size bağlıdır, orta sınıfın gözüyle 'halk'ın ve 'kitleler'in sizden bekledikleri düşünülen şekilde kendinize yeni bir model benimsemeniz de.

Ben Jean-Paul Sartre'ı severim. O, paranın dolaşımda tutulması gerektiğini söylerdi. Parasını da yerli yersiz taksicilere yatırırdı. Para buhar olup uçmalıydı. Bu tavrı onun tarihle ya da edebiyatla ilişkisini değiştirmedi elbette; İspanya iç savaşı ve Stalin karşısındaki tutumunu da. Ben 'entelektüel' terimini tutmuyorum. Yetenekleri ve zekâsı olan herkes entelektüel olabilir. Ayakkabı tamircisi de entelektüeldir.

Gerçekte tanımlar üzerinde durmaktan pek hoşlanmam. Romancılar bunun tam tersini yaparlar. Gerçekte romancılar, düşüncelerini böylesi tanımlardan azade kılmaya çalışırlar.

Para mevzuuna gelince, ben de parayı hafife almaya çalışırım. Hayatımda hiç yeri olmasın da istedim, ama pratikte bu olacak şey değil. Para, nükleer atık gibi. Onunla ne yaptığınız, onu nereye gömdüğünüz, onun doğurduğu problemler ve meydana getirdiği değişiklikler –bunlar inanılmaz derecede karmaşık konular. Nihayetinde de her şey gelip sizin yüzünüzde patlıyor. *Yeh Dil Maange Less*, daha az param olsa her-

halde daha mutlu olurdum. Daha az para, daha az şöhret, daha az basınç, daha fazla başına buyrukluk. Ben, bazen üstüme yapışan o berbat sorumluluklardan nefret ederim. Hayatımın erken yıllarını hep, sorumluluktan kaçmamı sağlayacak kararlar almakla geçirdim, şimdiyse...

İnsanlar durmadan idol, kahraman, hain ve denizkızı arama derdindeler; kişiler arıyorlar, gürültü istiyorlar. Vasat özlemleriyle ve karmakarışık düşünceleriyle hepsi de sahnede boy göstermeye bayılıyor. Geleneksel kalıplarla ve ılımlı ölçülerde 'başarılı' sayılan biri bile çok kolayca şöhrete ulaşabilir. Bu şimdi neredeyse bir meslek (profesyonel şöhretlerimiz hiç eksik değil); belki üniversiteler de artık bu konuda bir kurs açabilirler.

Üstelik burada ciddi bir ayrım söz konusu değil. Güzellik kraliçesinden yazara, gülünç bir televizyon dizisinin yapımcısından başkalarına kadar asgari ölçüt, başarı. Yüzünde yıldızları andırır bir sırıtışla bana yaklaşmaya kalkan o kadar çok insan gördüm ki; onların gözünde benim kim olduğumun en ufak bir önemi yok, sadece ünlü olduğumu bilmeleri yetiyor. İster Booker Kitap Ödülü'nü kazanmış olayım, isterse *Zee Horror Show*'un yıldızı olayım –hiç fark yok.

Bu acayip gösteride, bu şöhretler geçidinde, kaybetmeye ya da başarısızlığa da yer yok. Halbuki bir yazar olarak, başarısızlık beni çok ilgilendirir. Başarı o kadar dandirik ve sıkıcı bir şey ki. Oysa herkes başarılı olacağım diye orasını burasını yırtıyor.

Siz Booker Ödülü'nden aldığınız parayı Narmada'yı Kurtarma Hareketi'ne bağışladınız.[2] *Sydney Ödülü'nden aldığınız parayı da aborijinlere. Lannan Ödülü'nün parasını emsal oluştu-*

2) Bkz. Shripad Dharmadhikary, "Arundhati Roy Donates Booker Prize Amount to the Narmada Bachao Andolan", Narmado Bachao Andolan basın açıklaması, 26 Haziran 1999: http://www.narmada.org/nba-press-releases/june-1999/booker.html.

racak işler kotaran elli kuruluşa.[3] *Onların hepsine güvendiniz. Kendi paranızdan vazgeçtiniz; tamam, bu zaten sizin paranız değildi, para başka bir yerden gelmişti, ama yine de vazgeçmek sizin kararınızdı. Bu dünyada çok az insan bu şekilde davranır. Hatta hiç kimse yapmaz bile diyebilirim. Hem böyle sosyeteye de giremezsiniz.*

Doğru, bu paraları kendime istemedim. Ben zaten ihtiyacım olandan fazlasına sahibim. Ama eğer onlardan da vazgeçersem, gerçekten korktuğum şeye ('her şeyden vazgeçen insan' olmaya) dönüşme ihtimalim var; bu da emin olun bir şekilde ürkütücü bir bedel olarak size geri dönecektir. Paradan vazgeçmenin insana bir katkıda bulunabileceğini öğrenmiş oldum, ama bu şekilde hareket etmek, sizin bütün iyi niyetinize rağmen, pekâlâ yıkıcı sonuçlar da verebilir. Yapılması gereken doğru hareketin ne olduğunu bilmek her zaman için mümkün değildir. Tuhaf ve şaşırtıcı yerlerde beklenmedik sonuçlara yol açabilir. Ben kendi paramla yaptığım şeylerde bile her zaman rahat davranamam. Yine de aklıma eseni yaparım. Bol keseden dağıtırım. Bu konuda bir saplantım yok; bazen rahatlarım, bazen sıkılırım, ama faturalarımı kendim ödeyebilmekten de memnunum. Paranın inanılmaz yıkıcı kapasitesi konusunda paranoyakça tutumlarım da vardır. Para konusunda beni sevindiren tek şey, bana miras kalmış olmaması. Miras parası lanetlidir herhalde.

Paradan vazgeçmek bazı açılardan kendi siyasal inançlarım için de tehlikeli ve karmaşık bir durum, gerçi siyasete iyi niyetlerle bulaşmış da değilim, ama yine de ne yapmak gerektiği ayrı bir soru. Yerimde oturup daha fazla para biriktirmenin

3) Bkz. Sydney Barış Vakfı, http://www.spf.arts.usyd.edu.au/index.shtm. Ayrıca bkz. Arundhati Roy, "Sydney Peace Prize Lecture", 2004: http://www.mh.com.au/news/Opinion/Roys-full-speech/2004/11/04/1099362264434 9.html.

yollarına mı bakacağım? Yaptığım çoğu şey beni rahatsız ediyor, ama daha iyi bir yol da bulamıyorum, bu konuda kafam karışık oluyor. Üstelik bu ülkede bu kadar çok ıstırap ve yoksulluk varken para konusunu aldırmazca uzatmak da büyük sıkıntı.

Son soru. Çatışma insanın içinde vardır. Konumlar, bağlılıklar, bilgi konusunda bir tutarlılık olması arzu edilir. Fakat sizin uğraştığınız gibi alacalı bölgeler de olmuyor değil. Bir alandan diğer alana niçin kolayca sıçranamıyor?

Bence hepimiz bu hayatın kargaşası içinde dolanıp duruyoruz. Bir tür kefaret olduğuna inandığımız ideolojiler, insanlar, kusursuz ve nihai bir toplum –korkunç şeyler bunlar. Hitler ve Stalin, biraz toplumsal mühendislikle, birkaç milyon kişiyi temizleyerek yeni ve kusursuz bir dünya yaratabileceklerine inanmışlardı. Kusursuzluk fikri genellikle soykırımın habercisi olmuş. John Gray bu konuyu uzun uzun yazdı. Ama sonra, ayrıcalıklı sınıflara ve kastlara kesinlikle çok iyi uyan karmayı da uysalca kabullendik. Bazılarımız, en azından arada bir ışıklı yeri yakalamaya çalışarak, körü körüne bağlanılan iki kutup arasındaki alanda salınıp duruyor.

18
SİLAHLARIMIZI SEÇMEK*

Ülkenin her tarafında şiddetin genişlediği bir atmosferin içindeyiz. Siz işaretleri nasıl okuyorsunuz? Ve bu işaretler hangi bağlamda okunmalıdır?

İşaretleri okumanız için bir dahi olmanız gerekmez. Halihazırda, hayatını köklü bir tüketimcilik ve saldırgan açgözlülük ekseninde sürdüren ve giderek büyümekte olan bir orta sınıfımız var. Kaynaklarını yağmalayıp bu süreci beslemek için köle emeğini yaratmış olan sömürgeleriyle sanayileşmekte olan

*) Mart 2007'de Shoma Chaudhury'yle yapılan bu söyleşi ilk olarak *Tehelka*'da, daha sonra da yazarın *The Shape of the Beast* (Penguin Delhi, 2008) başlıklı derlemesinde (s. 221-231) yayınlanmıştır.

Batı ülkelerinden farklı olarak Hindistan'daki süreç, kendimizi, en dip katmanlarda yer alanlarımızı sömürgeleştirmek, kendi uzuvlarımızı kesip yemek zorunda kalmamızla ilerledi. Bu süreçte gelişen -ve milliyetçilikle birbirinin yerini alabilecek bir değer olarak pazarlanan- açgözlülük, ancak en zayıf konumda olanların elinden toprağı, suyu ve kaynakları gasp etmek suretiyle doyurulabilirdi. Bizim tanık olduğumuz tablo, bağımsız Hindistan'da şu anda yürütülmekte olan en başarılı ayrılıkçı mücadeledir (orta ve üst sınıfların ülkenin diğer katmanlarından kopup ayrılma mücadelesi). Tabii bu ülke içinde yatay değil, dikey bir ayrılıktır. Orta ve üst sınıflar, stratosferin başka yerlerinde bulunan dünyanın diğer elit kesimleriyle birleşme kavgası veriyorlar. Onlar kaynaklara, kömüre, madenlere, boksite, suya, elektriğe el koymayı becerdiler. Şimdi de daha fazla araba, daha fazla bomba, daha fazla maden sahibi olmak için topraklara el koymak istiyorlar –yeni süper-gücün yeni süper-yurttaşlarına göre süper-oyuncaklar istiyorlar.

Bu topyekün bir savaştır ve her iki taraftaki insanlar da kendi silahlarını seçiyorlar. Hükümet ve çokuluslu büyük şirketler yapısal uyum peşindeler, Dünya Bankası'nın, Asya Kalkınma Bankası'nın ve benzeri kurumların, dostane mahkeme kararlarının, dostane politikacıların lehlerine davranmasını istiyorlar, büyük şirketlerin yönlendirdiği 'dost' medya organlarından ve bu kurumların öngördüğü acı ilaçları sıradan insanların boğazlarına zorla tıkıştıracak bir polis gücünden yardım dileniyorlar. Bu sürece karşı koymak isteyenlerse, şimdiye kadar sadece mahkemelere başvurabildiler, açlık grevleri ve meydan gösterileri düzenlediler, kendilerinden yana olduğunu düşündükleri basın yayın organlarında lehlerine az buçuk bir şeyler çıkartabildiler. Ama şimdi giderek daha fazla silah temin etmenin peşindeler. Şiddet büyüyecek mi? 'Büyüme oranı' ve borsa endeksi tek barometre olmayı,

hükümet de kendi uygun gördüğü şekilde refahı arttırıcı tedbirleri almayı sürdürecekse, büyüyecek demektir. Evet, işaretleri nasıl okumalıyız? Havaya yazılan yazıları okumak zor değil. Oralarda, büyük harflerle yazılanlarda okunan şu: Halk layığını bulsun.

Siz bir keresinde, kendiniz şiddete başvurmayacak olsanız bile, ülkedeki koşullar göz önünde bulundurulduğunda şiddeti mahkûm etmenin ahlâksızca olacağını söylediniz. Bu görüşünüzü biraz açabilir misiniz?

Bir gerilla olma yükümlülüğü! Tabii ki 'ahlâksızca' dedim, çünkü ahlâk pek ele avuca gelen bir şey değildir, hava kadar değişkendir. Benim düşüncem şöyle: Şiddet-dışı hareketler bu ülkede onyıllardır her demokratik kurumun kapısını çaldılar ve her seferinde tekme tokat kovulup aşağılandılar. Bhopal'deki gaz kurbanlarını, Narmada'yı Kurtarma Hareketi'ni düşünün. Narmada'yı Kurtarma Hareketi çok çaba harcadı; başka kitle hareketlerinden daha çok medyada yer buldu, kaynağa sahip oldu ve üst düzeyden kişilerle bağlantı kurdu. Peki, sorun neredeydi? İnsanların stratejiyi yeni baştan düşünmeyi istemeleri gerekiyor.

Sonia Gandhi Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'nda 'pasif direniş'i övmeye başlamışsa bizim için oturup düşünmenin vakti gelmiş demektir. Örneğin, demokratik bir ulus-devletin yapısı içerisinde kitlesel ölçekte sivil itaatsizlik mümkün müdür? Dezenformasyon çağında ve kitle iletişim araçlarını tamamen büyük çokuluslu şirketlerin denetlediği bir devirde mümkün müdür böyle bir şey? Şöhretlere dayalı bir politika sahnesi varken açlık grevleriyle nasıl ses duyurulabilir? Nangla Machhi ya da Bhatti madenlerinde çalışan insanlar açlık grevine gittiklerinde bu kimin umurunda olur? Irom Şarmila

altı yıl açlık grevi yaptı.[1] Bu, çoğumuza ders olmalı. Ben her zaman, çoğu insanın açlıktan kırıldığı bir ülkede açlık grevlerinin bir siyasal silah olarak düşünülmesinde ironik bir yan bulunduğunu savunmuşumdur. Artık farklı bir zamanda ve yerdeyiz. Farklı, daha kompleks bir düşmanın karşısındayız. Kitle eylemine ihanet gözüyle bakılabildiği bir hükümet-dışı kuruluşlar (NGO'lar; sivil toplum kuruluşları) çağına girdik. Gösterilerimiz için fonlar alıyoruz, sponsorlu forumlarda militanca tutumlar takınıyor fakat nutuklarımızın sonrasında ne olup bittiğine aldırmıyoruz. Her türlü 'sanal' direnişe yatkınız. Özel Ekonomi Bölgeleri'ne karşı mitingler bizzat bu bölgelerin en büyük destekleyicileri eliyle reklam ediliyor. Çevreyle ilgili aktivizm ve topluluklara dönük eylemlerden dolayı ödülleri ve bağışları, bütün eko-sistemleri mahvetmekten doğrudan sorumlu büyük şirketler dağıtıyorlar. Orissa ormanlarında boksit çıkaran bir şirket olan Vedanta bir üniversite kurmak istiyor. Tata'ların ülkenin her köşesinde aktivistlere ve kitle hareketlerine dolaylı ve dolaysız yoldan kaynak sağladıkları iki vakıfları var. Nasıl oluyor da Singur, Nandigram'dan çok daha az eleştiri alabiliyor? Elbette Tata'lar ve Birla'lar Gandhi'ye de kaynak aktarmış oldukları için; Gandhi bizim belki de ilk hükümet-dışı kuruluşumuzdu. Oysa şimdi bolca gürültü çıkartıp çokça rapor hazırlatan, ama bunun yanında muktedirlerin daha rahat etmesini sağlayan hükümet-dışı kuruluşlara sahibiz. Profesyonel aktörler her fırsatta gerçek siyasal eylemin önüne takoz koyuyorlar. 'Sanal' direniş neredeyse bir yükümlülüğe dönüştü.

---

1) Bkz. Kavita Joshi, "Irom's Iron in the Soul", *Tehelka*, 25 Mart 2005, bkz. http://www.tehelka.com/story_main17.asp?filename=Cr032506_Iroms_iron.asp>. Ayrıca bkz. Shoma Chaudhury, "The Unlikely Outlaw", *Tehelka*, 9 Aralık 2006, bkz. http://www.tehelka.com/story_main23.asp?filename=Ne120906The_unlikely_CS.asp>.

Kitle hareketlerinin adalet arayışında yüzlerini mahkemelere döndükleri bir dönem olmuştu. Fakat mahkemeler kullandıkları dille yoksullar aleyhinde o kadar haksızca, o kadar incitici kararlara imza attılar ki tutunacak zayıf bir dal dahi bırakmadılar. Vasant Kunj Mall'un gerekli izinleri almamış olduğu halde alışveriş merkezi inşaatına yeniden başlamasına müsaade eden yeni bir Yüksek Mahkeme kararında, bir sürü laf kalabalığı arasında, büyük şirketlerin yanlış işlemler içine girmeleri gibi bir sorunun olamayacağı vurgulanıyordu! Büyük şirketlerin kolladığı küreselleşmenin egemen olduğu ve büyük şirketlerin mütemadiyen toprak gaspettikleri bir çağda, Enron'ların ve Monsanto'ların, Halliburton'ların ve Bechtel'lerin diledikleri gibi at oynattıkları bir çağda bu karar o kadar çok anlamla yüklü ki. Bu karar, ülkemizdeki en güçlü kurumun ideolojik özünü bütün çıplaklığıyla ortaya koyuyor. Yargı kurumu, yine büyük şirketlerin yönlendirdiği basınla birlikte, neo-liberal projenin temel taşı sayılıyor.

Böylesi bir iklimde insanlar artık yorulduklarını düşündüklerinde, 'demokratik' süreçlerin tıkandığını ve ellerine aşağılanmaktan başka bir sonuç geçmediğini kendi gözleriyle gözlemlediklerinde, onlardan nasıl davranmalarını beklememiz gerekir? Elbette sorun, şiddete karşı şiddete başvurmamak gibi basit bir ikilemde kalmaktan ibaret değildir. Silahlı mücadeleye inanan bazı partiler vardır ki, onlar bu yöntemi sadece genel siyasal stratejilerinin bir parçası olarak devreye sokarlar. Zaten bu mücadelelerde yer alan militanlar birçok kere ağır baskılar görmüş, dövülmüş, işkence edilmiş, uydurma suçlamalarla hapse atılmış kişilerdir. İnsanlar, silaha sarılmanın kendilerini Hindistan devletinin her türlü şiddet yöntemine maruz bırakabileceğini adları gibi biliyorlar. Silahlı mücadele bir stratejiye dönüştüğü dakikada bütün dünyanız daralır ve önünüzdeki renkler siyah ile beyazdan ibaret kalır. Ama insanlar diğer bütün seçenekler ça-

resizlikten başka bir şey getirmediği için nihayet bu adımı atmaya karar verdiklerinde, bu takdirde onları mahkûm etmeli miyiz? Nandigram halkı taleplerini sadece sözle dile getirse Batı Bengal hükümetinin geri adım atmayı tercih edeceğine inanan kişi çıkar mı? Biz, etkisiz kalmanın statükoyu desteklemek anlamına geldiği zamanlarda yaşıyoruz (şüphesiz bu tutumun bazılarımıza uygun düşeceği aşikardır). Fakat etkili olma yolunu seçmek de müthiş bir bedel ödemeyi gerektiriyor. İşte, o bedeli ödemeye hazır insanları mahkûm etmek bu yüzden çok zor.

Siz çok dolaşıyorsunuz; gözlemlediğiniz sorunlar neler, ortak yanları var mı? Gezip gördüğünüz yerlerdeki bazı mücadelelerden bahsedebilir misiniz?

Çok kapsamlı bir soru, bunu nasıl anlatabilirim ki? Keşmir'deki askeri işgal, Gucarat'taki neo-faşizm, Chhattisgarh'taki iç savaş, Orissa'daki maden yağmacılığı, Narmada vadisinde yüzlerce köyün sular altında kalması, mutlak açlık sınırında yaşayan insanlar, orman arazilerinin talan edilmesi, Nandigram'da Bhopal kurbanlarının Batı Bengal hükümetinin Union Carbide'yi (artık Dow Chemicals adıyla) yeniden faaliyete sokmaya çalıştığını görmeleri... Yakın zamanlarda Andhra Pradeş, Karnataka ve Maharaştra'ya gitmedim, ama oralarda neredeyse 100 bin çiftçinin intihar ettiğini hepimiz biliyoruz. Andhra Pradeş'teki sözde çatışmaları ve korkunç baskıları biliyoruz. Saydığım bu yerlerin hepsinin kendine göre tarihi, ekonomisi, ekolojisi var ve hiçbiri kestirmeden yöntemlerle analiz edilemez. Buna rağmen, aralarında bağlayıcı bir dokunun varlığına da işaret edebiliriz; saydığım bölgelerin hepsi de muazzam boyutlu uluslararası kültürel ve ekonomik baskılardan mustaripler. Bu arada, her an yeniden patlamaya hazır, zehrini her tarafa akıtan Hindutva projesini nasıl atlayabilirim? Kaldı ki, hepimizin en büyük suçu, hâlâ bir ülkemizin,

bir kültürümüzün, beslenmeyi sürdüren ve dokunulmazlığı uygulayan bir toplumumuzun olmasıdır. Ekonomistlerimiz büyüme oranlarıyla ilgili sayılarla oynamaya ve övünmeye bayılırlarken, 1 milyon kişi, çöple beslenen 1 milyon insan, hayatlarını başları üzerinde başkalarının boklarını taşıyarak kazanıyorlar. Eğer bunu yapmasalar açlıktan ölmeleri an meselesidir. Koysunlar böyle süper-güce.

Bengal'de son dönemde gözlenen devlet ve polis şiddetini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Başka yerlerdeki polis ve devlet şiddetinden en ufak bir farkı yok (anaakım sol dahil olmak üzere bütün siyasal partilerin ustalaştıkları o ikiyüzlü ve uydurma dilin de tıpatıp başka yerlerdekiyle aynı olduğu gibi). Komünist mermiler kapitalistlerinkinden farklı mı yani? Gerçekten tuhaf şeyler yaşanıyor. Suudi Arabistan'a kar yağdı. Baykuşlar gündüzleri uçuyorlar. Çin hükümeti özel mülkiyet hakkını onaylayan bir yasayı kabul etti. Bütün bunların iklim değişikliğiyle ilgili olup olmadığını bilemem. Çin komünistleri yirmi birinci yüzyılın en büyük kapitalistleri olma yolunda hızla ilerliyorlar. Öyleyse bizim parlamenter solumuzun niçin farklı davranmasını bekleyelim? Nandigram ve Singur açık işaretlerdir. Yine de insan merak etmekten kendini alamıyor: Her devrimin son durağı ileri kapitalizm mi? Bir düşünün: Fransız Devrimi, Rus Devrimi, Çin Devrimi, Vietnam Savaşı, apartheid-karşıtı mücadele, sözümona Hindistan'daki Gandhici özgürlük mücadelesi –hepsinin vardığı son durak neresidir? Bu, muhayyilenin sonu mu?

Bijapur'daki Maocu saldırıda 55 polis öldü.2 Asiler devletin öbür yüzü mü sizce?

2) Bkz. "Maoist Attack Toll Rises to 55", 16 Mart 2007, BBC News. Bkz. http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/6456989.stm>.

Asiler nasıl devletin öbür yüzü olabilir? Apartheid'a karşı mücadele edenlerin -ne kadar vahşi yöntemlere sarılmış olurlarsa olsunlar- devletin öbür yüzü olduğunu kim söyleyebilirdi? Nazilere karşı, Cezayir'de Fransızlara karşı, Irak'ta ABD işgaline karşı, sömürgeci rejimlere karşı mücadele edenler için böyle bir şey söylenebilir mi? Bu insanlar devletin öbür yüzü olabilirler mi? İşte bu kolaycı yeni rapor delisi 'insan hakları' söylemi, hepimizin oynamaya mecbur bırakıldığımız bu anlamsız mahkûm etme oyunu, hepimizi politikacı haline getirirken, gerçek politikayı da her şeyin uzağında bir yerde tutuyor.

Kendimiz ne kadar saf kalmak istersek isteyelim, halelerimizi ne kadar cilalarsak cilalayalım, trajedimiz şurada ki saf tercihler çoktan tükendi. Chhattisgarh'da, açıkça Bush doktrinini ("Ya bizimlesiniz, ya da teröristsiniz") uygulayan Chhattisgarh hükümetinin çıkarıp körüklediği bir iç savaş yaşanıyor. Bu savaşın kilidi, resmi güvenlik güçlerini bir kenara bırakırsak, Salva Judum (yani, sıradan insanları silah altına girmeye, özel polis memuru olmaya mecbur bırakan, hükümet destekli bir milis gücü). Hint devleti bu yöntemi Keşmir'de, Manipur'da, Nagaland'da denedi. On binlerce insan öldürüldü, yüz binlerce insana işkence yapıldı, binlerce kişi de kayboldu. Böyle bir sicille her Muz Cumhuriyeti gurur duyardı. Şimdi de hükümet, bu başarısız stratejilerini merkeze kaydırmak istiyor. Binlerce Adivasi, maden zengini topraklarından zorla çıkartılıp polis kamplarına doldurudu. Yüzlerce köy zorla boşaltıldı. Demir cevheri bakımından zengin olan bu topraklarda Tata ve Essar gibi büyük şirketlerin gözü var. Anlaşmalar imzalandı, fakat içerikleri konusunda hiç kimsenin bilgisi yok. Bu tür şeyler, dünyanın en harap ülkesi durumuna sürüklenmiş Kolombiya'da falan olurdu. Herkesin gözü hükümet destekli milisler ile gerilla müfrezeleri arasındaki, bir sarmal şeklinde büyüyen şiddetin üstündeyken, çokuluslu

büyük şirketler sessiz sedasız maden zenginliklerini talan etmeye koyuldular. Chhattisgarh'ta bizim için yazılan senaryonun küçük bir kısmı bu.

Elbette 55 polisin öldürülmesi korkunç bir olaydır. Fakat onlar da, diğerleri gibi hükümet politikasının kurbanı oldular. Hükümetin ve büyük şirketlerin gözünde onların piyade olmaktan fazla değerleri yok. Tabii ki timsah gözyaşları dökülecek, televizyon habercileri bir süre başka şeylerle uğraşmayacaklar, ama sonra da ölenlerin yerini başkaları alacak. Maocu gerillalara bakarsanız, öldürdükleri resmi ve özel polis memurları Hint devletinin silahlı personelidir, baskının, işkencenin, gözaltında ölümlerin, sözde çatışmaların başlıca müsebbipleridir. Hayal gücünüzü zorlasanız bile onlar masum siviller değillerdir.

Benim Maocuların da terör ve baskının ajanları olabileceğinden hiç kuşkum yok. Onların da ağza alınmaz vahşetler işlediklerinden hiç kuşkum yok. Yöre insanlarından alacakları karşılıksız desteğe güvenemeyeceklerinden de hiç kuşkum yok. Fakat hiçbir gerilla ordusunun yerel desteksiz ayakta duramayacağını da herkes bilir. Bu, mantık itibariyle imkânsızdır. Öbür yandan, Maoculara verilen destek azalmıyor, bilakis artıyor. Bunun da bir anlamı olmalı.

Keza, korkunç adaletsizliklere karşı mücadele eden bir direniş hareketini o adaletsizlikleri uygulayan hükümetle aynı kefeye koymak saçmadır. Hükümet, şiddet-dışı direniş yöntemini benimseyen her türlü girişimin yüzüne kapıyı kapatmış durumda. İnsanlar silaha sarıldıklarında, her türden (devrimcilerden, lümpenlerden ve suçlulardan gelebilecek) şiddete maruz kalacaklarını biliyorlar. Bu zeminde gelişen korkunç olaylardan doğrudan hükümet sorumludur.

'Naksallar', 'Maocular', 'yabancılar': bugünlerde çok esnek biçimde kullanılan terimler...

'Yabancılar', kendi söylediklerine inanmaya teşne olup, kendi halkının onlara karşı ayağa kalktığını tasavvur edemeyen hükümetlerin baskıcı uygulamalarının ilk aşamasında kullanmayı çok sevdikleri bir itham. Şimdi Bengal'de görülen de bu; hem zaten bazıları Bengal'de baskıların yeni bir olgu olmadığını, sadece yeni bir düzeye sıçradığını vurguluyorlar. Her neyse, yabancı kimdir, nedir? Sınırlara kim karar veriyor? Bunlar köy sınırları mıdır, yoksa kasaba, vilayet, eyalet sınırları mı? Dar bölgesel ve etnik politika yeni komünist mantra mıdır? Naksallar ve Maocular konusuna gelince, evet, Hindistan istediği riskleri almaya yanaşmayana terörist damgasının yapıştırıldığı bir polis devleti olmanın eşiğinde. İslamcı teröristler İslamcı olmak zorundalar, ki onların daha geniş bir etki alanları var. Gerçi tanımları esnek, hatta tanımsız bırakmak da etkili bir stratejidir; ki hepimizin Maocu, Naksalit, terörist ya da terörist sempatizanı sayılacağımız, kimlerin Maocu ya da Naksalit olduğunu bilmeyen, hatta bunları umursamayan insanların bile ağızlarına kilit vurulacağı günler uzak değildir. Köylerde bu süreç başlamıştır bile; devleti yıkmaya çalışan teröristler oldukları iddiasıyla ülkenin her tarafında binlerce insan hapishanelere tıkılmıştır. Peki ama, gerçek Naksalitler ve Maocular kimlerdir? Ben bu konuda otorite sayılmasam da, derme çatma bir özet sunabilirim.

Hindistan Komünist Partisi (HKP) 1925'te kuruldu. Hindistan (Marksist) Komünist Partisi, ya da şimdiki adıyla Marksist Komünist Partisi (MKP), 1964'te HKP'den ayrılıp ayrı bir parti şeklinde örgütlenmişti. Tabii ikisi de parlamenter siyasal partilerdi. 1967'de MKP, Kongre Partisi'nden ayrılan bir grupla birlikte, Batı Bengal'de iktidara geldi. Aynı sıralarda köylerde açlıktan kırılan insanlar arasında kitlesel bir hoşnutsuzluk söz konusuydu. Yerel MKP liderleri (Kanu Sanyal ve Çaru Mazumdar), Naksalit adının geldiği Naksalba-

ri bölgesinde bir köylü ayaklanmasına önderlik ettiler. 1969'da hükümet düştü ve Siddharta Şankar Ray başkanlığında Kongre Partisi yeniden iktidara geçti. Naksalit ayaklanma merhametsizce ezildi (Mahasweta Devi bu olayları çok güçlü bir dille kaleme almıştır). 1969'da HKP (ML –Marksist-Leninist) MKP'den ayrıldı. Birkaç yıl sonra da, 1971'de, MKP (ML) birkaç partiye bölündü: büyük ölçüde Bihar civarında toplanan MKP-ML (Kurtuluş); çoğunlukla faaliyetlerini Andhra Pradeş ve Bihar'da yürüten MKP-ML (Yeni Demokrasi); esas olarak Bengal'de faaliyet gösteren MKP-ML (Sınıf Mücadelesi). Bu partilere genel olarak 'Naksalitler' adı verilmektedir ve kendilerini sıkı Maocu olarak değil, Marksist-Leninist olarak görmektedirler. Seçimlere, kitle eylemine ve -mutlak biçimde duvara yaslandıkları veya saldırıya uğradıkları durumlarda- silahlı mücadeleye inanırlar. O sırada ağırlığı Bihar'da bulunan Maocu Komünist Merkez (MKM) 1968'de kurulmuştu. Çoğunlukla Andhra Pradeş'te örgütlenen Halk Savaşı (HS) grubu da 1980'de. Son zamanlarda, 2004'te, MKM ile HS birleşerek Hindistan (Maocu) Komünist Partisi'ni kurdular. Bu akımlar topyekün silahlı mücadeleyi ve devletin yıkılmasını amaç edinmişlerdir ve seçimlere katılmazlar. Bihar, Andhra Pradeş, Chhattisgarh ve Jharkhand'da gerilla savaşını yürüten parti de budur.

Hint devleti ve medya Maoculara büyük ölçüde 'iç güvenlik tehdidi' gözüyle bakıyor. Bu doğru bir tutum mu?

Eminim ki kendilerine bu gözle bakılması Maocuların da çok hoşuna gider.

Maocular devleti yıkmak istiyorlar. Esinlendikleri otokratik ideoloji dikkate alındığında, nasıl bir alternatif kurmayı tasarlıyorlar? Onların kuracağı bir rejim de sömürgen, otokratik ve

şiddete dayalı olmayacak mı? Onların eylemleri de sıradan insanları sömürmeyi temel almıyor mu? Sıradan insanların desteğine gerçekten sahipler mi?

Bizim açımızdan hem Mao'nun hem de Stalin'in caniyane geçmişleri olan şaibeli kahramanlar olduklarını kabul etmek önemli bir başlangıç noktası. Mao ve Stalin'in kurdukları rejimlerde on milyonlarca insan öldürüldü. Çin'de ve Sovyetler Birliği'nde yaşananların dışında, Pol Pot da (Batı ihtiyatla gözlerini başka tarafa kaçırırken) Çin Komünist Partisi'nin desteğiyle Kamboçya'da 2 milyon insanı ortadan kaldırdı ve milyonlarca insanı da hastalıktan ve açlıktan kırılmanın eşiğine getirdi. Çin Kültür Devrimi'nin hiç yaşanmadığını iddia edebilir miyiz? Ya da Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa'da milyonlarca insanın çalışma kamplarının, işkence odalarının, casus şebekelerinin ve muhbirlerle gizli polisin kurbanları olmadıklarını? Bu rejimlerin tarihi -nispeten daha kısa sürmesi dışında- tıpkı Batı emperyalizminin tarihi kadar karanlıktır. Tibet ve Çeçenistan konusunda sessiz kalarak Irak, Filistin ve Keşmir işgallerini mahkûm edemeyiz.

Benim tasavvurum, Maocular, Naksalitler ve anaakım Sol açısından geçmiş konusunda dürüst olmanın insanların geleceğe inançlarını kuvvetlendirmekte önemli bir rol oynayacağıdır. Geçmişin tekerrür etmeyeceği umulur, fakat geçmişte yaşananları inkâr etmek güven telkin etmeye yaramaz. Bununla birlikte, Nepal'deki Maocular monarşiye karşı cesur ve başarılı bir mücadele yürütmüşlerdir. Şimdi de Hindistan'da korkunç adaletsizliklere karşı mücadelenin başını Maocular ve çeşitli Marksist-Leninist gruplar çekiyorlar. Onlar yalnızca devlete karşı değil, feodal toprak sahiplerine ve onların silahlı milislerine karşı da mücadele ediyorlar. Devletin gücünü sadece onlar zayıflatıyor. Ve ben onlara hayranlık duyuyorum.

Onlar iktidara geldiklerinde, sizin de belirttiğiniz üzere, vahşice, haksızca ve otokratça, hatta bugünkü hükümetten daha kötü bir tutum sergileyebilirler; bu mümkündür. Ama ben bunu önceden böyle olacakmış gibi farz etmeye hazır değilim. Eğer öyle davranırlarsa biz onlara karşı da mücadele etmek zorunda kalırız. Zaten muhtemeldir ki, benim gibi insanlar onların en yakın ağaçta sallandıracakları ilk kişiler olacaktır; yine de şu anda, direnişin ön cephesinde savaşmanın yükünü onların çektiğini kimse yadsıyamaz. Birçoğumuz, kendi dinsel ya da ideolojik tahayyüllerinde bize yer tanımayacaklarını bildiğimiz kişilerin safında durmaya başladığımız bir konumdayız. Herkesin iktidara geldiğinde köklü bir dönüşüm yaşadığı muhakkak (Mandela'nın ANC'sine bakın, yeter). Yozlaşmış, kapitalist, IMF'ye boyun eğen, yoksulları evlerinden sürüp atan bu ülke şimdi, yüz binlerce Endonezyalı komünistin katili Suharto'ya Güney Afrika'nın en yüksek sivil ödülünü layık görüyor. Böyle bir şeyin olabileceği kimin aklına gelirdi? Peki ama bu, Güney Afrikalıların apartheid'a karşı mücadeleyi desteklemekten vazgeçmeleri anlamına mı gelir? Ya da bu mücadelede yer aldıkları için pişmanlık duymalarını haklı mı çıkarır? Cezayir Fransız sömürgesi olarak mı kalsaydı, Keşmirliler, Iraklılar ve Filistinliler askeri işgale boyun mu eğselerdi? Onurları saldırı altında olan insanların, muharebe alanında kendilerine önderlik edecek azizler bulamadılar diye savaşmaktan vazgeçmeleri mi gerekiyor?

19
ON YIL SONRA*

Aradan on yıl geçti. Bugünden geçmişe baktığımızda, Booker Ödülü size ne kattı?

Booker Ödülü'nde pek çok etken söz konusu olduğu için bu soruya cevap vermek kendi payıma biraz zor. Ancak ben müsveddeyi bitirdiğim andan itibaren, zaten her şey başka bir yörüngeye girmişti –Booker Ödülü bu yolda sadece bir kilometre taşı oldu. Sanırım ödül, benim bu yönelimime yalnızca bir biçim kattı. Fakat aynı zamanda bir rahatlamayı ve külfeti bağrında taşıyordu. Bir yandan da hareketlerime yapaylık ge-

*) Mart 2008'de Shoma Chaudhury'yle yapılan bu söyleşi *Tehelka*'da, daha sonra da yazarın *The Shape of the Beast* (Penguin Delhi, 2008) başlıklı derlemesinde (s. 233-243) yayınlanmıştır.

tirdi. Sanki bir izci olmaya can atıyormuşum da, eve dönerken elime büyük ödül tutuşturmuşlar ve ben de onu gururla anneme gösteriyormuşum gibi. Öbür yandan, 'Booker ödüllü yazar' sıfatı benim göbek adıma dönüştü. Neyse, artık bu konuyu pek kafaya takmıyorum.

Tamam da, Booker Ödülü sizin dünyanızı genişletip sizi yeni kürsülere taşımadı mı?

Öyle mi düşünüyorsunuz? Ben bunun payının ne kadarının Booker Ödülü'ne, ne kadarının romanım *Küçük Şeylerin Tanrısı*'na düştüğünü bilmiyorum. Ama zannımca, ikisi birbirinden çok ayrı olgular. Benim açımdan ilginç olan, çok yoğun bir siyasal yolculukla geçen on yılın ardından, siyasal güdülerimin halen *Küçük Şeylerin Tanrısı*'nı kaleme aldığım zamankiyle aynı dalga boyunda olması. Bunun da kitabın kendi içinde üzerine düşülen meseleyle bir ilgisi var. Booker Ödülü Anglo-merkezli bir ödül, İngilizce konuşulan dünyada elbette önemli bir ayraç, fakat *Küçük Şeylerin Tanrısı* kırk dilde daha yayınlandı. Hindistan da elbette son derece başarıya odaklı ve ödüle susamış bir kültür (zaten bunu pek çok reklamda ve herkesin her zaman için bir ödül almış olma düşünü kurmasında açıkça görebiliyoruz) ve böyle bir başarı bizde özellikle orta sınıf nezdinde çok büyük görünüyor. Ayrıca, bir ödülü kendi kitabının içeriğinden daha fazla tartışmak zorunda kalmak da doğrusu bana biraz küçümsenmişlik hissi vermiyor değil.

Peki, gerçek sihirli halı kitabın kendisiydi. Öyleyse şunu soralım: Değişik kıtalarda onu okuyan insanlar romanınıza nasıl tepki gösterdiler?

Oldukça kayda değer şeyler söylediler. Benim romanının etkisi, nükleer silahların yaptığı etkinin, bu silahların halk-

larla ülkeleri bölüp hepsini birbirine karşı kışkırtarak gösterdiği etkinin tam zıttı yöndeydi. Kültürleri aşan bir etki yapmıştı yani. Estonya'daki çevirmenim bana, "Tahmin edeceğin üzere, bu benim çocukluğumu da anlatıyor," dedi. Amerika'da soğuk kadın editörler, "Hepimizin Baby Kochamma'ya *[burada taklit yapıyor]* benzeyen teyzeleri var," dediler. Bazıları kitaptan parçaları nikâh törenlerinde yüksek sesle okuduklarını anlattılar. En tatlı olaylardan biri de bir gün evde otururken başıma geldi. Kısa boylu bir adam elinde birçok hediyeyle tporikal Santa Claus'tan fırlamış biri gibi merdivenleri tırmanıp, "*Mai Eagle flasks se aya hoon*;" dedi. Gerçekten de elinde Eagle firmasının ürünlerini tutuyordu: haftanın matarası, ayın kupası ve *Küçük Şeylerin Tanrısı*'nda Eagle termoslarının geçtiği yerlerle ilgili broşür *[gülüyor]!* Özellikle de şu satırları yazdığım zamanı hatırladığım için sevinmiştim: "Esthappen ve Rahel, bellerine doladıkları Eagle termoslarıyla havaalanının otoparkında yürüyorlardı. İkizler kartalların gündüzleri dünyayı gözetleyip geceleri termoslarıyla uçtuklarından emindiler." Bu beni sevinçten deliye döndürdü. Aklımda bu düşünceyle o kadar mutluydum ki, saatlerce odamın içinde dönüp durdum. Kimsenin onu fark etmeyeceğinden emindim; dünyanın gözünde hiçbir anlamı olmayacaktı, fakat beni mutlu etmeye yetmişti ya, bana yeterdi. Şimdi de işte o kısa boylu adam!

Böyle birçok sıradışı tepki aldım. Bugün bile hâlâ yüreğime işleyen mektuplar alıyorum. Eski Yugoslavya'dan yazıp da NATO bombardımanından söz eden biri şunları yazmıştı örneğin: "O dehşetli günlerde saçlarım bembeyaz oldu, o savaş günlerinde bir tek sizin romanınızı okumak beni birazcık olsun avutuyordu..." İşte böyle şeyler. Bazen de gelen mektupların sebebi roman değil, siyasal yazılarım oluyor. Ama hepsi de yazanların kendileri için anlam ifade eden şey-

ler; başkalarıyla ilgili şeyler yazmıyorlar pek. Tabii benim yazdıklarım da insanların kendilerini bilmeleri, bir şeye tutunmaları, okuyup gece uykuya dalmalarından uzakta değil. Mutlaka kendileriyle ilgili. Genellikle beni en çok şaşırtan da, insanların kendi hayatlarının en mahrem yönleriyle ilgili uzun uzun şeyler yazmaları. Onları hiç tanımadığım için bu bende tuhaf bir duygu uyandırıyor. Ama yazmak böyle şey. Siz onları tanımasanız da, onlar sizi tanıdıklarını hissediyorlar. Bir yıldız olmaktan çok farklı bir his bu; çok, çok daha derinde bir şey. Aynı derece de harika. Eminim ki bu benimle ilgili değil, yazmanın kendisiyle, fikirler ve hikâyelerle ilgili. Bir yazar olarak elinizde yoğurduğunuz hamur o kadar mahrem bir yere değiyor ki...

Bir roman kendi başına bir milyon ilişki doğuruyor...

Evet ve benim içimi sevinçle dolduruyor. Bu tuhaf gelmesin sakın, çünkü insanlar benim hakkımda ne düşünürlerse düşünsünler, ben kitaptaki gibi küçük bir köyde büyüdüm ve anlattığım hikâyenin dünyanın her tarafında yankı bulması benim gözümde çok büyük anlama sahip. Bazı insanlar romanda anlattıklarım içerisinde siyasal mevzulara, kast siyasetine ve Naksalizme daha fazla takılıyorlar, bazıları çocukların dünyasına, bazıları da hepsine. Bu durum çok hoşuma gidiyor. Ama her seferinde de şunu söylüyorum: Keşke bunların karşılığında bana bir öğün yemek, bir sinema bileti falan verselerdi, çünkü hayatımı derinden etkileyip daha karmaşık hale getiren şey, Booker Ödülü'nden çok daha fazla, kitabın ticari başarısı oldu. Bu da benim daha önce asla beklemediğim ya da üzerinde durmadığım, kendince siyasal görüşü olan biri olarak da çok zor bir şeyle uğraşmamı gerektirdi.

Ama aynı zamanda sizi özgürleştirmedi mi?

Elbette, benim yazıp düşünmeyi sürdürmemin sebeplerinden birisi, artık hayatımı kazanmak için günlük koşuşturma içine girmek zorunda olmamam. Siyasal yazıların bile bu iklimden etkileniyor, hatta bu halimden besleniyor; bir seyyar cumhuriyet gibi olabilmemden. Ama bu özgür olma mevzuunda çok dikkatli olmak gerektiği de açık; çünkü herkes sizin konumunuzda değil ve siz de bunu bilip anlamak mecburiyetindesiniz. Başka insanların sahip olmadığı bir özgürlüğüm bulunduğunun sonuçlarını da kavramak durumundayım. Bu çok hassas bir denge, öyle ki sizi kibirli biri haline de getirebilir, budala durumuna da düşürebilir, her şeye kayıtsız kalacağınız bir noktaya sürüklenmenize de. Eğer olaylara siyasal bakımdan köşeli bir açıyla bakarsanız, fazla risk almanıza gerek kalmaz. Sanırım *Küçük Şeylerin Tanrısı*'nın 1997'de yayınlanmış olması, ondan hemen sonra, 1998'de de nükleer denemelerin yapılmış olması benim nezdimde çok önemliydi. Benim yörüngem de, bu ülkede ortalığı kaplayan karanlık bir şeyle çakışmış oldu. Ve bu iki etken beni hiçbir zaman tam olarak kendi kontrolüm altına alamadığım bir yola sürükledi. Büyük bir ödül alıp çok para kazanmış birinin kendi hayatını da kontrolü altında tutacağını farz edebilirsiniz, oysa ben kendi bulunduğum nokta itibariyle çok müphem bir çizgide durduğumu düşünüyorum. Bununla herhangi bir yolla başa çıkamadığım da açık.

Harika bir yolculuğun içinde olduğunuz için, ilgilerinizi kaybettiğiniz ya da kendinizden çıktığınız zamanlar da oldu mu?

Ben birçok bakımdan şanslıydım. Bütün bu olaylar başıma geldiğinde yeniyetme biri değildim. Epeyce yol almıştım. O yüzden alkışlar başlayınca hemen yüzüm kızaracak, toy biri değildim. Üstelik böyle konularda zaten şüpheci, sıkılgan ve kesin düşünceleri olmayan biriyimdir. Hiçbir zaman ortalıkta

rol keserek dolanmadım ve böylesi tavırları benimsemedim. Bazen diyorum ki keşke...

...daha aldırmaz bir tavır içinde olsaydım, diyorsunuz.

Evet *[gülüyor]*. Nedense hep çapraşık şeylerin içine daldım, yan yollarda neler döndüğüne fazla kafayı taktım ve yanlara doğru... *[gülüyor]*. Hayır, bu tutum benim hayatımı güçleştirdi ve bu güzel bir şey olmadı. Ben istikrarlı bir ailenin kucağından gelen biri değilim, hayatımda hiç istikrar olmadı. Hep kendimi zorlamama yol açan ilişkiler yaşadım; hep bir kimsesiz çocuk gibi, en hassas kişi oldum. Sonra da ansızın bu olaylar başıma geldi ve birden denklemim değişti. O yüzden, ortaya çıkmak ve nükleer denemeler oldu diye o siyasal açıklamaları yapmak da benim kurguladığım bir şey değildi. Bir milyon defa söyledim, gene tekrarlıyorum: Bir şey söylememek, bir şey söylemek kadar siyasal bir tutumdur. Ama bu tutumu aldığınız andan itibaren artık başka bir evrendesinizdir, oraya geçmişsinizdir. Eskiden gördüğüm bir rüya aklıma geldi şimdi: Suyun içindeydim; birden bir el ortaya çıkıp beni suyun içinden çıkardı ve "İstediğin her şeye sahip olamazsın, söyle bakalım, ne istiyorsun?" diye bağırdı. Ben de, "Bırak beni gideyim, çünkü bunu olmak istemiyorum," diye kurtulmaya çalıştım. Korkunca etrafınızdaki her şey üstünüze gelir. Her şey. Her mahrem ilişki. Yine de bu ilişkiler sanata ve siyasete yönelik olunca, bütün ilişkileriniz de akıllı insanlarla kurulmuş olabilir. Benim hayatımdaki herkes bu ilişkilerin içerisinde, sadece ben değil. Hepimiz de başa çıkmanın bir yolunu bulduk. Ben eski arkadaşlarımın hepsiyle hâlâ arkadaşım. Üstümüze bir top güllesi geldi, ama ben yıkılmadan doğrulmayı başardım. Bunu başarmam da Los Angeles'da yaşayayım diye bir isteğimin olmasıyla falan ilgili değil.

Aynı zaman diliminde, arkadaşlarım ve koyu ilişkilerin etrafında tamamıyla yeni bir evren şekillendi. Ama bu süreç benden çok şey de aldı. Bir kere, denge kurmak için çaba sarf etmem gerekti. Ansızın kamu önüne çıkmak ve bir sürü eleştiriye maruz kalmak, insanı kendine karşı daha katı davranmaya da itiyor. Ne kadar siyasal bir profil sergilerseniz, işiniz o kadar zorlaşıyor. Başka insanların fikirlerine göre yaşamayı istemeyip, neyin kabul edilebilir olduğunu kendi düzeyinize göre kendi içinizde aramanız gerekiyor.

Yine, bir yazar olmanın başka ilginç kombinasyonları söz konusuydu –bir yazar ne yapar? Bir yazar kendi dilini biler, onu berraklaştırır ve mümkün olduğunca özel bir şekle büründürür. Sonra da etrafınıza bakar ve milyonlarca insanın neler yaşadığını gözlemlersiniz. Sonra da kendinizi milyonlarca insanın söylediklerini tekrarlayıp, ortada bireysel bir durum olmadığını haykıran bir kalabalığın ortasında buluverirsiniz. Dolayısıyla, bu iki şeyi birarada nasıl tutacaksınız? Bunlar çok temel sorulardır. Bu yüzden de birçok yazar siyasal angajmana girmekten ürker. Burada bir risk bulunduğunu düşünürler; gerçekten de bir risk vardır ve ben bu riskin olmasını, olmamasına tercih ederim.

Ama bazen de büyük bir mücadele içindesinizdir. Her zaman bir şeyler oluyordur, bunlar müdahale etmeyi gerektiren olaylardır ve ben de böyle durumlarda olmam gerekenden daha sorumlu birine dönüşme riskini göze alıyorum. Parlamento binası saldırısı üzerine yazmadan önce, kendimi geri çekip başka bir şey üstünde çalışma konusunda kendi kendime yemin etmiş ve kendime bunu yüz kere tekrarlamıştım. Fakat gelişmeleri takip ettikçe ve insanların Muhammad Efzal'ın asılacağı ipten, ipin ağırlığından, nereden satın alındığından falan ağızlarının suyu akarak konuştuklarına tanık oldukça midem bulandı. Bütün bunlar yalan diye düşündüm, dava baştan

sonra düzmece ve biz de bizi kandıranların dümen suyunda gidiyoruz: Onu asacaklar ve eğer şimdi bu konuda bir şeyler yazmazsam kendimle hiçbir zaman barışık olamayacağım. John Berger bir keresinde bana, "Dünyamızda bir şeyler oluyor, üstünde karanlık bulutlar toplanıyor, sen de bu acımasız kaplandan kurtulmanın yolunu bulmaya çalış," demişti. Bunu çok denedim, ama başaramadım. Bu benim nezdimde çok büyük bir ikilem. Çok, çok büyük bir ikilem. Acil müdahelenin önemli olduğunu da bilirim. Keza müdahale etmemenin de. Hatta bunun etkisi belki daha fazladır. Yine de hangisini seçeceksiniz? Bazen kendimi kaybettiğim bile oluyor.

Kayıptan bahsetmişken, kilit önemdeki ilişkilerinizi sürdüremez bir noktaya geldiğiniz oluyor mu?

Hayır, ben ilişkilerime sadık biriyim. Yaptığım en koyu sohbetlerin bir kısmı, mutlaka gelişip de sizin için öngörülen sınırların kabına sığamamış olmanız ve sizi oyalayan şeylerin ve bağlılıkların hiçbirinin yüzeysel nitelikte olmaması, ama buna rağmen, elinizde olanları muhafaza ederken enginlere doğru açılmak üzere kendinizi ne ölçüde de özgürleştirdiğinizle ilgilidir. Bence bu çok temel bir nokta, hem her şeye sırt çevirip yürüyüp gitmek de o kadar kolay bir şey ki.

Ben kendimce çeşitli yollar bulmaya çalıştım. Niçin her şeyin geleneksel bir çizgide yürümek zorunda olduğunu sordum kendime. Niçin ilişkilerimiz bile tüketimci bir eksende ilerlemek durumundaydı? *[gülüyor]* Her yolu tutabilirdim, hedonist olmayan biri de değilimdir yani, fakat aradığım şeyi bulmak için fazla uzağa gitmeyi de tercih etmedim, mutluluğu herkesin başına geldiği gibi sadece kısa anlarda tatmanın iyi bir şey olduğunu gördüm. Mutluluğun kaynaklarının neler olduğunu bilmek önemli bir şey. Hatta siyasal içerikte bir makale yazarken bile, kendimizi -sizi ne kadar rahatsız ederse et-

sin- bu resmin içine yerleştirmenin ve kimsenin kendisini temiz olarak gösteremeyeceğini bilmenin çok önemli olduğu kanısındayım. En safça hareket edenler, aslında şüpheyi en çok hak edenlerdir.

Küçük Şeylerin Tanrısı *sizin için şahsen ne anlam taşıyordu? Onu yazarken nelerden haz duydunuz?*

Bilirsiniz, bir roman yazarken dünya size farklı görünür, çünkü başkalarının alışveriş yaparken kullandığına benzer cümleler sizin zihninizi de istila etmiştir *[gülüyor]*. Yazma süreci, düşüncelerinizi keskinleştirme sürecidir ve (insanlar bu konuda ne düşünüyor olurlarsa olsunlar) beni gerçekten mutlu eden tek şey budur. Yazmak düşünmekle aynı şey olduğu içindir de, yazarken vücudunuzun her hücresi buna göre davranır. Neticede bu, bir şeyi iliklerinizde hissetmeye benzer. Ben olabilecek şeylerden her zaman bir parça korku duymuş biriyim; güvenli olmayan bir çocukluk yaşadığımdan, yaşım ne kadar ilerlerse ilerlesin, olayları hiçbir zaman gerçekten kontrol altına alamayacağım duygusundan sıyrılamıyorum. Tabii başka şeyler de var. Yazarken dört yıl boyunca en fazla kafa yorduğum şeyler eserimi bir yapıya oturtmak, dilimi bilemek, onu cilalamaktı; hiç kimse bu ayrıcalığı benden alamazdı, şimdi de ne tür olaylar yaşarsak yaşayalım, hiçbir şey bu dört yıllık süreci elimden alamaz. Ya da kimse o roman yazılmamış gibi yapamaz. Ondan sonra uzun bir süre cümlelerin üstüme üstüme gelmesi bir hissiyata kapılmadım. Ama şimdi yeniden buna benzer duygular içerisindeyim. On yıldır hayatımı biraz umursamazca, kafa göz yararak ilerleyen, rock yıldızı hızında geçirmiş olduğum duygusunu yaşıyorum; yaşadığım deneyimler ve hissettiğim dürtülerle, gözyuvarlarım acıyana kadar bir şeylere bakıp anlamaya, siyaseti içselleştirmeye ve tekrar yazacağım günleri beklemeye alışmışım.

'Yaşanmış hayat' roman yazmakta önemli mi? Şahsi bir süreçin olması ne kadar önemli?

Eğer buna göre hayatlar sürseydik zaten trajik olurdu. Tabii burada yersiz itiraflardan söz ediyor değilim. Benim saygı duyduğum yazma şeklinin, herkesin özel olduğu ve hepimizin "Ben Özelim" yazılı bebek tişörtleri giydiğimizi anlatan yersiz bireyselleştirmelerle alakası yok. Sanırım, dünyaya bir kişinin gözünden bakabiliyorsanız, ortada gerçekten tarihleri ve kültürlerinin ürünü olmayan büyük silahların çapraz ateşi arasında kalmamış tek bir kişi olamayacağını anlayabiliyorsanız –işte ben bunları görebilen, şahsi olana bakıp başka kriterleri ölçebilen, şahsi deneyimlerin altındaki epik olanı yakalayabilen bir yazara saygı duyarım. Her kitapta her şeyin anlatılması gerekmez elbette. Ama önemli, risk alabiliyor musunuz? Ben *Küçük Şeylerin Tanrısı*'nı yazdığımda, anlattıklarımın başkalarının gözünde bir anlamı olacağını düşünmemiştim, ama sonradan başkalarının gözünde bir anlam taşımaya başladığında, bunlar ister 300 kişi isterse 6 milyon kişi olsun, söz konusu olanın hâlâ aynı kitap olduğunun da farkındaydım.

Bu roman sizi çocukluğunuzun cinlerinin bazılarından kurtardı mı?

Romanımı ilk defa erkek kardeşim okudu ve "Canavarlara ne oldu, nasıl oldu da kaybolup gittiler?" dedi. Çünkü gerçekte çocukluğumda başka şeyler olmuştu, ben gerçekte çocukluğumla ilgili bir roman yazmış değildim (belki günün birinde yazarım). Böyle bir fikir terapötik olmayacaktı. Bana göre, her insanın izlediği yörüngeyi görüp anlamaya çalışmak daha önemliydi (çünkü siz bir yol tutturmuşken tarih de devrededir, siyaset de; ama yine de ortada şefkate açık bir süreç vardır ve bu tamamen şahsidir).

Küçük Şeylerin Tanrısı'nda ayrıntılı bir yer duygusu seçiliyordu. Sizin gözünüzde orası hâlâ ev mi?

Kitapta çok belirgin bir yer duygusu olduğu doğru, fakat bu yer korkuyla da yüklü. Bunun herhagi bir şekilde değişebileceği kanısında da değilim. Birisi bana, kitaptaki herkesin bir parça evsiz olduğunu, başka bir yerden fırlayıp geldiğini söylemişti. Bu türden bir işlev bozukluğu, benim düzenlememin çok önemli bir parçası.

Yeni romanınızı yazarken daha farklı mı olacak?

Yeni romanda nelerin değişip nelerin kalacağını ben de merak ediyorum. Elbette *Küçük Şeylerin Tanrısı*'nı yeniden yazmak istiyor değilim. *[gülüyor]* Ama ben kökten değişen insanlardan da değilim. Güdülerimle davranıyorum ve bu değişmiyor. Sanırım, kayıp duygusu yeni bir yerle telafi edilmek durumunda. Artık ev dediğim yer, büyüdüğüm ve beni dehşete düşürmüş olan köy değil. Bu yerinden olmuşluk duygusu yeni bir yere taşınarak giderilmek durumunda. *[gülüyor]* Etrafımızdaki dünyada ciddi bir kutuplaşma söz konusu ve olaylar sertleşiyor. Şimdi zihnimin içinde başka diller de dönüp duruyor. Artık çok şeyi İngilizce konuşulan dünyaya göre ayarlayacak değilim, hatta bu dili dikkate almak gerektiğini bile düşünmüyorum, ama bu dünyalar arasındaki yolculuğu sürekli kılma duygusunu elden bırakmaya niyetim de yok. Artık giderek daha azımız bu şekilde hareket ediyoruz. Yine de yeni kitabımla özel bir sohbete girmek beni rahatsız ediyor.

Son soru. Şu yer duygusu: Sizi burada tutan şey insanlar mı, ya da, siz bir 'seyyar cumhuriyet' olmanıza rağmen sizi gerçekten Hindistan'a bağlayan bir şey var mı?

Çoğu standarda göre, ben milliyet-siz biri olmayı tercih ederim. Kemiklerimde milliyetimi gösteren ilikler yok. İçgüdülerim de bu yönde değil. Yine de benim açımda burada olmamak düşünülemez bir şey değil, çünkü benim sevdiğim her şeyi barındırıyor. Bunun bayraklar, kurumlar gibi şeylerle alakası yok. Ama bu ülkeden bir haftalığına bile ayrılsam, geri dönüp de havaalanında dökülen tavanları ve televizyon ekranında ZEE TV programını gördüğüm an içimi bir sevinç kaplıyor. Etkili olan pek çok şey var; ışığın kalitesi, pejmürdelik, yiyecekler, dil, espriler, her şey –hiçbiri de benim gözümde zahiri değil. Bu bakımdan tam bir memleketliyim, bu duyguları başka nerede hissedebilirim? Bu karanlığı ve onun katmanlarını başka nerede aynı şekilde yorumlayabilirim? Esprilerin ince noktalarını burada bilir, tarih duygusunu burada yaşarım. Bu, süpermarkete gidip bir dilim yeni hayat satın almaya benzemez.

* * *

Adivasi: Düz anlamı, kabile(sel). Hindistan'ın asıl yerlileri.

Ansal Plaza 'çatışması': Kasım 2002'de kılık değiştirmiş Delhi polisinin 'çatışma uzmanları', sözde Laşkar-e-Taiba teröristlerinden iki kişiyi öldürdüler. Saldırıya tanıklık eden bir doktor, kurbanların silahsız olduğunu söyledi ve olayla ilgili resmi açıklamada birçok boşluk olduğu gözlendi.

Ayodhya Camii: bkz. Babri Mescidi.

Babri Mescidi: 6 Aralık 1922'de Hindu fundamentalistlerden teşekkül bir ayak takımı güruhu Ayodhya kasabasında toplandılar ve eski bir Müslüman camisi olan Babri Mescidi'ni yıkıp yerle bir ettiler. Bu olay, ülke çapında yürütülmekte olan Hinduların 'gururunu ayağa kaldırma' kampanyasının

doruğa çıktığı andı. Caminin yerine muazzam büyüklükte bir Hindu tapınağı (Ram Mandir) inşa etme planı halen yürürlüktedir.

Bejreng Dal: Hindu tanrı Hanuman'ın adını almış bulunan militan Hindu fundamentalist örgüt. BJP ve VHP'yle ittifak yapan Bejreng Dal örgütünün mensupları, 1992'de Babri Mescidi'nin yıkılmasında maşa rolü oynamışlardı.

Bharatiya Janata Party (BJP): Sağcı Hindu milliyetçi partisi. Sözlük karşılığı, Hindistan Halk Partisi'dir.

bhooka: aç.

chinar ağacı: Keşmir vadisinde bulunan ve halkın tahayyülüyle kültüründe temel bir yer edinmiş olan kocaman, kışın yaprakları dökülen bir ağaç.

crore: 10 milyona (ya da 100 lakh'a) eş bir Hint sayma birimi. *Ayrıca bkz.* lakh.

Dalit: Ezilenler, ya da düz anlamıyla 'yerin altındakiler' Hindistan'da 'dokunulmazlar' diye adlandırılagelen kişiler için kullanılması tercih edilen terim.

dergah: Sufi mabedi.

Hartal: Hint özgürlük mücadelesinin yaygınlaştırdığı genel grev.

Hindu Raştra: Düz anlamı, Hindu milleti. Hindutva hareketiyle ilintili sağcı bir slogan.

Hindutva: 'Hindu kimliği'ni kuvvetlendirip bir Hindu devleti kurmayı öngören, VHP, Bejreng Dal, Şiv Sena ve cemaatçi partilerin savunduğu ideoloji.

Inter-Services Intelligence (ISI): Pakistan istihbarat kuruluşu.

jhuggi: gecekondu mahallesi.

lafanga: serseri, berduş.

lakh: 100.000'e eş olan Hint sayı birimi.

Lal Chowk: Düz anlamı, Kızıl Meydan. Keşmir vadisindeki Srinagar şehrinin başlıca meydanı.

lathi: kalın, uzun, bambudan yapılmış bir sopa.

Lord Linlithgow: Nisan 1936'dan Nisan 1943'e kadar Hindistan genel valisi.

Malimath Komitesi: Hindistan hükümetinin Kasım 2000'de kurduğu ve başında Kerala ve Karnataka eski başyargıcı, emekli yargıç V.S. Malimath'ın bulunduğu ceza ve adli sistemde yapılacak reformlar üzerinde çalışması öngörülen komite.

mandir: tapınak.

mescid: cami.

mohalla: mahalle.

nanga: çıplak.

Naksal'lar (Naksalit'ler ve Naksalizm): İsimlerini 1967'de Batı Bengal'in köylerinden Naksalbari'deki Hindistan (Marksist) Komünist Partisi'nin bir seksiyonunun ayaklanmasından almış olan Maocu akımlar.

Nangla Maachi: Hint Yüksek Mahkemesi Yeni Delhi'de Nangla Maachi'de bin sekiz yüz kadar derme çatma ev ve kulübenin yıkılması kararına hükmettiğinde, 7 bin kadar gecekondu sakini evlerinden olmuştu.

Narmada Bachao Andolan (NBA): Narmada'yı Kurtarma Hareketi.

neem ağacı: Hint leylağı, *Azadirachta indica.*

Noddy kitabı: İngiliz yazar Enid Blyton'ın çocuk kitabı serisi.

pandit: Hindu bilimci ya da öğretmen.

parsi: Hint Zerdüşt topluluğunun üyesi.

POTA (Prevention of Terrorism Act - Terörizmi Önleme Yasası): Hindistan parlamentosunun 2002'de kabul ettiği yasa. Kongre Partisi'nin liderliğindeki Birleşik İlerici İttifak hükümeti'nin POTA'yı 2004'te yürürlükten kaldırmasının sebebi, gaddarca bulunması ve hem yanlış amaçlarla kullanıldığının hem de işe yaramaktan ziyade durumu daha da

güçleştirdiğinin söylenmesiydi, fakat daha sonra, zaten gaddarca olan Yasal Olmayan Faaliyetleri Önleme Yasası'na ek maddeler biçiminde daha katı bir terör yasası çıkarılacaktı. Bu değişiklikler parlamentoda 15 Aralık 2008'de benimsendi ve ertesi gün yürürlüğe sokuldu. Değişikliklerin parlamentoda kabulü sırasında hemen hiç tartışma olmamıştı.

Ram Mandir· bkz. Babri Mescidi.

Raştriya Swayamsevak Sangh (RSS): Açıkça deklare edilmiş Müslüman-karşıtı bir tutuma ve milliyetçi Hindutva ideolojisine sahip olup, sağcı bir Hindu kültür loncası. RSS, BJP'nin ideolojik omurgasıdır. Kelime anlamı Ulusal Kendine Yardım Grubu'dur.

Rath Yatra: Kelime karşılığı Arabalar Yolculuğu olup, ilkin 1990'da L.K. Advani'nin Ayodhya'da Ram Mandir kurulması için 'Hindu duygularını ayağa kaldırmak' amacıyla düzenlenen ve savaş arabası (ateş arabası) gibi donatılmış, süslü bir otobüsün başında gittiği uzun bir yol topluluğudur. Bu kampanya daha sonra kuzey Hindistan'ın birçok bölgesinde yaygın şiddet eylemlerine yol açacaktı.

roti: geleneksel mayasız Hint yavan ekmeği.

Salefi geleneği (İslamiyet'te): Sünni İslam'ın gelenekselci akımı.

Sangh Parivar: Hindistan'da içlerinde Bejreng Dal, BJP, RSS ve VHP'nin de bulunduğu sağcı Hindu fundamentalist örgütlerle sıkı bağları olan grubu nitelemek için kullanılan terim.

Saraswati şişu mandir: Gençlere Hindutva öğretisi aşılamayı amaçlayan RSS okulu. Kelime karşılığı, Tanrıça Saraswati Tapınağı'dır.

Savarna Hinduizmi: Kasta dayalı Hindu toplumunun Dalitleri ve geri kastlar denen kesimleri dışında bırakan kısmı.

Stupa: Budist bir dini anıt.

Şakha: RSS'nin bir kolu. Kelime anlamı, şube.

Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları (LTTE): Sri Lanka Tamil ayrılıkçı gerilla grubu.

Tehelka skandalı: 2001'de hükümet yetkilileriyle ordu mensuplarının silah tüccarı kılığına girmiş muhabirlerden rüşvet aldığını ortaya çıkaran bağımsız web sitesi Tehelka'nın patlattığı skandal. (Tehelka daha sonra aynı isimle bir dergi çıkarmaya başlamıştır.)

Tuz Yürüyüşü: Gandhi'nin 1930'da Britanya'nın tuz vergisine koyduğu protesto etmek amacıyla düzenlediği ünlü protesto yürüyüşü. Gandhi, halkından, vergi ödeyerek Britanya'nın sömürge egemenliğini desteklemek yerine, kendi tuzunu üretmelerini istemişti.

Vişwa Hindu Parişad (VHP): Kelime karşılığı Dünya Hindu Konseyi olup, Hindu topluluğunun kendilerini atayan liderleri ve Sangh Parivar'ın parçası.

g

"Ölümden sonra hayat olup olmadığını tartışırken, gündemimize bir soru daha ekleyebilir miyiz: Demokrasiden sonra hayat var mıdır? Eğer demokrasiden, yani halihazırdaki Batı liberal demokrasisinden ve onun çeşitlemelerinden sonra da bir hayatımız olacaksa, bu nasıl bir hayata benzeyecektir? ...

"Buradaki soru gerçekte şöyledir: Biz demokrasiye ne yaptık? Demokrasiyi neye çevirdik? Evvel beri 'demokrasi' dediğimiz şeyi un ufak edip nasıl bir hale getirdik? Onu nasıl sığlaştırdık ve içini nasıl boşaltıp anlamını güdükleştirdik? Demokrasinin kurumları ne zaman metastas geçirip de kötü huylu, tehlikeli odaklara dönüştüler? Demokrasi ile serbest piyasa nasıl iç içe geçtiler de, sadece kâr etmeyi ve kârın azamiye çıkarılmasını hedefleyen, kısır bir hayal gücüne sahip tek bir yağmacı organizma halini aldılar? Benim bu kitaptaki makale ve söyleşilerde asıl söylemek istediğim, eskiden beri rüyasını gördüğümüz adalet ve istikrarın sağlanmasında artık demokrasiye güvenilemeyeceğidir.

"Zaten bu kitabımın adını, 2008'de İstanbul'da Hrant Dink'in katledilişinin birinci yıldönümünde yaptığım konuşmanın başlığı olan 'Çekirgeleri Dinlemek' olarak koymamın sebebi de, Birlik (İttihat) ile İlerleme (Terakki) arasındaki; başka bir ifadeyle, modern demokrasinin, serbest piyasa demokrasisinin yıkılmaz ikiz kuleleri konumundaki Milliyetçilik ile Kalkınma arasındaki korelasyonun, demokrasinin kaderi bakımından bize son derece aydınlatıcı ipuçları verdiğidir.

"Ve artık bu kavramların, yani Milliyetçilik ile Kalkınma'nın ikisi de, nihai, kıyametvari yıkımı (nükleer savaşı, iklim felaketini) getirme, dolayısıyla demokrasiyle murat edilen özgürlük idealini ebediyen toprağa gömme potansiyeline sahip birer kod adı işlevi görmektedirler."

agora kitaplığı • 283
ISBN 978-605-103-080-7
siyaset • 54
www.agorakitapligi.com

Kapak fotoğrafı: Vedat Arık